

คนไทย สู้อยู่คือไอที

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

(ป. อ. ปยุตฺโต)

สหพทาน์ ธรรมทาน์ ชินาติ
การให้ธรรมเป็นทาน ชนะการให้ทั้งปวง

คนไทย สู่ยุคไอที

© สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

ISBN 974-8239-49-7

พิมพ์ครั้งที่ ๘ (ฉบับปรับปรุง) - มีนาคม ๒๕๕๐

๒,๕๐๐ เล่ม

- คณะผู้มีจิตศรัทธา ๑๕,๐๐๐ บาท
- ชาวหมู่บ้านโนเบิลอานานา ๕,๒๒๐ บาท
- คุณพิมพ์ศรี พลิตวานนท์ ๒,๕๐๐ บาท
- คุณไชยศักดิ์ ประสิทธิ์เดชสกุล
และคุณกัญจนรัตน์ ปิยนีรนาท๑,๕ ๐๐ บาท
- นายฮิงยก แซ่ตั้ง และนางน้อย ตั้งที่ชะรักษ์ ๑,๐๐๐ บาท
- คุณณัฐพงษ์ ประสิทธิ์เดชสกุล และครอบครัว ๕๐๐ บาท
- กอง นวัตกรรมแวกวัน ๓๔,๒๘๐ บาท

แบบปก: พระชัยยศ พุทธิวิโร

พิมพ์ที่ บริษัท พิมพ์สวย จำกัด

๕/๕ ถนนเทศบาลรังษฤษฏีเหนือ

แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทร. ๐-๒๙๕๓-๙๖๐๐ โทรสาร ๐-๒๙๕๓-๙๖๐๖

คำปรารภ

(ในการพิมพ์รวมเล่ม ครั้งที่ ๓)

“คนไทย สู่ยุคไอที” เป็นชื่อที่ได้ตั้งขึ้นใหม่สำหรับหนังสือนี้ ซึ่งเกิดขึ้นจากการนำเอาปาฐกถาธรรมและคำบรรยายที่เกี่ยวกับเทคโนโลยี ๓ เรื่องเก่าบ้าง ใหม่บ้าง ต่างวาระกัน มารวมพิมพ์เป็นเล่มเดียวกัน กล่าวคือ

๑. ชีวิตในสังคมเทคโนโลยี
๒. ไอที ภายใต้วัฒนธรรมแห่งปัญญา
๓. คนไทย กับ เทคโนโลยี

เหตุปรารภ คือ เพื่อสนองกุศลเจตนาของพระครูระณังค์คณารักษ์ รักษาการเจ้าอาวาสวัดสุวรรณคีรีวิหาร เจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดระนอง และคณะสงฆ์จังหวัดระนอง พร้อมทั้งญาติโยมอุบาสกอุบาสิกา ที่ได้แจ้งความประสงค์ขอนำปาฐกถาธรรม ๒ เรื่องแรกไปพิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระวิสุทธิธรรมคณิ เจ้าคณะจังหวัดระนอง เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๔๐ แต่ผู้เรียบเรียงได้เพิ่มเรื่องที่ ๓ เข้าด้วย และเมื่อจัดทำเสร็จแล้ว เห็นว่าควรจะเผยแพร่ให้กว้างขวางออกไป จึงได้ตีพิมพ์เพิ่มเติมเป็นธรรมทาน ด้วยทุนพิมพ์หนังสือที่มีอยู่

“ชีวิตในสังคมเทคโนโลยี” เป็นเรื่องเก่า เดิมชื่อ พุทธธรรมกับชีวิตในสังคมเทคโนโลยี ได้แสดงไว้นานเกือบ ๑๐ ปีล่วงแล้ว ในการพิมพ์รวมเล่มครั้งนี้ ได้ตัดชื่อให้สั้นลง และปรับปรุงให้อ่านง่ายขึ้น โดยเปลี่ยนตัวอักษรใหม่ จัดแบ่งย่อหน้าซอยถี่ขึ้น และแทรกเสริมเนื้อความบางแห่ง นอกจากนี้ คำภาษาอังกฤษที่เป็นเรื่องของประเทศตะวันตก ในฉบับพิมพ์ครั้งก่อนส่วนมากพิมพ์ไว้แต่คำอ่านด้วยอักษรไทย คราวนี้ได้เติมคำเดิมในภาษาอังกฤษลงกำกับไว้ด้วย แม้ว่า จะดูรกตาไปบ้าง แต่เห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษาค้นคว้ามากขึ้น อย่างไรก็ตาม ข้อมูลต่างๆ ได้คงไว้ตามเดิม มิได้เขียนเพิ่มเติมเชื่อมต่อไปให้ถึงปัจจุบัน

“ไอที ภายใต้วัฒนธรรมแห่งปัญญา” เป็นเรื่องที่พิมพ์เผยแพร่ก่อนหน้านี้นานนัก จึงเห็นว่าไม่ต้องเปลี่ยนแปลงอะไร แต่กระนั้นก็ได้ปรับปรุงและเสริมความบ้างในบางแห่ง

ส่วนเรื่องที่ ๓ เป็นการนำเอาข้อพิจารณาเกี่ยวกับเทคโนโลยีที่ได้พูดไว้หลายครั้งในช่วงเวลานี้ มารวมไว้ โดยตัดตอนมาเฉพาะเนื้อความที่เกี่ยวกับเทคโนโลยี จากคำบรรยาย ๒ ครั้ง แล้วตั้งชื่อว่า “คนไทย กับ เทคโนโลยี”

เมื่อพิมพ์หลายเรื่องรวมกันเช่นนี้ และทั้งสามเรื่องก็เข้ากันได้โดยเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีทั้งนั้น จึงเห็นควรตั้งชื่อรวมเป็นเรื่องใหญ่เดียวกันเพื่อให้กำหนดหมายได้ง่าย แม้ว่าเนื้อหาส่วนใหญ่จะว่าด้วยเทคโนโลยีทั่วไป และกล่าวถึงไอทีไว้เพียงส่วนน้อย แต่อาจถือว่าเป็นการเกริ่นนำไว้ก่อน จึงได้ตั้งชื่อหนังสือรวมเล่ม ๓ เรื่องนี้ว่า “คนไทย สู้ยุคไอที”

หนึ่ง ในการพิมพ์ครั้งนี้ ได้ปรับปรุงและเพิ่มเติมเสริมความหลายแห่งในเรื่องที่ ๓ พร้อมทั้งเปลี่ยนชื่อบางหัวข้อใหม่ให้สื่อความหมายชัดเจนยิ่งขึ้นด้วย แต่ก่อนจะปรับปรุงอีกนี้ ได้มีบางท่านขอพิมพ์ในงานด่วน การพิมพ์ครั้งนี้จึงเป็นครั้งที่ ๓

ขออนุโมทนาพระครูปลัดปิฎกวัณฺณ (อินฺศร จินฺตปาณฺโญ) ที่ได้มีวิริยะอุตสาหะ ช่วยพิมพ์และจัดแต่งต้นแบบหนังสือนี้จนเสร็จเรียบร้อย ภายในเวลาที่เร่งรัด ได้ทันใช้งาน

ขออนุโมทนาคุณธีรพันธุ์ ตัณฑศรี และคณะ ที่ได้สละแรงสละเวลา ช่วยออกแบบปกให้แก่หนังสือนี้ อย่างตั้งใจจริงจั่ง ด้วยศรัทธาในธรรม และด้วยน้ำใจเอื้อเฟื้อเป็นอย่างยิ่ง

หวังว่าหนังสือนี้จะเป็นส่วนร่วมในการเสริมสร้างสัมมาทัศนะ ที่จะนำไปสู่สัมมาปฏิบัติ อันจะนำมาซึ่งประโยชน์สุขแก่ชีวิตและสังคม ตลอดกาลนาน

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต)

๑๕ เมษายน ๒๕๔๐

สารบัญ

คำปรารภ	(๑)
ชีวิตในสังคมเทคโนโลยี	๑
นำเรื่อง	๓
สัญญาณเตือนภัยจากเทคโนโลยี	๕
เทคโนโลยี: ผู้นำความหวังอันอัศจรรย์	๑๑
ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของวิทยาศาสตร์	๑๖
เทคโนโลยีกลายเป็นภัย เมื่อคนไม่มีคุณภาพ	๒๓
เทคโนโลยีรวดเร็วไกล การพัฒนาคนจะทันหรือไม่	๓๐
เทคโนโลยี จะเอามาสร้างความก้าวหน้า หรือเอามาซ้ำเติมความด้อยพัฒนา	๓๗
เทคโนโลยี เพื่อพัฒนาหรือเพื่อ害人	๔๒
เทคโนโลยี เครื่องมือพิชิตธรรมชาติ	๕๓
จะอยู่กับใคร: กับคนและธรรมชาติ หรือกับเทคโนโลยี	๕๘
พิชิตธรรมชาติ หรือผิดธรรมชาติ	๖๘
การพัฒนาคน เพื่อให้เทคโนโลยีเป็นคุณ	๗๖
มองเทคโนโลยีให้พอดีกับความจริง	๘๖
จุดบรรจบของพุทธธรรมกับวิทยาการและเทคโนโลยี	๙๑

ไอที ภายใต้วฒนธรรมแห่งปัญญา.....๕๕

สภาพโลกาภิวัตน์..... ๙๘

บทบาทและอิทธิพลของเทคโนโลยี.....๑๐๑

เทคโนโลยีสู่สภาพโลกาภิวัตน์.....๑๐๕

วิทยาศาสตร์กับเบื้องหลังความเจริญของเทคโนโลยี.....๑๐๘

เทคโนโลยีเจริญอาจเพิ่มภัยอันตราย.....๑๑๑

สังคมไทยกับเทคโนโลยี:

 เรามีฐานแห่งความสัมพันธ์ที่ดีหรือไม่.....๑๑๔

 รู้จักไทย เข้าใจฝรั่ง: ผลต่างที่เกิดจากเทคโนโลยี.....๑๑๗

 ถ้าไม่ระวัง จะไม่ได้ทั้งบทเรียนและแบบอย่าง.....๑๒๐

 สภาพของมนุษย์ที่เป็นนักเสพเทคโนโลยี.....๑๒๓

 การพัฒนามนุษย์เพื่อแก้ปัญหาจากเทคโนโลยี.....๑๒๗

 พัฒนาคอนบนฐานของวัฒนธรรมแห่งปัญญาและการเพียรทำ.....๑๓๑

 เมื่อพัฒนาคอนถูกต้อง

 ชีวิตก็เป็นอิสระ และยังมีความสุข.....๑๓๔

 เทคโนโลยีสารสนเทศที่อาจกลายเป็นโทษ.....๑๓๘

 พัฒนาคอน หมายความว่า ไอที ต้องอยู่ใต้วฒนธรรมแห่งปัญญา.....๑๔๓

คนไทยกับเทคโนโลยี ๑๔๕

ไทยยังไม่เป็นสังคมผู้ผลิต แต่เป็นสังคมผู้บริโภคเทคโนโลยี ๑๕๑

ไทยมีจุดเริ่มที่ผิด ในการสัมพันธ์กับเทคโนโลยี ๑๕๘

คนไทยยังมองไม่ถึงความหมายของเทคโนโลยี ๑๖๔

คนไทยยังศึกษาไม่ถึงสาระของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ๑๗๑

คนไทยยังใช้เทคโนโลยีแทบไม่ได้คุณค่าในการพัฒนา ๑๗๔

๑

ชีวิตในสังคมเทคโนโลยี

นำเรื่อง

ท่านสหธรรมิกทั้งหลาย

ขอเจริญพร ประธานกลุ่มปฏิบัติการเผยแผ่พุทธธรรม ท่านผู้ทรงคุณวุฒิ และ
ท่านสาธุชนผู้สนใจใฝ่ธรรมทุกท่าน

อาตมภาพขออนุโมทนาด้วย ในการที่คณะผู้จัดงานครั้งนี้ได้จัด
กิจกรรมต่างๆ ในทางธรรมขึ้น โดยปรารภวันครบรอบอายุ ๘๒ ปี ของพระเดช
พระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมโกศาจารย์ หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า ท่านพุทธทาส
ภิกขุ การปรารภโอกาสเช่นนี้ แล้วจัดกิจกรรมที่เป็นการศึกษาและเผยแผ่
พระพุทธศาสนาขึ้น นับว่าเป็นการทำให้เป็นบุญเป็นกุศล ซึ่งคงจะทำให้ท่านเจ้า
คุณพระธรรมโกศาจารย์พอใจหรือยอมรับได้ เพราะการเผยแผ่พุทธธรรมเพื่อ
ประโยชน์สุขของประชาชนนั้นเป็นงานที่ท่านเองกระทำอยู่ และส่งเสริมอยู่แล้ว
และนับว่าเป็นการปฏิบัติในสิ่งที่เรียกว่าปฏิบัติบูชา คือ การบูชาด้วยการปฏิบัติ

ในวันนี้ หัวข้อปาฐกถาได้ตั้งไว้ว่า “พุทธธรรมกับชีวิตในสังคม
เทคโนโลยี” แต่ผู้พูดเองมานึกว่า พูดไปก็อาจจะไม่เข้ากับชื่อหัวข้อของเรื่องนี้
ก็เลยนึกว่าน่าจะเปลี่ยนชื่อเสียใหม่ โดยอาจจะเปลี่ยนเป็นว่า เทคโนโลยีกับชีวิต
สังคมและพุทธธรรม คือแทนที่จะเอาพุทธธรรมไว้หน้า ก็เอาเทคโนโลยีมาไว้หน้า
เอาพุทธธรรมไปไว้หลัง ทั้งนี้ เรื่องที่พูดจะเข้ากับหัวข้อไหนได้ดีกว่าก็อยู่ที่ว่าเนื้อหา
สาระจะเป็นอย่างไร

ปาฐกถาธรรมในงานสัปดาห์พุทธธรรมพุทธทาส ณ หอประชุมใหญ่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๘
พฤษภาคม ๒๕๓๑ (สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง จัดพิมพ์ครั้งแรก เดือน พฤษภาคม ๒๕๓๒;
ล่าสุดกำลังลงพิมพ์ต่อเนื่องมาในวารสาร MTEC ของศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติ สำนักงาน
พัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ถึงฉบับ มกราคม-มีนาคม ๒๕๔๐)

ชีวิตในสังคมเทคโนโลยี

ยุคสมัยนี้เราพูดได้ในแง่หนึ่งว่าเป็นยุคของเทคโนโลยี ความจริงนั้นยุคนี้มีชื่อเรียกกันหลายอย่าง จะเรียกอย่างไรก็แล้วแต่จะเน้นให้อะไรเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเจริญที่สำคัญของยุค แต่ไม่ว่าจะเรียกเป็นยุคอุตสาหกรรมก็ดี เป็นยุคอวกาศก็ดี หรือจะเป็นยุคที่กำลังมีศัพท์ขึ้นมาใหม่ ว่ายุคอินฟอร์เมชัน คือ ยุคข่าวสารข้อมูลก็ดี สิ่งที่เป็นเครื่องแสดงถึงความเจริญในด้านต่างๆ เหล่านี้ทั้งหมดก็คือเทคโนโลยีนั่นเอง เพราะฉะนั้นคำว่า *ยุคเทคโนโลยี* จึงเป็นคำหนึ่งที่ใช้ได้และครอบคลุมความหมายที่ต้องการ

เป็นอันว่า สิ่งที่แสดงถึงความเจริญ หรือเครื่องหมายแห่งความเจริญของโลกหรือของมนุษย์ ก็คือเทคโนโลยี เมื่อเทคโนโลยีมีความสำคัญ เป็นเจ้าของบทบาทที่ทำให้โลกมีความเจริญอย่างนี้ เราก็ควรจะให้ความสนใจเป็นพิเศษ ในฐานะเป็นสิ่งที่มียุทธูปถัมภ์ ซึ่งอาจจะเรียกว่า ครอบงำสังคมมนุษย์อยู่ หรือพูดในทางสุภาพหน่อยก็ว่า เป็นเครื่องส่งเสริมชีวิตและสังคมของมนุษย์ ทีนี้การที่จะพูดถึงเทคโนโลยีก็ได้หลายแง่หลายประการ แต่จะพูดทั่วไปให้ครอบคลุมทุกแง่ ก็คงไม่ได้ ตอนแรกนี้จึงคิดว่า จะยกเอาเรื่องราวเหตุการณ์ที่โด่งดังในทางเทคโนโลยีขึ้นมาพูดเสียก่อน

สัญญาณเตือนภัยจากเทคโนโลยี

เหตุการณ์ทางเทคโนโลยีที่ดังมากๆ นึกไปตอนนี้ก็ยังไม่เห็นมีอะไรที่ใหญ่กว่าเหตุการณ์เมื่อสองปีมาแล้ว ใน พ.ศ. ๒๕๒๙ ตอนปลายเดือนเมษายน ได้เกิดข่าวใหญ่ขึ้นมาข่าวหนึ่ง คือเรื่องโรงงานพลังนิวเคลียร์ที่เชอร์โนบิล (Chernobyl) ในโซเวียตรัสเซียได้เกิดระเบิดขึ้น เชอร์โนบิลนี้เป็นตำบลที่อยู่ใกล้เมืองเคียฟ (Kiev) ห่างจากกรุงมอสโกประมาณ ๖๐๐ กิโลเมตร เมื่อเกิดระเบิดขึ้นแล้ว ก็มีกัมมันตภาพรังสีแผ่กระจายออกไปทั้งในประเทศสหภาพโซเวียตเอง และมีกระแสลมพัดพาไปทางยุโรปตะวันออกไปยังสแกนดิเนเวีย และต่อไปจนกระทั่งถึงยุโรปตะวันตก ผู้คนก็ตื่นตื่นตกใจกันมาก โดยเฉพาะคนที่รู้เรื่องดีว่ากัมมันตภาพรังสีมีอันตรายแค่ไหนเพียงไร ก็จะมีความหว่นวิตกมากเป็นพิเศษ และคนในประเทศพัฒนาแล้วทั้งหลายเหล่านั้นก็เป็นคนที่มีการศึกษาดี เมื่อมีเหตุการณ์อย่างนี้ขึ้น จึงได้ตื่นตื่นตกใจกันเป็นอย่างยิ่ง เขาเรียกกันว่าเป็นอุบัติเหตุนิวเคลียร์ที่ร้ายแรงที่สุดในโลก

ถอยหลังไปก่อนหน้านั้นปีเดียว รองผู้อำนวยการสถาบันพลังงานนิวเคลียร์ที่โซเวียต ได้เขียนลงพิมพ์ในหนังสือโซเวียตไลฟ์ (*Soviet Life*) ว่า ก่อนสิ้นศตวรรษหน้า พลังงานทั้งหมดที่ใช้ในโลก ๒ ใน ๓ ส่วน จะมาจากโรงงานนิวเคลียร์ และเขาก็บอกว่า ในสหภาพโซเวียตได้ดำเนินการศึกษาเรื่องพลังงานนิวเคลียร์นี้อย่างทะลุปรุโปร่งแล้ว ได้พิสูจน์อย่างบริบูรณ์สิ้นเชิงว่า โรงงานพลังนิวเคลียร์ไม่มีอะไรกระทบหรือมีผลเสียต่อสุขภาพของประชากร เขาพูดอย่างนี้ก่อนหน้าเกิดอุบัติเหตุปีเดียว

ไกลกว่านั้นเข้ามาอีก ก่อนจะเกิดอุบัติเหตุครั้งใหญ่เพียงเดือนเดียว

คือเมื่อวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๒๙ รัฐมนตรีพลังงานของสหราชอาณาจักร อังกฤษได้บอกว่า พลังงานนิวเคลียร์เป็นพลังงานที่ปลอดภัยที่สุดเท่าที่ มนุษย์รู้จัก

นี่ขนาดผู้รู้ ซึ่งมีความรู้เรื่องเทคโนโลยีดีได้กล่าวกันอย่างนี้ ยืนยัน ถึงกับว่าเป็นสิ่งที่ปลอดภัยไร้โทษ แต่เมื่อเกิดเหตุนี้ขึ้นมาแล้ว คำพูด ท่าที อาการกิริยาก็เปลี่ยนไป

หัวหน้านักวิทยาศาสตร์โซเวียตที่เกิดเหตุ ได้พูดว่า ไม่มีใครในโลก ได้เคยเผชิญกับอุบัติเหตุชนิดนี้มาก่อนเลย หนังสือพิมพ์ปราดา (*Pravda*) ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ของโซเวียต วันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๒๙ ได้ลงพิมพ์ ข้อความว่า อารยธรรมสมัยใหม่ช่างเสี่ยงต่อภัยทางเทคโนโลยีเสียเหลือเกิน ถ้อยคำนี้ทำให้นึกถึงคำพูดของเซอร์ ยอร์จ พอร์ตเตอร์ (Sir George Porter) ซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่ได้รับรางวัลโนเบลทางวิทยาศาสตร์สาขาเคมี (พ.ศ. ๒๕๑๐) ท่านผู้นี้ได้บอกว่า มนุษย์ยังไม่เติบโตเพียงพอที่จะได้รับมอบความไว้วางใจ ให้มีเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์ อันนี้แสดงว่า ทัศนะเกี่ยวกับเรื่องพลัง นิวเคลียร์ซึ่งเป็นความเจริญทางเทคโนโลยีที่สำคัญนี้ ยังมีความขัดแย้งกัน อยู่ในหมู่ผู้ที่มีความรู้เรื่องนี้

ที่นี้ เมื่อเกิดเหตุขึ้นมาแล้ว ทางการโซเวียตก็ต้องรีบจัดการอพยพ ผู้คนออกจากบริเวณโดยรอบในรัศมี ๑๐ กิโลเมตร จำนวน ๔๖,๐๐๐ คน (หนังสือ *Funk & Wagnalls New Encyclopedia 1986, vol. 19, p. 256* ว่า เคลื่อนย้ายคนออกจากบริเวณในรัศมี ๑,๖๐๐ กิโลเมตร จำนวนประมาณ ๑๓๕,๐๐๐ คน) กัมมันตภาพรังสีได้พุ่งขึ้นไปสูงราว ๕๐๐ เมตร ซ้ำลมก็พัด พาไป กัมมันตภาพรังสีก็ตกลงมากับฝนบ้าง แพร่ไปตามสายลมบ้าง ครอบคลุมระยะทาง ๑,๕๐๐ กิโลเมตร ชาวยุโรปในเส้นทางนั้นหวาดผวากัน

มาก ถึงกับต้องให้เด็กเก็บตัวอยู่ในบ้าน กลัวว่าออกไปจะถูกกัมมันตภาพรังสี ชาวบ้านไม่กล้าซื้อผักผลไม้ ไม่กล้าดื่มนม ไม่กล้าลงไปว่ายน้ำ แม้แต่เสื้อผ้าก็ต้องระวังไม่ให้ฝุ่นจับ ประเทศสมาชิกประชาคมยุโรป ได้สั่งห้ามการนำเข้าสินค้าและผลไม้ หรือผลิตภัณฑ์นม เนย เนื้อ และสัตว์จากยุโรป ตะวันออกซึ่งรวมทั้งไซบีเรียด้วย

คนตายในที่เกิดอุบัติเหตุเพียง ๒ คนเท่านั้น แต่เข้าโรงพยาบาล ตอนนั้น ๔๗ คน ต่อมาตายเพิ่มเป็น ๕ และ ค่อยๆ ตาย ต่อมาเป็น ๒๓ แล้วก็เลย ๓๐ และความน่ากลัวก็ยิ่งแผ่อยู่ต่อไปว่า คนจำนวนหลายแสน คนที่ได้รับรังสีจะประสบผลร้ายระยะยาว ในทางที่เป็นพิษภัยต่อสุขภาพ พลาสมาต่อไป เป็นเรื่องที่ยังไม่สิ้นสุด เหตุการณ์นี้สิ้นสุดไปแล้ว แต่ภัยที่เกิดขึ้นหาได้สิ้นสุดตามไปไม่

อุบัติเหตุครั้งนี้ เป็นเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้ความหวังจากการใช้พลังงานนิวเคลียร์แทบจะสิ้นหายไปเลย เขาเรียกกันว่าเป็นการจบสิ้นของความฝันที่ฝากไว้กับนิวเคลียร์ นับแต่นั้น การต่อต้านการเปิดโรงงานนิวเคลียร์ต่างๆ ก็มีมากขึ้น และการที่จะเปิดหรือสร้างโรงงานพลังงานไฟฟ้านิวเคลียร์ในประเทศทั้งหลาย ต่อมาก็รู้สึกว่าจะเจียบหายไปเลย

ถอยหลังไปก่อนหน้านั้น ในประเทศอเมริกาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๒ ก็ได้เกิดอุบัติเหตุนิวเคลียร์ครั้งใหญ่มาแล้วที่เกาะทรีไมล์ (Three Mile Island) ในรัฐเพนซิลเวเนีย ซึ่งทำให้คนตื่นตื่นหวาดกลัวกันมาก ประสบการณ์ครั้งนั้นทำให้วงการนิวเคลียร์ยอมรับกันว่า มนุษย์มีความพลั้งพลาดเผลอเผลอที่ยากจะหลุดพ้นอุบัติเหตุเหล่านี้ไปได้ และเมื่อเกิดเหตุขึ้นแล้วคนก็ตระหนกตกใจตื่นเต้นตะลึง ทำอะไรกันไม่ค่อยถูก อย่างในคราวเกิดอุบัติเหตุที่เกาะทรีไมล์ ในอเมริกานั้น ประธานกรรมการควบคุมนิวเคลียร์

ของรัฐบาลสหรัฐฯ จัดประชุมติดต่อกัน ๕ วัน เพื่อควบคุมสถานการณ์ ก็ได้แต่บอกกับพรรคพวกว่า พวกเราทำงานเหมือนคนตาบอด เพราะไม่รู้ข่าวไม่รู้ข้อมูล ทางฝ่ายรัฐเจ้าของที่เกิดเหตุก็รู้ข้อมูลคลุมเครือ ฝ่ายคณะกรรมการหรือกรรมาธิการชุดนั้นเองก็ไม่รู้เรื่อง เป็นเหมือนคนตาบอดสองคนกำลังหาทางตัดสินใจกันไปปะ ๆ ปะ ๆ

นี่เป็นเหตุการณ์นิวเคลียร์ที่เกิดขึ้น ซึ่งยกมาพูดเพียง ๒ ครั้ง แต่ความจริง ตั้งแต่ปี ๒๕๐๐ เป็นต้นมา ได้เกิดอุบัติเหตุนิวเคลียร์ครั้งสำคัญมาแล้ว ๑๔ ครั้ง มาเกิดเหตุครั้งเซอร์โนบีลนี้ นับว่าเป็นครั้งใหญ่ที่สุดที่ทำให้ความหวังอันรุ่งโรจน์จากพลังนิวเคลียร์ ว่าจะเป็นแหล่งใหญ่ของพลังงานให้แก่มนุษย์นั้น แทบจะปิดรายการไปเลย และถึงแม้ว่ามนุษย์จะเลิกเล่นกับมัน แต่พิษภัยที่เกิดขึ้นแล้วก็ไม่ได้หยุดเลิกไปด้วย พิษภัยเหล่านี้จะก่ออันตรายแก่มนุษย์รุ่นต่อไปอีกหลายชั่วอายุคน หรือไม่ใช่ว่าหลายชั่วอายุคน แต่ตลอดอายุของประเทศชาติหลายประเทศ หรืออารยธรรมทั้งหมดของมนุษย์ก็ได้

ไม่ใช่แต่เพียงแค่อุบัติเหตุ แม้จะไม่มีอุบัติเหตุ เวลาทำงานเกี่ยวกับพลังงานนิวเคลียร์นี้ จะมีสิ่งที่เรียกว่ากากหรือขยะนิวเคลียร์ (nuclear waste) ซึ่งมีอันตรายมาก จะต้องหาที่ทิ้งโดยเก็บให้มิดชิด ปัญหาในการเก็บกากนิวเคลียร์หรือขยะนิวเคลียร์นี้เป็นเรื่องใหญ่มาก เช่นในอเมริกา ก็มีปัญหาวางจะเก็บที่ไหน จะเอาไปฝังที่ไหน แม้แต่เมื่อได้ที่ฝังที่เก็บแล้ว ก็ยังมีปัญหาวางจะขนส่งไปอย่างไร เวลาขนส่งไปบางรัฐก็จะห้ามไม่ให้รถที่ขนขยะนิวเคลียร์นี้ผ่าน เพราะกลัวว่าอาจจะพลาดพลังรถเกิดอุบัติเหตุก็จะเป็นอันตราย จึงเกิดเรื่องเป็นปัญหากันยุ่งยากมาก

ขยะนิวเคลียร์นี้มีอายุยืนนาน และจะเป็นพิษภัยตลอดเวลา ยก

ตัวอย่างเช่น ธาตุพลูโตเนียม (Plutonium) ซึ่งเป็นธาตุชนิดหนึ่งที่ใช้ในการทำพลังงานนิวเคลียร์นี้ เป็นธาตุซึ่งมีกัมมันตภาพรังสีเป็นพิษร้ายแรงมาก มีอายุยืนที่สุด ถ้าเอากากนิวเคลียร์ของธาตุพลูโตเนียมนี้ไปฝังไว้ ก็จะต้องใช้เวลาถึง ๕ แสนปีจึงจะหมดพิษ

ที่อังกฤษมีโรงงานพลังนิวเคลียร์ที่วินด์สเคิล (Windscale) ซึ่งเป็นที่เกิดอุบัติเหตุนิวเคลียร์ร้ายแรงครั้งแรกของโลก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ (ค.ศ. ๑๙๕๗) โรงงานแห่งนี้ได้ปล่อยพลูโตเนียมลงทะเลมาตามลำดับ เดียวนี้มีอยู่ใต้ท้องทะเลในไอร์แลนด์ทั้งหมดประมาณ ๑ ใน ๔ ตัน ซึ่งจะมีกัมมันตภาพรังสีอยู่ต่อไปประมาณ ๒ แสน ๕ หมื่นปี หลังจากนั้นกัมมันตภาพรังสีจึงจะลดลงไปเหลือน้อย จนกระทั่งในราว ๕ แสนปีจึงจะหมด อันนี้ก็ภัยอันตรายอย่างหนึ่ง ซึ่งเมื่อเกิดอุบัติเหตุร้ายแรงที่เชอร์โนบิลนี้แล้วก็ได้ทำให้คนเกิดความสนใจมีการตื่นตัวกันมากขึ้นตระหนักถึงภัยจากเทคโนโลยีขึ้นมาจริงจัง

ขอยกตัวอย่างอีกกรณีหนึ่ง ถอยหลังไปประมาณสักยี่สิบกว่าปี เป็นเรื่องที่เบาๆ ถึงแม้จะเป็นอันตรายแต่ก็สงบเงียบหน่อย ตอนนั้นวงการแพทย์ได้ชื่นชมกับยากล่อมประสาทใหม่ชนิดหนึ่งมีชื่อว่า ทาลิโดไมด์ (Thalidomide) ได้มีการพิสูจน์ทดลองกันเป็นอย่างมาก แล้วก็มีคำแนะนำประกาศออกมาว่าเป็นยาที่ปลอดภัย ถึงกับใช้คำว่าปลอดภัยเป็นพิเศษ และเพราะเหตุที่ว่าปลอดภัยเป็นพิเศษจากการพิสูจน์ทดลองกันแล้วนี้ ก็ทำให้แม้แต่ประเทศที่พัฒนาแล้วในยุโรปเปิดให้ประชาชนซื้อหายา ทาลิโดไมด์ได้ โดยไม่ต้องมีใบสั่งยาจากแพทย์

ตามปกติในประเทศทางยุโรปอเมริกานั้น การซื้อยาหาขาย มีการควบคุมเข้มงวดมาก ถ้าจะซื้อยาที่ต้องระวังอันตรายจะต้องมีใบสั่งยาจาก

แพทย์ แต่ยาทาลิโดไมด์นี้แพทย์มีความมั่นใจถึงกับว่าไม่ต้องมีใบสั่งแพทย์ก็ได้

ยาทาลิโดไมด์นี้รักษาอาการกลุ่มหรืออาการทางประสาท เช่น ปวดศีรษะ ที่เรียกว่าไมเกรน หรือนอนไม่หลับ เป็นต้น ทำให้สงบ สบาย ก็ขายกันมานานประมาณ ๕ ปี จาก พ.ศ. ๒๕๐๐ ถึง ๒๕๐๔ จึงได้พบว่า ผู้หญิงมีครรภ์กินยานี้แล้วคลอดลูกออกมา แขนด้วน ขาขาด และมีลักษณะ ผิดประหลาดไม่สมประกอบ พิกลพิการต่างๆ เป็นอันมาก เป็นไปต่างๆ นานา ทำให้เกิดความตระหนกตกใจ จึงสอบสวนกันดูก็ปรากฏว่า ยานี้ทำให้มี ปัญหาแก่หญิงมีครรภ์ และแก่เด็กที่อยู่ในครรภ์นั้น ก็เลยต้องงด ถอนยานี้ ออกจากตลาด เลิกขายกัน แต่ก่อนจะยกเลิกยานี้ก็ปรากฏว่า มีเด็กแขนขาด ขาด้านมาแล้วทั้งหมด ๘,๐๐๐ กว่าราย เป็นกรณีที่เกิดในประเทศอังกฤษ ประเทศเดียว ประมาณ ๔๐๐ ราย

เด็กพิกลพิการ ๘,๐๐๐ รายนี้อาจจะเป็นประเภทที่สำรวจได้ง่าย ในประเทศพัฒนาแล้ว ส่วนในประเทศที่ยังด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนา การสำรวจอาจจะไม่ทั่วถึงก็ได้ จึงเป็นไปได้ว่าความจริงอาจจะมีมากกว่านี้ หรือในอีกแง่หนึ่งก็เป็นไปได้ว่า ในประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย อาจจะไม่ค่อยมีคนได้ประสบเหตุนี้มากมายนัก เพราะว่าโรคอย่างที่ว่านี้ เช่น โรคกลุ่ม กังวล นอนไม่หลับ มักจะเป็นโรคของประเทศที่เจริญหรือประเทศพัฒนา ประเทศที่ด้อยพัฒนาไม่ค่อยเป็น คนในประเทศด้อยพัฒนาก็เลยอาจจะไม่ค่อยได้ใช้ยานี้ ก็เป็นความอุ่นใจอย่างหนึ่ง

เทคโนโลยี: ผู้นำความหวังอันอัศจรรย์

ที่ว่ามานี้เป็นตัวอย่างของปัญหาที่พ่วงมากับความเจริญทางด้านเทคโนโลยี ผู้ที่ได้ฟังบางท่านก็อาจจะบอกว่า อาตมานี้พูดมาเสียยืดยาว แต่รู้ลึกว่าจะมองเทคโนโลยีในแง่ร้ายสักหน่อย ความจริงเทคโนโลยีก็มีส่วนดีมากมาย ทำไม่ไม่พูด ฉะนั้น ในเมื่อพูดในแง่ร้ายมาสองเรื่อง ก็ควรจะต้องหยุดแง่ร้ายไว้บ้าง

ก็ยอมรับว่าเทคโนโลยีนี้มีประโยชน์ มีความดีมากมายเหลือเกิน อย่างที่เรามานั่งร่วมกิจกรรมกันสะดวกสบายอยู่ในปัจจุบันนี้ ก็เป็นเรื่องของการอาศัยเทคโนโลยีทั้งสิ้น ผู้พูดก็อาศัยไมโครโฟน มีเครื่องขยายเสียง ผู้ฟังก็นั่งอยู่ในห้องประชุมที่แสนสบาย มีเครื่องปรับอากาศให้มีความเย็น และมีระบบแสง ระบบเสียงที่ดี อะไรต่างๆ เหล่านี้ ล้วนเป็นเรื่องที่แสดงถึงคุณประโยชน์ของเทคโนโลยีทั้งสิ้น และดังที่กล่าวแล้วว่าเทคโนโลยีนั้นเป็นเครื่องหมายของความเจริญของยุคปัจจุบัน

ความเจริญของยุคปัจจุบันนั้นมีมากมายเพียงไร ไม่จำเป็นจะต้องพรรณนากันยืดยาว แต่เขามักจะมองไปที่อนาคตว่า ต่อไปโลกของเรานี้จะมีเทคโนโลยีที่เจริญขึ้น แล้วก็จะมีความสะดวกสบาย มีความสมบูรณ์พูนสุขมากขึ้นอย่างไร ความฝันในทางเทคโนโลยีเหล่านี้ก็อิงอาศัยพัฒนาการ ด้านต่างๆ ของเทคโนโลยี โดยเฉพาะในปัจจุบันนี้ สาขาของเทคโนโลยีที่กำลังเจริญขึ้นใหม่หน้าหน้าก็มีสองสายที่สำคัญมาก คือ เทคโนโลยีทางชีววิทยา ที่เรียกว่าไบโอเทคโนโลยี (biotechnology) และไมโครอิเล็กทรอนิกส์ (micro-electronics) อย่างพวกคอมพิวเตอร์ก็จัดอยู่ในประเภทหลังนี้ สองด้านนี้กำลังเป็นความหวังใหม่ของมนุษย์ ที่ว่าจะเจริญพร้อมบริบูรณ์อย่างไร

ในด้าน *ไบโอเทคโนโลยี* นั้น เราจะได้ยินเรื่องเกี่ยวกับความเจริญที่เรียกว่า พันธุวิศวกรรม หรือเอนเนติก เอนจิเนียริง (genetic engineering) ซึ่งกำลังเจริญมากขึ้น และมีความหวังกันว่า ความเจริญในด้านนี้จะแก้ปัญหาให้โลกมนุษย์ได้มากมายหลายอย่าง เช่น ในเรื่องอาหาร จะไม่มีความขาดแคลนในโลกนี้อีกต่อไป เพราะว่าด้วยพันธุวิศวกรรมศาสตร์นี้ ก็จะทำให้คนเราสามารถเพาะพืชพันธุ์ธัญญาหารแบบใหม่ขึ้นมาได้ ซึ่งเป็นพืชพันธุ์ธัญญาหารชนิดพิเศษที่เราแน่ใจได้ว่า จะทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ เช่นว่า ที่ไหนแห้งแล้ง เราก็เพาะพืชชนิดที่เติบโตได้ในที่แห้งแล้งนั้นขึ้นมา ถ้าดินเค็มเราก็เพาะพืชชนิดที่เจริญเติบโตงอกงามในที่ดินเค็มนั้นขึ้นมาได้ และนอกจากจะมีความทนทานสูง สามารถงอกงามในที่แห้งแล้ง หรือในดินและสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยได้แล้ว ก็ยังได้ผลผลิตมาก อีกทั้งเป็นพืชที่สามารถกำจัดโรคพืชได้เอง ต้านทานศัตรูพืชได้ สร้างปุ๋ยขึ้นมาได้ในตัวของมันเอง

ในด้านพลังงาน เรากำลังมีปัญหา พลังงานจะขาดแคลน แหล่งพลังงานบางอย่างเช่นน้ำมันจะหมดไปจากโลก พลังงานนิวเคลียร์ก็อย่างที่พูดเมื่อว่ามีปัญหา พลาตพลังขึ้นมาก็เกิดภัยอันตรายร้ายแรง ต่อไปพันธุวิศวกรรมนี้ก็อาจจะสร้างแบคทีเรียขึ้นมาชนิดหนึ่ง เป็นแบคทีเรียที่มีความสามารถเปลี่ยนแสงแดดเป็นพลังงาน โดยไม่ต้องใช้วิธีการแบบที่กำลังทำกันอยู่ แต่เป็นการก้าวไปสู่วิธีการทางชีววิทยา ใช้แบคทีเรียที่สร้างขึ้นใหม่มาผลิตพลังงาน แล้วก็จะหมดปัญหาเกี่ยวกับเรื่องพลังงานกันเสียที

นอกจากนั้น ยังฝันใฝ่กันต่อไปว่าจะสร้างเมืองขึ้นในอวกาศ เมืองในอวกาศนี้จะสร้างบรรยากาศสภาพแวดล้อมได้ตามต้องการ ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ ถ้ามีสภาพดินฟ้าอากาศที่ไม่น่าพอใจ ก็กำจัดตัดแปลงแก้ไขได้

ทำการผลิตสิ่งต่างๆ ในอวกาศได้โดยสะดวกและได้ผลดียิ่งขึ้น เพราะการผลิตในอวกาศนี้จะไม่ถูกขัดขวางจากแรงดึงดูดของโลก ไม่มีความจำกัดของสถานที่ และสามารถทำอุณหภูมิให้สูงต่ำได้ตามความต้องการ

ในทะเลก็จะสร้างเมืองลอยน้ำขึ้นมา มีโรงงานลอยน้ำ ผลิตอาหารและยาจากสารในทะเล ตลอดจนสร้างเชื้อเพลิงอย่างใหม่ขึ้นมา เป็นอันว่าจะไม่มีทางขาดแคลนอาหารและพลังงาน

แม้แต่จะสร้างมนุษย์พันธุ์ใหม่ขึ้นมา ก็ทำได้ ให้เป็นมนุษย์พันธุ์พิเศษที่มีความเฉลียวฉลาด เรียกว่าเป็นซูเปอร์เรซ (superrace) ในการสงครามก็อาจจะสร้างพันธุ์มนุษย์ขึ้นมาชนิดหนึ่ง ให้มีคุณสมบัติพิเศษสำหรับทำหน้าที่เป็นทหารโดยเฉพาะ

ในทางการแพทย์ก็จะมีธนาคารอวัยวะต่างๆ เป็นธนาคารตับ ธนาคารไต ธนาคารปอด ฯลฯ เป็นอะไหล่ไว้สำหรับกรณีที่เกิดปัญหาจะต้องเปลี่ยน เมื่อใครมีโรคภัยไข้เจ็บ หรือประสบอุบัติเหตุเกี่ยวกับอวัยวะเหล่านี้ ก็ผ่าตัดเปลี่ยนใหม่ได้ทั้งหมดนี้นับว่าเป็นความเจริญที่น่าฝันใฝ่เป็นอย่างมาก

อีกด้านหนึ่งที่สำคัญ ก็คือด้านคอมพิวเตอร์ ต่อไปคอมพิวเตอร์ก็จะมีการใช้กันแพร่หลายมาก อย่างที่ฝรั่งบอกว่า ทุกบ้านจะต้องมีคอมพิวเตอร์ เหมือนกับมีห้องส้วม หมายความว่า บ้านหนึ่งๆ มีห้องส้วมฉันใด ก็ต้องมีคอมพิวเตอร์ฉันนั้น อันนี้คงจะหมายถึงบ้านในประเทศอเมริกา สำหรับบ้านในประเทศไทยก็คงจะอีกนาน

การสื่อสารคมนาคมก็จะสะดวกมาก เราจะทำงานอยู่กับบ้านก็ได้ เพราะมีเครื่องคอมพิวเตอร์แล้ว ก็ต่อกับสายโทรศัพท์แล้วทำงาน สั่งงาน และส่งงานกันทางคอมพิวเตอร์ จะเรียนหนังสือก็เรียนที่บ้านได้ และก็จะมีคอมพิวเตอร์ชนิดที่พิเศษขึ้นไปอีก ทำงานมีประสิทธิภาพสูงอย่างยิ่ง เขา

เรียกว่า ซูเปอร์คอมพิวเตอร์ (supercomputer)

พร้อมกันนั้น อีกด้านหนึ่งก็จะมีคอมพิวเตอร์รุ่นต่อไปที่เรียกว่า เป็นคอมพิวเตอร์รุ่นที่ ๕ (fifth-generation computer) ซึ่งมีสมองเทียม มีสติปัญญาคล้ายมนุษย์ ที่เขาเรียกว่า artificial intelligence ซึ่งบางคน แปลว่า ปัญญาประดิษฐ์ คอมพิวเตอร์ชนิดนี้สามารถรู้กลิ่นได้ อ่านหนังสือ ได้ ฟังคนพูดได้ และก็พูดได้อย่างคน ตลอดจนสามารถคิดเหตุผลได้ สามารถพิจารณาตัดสินปัญหาต่างๆ ได้ด้วย

ในการสื่อสาร ระบบโทรคมนาคมจะก้าวหน้าเป็นอย่างยิ่ง เดี่ยวนี้ ดาวเทียมก็เชื่อมแทบทุกส่วนของโลกให้ถึงกันแล้ว ติดต่อกันได้ทันที โทรทัศน์และโทรศัพท์ที่มีอยู่แล้ว ก็พัฒนาให้ประสิทธิภาพ ยิ่งขึ้น มีเครื่องโทรสาร คนอยู่กันคนละทวีปก็ติดต่อกันได้ง่าย จะทำหนังสือ สัญญาตกลงกันก็ใช้โทรสารเซ็นสัญญากันได้ ณ ที่ทำงาน ที่นั่น เดี่ยวนั้น ไม่ต้องเสียเงินค่าเครื่องบินและเสียเวลาเดินทางไป

แม้แต่สายโทรศัพท์ โทรทัศน์ และการติดต่อระหว่างคอมพิวเตอร์ ที่เคยต้องใช้สายลวดทองแดง ก็จะเปลี่ยนไปใช้เส้นใยนำแสงที่เรียกว่า ออปติคัลไฟเบอร์ (optical fiber) ซึ่งราคาถูกและเบามาก แต่นำข่าวสารได้ดีกว่า มากกว่า และแม้แต่จะมีฟ้าร้อง ฟ้าแลบ ฟ้าผ่า ก็จะไม่เข้าไปรบกวน ระบบการสื่อสารนั้น

นอกจากนั้นก็มีเครื่องเลเซอร์ (laser) ซึ่งสร้างขึ้นมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๐๓ แล้วก็เจริญพัฒนาขึ้นมาเรื่อย นำมาใช้ประโยชน์ได้กว้างขวางขึ้น ในการสื่อสารบ้าง การแพทย์บ้าง เช่น ในการแพทย์ก็ใช้ทำการผ่าตัดได้ ละเอียดลออ สามารถผ่าตัดโดยไม่ต้องเสียเลือด หรือผ่าตัดสิ่งเล็กๆ ละเอียดอ่อน เช่น นัยน์ตา ในการอุตสาหกรรมก็นำเอาเครื่องเลเซอร์มา

ใช้ได้มาก

ยิ่งเอาเทคโนโลยีในแขนงต่างๆ ที่เจริญมากเหล่านี้ มาประสานกัน ก็ยิ่งทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้ามากมายยิ่งขึ้น เช่น ต่อไปนี้คนเรานั่งอยู่บ้านก็สามารถผลิตสินค้าที่โรงงานได้เอง เขาเรียกว่าเป็นระบบการผลิตโดยลูกค้า (custom production) ยกตัวอย่างว่า เราต้องการจะตัดเสื้อสักตัวหนึ่ง ก็อยู่ที่บ้านนั่นแหละ ต่อเครื่องคอมพิวเตอร์ที่บ้านเข้ากับโทรศัพท์ แล้วก็ป้อนข้อมูล คือสเปค (spec หรือ specification) แบบของเสื้อที่เราต้องการสำหรับตัวเราเข้าไป เสร็จแล้วทางปลายสายอีกด้านหนึ่งที่โรงงาน เครื่องคอมพิวเตอร์ทางด้านนั้นก็ส่งโปรแกรมที่ต่อกับเครื่องคอมพิวเตอร์นั้น ตัดเสื้อให้ตามสเปคหรือตามแบบที่ต้องการของลูกค้า ทั้งที่ผลิตทีละหน่วย แต่ก็ผลิตได้รวดเร็วมาก ในยุคอุตสาหกรรมปัจจุบันนี้ที่ผลิตเสื้อผ้านั้นทีละเป็นจำนวนมากๆ ก็ยังช้ากว่าทำทีละหน่วยด้วยเครื่องเลเซอร์ชนิดนี้

แม้แต่รถยนต์ก็เหมือนกัน เขาคาดหมายว่า ต่อไปลูกค้าจะสามารถผลิตรถยนต์ได้เองด้วยวิธีคล้ายๆ กันนี้ คือนั่งอยู่ที่บ้านแล้วป้อนสเปคที่ต้องการของรถยนต์ที่ตัวจะใช้เข้าไปในเครื่องคอมพิวเตอร์ แล้วที่ปลายด้านโน้น เครื่องคอมพิวเตอร์ที่โรงงานก็จะดำเนินการสร้างรถยนต์ให้ตามที่เราต้องการ

นี่ก็เป็นเรื่องของความเจริญในทางเทคโนโลยีมากมายหลายประการด้วยกัน ซึ่งผู้ที่อยู่ในวงการเทคโนโลยีอาจจะพูดได้มากมายกว่านี้ และที่พูดมานี้หลายอย่างก็เป็นจริงแล้ว หลายอย่างกำลังจะเป็นจริง บางอย่างก็จะเป็นจริงต่อไป แต่จะสำเร็จจริงหรือไม่ ยังไม่ใช่เรื่องสำคัญเท่าไร สิ่งสำคัญที่จะต้องเน้นในที่นี้ซึ่งสำคัญไม่น้อยกว่าตัวเทคโนโลยีเอง ก็คือ ทำให้และการปฏิบัติต่อเทคโนโลยี

ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของวิทยาศาสตร์

การที่คนเราพูดถึงแต่ส่วนที่ดี ด้านดีที่เป็นคุณประโยชน์ และความหวังต่างๆ ที่เทคโนโลยีจะสนองความต้องการให้ นั่น พูดไปด้านเดียว อาจจะเป็นการกล่อมให้เกิดความเคลิบเคลิ้มหลงใหล หมกมุ่น มัวเมา และ อยู่กันด้วยความฝัน เพราะฉะนั้น เราจึงต้องมีท่าทีและการปฏิบัติต่อ เทคโนโลยีให้ถูกต้อง

ท่าทีอย่างหนึ่งที่หนึ่งก็คือ การมองและรู้จักมันตามเป็นจริง ซึ่งก็เป็น หลักการของธรรม หรือพุทธธรรม เพราะฉะนั้น ในเรื่องเทคโนโลยีนี้ ท่าที อย่างแรกที่เราจะต้องทำให้ถูกต้องคือ จะต้องมองดูให้รู้จักมันตามความ เป็นจริง มองดูรู้จักมันตามเป็นจริง ก็เพื่อให้ครบถ้วนรอบด้าน แล้วก็จะได้ ไปคุมไปคานกับความเคลิบเคลิ้มหลงใหล ความฝันเฟื่อง ที่ได้เล่ามาแล้วนั้น

การที่จะมองดูรู้จักตามเป็นจริงได้ก็ต้องดูทั้งคุณและโทษ คือ จะศึกษาเรื่องใดก็ต้องมองให้เห็นคุณและโทษ มองเห็นขอบเขตและขีด จำกัดว่ามันทำอะไรได้แค่ไหน ทำอะไรได้ ทำอะไรไม่ได้ นอกจากผลดีแล้ว ในด้านเสียจะมีผลร้าย หรือจุดอ่อน ข้อบกพร่องอะไรบ้าง ไม่ใช่มองไปเห็น แต่คุณแล้วก็ฝันว่าเทคโนโลยีนั้นทำให้ได้ทุกอย่างดีเลิศทุกประการ เมื่อเห็น ขอบเขตของมันแล้วก็โยงว่าเทคโนโลยีนี้มีความสัมพันธ์กับด้านอื่นๆ ของ ชีวิตมนุษย์อย่างไร โยงให้เห็นกันตลอดทุกระบบตลอดสาย แล้วต่อจากนั้น ก็มองให้เห็น ฟัง และรู้ให้ทันว่า ในวงการเทคโนโลยีเองเขามีปัญหาอะไรกัน บ้าง มีความวิตกกังวลอะไร และแนวโน้มต่อไปจะเป็นอย่างไร มองกันให้ รอบด้าน ทั่วตลอดทุกอย่าง ซึ่งจะเป็นการมองตามความเป็นจริง ไม่ใช่อยู่ ด้วยความฝัน

ทำที่และการปฏิบัติต่อเทคโนโลยีอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งก็จัดเข้าในเรื่องของการมองดูรู้จักตามเป็นจริงด้วย ก็คือ เราเข้าใจกันว่าเทคโนโลยีคืออะไร เกิดขึ้นมาอย่างไร เทคโนโลยีสมัยใหม่ทั้งหลายนี้ ล้วนแต่เป็นการนำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาใช้ประโยชน์ สสนองความต้องการของมนุษย์ทั้งสิ้น

วิทยาศาสตร์คืออะไร วิทยาศาสตร์ก็คือความรู้ในธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ เมื่อมีความรู้ความเข้าใจในตัวธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติแล้ว เราก็สามารถเอาความรู้นั้นมาใช้ประโยชน์ เอามาจัดสรรกระบวนการปรุงแต่งเหตุปัจจัย ทำการประดิษฐ์สร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ นำมาใช้ประโยชน์สนองความต้องการของเราได้ การนำเอาความรู้ในวิทยาศาสตร์มาสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ สสนองความต้องการของเราได้นั้นเป็นเทคโนโลยี ตัวความรู้เองเป็นวิทยาศาสตร์ ส่วนการนำความรู้นั้นมาใช้สร้างสรรค์สนองความต้องการ เป็นเทคโนโลยี ดังนั้น เมื่อพูดถึงเทคโนโลยี ก็จะต้องพูดถึงไปถึงวิทยาศาสตร์ด้วย เทคโนโลยีจะเจริญไปได้เพียงไร ก็อยู่ในขอบเขตแห่งความเจริญของวิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์เจริญไปได้มาก ก็สามารถผลักดันความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีขึ้นไปได้มาก

ที่นี้ ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์นั้นมีมากเท่าใด ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เท่าที่เป็นมาจนถึงปัจจุบันนี้ พูดได้ว่าเป็นความรู้เพียงบางด้านบางส่วนของธรรมชาติ หรือกฎธรรมชาติ ซึ่งยังจะต้องศึกษากันต่อไป เพราะว่ายังรู้ไม่จบสิ้น รู้เท่าไรก็นำมาใช้เท่าที่ใช่ได้ เอามาใช้ประโยชน์สร้างเทคโนโลยีกันไป ก็เจริญต่อเนื่องกันมาเรื่อยๆ

ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เจริญขึ้นมาและรู้เพียงบางแง่บางส่วนนั้น เช่น สมัยหนึ่งว่าอย่างนี้ถูกต้อง ต่อมาอีกสมัยหนึ่งก็พบว่า อ้าว! ไม่ถูกเสีย

แล้ว ที่สมัยหนึ่งว่าอย่างนี้เป็นจริง ต่อมากลายเป็นเท็จ เรื่องเช่นนี้ปรากฏ อยู่เสมอในวงการวิทยาศาสตร์ เช่น ในสมัยโบราณทีเดียว เมื่อวิทยาศาสตร์ เริ่มเจริญ มีการค้นพบอะตอม (atom) หรือปรมาณู ตอนนั้นถือว่าเป็น การค้นพบที่ยิ่งใหญ่ แล้วก็เข้าใจว่า อะตอมนี้เป็นสิ่งที่เล็กที่สุด เป็น หน่วยย่อยสุดท้าย เป็นสิ่งที่แบ่งแยกออกไปอีกไม่ได้ จึงตั้งชื่อว่า อะตอม

คำว่าอะตอมนั่นเอง ก็แปลว่า สิ่งที่แบ่งแยกไม่ได้ แต่ต่อมาอีก นานก็มีผู้ค้นพบเปิดเผยออกมา ที่ว่าปรมาณูแบ่งแยกไม่ได้ เป็นต้นเดิม ของสิ่งทั้งหลายในทางวัตถุนั้น มันไม่เป็นจริงเสียแล้ว อะตอมเป็นสิ่งที่ แบ่งแยกได้ อะตอมหรือปรมาณูนั้นเกิดจากอนุภาคเล็กลงไป มีนิวตรอน โปรตอน อิเล็กตรอนประกอบกันขึ้น อะไรทำนองนี้ ก็กลายเป็นว่า ความรู้ เก่าที่วางกันมาผิดเสียแล้ว คำว่า อะตอมก็ใช้ไปแล้ว ทำไม่ได้ จะเปลี่ยนเดียว ก็จะไม่แปลกเกินไป ก็ใช้กันไปสักแต่ว่าเป็นชื่อ ที่จริงความหมายไม่ตรงแล้ว อะตอมแปลว่าแบ่งแยกไม่ได้ (indivisible) แต่ที่จริงมันแบ่งแยกได้ ก็ใช้ อย่างรู้กัน ชื่อนั้นก็เป็นเพียงคำเรียกไปอย่างนั้นเอง

สมัยหนึ่ง นิวตัน (Sir Isaac Newton) ได้ค้นพบเรื่องแรงดึงดูด ของโลก ที่เรียกว่า กฎความโน้มถ่วง (the law of gravitation) ก็ว่าเป็น ความเจริญทางวิทยาศาสตร์อย่างมาก แต่ต่อมาไอน์สไตน์ (Albert Einstein) ค้นพบทฤษฎีสัมพัทธภาพ (the theory of relativity) ขึ้นมา ก็บอกว่าที่ นิวตันว่าเป็นเรื่องแรงดึงดูดของโลกนั้นไม่ใช่ ไม่เป็นความจริง กฎไม่เป็นกฎ เสียแล้ว สมัยหนึ่งบอกว่าแสงเดินทางเป็นเส้นตรง ต่อมาตอนหลังเจริญขึ้น ไปอีก วิทยาศาสตร์ค้นพบบอกว่า แสงไม่ได้เดินทางเป็นเส้นตรงหรอก แสง เดินทางเป็นเส้นโค้ง ก็เป็นอันว่าค่อย ๆ ค้นพบกันไป

วิทยาศาสตร์นี้เจริญมาก็อย่างที่ว่า คือรู้จักความจริงในบางแง่

บางส่วน แต่อย่างไรก็ตาม ความรู้เท่าที่ค้นพบมาได้นี้ ก็นำมาใช้ประโยชน์ได้ในระดับหนึ่ง อย่างเรื่องความรู้เกี่ยวกับแรงดึงดูดของโลกก็ดี เรื่องแสงเดินทางเป็นเส้นตรงก็ดี ก็นำมาใช้ในทางเทคโนโลยี ทำการสร้างสรรค์ได้ เป็นประโยชน์มากพอแก่ความต้องการที่เดียว พอใช้สำหรับมนุษย์ทั้งหลาย แม้แต่จะไม่รู้ความจริงที่เกินกว่านั้น มันก็ใช้ประโยชน์ได้อยู่แล้ว

ฉะนั้น ในแง่เทคโนโลยีนี้ บางทีแม้แต่เมื่อวิทยาศาสตร์รู้เลยไปแล้ว ก็ยังไม่จำเป็นต้องใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ถึงขั้นนั้น เอาความรู้เก่าๆ มากี่ ใช้ประโยชน์ได้ ทีนี้ที่ว่ามันเป็นปัญหาก็อยู่ตรงนี้ คือการที่รู้ความจริงไม่ทั่วตลอดนี้แหละ เมื่อนำความรู้นั้นมาใช้ แม้จะเป็นประโยชน์ในด้านนั้น แต่ต่อมาก็ปรากฏว่ามันเกิดเป็นปัญหาด้านอื่นขึ้นโดยไม่รู้ตัว

อีกอย่างหนึ่ง แม้เราจะรู้ความจริงหลายด้าน แต่เราก็รู้แยกไปในแต่ละด้านๆ ด้านนั้นเรารู้ ด้านนี้เรารู้ แต่ความรู้นั้นไม่เชื่อมโยงถึงกัน เมื่อไม่เชื่อมโยงถึงกัน ในเวลาที่สร้างสรรค์ใช้เทคโนโลยี การที่ไม่สามารถเชื่อมโยงประสานความรู้ต่างด้านเข้ามา ก็ทำให้เกิดปัญหาอีก กล่าวคือ บางทีมุ่งให้ได้ประโยชน์ด้านหนึ่ง หรือใช้ความรู้เพียงด้านหนึ่งทำเทคโนโลยีขึ้นมาแล้ว ต่อมามันกลับเป็นปัญหาขึ้นมาในด้านอื่น หรือแม้แต่รู้แล้วไม่ทันนึกก็มี คือ ไม่ทันนึกที่จะเอาความรู้มาเชื่อมโยงกัน ดังตัวอย่างเมื่อกี้กรณียาทาลิโดไมด์ ที่ว่าได้พิสูจน์ทดลองกันแล้วไม่มีปัญหา ไม่เป็นพิษภัย แต่ต่อมากลายเป็นพิษภัยขึ้นมา ก็เพราะเป็นความรู้ที่นึกไม่ทั่วถึง เชื่อมโยงองค์ความรู้ต่างๆ ไม่ตลอดถึงกัน ก็เกิดปัญหาขึ้นมา

ฉะนั้น ปัญหาจากวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก็จะมาในสภาพนี้ อยู่เรื่อยๆ กรณีอื่นๆ ก็มีอยู่มากมาย ถ้าเป็นเรื่องที่ปัญหาเกิดขึ้นมาไว ก็ดีไป ถึงแม้จะร้ายแรงก็มีโอกาสแก้ปัญหากันได้แต่เนิ่นๆ แต่บางเรื่องนั้นกว่า

ปัญหาจะปรากฏ กินเวลากว่าศตวรรษก็มี และกว่าจะเกิดเป็นปัญหาขึ้นมาให้รู้ตัวกัน คนเราก็แทบจะแย่แล้ว

ขอยกตัวอย่างเรื่องที่เราารู้ๆ และใช้ประโยชน์กันอยู่นี้ ก็คือพวกเชื้อเพลิงทั้งหลายที่เป็นแหล่งของพลังงานต่างๆ ที่สำคัญในปัจจุบันนี้ ได้แก่ พวกน้ำมัน ถ่านหิน แก๊สธรรมชาติ ซึ่งรวมกันเรียกว่าเป็น ฟอสซิล ฟิวเอล (fossil fuel) พลังงานเหล่านี้เราได้ใช้กันมาในกิจการอุตสาหกรรมทำโรงงานต่างๆ แม้แต่รถยนต์ เครื่องบิน และเรือทั้งหลายก็อาศัยพลังงานเหล่านี้ เราได้รับคุณประโยชน์มากมาย แต่ในระหว่างนั้นเราก็เผาผลาญมันไป ไอเสียจากรถรา และควันจากโรงงานก็ลอยขึ้นไป ออกเป็นสิ่งที่เราเรียกว่าคาร์บอนไดออกไซด์ (carbon dioxide) ที่นี้เราก็ไม่รู้ว่สิ่งที่เราทำให้เกิดขึ้นมาี้จะมีผลอย่างไร

ต่อมาหลังจากใช้กันเพลินมานาน คงจะเป็นศตวรรษแล้วจึงได้มาค้นพบกันขึ้นว่า บัดนี้ เจ้าคาร์บอนไดออกไซด์นั้นได้สะสมมากขึ้นๆ ในบรรยากาศของโลก ทำให้บรรยากาศเหนือผิวโลกร้อนยิ่งขึ้น เมื่ออุณหภูมิพื้นผิวโลกสูงขึ้น ก็ทำให้ดินฟ้าอากาศแปรปรวน เช่น ระบบการไหลเวียนของลมพัดเปลี่ยน การตกของฝนตลอดจนฤดูกาลก็อาจจะเปลี่ยนไป

ที่ยิ่งกว่านั้นก็คือมันทำให้ระดับน้ำทะเลสูงขึ้น การที่น้ำทะเลสูงขึ้นก็เพราะว่าความร้อนนี้เองที่เพิ่มขึ้นบนผิวโลก ทำให้น้ำในทะเลพองตัวหรือขยายตัว เมื่อน้ำขยายตัวระดับน้ำก็สูงขึ้น และอีกประการหนึ่ง เมื่อบรรยากาศเหนือผิวโลกร้อนขึ้น ก็ทำให้ภูเขาน้ำแข็งและผืนน้ำแข็งที่เปลือกขั้วโลกละลาย เมื่อละลายออกมาแล้วน้ำก็ไหลลงมา ทำให้น้ำทะเลสูงขึ้น ตอนนี้ก็มีความกลัวกันว่า ทุกวันนี้ น้ำทะเลได้สูงขึ้นปีละ ๑ มิลลิเมตร ที่นี้

ถ้าอุณหภูมิสูงขึ้นถึง ๑ องศาเซลเซียส น้ำทะเลจะสูงขึ้นราว ๒ ฟุต ก็อาจจะทำให้เกิดน้ำท่วมโลกอีก

อีกตัวอย่างหนึ่งใกล้ๆ กันนั้น ยกเอามาดูเพื่อช่วยให้เห็นชัดขึ้น มีสารเคมีชนิดหนึ่ง เรียกว่า โคลโรฟลูโอโรคาร์บอน (chloro-fluorocarbon) สารชนิดนี้เริ่มใช้กันหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ นี้เอง โดยได้พิสูจน์แล้วว่า เป็นสารที่ไม่มีภัยไม่มีอันตรายเลย จึงเอามาใช้กันมากในตู้เย็น ในเครื่องปรับอากาศ และในกระป๋องสเปรย์ที่ฉีดทำให้อากาศหอมอะไรต่างๆ เหล่านี้ ก็ใช้กันมานาน จนกระทั่งบัดนี้ สารชนิดนี้ ซึ่งเรียกชื่อย่อๆ ว่า ซีเอฟซี (CFC) นั้น ได้ขึ้นไปอยู่ในบรรยากาศของโลกเกิน ๑๐ ตันแล้ว

ที่นี้ สารที่ว่าไม่มีพิษภัยอันตรายเลยนี้ โดยที่มนุษย์ไม่รู้ตัวมันก็เกิดเป็นปัญหาขึ้นมา คือว่ามันได้ไปทำลายโอโซน (ozone) โดยไปทำปฏิกิริยากับแสงอุลตราไวโอเล็ต (ultraviolet) แล้วกลายเป็นคลอรีน (chlorine) ออกมา คลอรีนนี้ออกมาแล้วก็ไปทำให้อโอโซนกลายเป็นออกซิเจน (oxygen) เมื่อโอโซนกลายเป็นออกซิเจนแล้ว ฝักระดับบรรยากาศที่เรียกว่า ชั้นโอโซน (ozone layer) ก็บางลงไป เกิดเป็นรูโหว่ที่เขาเรียกว่า ozone hole ขึ้นในชั้นโอโซนนั้น และตามรายงานของคณะนักวิทยาศาสตร์ ที่ไปสำรวจความเป็นไปในบริเวณทวีปแอนตาร์กติกา (Antarctica) ปรากฏว่ารูโหว่นั้น ก็กำลังขยายกว้างออกไปๆ

โอโซนนี้ช่วยกรองไม่ให้แสงอุลตราไวโอเล็ตลงมาที่ผิวโลกมากเกินไป เมื่อชั้นโอโซนที่เป็นตัวกันนั้นมันบางลงน้อยลงไป มีช่องโหว่กว้างขึ้นแล้ว แสงอุลตราไวโอเล็ตผ่านลงมาได้มาก ก็จะเป็นอันตรายแก่ชีวิตในโลก เช่น ทำให้เกิดมะเร็งผิวหนังแก่มนุษย์ และจะลงไปทำอันตรายแก่ชีวิตเล็กๆ

บนผิวโลก ในทะเล เมื่อชีวิตเหล่านั้นถูกทำลาย ตายไป ชีวิตใหญ่ๆ ที่อาศัยชีวิตเล็กๆ นั้นก็จะพลอยพินาศตามไป ตามหลักของความอิงอาศัยกันในระบบนิเวศ (ecosystems) ของโลก ระบบนิเวศก็จะเสื่อมเสียไป และอันตรายก็จะมาถึงมนุษย์ในที่สุด^๑

ปัจจุบันนี้ ปัญหาสภาพแวดล้อมเสียกำลังเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง ที่ประเทศพัฒนาแล้วทั้งหลายพากันวิตกกังวลและเอาใจใส่มากเป็นพิเศษ เป็นปัญหาร้ายแรงขึ้นความเป็นความตายของมนุษย์ หรือความพินาศของมนุษยชาติ ที่กำลังโดดเด่นขึ้นมาล้าหน้าปัญหาภัยนิวเคลียร์ ชาวเกี่ยวกับเรื่องนี้ปรากฏถี่ขึ้นอย่างมาก^๒ ทั้งหมดนี้ก็เป็นเรื่องของการที่มนุษย์จะก่อภัยอันตรายขึ้นมาแก่ตัวเอง โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ซึ่งก็เป็นปัญหาที่เกิดจากความเจริญทางเทคโนโลยี ที่เราจะต้องรู้ ต้องเข้าใจตามความเป็นจริง

^๑ ภายหลังปาฐกถาครั้งนี้ ความวิตกกังวลเกี่ยวกับเรื่องชั้นโอโซนยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้นในระยะใกล้ๆ ก่อนหนังสือนี้ตีพิมพ์ออกมา มีข่าวการประชุมนานาชาติเกี่ยวกับเรื่องนี้ คือในช่วงสัปดาห์ที่ ๒ ของเดือนมีนาคม ๒๕๓๒ นี้ มี International Conference on Ozone Depletion ที่ประเทศอังกฤษ มีประเทศต่างๆ เข้าประชุม ๑๒๓ ชาติ ต่อมาไม่ทันนานในสัปดาห์แรกของเดือนพฤษภาคมนี้ ก็มีการประชุม ๘๖ ชาติ แบบเดียวกันนี้อีก ที่กรุงเฮลซิงกิ (Helsinki) ประเทศฟินแลนด์ (Finland) ที่ประชุมมองความสำคัญของปัญหานี้ในชั้นเกี่ยวกับความอยู่รอดของมนุษยชาติ และต้องการให้ห้ามใช้สารซีเอฟซี โดยสิ้นเชิง

^๒ ก่อนต้นฉบับหนังสือนี้เข้าโรงพิมพ์ ชาวช่วงหลังแสดงถึงการที่ปัญหาสภาพแวดล้อมเสียได้รับความสนใจให้ความสำคัญเพิ่มขึ้นอีกก้าวหนึ่ง คือ ได้กลายเป็นข้อพิจารณา หรือเงื่อนไขอย่างหนึ่งในการอนุมัติเงินช่วยเหลือระหว่างประเทศ เช่น จะต้องปรากฏชัดว่าโครงการพัฒนาที่ขอรับความช่วยเหลือนั้นไม่ก่อผลเสียหายต่อธรรมชาติแวดล้อม ไม่กระทบกระเทือนต่อป่าไม้เป็นต้น ถ้าเห็นว่าโครงการนั้นจะมีผลกระทบต่อธรรมชาติแวดล้อม ก็จะไม่อนุมัติเงินช่วยเหลือ ดังกรณีธนาคารโลกกับโครงการที่อาจมีผลกระทบต่อป่าจำผน (rain forest) ของประเทศบราซิล (Brazil) เมื่อต้นเดือนมีนาคม ๒๕๓๒ นี้ เป็นต้น

เทคโนโลยีกลายเป็นภัย เมื่อคนไม่มีคุณภาพ

ต่อไปก็จะขอยุติถึงว่า ความเจริญทางเทคโนโลยีนี้ ในขณะที่มันเจริญไป เราก็มองดูและเสพเสวยด้วยความเพลิดเพลิน แต่พร้อมกับความเจริญนั้นเองก็มีสิ่งหนึ่งเพิ่มขึ้นมาด้วย คือภาระแก่ตัวมนุษย์เอง ได้แก่ ภาระในการที่จะใช้ และในการที่จะบำรุงรักษาซ่อมแซมแก้ไข เพราะว่าโดยทั่วไป เทคโนโลยียิ่งก้าวหน้ามากเท่าไร ก็จะมียิ่งมีความซับซ้อน มีความละเอียดอ่อนมากขึ้นเท่านั้น การปฏิบัติต่อเทคโนโลยีเหล่านั้นก็ยิ่งต้องการความชำนาญ ความละเอียดถี่ถ้วนและความรอบคอบมากขึ้น ผิดพลาดพลอนนิดเดียวอาจเกิดความพินาศใหญ่โต เหมือนอย่างเรื่องที่เราเล่ามาแล้ว ในกรณีของโรงงานพลังนิวเคลียร์ที่เซอร์โนบิล และเกาะทรีไมล์เป็นต้น ก็เป็นเรื่องของความผิดพลาด ซึ่งเขายอมรับแล้วว่าเกิดจากความเผลอเรอของคน

ที่นี่ การที่เทคโนโลยีก้าวหน้าขึ้นไปนั้น หาใช่เป็นหลักประกันได้ไม่ว่าคนจะมีความรอบคอบมากขึ้น ดีไม่ดีถ้าเอาแต่หลงมัวเมาเพลิดเพลินกันนัก ยิ่งเทคโนโลยีก้าวหน้า คุณภาพของคนจะยิ่งเสื่อมถอย ความมีสติรอบคอบจะยิ่งลดลง ถ้าอย่างนี้โอกาสที่จะเกิดอุบัติเหตุร้ายแรง ก็จะมีมาก และยิ่งเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้าซับซ้อน มีประสิทธิภาพมากเท่าใด อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นก็จะยิ่งเลวร้ายและรุนแรงมากขึ้นเท่านั้น คนที่ไม่มีเทคโนโลยี พลังพลาดพลอสติอาจจะเดินตกหลุมตกบ่อแข่งซาหัก หรือหล่น เขาล้มตายไป เฉพาะตัวคนเดียว พอมีเทคโนโลยีขึ้นบ้าง เผลอเรอพลาดไป อาจขับรถตกภูเขาหรือทำให้ถังแก๊สถังน้ำมันระเบิดเป็นต้น คนตายเป็นสิบเป็นร้อย ยิ่งเมื่อเทคโนโลยีสูงประณีตซับซ้อนมาก ความประมาทพลังพลอนนิดเดียว อาจหมายถึงความพินาศของบ้านเมือง คนตายครึ่งก่อนประเทศ หรือแม้กระทั่งครึ่งก่อนโลก

เป็นอันว่า ถ้ามนุษย์ยังหย่อนคุณภาพ การเกิดอุบัติเหตุทางเทคโนโลยีก็ย่อมจะมีได้เสมอไป โดยที่อาจเกิดจากความผิดพลาดเผอเรอนี้บ้าง เกิดจากความรู้อันไม่ถ่องแท้ทั่วตลอดบ้าง อย่างที่กล่าวแล้วในข้อหนึ่งว่า เพราะมนุษย์เรารู้เรื่องธรรมชาติ รู้ความจริงของธรรมชาติ ไม่ตลอดกระบวนการแห่งความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัย ทั้ง ๒ อย่างนี้ อย่างหนึ่งอย่างใด จะเป็นความไม่รู้ก็ดี ความเผอเรอพลั้งพลาดก็ดี ก็ทำให้เกิดอุบัติเหตุขึ้นได้

อีกตัวอย่างหนึ่ง ของอุบัติเหตุเนื่องจากความเผอเรอ ซึ่งเกิดจากความไม่รู้และความสะเพร่าของมนุษย์ครั้งสำคัญ ก็เกิดขึ้นในปีเดียวกันกับอุบัติเหตุ ที่โรงงานพลังนิวเคลียร์ในโซเวียตนั่นเอง คือก่อนหน้านั้นไม่กี่เดือน ในเดือนมกราคม ๒๕๒๙ มีข่าวใหญ่มากข่าวหนึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา คือการระเบิดของกระสวยอวกาศแชลเลนเจอร์ (Space Shuttle Challenger) หลายท่านคงยังจำได้ เป็นข่าวที่โด่งดังไม่แพ้เรื่องอุบัติเหตุที่เซอร์โนบีลนั้นเลย

โครงการอวกาศของสหรัฐฯ ในตอนนั้นกำลังเฟื่องฟูมาก มีความหวัง มีความใฝ่ฝันในการสำรวจอวกาศว่าจะเจริญก้าวหน้าอย่างเหลือเกิน แต่แล้วโดยไม่คาดฝันก็เกิดอุบัติเหตุครั้งนี้ขึ้น เมื่อกระสวยอวกาศขึ้นไปได้เพียง ๗๓ วินาที หรือ ๑ นาที กับ ๑๓ วินาที ก็ระเบิด มนุษย์อวกาศตายหมดทั้ง ๗ คน

ยิ่งกว่านั้น ภายในเวลาไม่กี่สัปดาห์หลังจากนั้น ได้เกิดอุบัติเหตุใหญ่ในโครงการอวกาศของสหรัฐฯ อีก ๓ ครั้ง คือ ยานอวกาศระเบิด ๒ ครั้ง และการยิงจรวดเกิดความผิดพลาด ๑ ครั้ง ทำให้โครงการอวกาศของสหรัฐฯ ชะงักงันตั้งแต่นั้นมาจนบัดนี้ทีเดียว เขาเรียกว่าเป็นช่วงเวลาที่มีดมัวที่สุดในประวัติการสำรวจอวกาศของสหรัฐฯ

ก่อนหน้านั้นถอยหลังไป ใน พ.ศ. ๒๕๒๒ มีอุบัติเหตุที่แทบจะทำให้เกิดสงครามนิวเคลียร์ และก่อความพินาศครั้งใหญ่ คือ ที่ฐานปฏิบัติการป้องกันทางอากาศภาคอเมริกาเหนือของสหรัฐฯ ที่ภูเขาซีเอน (Cheyenne) ในรัฐโคโลราโด ซึ่งเป็นที่ทำการตอบโต้การโจมตีด้วยอาวุธนิวเคลียร์ ถ้าโซเวียตยิงขีปนาวุธขึ้นเพื่อจะมาทำลายสหรัฐฯ ที่ฐานปฏิบัติการนี้มีระบบเครื่องตรวจสอบที่ทำให้รู้ว่า ทางไหนยิงออกมาแล้ว และมีแผนปฏิบัติการว่าจะทำอย่างไรเพื่อตอบโต้

ที่นี่ ที่ฐานปฏิบัติการนั่นเอง อยู่ๆ ก็มีสัญญาณเตือนภัยขึ้นมา แสดงว่าทางโซเวียตได้ยิงขีปนาวุธออกมาแล้ว ทางสหรัฐฯ พอมีสัญญาณเตือนภัยนี้ ก็ปฏิบัติการตามแผน ส่งเครื่องบินขึ้นไปเตรียมที่จะยิงขีปนาวุธตอบโต้ แต่เพื่อความรอบคอบก็เลยมีการตรวจสอบกันขึ้นก่อนว่าเป็นอย่างไรกันแน่ ก็ได้พบว่า คอมพิวเตอร์ทำงานผิดพลาด รายงานผิด เกือบไปเป็นความผิดพลาดในเรื่องที่สำคัญ เรื่องเป็นเรื่องตาย ร้ายแรงยิ่งหมายความว่า ถ้าสหรัฐฯ อเมริกาพลาดพลั้งไม่ได้ตรวจสอบดูให้แน่ รีบยิงขีปนาวุธนิวเคลียร์ตอบโต้โซเวียต โซเวียตก็ว่า อ้าว! ทำไมสหรัฐฯ ทำอย่างนี้ เล่นโจมตีแบบไม่รู้ตัว ฉันจะเอาบ้าง ก็เกิดสงครามนิวเคลียร์ขึ้นมาแน่นอน นั่นครั้งหนึ่งแล้ว

ต่อมาอีกไม่นานเท่าไร คงอีกไม่กี่เดือน ใน พ.ศ. ๒๕๒๓ ก็เกิดสัญญาณเตือนภัยผิดแบบนี้ขึ้นมาอีกครั้ง แสดงว่าคอมพิวเตอร์ทำงานผิดพลาด ยุ่งมาก หลังจากนั้นก็คงแก้ไขกันเป็นการใหญ่ จึงเงียบไป หรืออาจจะมีการผิดพลาดอีก แต่ไม่โด่งดังออกมา นี่ก็เป็นอุบัติเหตุสำคัญมากที่เราไม่ควรจะมองข้าม

ข่าวสหรัฐฯ และรายงานเหตุการณ์โลก ประจำวันที่ ๑๙ พฤษภาคม

๒๕๒๙ พูดไว้นำฟังว่า “The most potent technologies tolerate the fewest mistakes” ซึ่งแปลเอาความได้ว่า “เทคโนโลยีที่มีฤทธิ์เดชมากที่สุดยอมทนให้คนทำผิดได้น้อยที่สุด” ดังนั้น เทคโนโลยียิ่งเจริญก้าวหน้า ความเสี่ยงภัยจากเทคโนโลยีก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้น และภัยนั้นก็ยิ่งร้ายแรงมากขึ้นด้วย

จากการสำรวจของ *USN&WR-Cable News Network* ได้ความว่า ถึงแม้คนอเมริกันส่วนใหญ่จะยังพูดว่า วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีคุณมากกว่าโทษ แต่ตัวเลขจำนวนคนที่พูดอย่างนั้นได้ลดลงจากร้อยละ ๘๓ เมื่อสามปีก่อน เหลือเพียงร้อยละ ๗๒ ใน พ.ศ. ๒๕๒๙ เกือบ ๑ ใน ๔ ของคนที่สำรวจความเห็น คิดว่า ต่อไปข้างหน้าอีก ๒๐ ปี เทคโนโลยีจะก่อโทษแก่มนุษยย์ยิ่งกว่าให้คุณ

เทคโนโลยีที่ทำให้คนในประเทศพัฒนาแล้วหวาดผวาทันทีและกระวนกระวายมากที่สุดในปัจจุบันก็คือ พลังงานนิวเคลียร์ ซึ่งระยะเวลา ๑๕ ปีที่ผ่านมา (จนถึง พ.ศ. ๒๕๒๙) มีรายงานว่าได้เกิดอุบัติเหตุที่สำคัญในโรงงานนิวเคลียร์ในประเทศต่างๆ ๑๔ ประเทศ รวม ๑๕๑ ครั้ง หลังจากเกิดอุบัติเหตุที่เชอร์โนบีลในโซเวียตแล้ว ประชาชาติที่สำรวจในสหรัฐฯ เมื่อวันที่ ๗ และ ๘ พฤษภาคม ๒๕๒๙ ปรากฏออกมาว่า คนร้อยละ ๕๒ ไม่ต้องการให้มีการสร้างโรงงานพลังนิวเคลียร์ขึ้นใหม่ และคนจำนวนร้อยละ ๒๘ ต้องการให้ปิดโรงงานพลังนิวเคลียร์ เท่าที่มีอยู่ในปัจจุบันลงให้หมดสิ้น (เมื่อปี ๒๕๒๒ คนที่มีความเห็นอย่างนี้มีจำนวนเพียงร้อยละ ๑๔)

นอกจากอันตรายจากอุบัติเหตุในโรงงานพลังนิวเคลียร์แล้ว ภัยนิวเคลียร์ยังมาจากขยะนิวเคลียร์ ที่ต้องทิ้งจากโรงงานเหล่านั้น ซึ่งจะแผ่กัมมันตภาพรังสีที่หนักกลัวไปอีกนานเป็นแสนเป็นล้านปี แม้ว่าจะมีมาตรการ

ในการเก็บกันอย่างรัดกุมที่สุด แต่ก็มีพลังพลาดหลุดรอดออกมาเป็น
ข่าวเป็นครั้งคราว โดยเฉพาะอุบัติเหตุในขณะขนขยะนิวเคลียร์นั้นไปสู่ที่
ฝังเก็บ

อีกอย่างหนึ่งที่น่ากลัวมากซึ่งกำลังจะเพิ่มขึ้นใหม่ ก็คือ ทั่วไปข้าง
หน้า ภัยนิวเคลียร์กับภัยอวกาศจะมาประสานเข้าด้วยกัน เพราะกระสวย
อวกาศที่จะทำขึ้นใหม่ จะใช้ธาตุพลูโตเนียมเป็นเชื้อเพลิง ถ้าเกิดอุบัติเหตุ
อย่างในกรณีเชลเลนเจอร์ขึ้นอีก คราวนี้อาจจะมีผลเหมือนกับว่าเชลเลน
เจอร์กับเซอร์โนบีลระเบิดขึ้นพร้อมกัน

ไม่เฉพาะโรงงานพลังนิวเคลียร์เท่านั้น ที่ระเบิดแล้ว เป็นอันตราย
ใหญ่หลวง แม้แต่โรงงานใหญ่ๆ ที่ผลิตหรือใช้สารเคมีบางอย่าง เกิด
อุบัติเหตุขึ้นมาก็เป็นอันตรายไม่น้อย ตัวอย่างเช่น เรื่องถังเก็บสารเคมีของ
บริษัทยูเนียนคาร์ไบด์ (Union Carbide Corporation) ซึ่งเป็นบริษัทสาร
เคมีใหญ่ที่สุดอันดับ ๓ ของอเมริกา ระเบิดที่เมืองโฆปาล (Bhopal) ใน
ประเทศอินเดีย เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๗ ปล่อยแก๊สเมทิลไอโซไซ
ยาเนต (methyl isocyanate) ออกมา ทำให้คนตายไปเกือบพันที่กว่า ๒,๐๐๐
คน และบาดเจ็บอีกหลายหมื่นคน และนี่เป็นเพียงรายที่โด่งดัง

ความจริงอุบัติเหตุแบบนี้เกิดขึ้นเรื่อยๆ เช่น ๙ เดือนหลังจากเกิด
เหตุที่โฆปาล โรงงานของบริษัทยูเนียนคาร์ไบด์นั่นเอง แต่อีกแห่งหนึ่งในรัฐ
เวสต์เวอร์จิเนียของสหรัฐฯเอง ก็เกิดอุบัติเหตุแก๊สชนิดเดียวกันนั้นรั่วออกมา
ต้องส่งคนเข้าโรงพยาบาลเป็นร้อย

อุบัติเหตุเกี่ยวกับสารเคมีที่เป็นอันตรายแก่ชีวิต ๑ ใน ๔ ส่วนเกิด
ขึ้นในการขนส่ง ตามสถิติของ *ข่าวสหรัฐฯและรายงานเหตุการณ์โลก* นั้นว่า

เรือที่ขนส่งสารที่เป็นอันตรายร้ายแรง เกิดอุบัติเหตุทั่วโลก เฉลี่ยวันละ ๑ ราย^๑

เทคโนโลยีใหม่สุดซึ่งเสี่ยงภัยร้ายแรงพอๆ กับพลังงานนิวเคลียร์ ก็คือ พันธุวิศวกรรมศาสตร์ หรือ genetical engineering วิทยาการสาขานี้กำลังโดดเด่นขึ้นมา เป็นความเจริญก้าวหน้าที่ทำให้ความหวังแก่มนุษย์อย่างมาก และตื่นเต้นกันอย่างยิ่ง มนุษย์จะสามารถสร้างสรรค์ชีวิตพืชพันธุ์ชนิดใหม่ๆ ตลอดจนดัดแปลงปรับปรุงพืชและสัตว์พันธุ์ต่างๆ แม้กระทั่งพันธุ์มนุษย์เอง ให้เป็นไปตามใจปรารถนา เช่น สร้างจุลชีพบางชนิดขึ้นมาสำหรับสังเคราะห์ แสงแดดเป็นพลังงานไฟฟ้า สร้างแบคทีเรียขึ้นมาชนิดหนึ่งสำหรับป้องกันไม่ให้เกิดน้ำค้างแข็งที่จะทำลายพืชบางชนิด แต่หลายคนก็เฝ้ามองความเจริญของเทคโนโลยีด้านชีววิทยานี้ ก็หวั่นเกรงกันว่า ชีวิตและพืชพันธุ์ใหม่ๆ เช่น แบคทีเรียเหล่านี้ มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะใช้ประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วมนุษย์ก็มองดูเฉพาะผลที่ตนต้องการ

^๑ เหตุการณ์ร้ายแรงมากที่เกิดขึ้นเร็วๆ นี้ ก่อนต้นฉบับหนังสือนี้เข้าโรงพิมพ์คือ กรณีเรือบรรทุกน้ำมัน Exxon Valdez ของสหรัฐอเมริกาที่อลาสกา เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๓๒ เป็นเหตุให้น้ำมันรั่วไหลลงไปในทะเล ประมาณ ๔๕ ล้านลิตร ซึ่งสหรัฐฯเองกล่าวว่าเป็นอุบัติเหตุภัยประเภทนี้ที่ร้ายแรงที่สุดในประวัติศาสตร์อเมริกัน ทำให้ชีวิตใหม่มหาสมุทรสูญสิ้นไปเหลือคณนา เป็นตัวอย่างความผิดพลาดของมนุษย์ ที่ก่อให้เกิดปัญหาสภาพแวดล้อมเสีย ซึ่งเกิดเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

เฉพาะอย่างยิ่งกรณีนี้เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของปัญหาเกี่ยวกับความเสื่อมโทรมในด้านคุณภาพของคน และเป็นความเสื่อมโทรมของคุณภาพด้านจริยธรรม เพราะกัปตันเรือผู้เป็นต้นเหตุของหายนภัยครั้งนี้สั่งงานด้วยความประมาทเลินเล่อ เนื่องจากดื่มสุรามาก ทำให้มองเห็นว่า ถ้าไม่สามารถพัฒนาคุณภาพของคนในด้านจริยธรรมขึ้นไปให้ทันกับความเจริญทางเทคโนโลยี ยิ่งเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้ามากขึ้น ความเสื่อมคุณภาพของคนในด้านจริยธรรมก็จะยิ่งก่อให้เกิดภัยพิบัติที่ร้ายแรงได้มากยิ่งขึ้นไปอีก

นั้นเท่านั้น แต่ชีวิตใหม่ที่เกิดขึ้นนั้น ยังมีคุณสมบัติ (หรือโทษวิบัติ) อย่างอื่นอีก ซึ่งบางทีมนุษย์ก็ไม่ได้ตรวจตราและคาดไม่ถึง ชีวิตเล็กๆ น้อยๆ เหล่านี้ถูกปล่อยแพร่ขยายพันธุ์ออกไปในโลก บางทีอีกนานกว่ามนุษย์จะรู้ว่ามันได้ก่อให้เกิดอันตรายอย่างใหม่ขึ้นมาแก่โลก และแม้แก่ชีวิตของมนุษย์เอง มนุษย์อาจจะต้องเผชิญกับภัยอันตรายเช่นโรคภัยใหม่ๆ และอาจจะถึงคราวหนึ่งที่ชีวิตพันธุ์ใหม่ ที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์นั้น มนุษย์ปราบไม่ไหว หรือคิดวิธีปราบไม่ทัน และมนุษย์นั้นแหละกลับเป็นฝ่ายที่ถูกมันทำลายเสียเอง

นายจอห์น เฮนนิ่งสัน (John Henningson) รองประธานบริษัท มัลคอล์ม-เพิร์นี (Malcolm-Pirnie, Inc.) ในรัฐนิวเจอร์ซีย์ สหรัฐอเมริกา พูดไว้เกี่ยวกับเรื่องเทคโนโลยีจากประสบการณ์ของเขาเองอย่างน่าฟังว่า

“ผมไม่มีความมั่นใจเป็นอย่างยิ่ง ว่าเรามีความสามารถที่จะจัดการกับอุปกรณ์เหล่านี้ สำหรับตัวเทคโนโลยีเอง ผมเบาใจเสมอ แต่สำหรับบุคลากรที่ทำงานกับเทคโนโลยีเหล่านี้ ผมไม่ไปรังใจเลย”

ความรู้สึกที่นายเฮนนิ่งสันระบายออกมานี้ บ่งบอกถึงปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพของคนที่พัฒนาไม่ทันกันกับความเจริญของเทคโนโลยี หรือ แม้กระทั่งไม่เพียงพอที่จะควบคุมเทคโนโลยี และสิ่งที่สร้างขึ้นด้วยเทคโนโลยีไว้ในอำนาจ ไม่เฉพาะความขาดคุณธรรม เช่น ความเอาใจใส่ รับผิดชอบ เท่านั้น ที่ทำให้เกิดปัญหา แต่สาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งของปัญหานั้นก็คือ ความรู้ไม่ทั่วถึงตลอดกระบวนการของธรรมชาติ หรือพูดง่ายๆ ว่า ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์นั่นเอง ที่ยังครอบงำวงการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และ

จะมีบทบาทอย่างสำคัญในการสร้างปัญหาแก่มนุษย์ในยุคเทคโนโลยีต่อไป*

สภาวะการณ์นี้ ถ้าจะพูดในเชิงอุปมา ก็เหมือนกับว่า มนุษย์ยุคปัจจุบันนี้ก้าวหน้ามากถึงขั้นมีของใช้ของเหลว แต่ตัวมนุษย์เองก็ยังคงเป็นมนุษย์คนเดิมที่ไม่ได้พัฒนา ยังมีได้ยกระดับคุณภาพของตนขึ้นไปให้เท่าทันเหลว เมื่อมาใช้ของสำหรับเหลว ก็เลยก่อปัญหาทำให้เกิดโทษมากกว่าคุณ (แต่ตามคัมภีร์ท่านบอกว่า เหวดานั้นมีสิ่งบำรุงบำเรออำนวยความสะดวกสบายมาก เลยหลงเพลิดเพลิน กลับมีสติน้อยกว่ามนุษย์ลงไปอีก มนุษย์อาจจะเดินตามรอยเหลวในแง่นี้ก็ว่าได้)

เทคโนโลยีรุดไกล การพัฒนาคนจะทันหรือไม่

เป็นอันว่า ยิ่งสร้างเทคโนโลยีซับซ้อนสูง ก็ยิ่งต้องเพิ่มความสามารถในการใช้ และในการควบคุมดูแล บำรุงรักษาซ่อมแซมแก้ไข เทคโนโลยีเหล่านั้น มนุษย์จะมีภารกิจในเรื่องอย่างนี้มากขึ้นทุกที เพราะฉะนั้นเทคโนโลยียิ่งสูง ยิ่งซับซ้อน ยิ่งเจริญ ก็ยิ่งต้องการคนที่มีคุณภาพสูงมากขึ้นเพื่อมาใช้มาควบคุมเทคโนโลยีให้เป็นไปอย่างราบรื่นได้ผลดี คุณภาพของคนที่เราต้องการนี้ หมายถึงทั้งสองด้าน คือทั้งความรู้ความชำนาญในทางเทคนิค และความมีสติรอบคอบ ไม่ประมาท หรือทั้งคุณภาพด้านความชำนาญเฉพาะทางและคุณภาพด้านคุณธรรมในจิตใจ แต่ปรากฏว่า ในสภาพปัจจุบัน ความเจริญชักจะสวนทางกัน คือ ในขณะที่เทคโนโลยีเจริญมากขึ้น ซับซ้อนยิ่งขึ้น คุณภาพของคนกลับปรากฏว่า ชักจะต่ำลงและต่ำลง ไม่

* เรื่องราวตอนนี้อยู่ที่ Kurt Finsterbusch, *Sociology 88/89* (Connecticut: The Dushkin Publishing Group, Inc., 1988) [เฉพาะคำพูดที่ยกมาอ้าง ดูที่ p.215]

เฉพาะในด้านของกรรม เช่น ความมีสติรอบคอบ เท่านั้น แม้แต่ในเรื่องของ
ความรู้ความชำนาญทางเทคนิคเอง ก็เสื่อมทรามลงไปด้วย

ตามที่เราจะเป็นนั้น เราจะต้องยกระดับคนหมู่มากขึ้นมา ไม่ใช่
ให้คนหมู่น้อยที่สร้างเทคโนโลยีเท่านั้นมีความรู้เชี่ยวชาญทางเทคนิค แต่คน
จำนวนมากจะต้องมีความรู้ความชำนาญมากขึ้นด้วย เพื่อรับภาระในการใช้
และดูแลรักษา แต่แล้วในอเมริกาเองก็มีปัญหานี้ขึ้น ยกตัวอย่างในด้านของ
ความรู้ความเชี่ยวชาญทางเทคโนโลยีนั้น เวลาในทางเทคนิคก็มีปัญหา
เพราะว่าปัจจุบันความชำนาญในการใช้งานและดูแลรักษา มีความสำคัญ
มากขึ้น สำคัญไม่น้อยกว่าความชำนาญในการสร้าง ที่นี้ถ้ามีความสามารถ
ในการผลิตหรือสร้างเทคโนโลยี แต่ความชำนาญความสามารถในการที่จะใช้
และบำรุงรักษาซ่อมแซมแก้ไขตามไม่ทัน เทคโนโลยีที่สร้างสรรค์ผลิตขึ้นมา
ก็จะไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร บางทีอาจจะต้องหยุดชะงักไปด้วยซ้ำ และ
อาจจะเกิดภัยอันตรายที่เกินกว่าประโยชน์จากมันเช่นเรื่องพลังงานนิวเคลียร์
ที่เกิดปัญหาขึ้นมาอย่างที่ว่ามีเอก็

ในขณะที่ต้องการคนงานที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น แต่จำนวนคนที่มี
คุณภาพหาได้เพิ่มขึ้นไม่ อันนี้เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นในอเมริกาเอง อเมริกาเขา
สรุปว่าอย่างนั้น

เมื่อคนมีคุณภาพต่ำ มาตรฐานความปลอดภัยก็ต่ำลง ความ
สามารถในการใช้และดูแลรักษา ก็ไม่เพียงพอ และไม่ทันกับความก้าวหน้า
ของเทคโนโลยี ก็จะทำให้อันตรายเกิดมากขึ้น หรือมิฉะนั้น เทคโนโลยีที่
ก้าวหน้า ก็จะกลายเป็นหมัน ต้องชะงักสะดุดหยุดเลิกไปเอง

ขอยกตัวอย่างเช่น ปัจจุบันนี้ได้มีการผลิตรถยนต์ที่ออกแบบ

ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ใช้งานได้ผลดียิ่งขึ้น มีระบบอัตโนมัติต่างๆ มากมาย ที่นี้รถยนต์เหล่านี้ก็ปรากฏว่าราคาแพงดูแลรักษายาก ลิ่นเปลือง เสียที่หนึ่งก็ยุ่งยากมาก ถ้าเป็นรถส่วนตัวใช้งานเฉพาะรายก็ปล่อยไป แต่ถ้าใช้ในงานส่วนรวม โดยเฉพาะเป็นกิจการสาธารณูปโภค มีตัวอย่างว่าปัญหาท่วมตัว ไปไม่ตลอดหรือไม่หนานด้วยซ้ำไป เหตุเกิดที่รัฐสองรัฐในอเมริกา ทางการรับรถอย่างดีมีระบบอัตโนมัติมากมายมา ใช้แล้วในที่สุดต้องหยุดใช้และเก็บเอาไว้เฉยๆ หันไปเอารถเก่าๆ ออกมาซ่อมใช้แทน เพราะสู้ความยุ่งยากและค่าใช้จ่ายไม่ไหว ยอมใช้รถเก่าต่อไปดีกว่า นี่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว ที่เมืองฮุสตันในรัฐเทกซัส (Houston in Texas) และเมืองบัลติมอร์ในรัฐแมริแลนด์ (Baltimore in Maryland)

เขาบอกว่า การหาคนทำงานที่ดีมีคุณภาพ กำลังเป็นปัญหาของประเทศอเมริกา ถ้าไม่สามารถสร้างหรือหานักเทคนิคที่มีความชำนาญมาสนองความต้องการได้เพียงพอ ก็จะต้องถูกบีบบังคับให้เลิกใช้เทคโนโลยีระดับสูงเหล่านั้นและกลับไปใช้วิธีการเก่าๆ ที่ง่ายกว่า

เป็นอันว่า ปัญหาการใช้ การบำรุงรักษาซ่อมแซมแก้ไขเทคโนโลยีสมัยใหม่นี้ เป็นเครื่องยืนยันถึงความต้องการวิศวกร นักเทคนิค ช่างซ่อมที่มีความชำนาญมากขึ้น เพราะเมื่อมีการสร้าง และทำงานด้วยเทคโนโลยีที่ซับซ้อน ก็ต้องมีการแก้ปัญหาโดยอาศัยช่างที่ชำนาญเป็นผู้ดูแลซ่อมแซม ฉะนั้น งานหนักที่ตามมาในสังคมเทคโนโลยีก็คือ งานใช้เป็น พร้อมทั้งงานบำรุงรักษาและซ่อมแซม และสิ่งหนึ่งที่พ่วงมาด้วยกับกิจกรรมทุกอย่างเหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นการบำรุงรักษา การซ่อมแซมแก้ไข หรือแม้แต่การจ้างวิศวกรไว้ควบคุมการใช้งาน ก็คือค่าใช้จ่ายที่เพิ่มมากขึ้นในทุกรายการ ใน

เมื่อเรื่องนี้กำลังเริ่มเป็นปัญหาขึ้นมาในประเทศอเมริกาแล้ว ประเทศที่เจริญตามอย่างเขาก็ควรจะรับรู้ปัญหาไว้ด้วย

โรงพยาบาลใหญ่มากแห่งหนึ่งของราชการ ในกรุงเทพฯ ได้ซื้อเครื่องปรับอากาศระบบกลางที่เรียกก่ายๆ ว่า Central Air ขนาดใหญ่ ราคา ๑๐ ล้านบาทมาติดตั้ง ใช้งานมาได้ ๑๐ ปี นอกจากมูลค่าของเครื่องที่ใช้งานเฉลี่ยปีละ ๑ ล้านบาทแล้ว ยังต้องเสียเงินซ่อมมาเรื่อยๆ ทุกปี จนมาถึงปีนี้เครื่องชำรุดทรุดโทรมลง ช่างประเมินราคาค่าซ่อม ๑ ล้านบาท ไม่มีเงินจ่าย จำใจต้องทิ้งเครื่องไปเลย แล้วหันไปซื้อเครื่องปรับอากาศชนิดแยกหน่วยมาใช้เป็นแห่งๆ ไป

มนุษย์จะต้องสำนึกตระหนักว่า ความสุขความสะดวกสบายจากเทคโนโลยีนั้น มิใช่สิ่งที่จะได้มาเปล่าๆ โดยไม่ต้องลงทุน แต่เป็นความสุขและความสะดวกสบายที่ต้องซื้อ และมันมาพร้อมกับภารกิจเพิ่มขึ้น ซึ่งมนุษย์ผู้ที่ยากุใช้ก็ควรจะต้องยินดีและเต็มใจแบกรับเอา ตัวอย่างง่ายๆ เช่น เครื่องปรับอากาศ หรือ air conditioner นั้น เมื่อติดตั้งไว้ที่บ้านแล้ว ในเวลาที่ไม่อยู่ไม่ใช้ ก็ควรจะต้องเปิดเครื่องให้ทำงานอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง มิฉะนั้นน้ำยาจะทำให้เครื่องเสีย นอกจากความสิ้นเปลืองเงินค่าใช้จ่าย อันเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจแล้ว ก็มีมูลค่าทางจิตใจ คือความห่วงกังวลที่จะต้องแบกรับด้วยเช่นกัน

ดังนั้น คนที่ดำเนินชีวิตในสังคมเทคโนโลยี จึงต้องเป็นคนที่มีความผูกพันเท่าทันกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยี จะต้องได้รับการฝึกหัดอบรมเป็นอย่างดี ในด้านความมีสติรอบคอบ ความไม่ประมาท และความรับผิดชอบ เป็นต้น ตลอดจนความไม่เห็นแก่ตัวจนเกินไป และความเมตตา กรุณา

อย่างน้อยเห็นคุณค่าชีวิตของผู้อื่น พอที่จะอยู่ร่วมกับเทคโนโลยีอย่างปลอดภัยและคุ้มค่า โดยไม่ทำลายคุณภาพชีวิตและสังคมของตนเอง ตลอดจนธรรมชาติแวดล้อมที่ตนต้องอาศัย แต่ถ้าเป็นคนมักง่ายไร้ความรับผิดชอบ จะเอาแต่สุขสบายอย่างเดียวแล้ว ใไม่ช้า เทคโนโลยีที่ให้ความสุขสบายนั้นแหละ จะเพิ่มพูนปัญหาและความทุกข์ให้ ตลอดจนนำไปสู่หายนะในที่สุด

ที่นี้ ถอยหลังย้อนลงไป การที่จะมีแรงงานที่มีความรู้ความสามารถชำนาญในการใช้และบำรุงรักษา หรือแม้กระทั่งในการที่จะสร้างเทคโนโลยีที่ซับซ้อนขึ้นได้นั้น ก็ต้องให้การศึกษาส่งต่อกันขึ้นมา เริ่มตั้งแต่การศึกษาระดับต้นๆ แต่ปัญหาก็เกิดซ้อนขึ้นมาอีก เพราะปรากฏว่าการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกากำลังทรุดลง แม้แต่ในระดับประถมและมัธยม ปัญหานี้เป็นเรื่องที่ประเทศอเมริกาวิตกกังวลกันมาประมาณ ๒๐ ปีแล้ว

มีรายงานเมื่อปี ๒๕๒๓ โดยกระทรวงศึกษาธิการสหรัฐฯ (U.S. Department of Education) และมูลนิธิวิทยาศาสตร์แห่งชาติ (National Science Foundation) เตือนว่า ชาวอเมริกันส่วนมาก กำลังก้าวไปสู่ภาวะไร้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโดยแท้ ในอเมริกานั้นเขามีการตรวจคะแนนความสามารถในการเรียน เรียกว่า เอสเอที สคอร์ หรือ SAT scores (Scholastic Aptitude Test) เป็นการทดสอบความสามารถในการศึกษาเล่าเรียน ก่อนที่จะเข้าวิทยาลัย ซึ่งทำให้เขารู้คุณภาพของการศึกษาในระดับประถมและมัธยม และก็ปรากฏว่า ในระยะเวลา ๑๖ ปีที่ผ่านมา ความสามารถในทางสติปัญญาของนักเรียนที่จบประถมและมัธยมนั้น ได้ตกต่ำลดถอยลงมาโดยลำดับ

สภาศึกษานโยบายอุดมศึกษาของคาร์เนกี (Carnegie Council of Policy Studies in Higher Education) รายงานว่า เพราะความบกพร่องในระบบการศึกษาระดับประถมและมัธยมของอเมริกา เด็กอเมริกันประมาณ ๑ ใน ๓ มีการศึกษาอ่อนมาก ไม่พร้อมที่จะดำเนินชีวิตในสังคมอเมริกัน คนไม่รู้หนังสือในสหรัฐฯตามความเป็นจริง ไม่ใช่ตามตัวเลขที่สำรวจกันว่า เรียนไม่จบ แต่เอาความจริงที่ว่าแม่เรียนจบแล้ว แต่อ่านหนังสือไม่ออก ใช้งานหนังสือไม่ได้ มีจำนวน ๑๘-๖๔ ล้านคน เด็กมัธยม และแม้แต่มหาวิทยาลัยจบการศึกษาแล้วไม่สามารถเขียนภาษาอังกฤษที่ยอมรับได้หรือแม้แต่ทำเลขอย่างง่าย ๆ ก็มากมาย เขาบอกว่า

“เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของอเมริกา ที่คนรุ่นใหม่ซึ่งจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่นี้ มีความรู้ความสามารถน้อยกว่าคนรุ่นบิดามารดาของตนเอง”^๑

เป็นอันว่า ในขณะที่สังคมกำลังต้องการคนทำงานที่มีความรู้ ความชำนาญมากขึ้น แต่กลับได้กำลังคนที่มีคุณภาพลดลง อันนี้เป็นปัญหาของสังคมอเมริกัน ซึ่งเป็นสังคมที่เจริญมากในด้านเทคโนโลยี เราจะต้องรู้ เข้าใจเท่าทันไว้

ด้านที่สอง คุณภาพของคน นอกจากความรู้ความชำนาญทางสมอง และฝีมือในการสร้างการใช้ดูแลแก้ไขเทคโนโลยีแล้ว ก็คือคุณภาพในทางความมีสติรอบคอบ ความละเอียดลออเอาใจใส่ระมัดระวัง ซึ่งเป็นคุณธรรมในจิตใจ อุบัติเหตุที่เซอร์โอบิลก็ตาม ที่เกาะทรี่ไมล์ก็ตาม ในกรณีกระสวยอวกาศแชลเลนเจอร์ก็ตาม ได้พิสูจน์แล้วว่าเกิดจากความสะเพร่า

^๑ John Naisbitt, Megatrends (New York: Warner Books, Inc., 1984), p.27

ความประมาท ความขาดสติรอบคอบ ฉะนั้น คุณภาพของคนในด้านนี้ก็ต้องมีมากขึ้น แต่ความเจริญทางเทคโนโลยีที่ยัวเฝ้าให้คนเสพสุขมากๆ นี้ ถ้าไม่ระมัดระวังแล้วก็จะล่อใจและมอมเมา ให้คนมีคุณภาพในทางสติรอบคอบน้อยลง กลายเป็นคนที่มั่งง่ายขึ้น

ว่าโดยทั่วไป ความทุกข์ความยากลำบากมักเป็นเครื่องฝึกคนให้เข้มแข็งอดทน ความบีบคั้นและภัยที่คุกคาม มักเป็นเครื่องกระตุ้นเร้า ให้คนตื่นรนชวนชวยลุกขึ้นทำการด้วยความจริงจัง ในทางตรงข้าม ความสุขสะดวกสบายพร้อมบริบูรณ์ มักล่อให้คนเพลิดเพลิมมัวเมาได้ง่ายและอ่อนแอ ความเกษมสำราญมักชวนให้คนนิ่งเฉยเฉื่อยชาตลอดจนเกียจคร้านปล่อยปละละเลยหน้าที่และตกอยู่ในความประมาท

เทคโนโลยียิ่งเจริญก้าวหน้าขึ้นเท่าไร ความสะดวกสบายพร้อมบริบูรณ์ และโอกาสที่จะมีความสุขเกษมสำราญก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น และเมื่อความสะดวกสบายพร้อมเช่นนั้นเกิดขึ้นแล้ว คนก็มีโอกาสมากขึ้นที่จะหลงใหลมัวเมาได้ง่ายอ่อนแอและประมาท ดังนั้น เมื่อเทคโนโลยีเจริญขึ้น คุณภาพของคนก็จึงมีแนวโน้มที่จะเสื่อมลง ทั้งนี้เพราะธรรมชาติของคนเมื่อไม่ได้ฝึกฝนพัฒนา ก็ย่อมเป็นเช่นนั้น สังคมใดเมื่อเจริญมากแล้ว ก็จึงเสื่อมโทรมลง เป็นอย่างนี้กันมามากมายและเรื่อยมา

ทางเดียวที่จะแก้ปัญหา ก็คือ จะต้องพัฒนาคุณภาพคนขึ้นมาจากข้างใน ไม่ให้ความเพิ่มหรือลดแห่งคุณภาพของคนเป็นไปตามยถากรรม โดยขึ้นต่อความเจริญและความเสื่อมของสภาพแวดล้อมที่เป็นปัจจัยภายนอก แต่ต้องให้คุณภาพของคนยิ่งเพิ่มสูงขึ้น ในท่ามกลางความพร้อมสะดวกสบายที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งนับว่าค่อนข้างจะเป็นการฝืนกระแสจิตใจ

ของคน และจะทำสำเร็จได้ก็ด้วยการศึกษาที่ถูกต้อง ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาคนกันอย่างจริงจัง ควบคู่ไปกับการพัฒนาเทคโนโลยี หรือถ้าจะให้ถูกแท็กก็ ต้องว่า *ให้การพัฒนาคนเหนือกว่าการพัฒนาเทคโนโลยี*

ดังนั้น จึงเป็นความจำเป็นในสังคมเทคโนโลยีว่า จะต้องพัฒนาคน โดยพัฒนาทั้งด้านความรู้ สติปัญญา ความสามารถในทางเทคนิค และในด้านภูมิธรรม เช่นที่เห็นชัดๆ คือ ความมีสติรอบคอบ ความเอาใจใส่รับผิดชอบ ไม่ประมาท ขยันตรวจสอบ ในที่นี้เราจะเห็นได้ชัดถึงหน้าที่ที่แตกต่างกันระหว่างวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กับศาสนาและจริยธรรม ไม่ว่าจะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะเจริญขึ้นไปมากมายเท่าใด ศาสนาและจริยธรรมที่ถูกต้องซึ่งทำหน้าที่ของมันเองแท้ๆ ก็เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ แต่ตรงข้าม ยิ่งเทคโนโลยีเจริญมากขึ้นไปเท่าไร ความต้องการในความมีสติรอบคอบ ความเอาใจใส่รับผิดชอบและความไม่ประมาท ก็ยิ่งมากขึ้นเท่านั้น เพราะเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้ามาก เป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนและมีความซับซ้อนอย่างยิ่ง จึงต้องการจิตใจที่ละเอียดอ่อนลึกซึ้งและรอบคอบอย่างเท่าทันกัน

เทคโนโลยี จะเอามาสร้างความก้าวหน้า หรือเอามาซ้ำเติมความด้อยพัฒนา

เรื่องทีกล่าวนมาทั้งหมดนี้เป็นเครื่องเตือนใจให้ต้องระลึกไว้เสมอว่า ถ้าคิดจะมีเทคโนโลยี จะมันฝรั่งฝืน เอาแต่เสวยสุขอย่างเดียว โดยไม่ยอมรับผิดชอบไม่ได้ ไม่มีการได้โดยไม่ต้องแลกเปลี่ยน ยิ่งในแง่เศรษฐกิจด้วยแล้ว การเสวยสุขด้วยเทคโนโลยีอาจมีความหมายกว้างไกลมาก ถ้าคนไม่ได้รับการพัฒนาคุณภาพของจิตใจ และขาดความสังวร การได้มาซึ่งเทคโนโลยี

หรือความสุขสะดวกสบายจากเทคโนโลยี อาจหมายถึงการเบียดเบียนขูดรีดเอารัดเอาเปรียบ ที่เพิ่มมากขึ้นในหมู่มนุษย์ด้วยกันอีกด้วย และใครจะปฏิเสธได้ว่า อันนี้ไม่ใช่เป็นเหตุปัจจัยอย่างหนึ่งของปัญหาในสังคมปัจจุบัน

ในแง่เศรษฐกิจนั้น ชาวประเทศกำลังพัฒนาเสียเปรียบประเทศพัฒนาอยู่แล้วเป็นอันมาก ในการที่จะมีเทคโนโลยีใช้ นอกจากเป็นผู้ซื้อที่ต้องเสียเปรียบผู้ผลิตในแง่ที่เขาตั้งราคาหากำไร และในแง่เป็นผู้ที่มีใช้ทีหลังตามไม่ทันเขาเรื่อยไปแล้ว ยังต้องบริโภคเทคโนโลยีในราคาที่แพงลิบลิวยิ่งกว่าประเทศพัฒนาหลายต่อหลายเท่า แพงกว่าโดยราคาซื้อขายในตลาดตามที่กำหนดกันไว้นั้นก็ขึ้นหนึ่งแล้ว ยังแพงโดยมูลค่าแพงอีกหลายชั้น คือ ทั้งรายได้ก็ต่ำ เงินก็ถูก แล้วยังต้องซื้อของแพง เพราะตัวสินค้าเองราคาก็สูงขึ้น เนื่องจากค่าขนส่งและภาษีอีกหลายส่วน

ยกตัวอย่างเช่น คนงานในประเทศไทยได้ค่าแรงอย่างต่ำวันละประมาณ ๗๐ บาท ในขณะที่คนอเมริกันได้อย่างต่ำวันละประมาณ ๗๐๐ บาท^๑ น้ำมันรถยนต์ชนิดเบนซินซูเปอร์ในเมืองไทยลิตรละ ๘.๔๕ บาท ในสหรัฐถูกกว่า เป็นลิตรละ ๕ บาท คนงานไทยที่มีค่าแรงอย่างต่ำนั้น เอารายได้ทั้งวันไปซื้อน้ำมันรถยนต์ได้ประมาณ ๘ ลิตร เพียงซื้อน้ำมันรถยนต์อย่างเดียวก็นแทบหมดตัว ไม่ต้องไปใช้จ่ายอย่างอื่น แต่คนงานอเมริกันเอารายได้วันเดียวไปซื้อน้ำมันได้ตั้ง ๑๔๐ ลิตร ดังนั้นถึงเขาจะใช้รถยนต์ ซื้อน้ำมันแล้ว ก็ยังมีเงินเหลือไปใช้จ่ายอย่างอื่นมากมาย แต่แค่นี้ก็ยังไม่กระไร

^๑ ค่าจ้างแรงงานอย่างต่ำในประเทศไทย เฉพาะกรุงเทพฯ และ ๕ จังหวัด โดยรอบ วันละ ๗๘ บาท บางจังหวัด ๗๕ บาทบ้าง ๗๐ บาทบ้าง แต่ส่วนใหญ่คือประมาณ ๖๒ จังหวัด วันละ ๖๕ บาท ส่วนในสหรัฐฯ ค่าแรงอย่างต่ำ ชม.ละ ๓.๓๕ ดอลลาร์ และกำลังถกเถียงกันว่าจะทำให้ขึ้นเป็น ชม.ละ ๔.๕๐ ดอลลาร์ (ตัวเลข พ.ศ. ๒๕๓๒)

ขอให้ดูตัวอย่างอื่นอีก

รถยนต์ญี่ปุ่นมีชื่อเสียงมากยี่ห้อหนึ่ง ส่งไปขายในสหรัฐฯ คิดราคาเป็นเงินไทยประมาณ ๓๓๐,๐๐๐ บาท แต่ส่งเข้ามาเมืองไทย ขายคันละเกือบ ๖ แสนบาท^๑ ถ้าคนอเมริกันที่มีรายได้ต่ำสุดเก็บเงินทั้งหมดไว้ซื้อรถนี้จะใช้เวลา ๘๕๗ วัน คือ ๒ ปีเศษ แต่คนไทยจะซื้อรถคันเดียวกันนั้นต้องรอเก็บเงิน ๘,๒๒๘ วัน หรือ ๒๒ ปีครึ่ง ถ้าเริ่มทำงานอายุ ๒๓ ปี กว่าซื้อรถคันนี้ได้ก็อายุ ๔๕ ปี จะแก่เฒ่าอยู่แล้ว แต่ความจริงก็คือไม่มีหวังซื้อได้เลย ตลอดชีวิตนั่นเอง แต่นี้ก็ยังเป็นของที่ส่งเข้ามา

ที่นี่ ลองดูของที่ผลิตในอเมริกาเอง เทียบกับที่เขาส่งเข้ามาขายในเมืองไทย ตู้เย็นยี่ห้อพิเศษยี่ห้อ GE ขนาด ๒๔ คิว ชนิดหนึ่ง ผลิตขายในอเมริกาตู้ละประมาณ ๓๓,๐๐๐ บาท ขายในเมืองไทยตู้ละเกิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท คนอเมริกันเก็บเงิน ๑๐% ของรายได้ต่ำสุดเพียง ๑ ปี ๓ เดือนเศษก็ซื้อตู้เย็นชนิดพิเศษนั้นได้ แต่คนไทยใช้รายได้ต่ำสุดของตนจะซื้อตู้เย็นนั้นถ้าสะสมรายได้ไว้ ๑๐% จะต้องใช้เวลา ๓๙ ปี

ไม่เฉพาะเทคโนโลยีประเภทอำนวยความสะดวกสบาย หรือสินค้าฟุ่มเฟือยเท่านั้น ที่คนไทยและคนในประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายต้องเสียเปรียบ แม้แต่เทคโนโลยีที่เป็นเครื่องมือพัฒนาศักยภาพของตัวเอง เช่น อุปกรณ์การศึกษาและเครื่องมือทำงานต่างๆ ก็เสียเปรียบเป็นอย่างมาก ตัวอย่างเช่น คอมพิวเตอร์ชนิดยี่ห้อหนึ่ง ผลิตขายในสหรัฐฯ ราคาเครื่องละ ๒๘,๐๐๐ บาท ส่งมาขายในเมืองไทยเครื่องละ ๘๓,๐๐๐ บาท คนอเมริกันที่มีรายได้ต่ำสุดเก็บออมเงินเพียง ๑๐% ของรายได้ก็นั้น ใช้เวลาเพียง ๑ ปี ๑

^๑ ราคาในเมืองไทย ๕๗๖,๐๐๐ บาท (ใน US=\$ 13,000)

เดือน ก็ซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์นั้นได้ แต่คนไทยจะเอารายได้ต่ำสุดของตนมาซื้อ ถ้าสะสมรายได้ไว้ ๑๐% จะต้องใช้เวลาถึง ๓๒ ปี จึงจะซื้อได้

คนไทยทั้งหลายควรจะต้องรู้ตระหนักถึงภาวะเสียเปรียบนี้ แล้วพยายามเสริมสร้างศักยภาพด้านอื่นให้มีค่าเป็นบวกอย่างสูงขึ้นมาให้เกิดความสมดุลให้ได้ หรือใช้ความเสียเปรียบให้เป็นประโยชน์แก่ตน มีใช้แล้วแต่ตื่นเต้นหลงเพลิดเพลินมัวเมาเอาสิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องเชิดชูตัวอวดโก้ในหมู่พวกกันเอง

เมื่อด้านวัตถุภายนอก ก็เสียเปรียบและด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจอย่างนี้อยู่แล้ว ถ้าด้านภายในคือทางจิตใจและทางปัญญา ก็ยังขาดคุณภาพอีก เช่น ทางจิตใจก็ไม่เข้มแข็งและไม่แต่เสพไม่ใฝ่สร้างสรรค์ ทางปัญญาก็ไม่รู้ทันและขาดหลักความคิด ก็จะมียิ่งเสื่อมถอยด้อยต่ำลงไป

ผลร้ายที่เห็นได้ง่ายๆ ก็คือ เมื่ออยู่ในสภาพเศรษฐกิจอย่างนี้ คนรู้ตัวอยู่ชัดๆว่า ถ้าอยากได้สินค้าฟุ่มเฟือยทันสมัยอย่างหนึ่งมาใช้ จะต้องทำงานตลอดทั้งชาติหรือก่อนชีวิตจริงจะได้ เขาก็จะหมดความหวังและขาดความมั่นใจในการทำงาน แล้วจิตใจก็จะดิ้นรนหันเหออกไปที่จะหาวิธีการทำอย่างอื่น เพื่อจะให้ได้มีได้ใช้เทคโนโลยีทันสมัยนั้นทันอกทันใจ อาจพาชีวิตตกลงไปหมกจมอยู่ภายใต้กองหนี้สิน หรือแม้แต่ถึงกับทำอะไรที่เป็นการทุจริต พร้อมกับที่ต้องตกเป็นเหยื่อของระบบการแสวงหาผลประโยชน์ยิ่งขึ้นไป เป็นการบ่อนทำลายทั้งชีวิตของบุคคลและความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ

เพื่อให้สังคมไทยที่อยู่ในระดับกำลังพัฒนา สามารถยืนหยัดตั้งตัวขึ้นมาได้ ไม่ถอยหลัง และมีพลังก้าวออกไปข้างหน้าได้ คนไทยทั้งหลาย

จะต้องตั้งหลักทางจิตใจและทางปัญญาขึ้นมาให้ได้ โดยเฉพาะจะต้องพัฒนาความใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ ศึกษาให้รู้เท่าทันความเป็นไปในโลกทั้งทางบวกและทางลบอย่างแท้จริง และมีแนวความคิดที่มองความหมายของความเจริญให้ถูกต้อง

อย่างน้อย เมื่อยังอยากเจริญอย่างฝรั่ง ก็ต้องมองความหมายของความเจริญอย่างฝรั่งนั้นแบบนักผลิต นักทำ นักสร้างสรรค์ ไม่ใช่มองได้แค่ความหมายแบบนักเสพหรือนักบริโภคนะ

นักเสพหรือนักบริโภคมองความหมายของความเจริญอย่างฝรั่งว่า **“เจริญอย่างฝรั่ง คือมีกินมีใช้อย่างฝรั่ง”** แต่นักผลิตและนักสร้างสรรค์มองความหมายอีกอย่างหนึ่งว่า **“เจริญอย่างฝรั่ง คือ ทำได้อย่างฝรั่ง และทำให้ดียิ่งกว่าฝรั่ง”**

เพราะฉะนั้น คนในประเทศไทยนี้ เมื่อจะซื้อเทคโนโลยีมาใช้ ถ้าเป็นเทคโนโลยีประเภททรูหราฟุ่มเฟือยหรือเพื่อคุณค่าเทียม ควรมีความยับยั้งชั่งใจให้มาก ถ้าเป็นเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ใช้สอยอย่างแท้จริง หรือเพื่อคุณค่าแท้ เช่น เพื่อการศึกษา และการพัฒนาศักยภาพ เมื่อเห็นชัดเจนว่าต้องใช้ ก็พึงซื้อหามาพร้อมด้วยความตั้งใจอย่างแน่วแน่มั่นคง และคิดหาทางที่จะจะใช้ให้เป็นประโยชน์เกินคุ้ม หรือให้มีผลในทางสร้างสรรค์เกินค่ากว่าที่คนในประเทศพัฒนาเองจะใช้ประโยชน์ได้ พร้อมทั้งเพียรพยายามที่จะผลิตเองให้ได้ต่อไป อย่างนี้จึงจะมีทางพัฒนาตัวขึ้นได้ มิฉะนั้น ก็จะต้องเป็นผู้ล้าหลังเขาอยู่เรื่อยไป

เทคโนโลยีนั้น ถ้าปฏิบัติต่อมันไม่ถูกต้อง แทนที่จะช่วยสร้างสรรค์ชีวิตและสังคมให้ดีขึ้นก้าวหน้า ก็จะกลับกลายเป็นเครื่องซ้ำเติมความด้อยพัฒนา

เทคโนโลยี เพื่อพัฒนาหรือเพื่อหายนะ

ต่อไป ขอให้พิจารณาลึกลงไปอีกว่า มนุษย์เราสร้างสรรค์และพัฒนาเทคโนโลยีขึ้นมาเพื่ออะไร และเราใช้เทคโนโลยีเพื่ออะไร ในการเกิดขึ้นของเทคโนโลยีเราจะเห็นว่า กิจกรรมสำคัญ ๒ ประการของมนุษย์นี้เอง เป็นเหตุให้เราสร้างเทคโนโลยีขึ้นมา คือ การทำมาหากิน และการต่อสู้ป้องกันภัย ซึ่งแต่เดิมมาเป็นกิจกรรมที่พ่วงไปด้วยกัน

การทำมาหากิน ได้แก่การหาอาหาร และการผลิตอาหาร ในสมัยโบราณมนุษย์ไปเก็บอาหารตามป่า เก็บผักผลไม้ในที่ที่มันเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และไล่สัตว์จับมาเป็นอาหาร

ในการไล่จับสัตว์นั้นสิ่งที่จะต้องทำก็คือ จะหา หรือจับมันได้อย่างไร ตอนแรกก็อาจจะใช้ก้อนหินขว้างบ้าง ทุ่มลงไปบ้าง ต่อมาก็พัฒนาขึ้นว่าทำอย่างไรจะให้ใช้ก้อนหินนั้นได้เรื่อยๆ ไม่ใช่ขว้างไม่ถูกแล้วก็เลยพลาดโอกาสไปเลย ก็มีการทำด้ามขึ้นมา ให้ก้อนหินติดอยู่ได้ ต่อมาก็ทำหินให้คมขึ้น ปรับปรุงไปมาก็กลายเป็นขวาน อะไรทำนองนี้

ส่วนในการไปเก็บพืชผักผลไม้ก็ต้องมีการขุดคุ้ย การหักเหี้ยวเด็ดดึง ทำให้มีการพัฒนาเครื่องมือขึ้น ต่อมาอยากจะให้พืชผักต้นไม้งอกขึ้นในที่ที่ต้องการ ไม่ต้องเดินไปหาไกล ไม่ต้องรอ ก็เอามาปลูกเอง แต่จะทำอย่างไร ก็ต้องเพาะปลูกลงไปในดิน ต้องขุดดิน จะเอามือขุดก็ลำบาก ก็เลยเอาไม้มาจิ้มๆ แซะๆ ต่อมาก็คิดว่า เอ! ไม้นี้จะทำอย่างไรให้มันใช้ได้ดียิ่งขึ้น ก็พัฒนามันขึ้นไป จนมีรูปร่างต่างๆ ใช้ประโยชน์ได้ดียิ่งขึ้น เช่นเป็นจอบ เป็นเสียมอะไรขึ้นมาตามลำดับ เทคโนโลยีจึงเจริญขึ้นมาพร้อมกับการทำมาหากินของมนุษย์ ดังที่เราจะเห็นชัดเจนว่า ต่อมามนุษย์ก็ได้พัฒนาเครื่องมือ

เครื่องใช้เหล่านี้ขึ้นมาเรื่อยๆ มีด ขวาน เครื่องปั้นดินเผา ทอผ้า อะไรต่างๆ ก็พัฒนาขึ้นมาในเรื่องของการทำมาหากินทั้งนั้น โดยเฉพาะก็คือเรื่องของ ปัจจัยสี่ นี้ด้านหนึ่ง

อีกด้านหนึ่ง ที่มาด้วยกัน ก็คือการต่อสู้ป้องกันภัย ในการไปจับ ลักทรัพย์ หรืออยู่ดีๆ ตามปกติ ลักทรัพย์อาจจะมาทำร้ายหรือไม่ก็ไปพบกับ มั่นเข้า หรือมนุษย์ด้วยกันไปหาอาหาร ก็มีการแย่งชิงกัน รุกล้ำถิ่นที่ของกัน และกัน แม้แต่อยู่ตามปกติ บางทีก็มีการรังแกข่มเหงกัน ก็เกิดการต่อสู้ ป้องกันภัยขึ้น การต่อสู้ป้องกันภัยนั้น ก็ทำให้มนุษย์สร้างสรรค์พัฒนา เทคโนโลยีขึ้นมาเพื่อจะต่อสู้ให้ได้ผล

รวมความว่า เทคโนโลยีเจริญขึ้นมาในสองด้านที่ว่ามานี้เป็นสำคัญ การทำมาหากินและการต่อสู้ป้องกันภัยเป็นแหล่งใหญ่ของเทคโนโลยี ต่อมา เมื่อมีเทคโนโลยีดีขึ้นแล้ว เราก็ทำงานได้ผลในเวลารวดเร็วขึ้น และก็ สามารถแบ่งงานกันทำ มีเวลาเหลือมากขึ้นจากการทำมาหากิน ก็มีโอกาสนี้ จะคิดสร้างสรรค์พัฒนาวิทยาการต่างๆ มากขึ้น ตลอดจนพัฒนาเทคโนโลยี ขึ้นเพื่อใช้ในด้านอื่นๆ เพิ่มขยายกว้างออกไป ความเจริญของเทคโนโลยีนี้ ถ้าพิจารณาในทางธรรม คือพิจารณาตามหลักความจริงทั่วไปจะเห็นว่า การที่ มนุษย์พัฒนาเทคโนโลยีขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นการคิดสร้างก็ดี การใช้ก็ดีจะแบ่ง ได้เป็น ๒ ประเภท คือการคิดสร้าง และใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาศักยภาพ และคุณภาพชีวิตอย่างหนึ่ง และเพื่อสนองความต้องการในทางปรนเปรอตน และทำลายผู้อื่นอีกอย่างหนึ่ง

ในด้านที่หนึ่ง เมื่อมนุษย์เจริญมากขึ้น สามารถสร้างสรรค์พัฒนา เทคโนโลยี ให้ประณีตซับซ้อนมากขึ้น เราก็สร้างและใช้เทคโนโลยีนั้นในทาง

ที่เป็นคุณประโยชน์ เพื่อพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของเรา เช่นใช้ในทางการศึกษา ก็มีการทำกระดานชนวนขึ้นมา ทำชอล์คขึ้นมา ทำสมุด ทำดินสอ ปากกา หนังสือ หรือเมื่อเราต้องการความสะดวกก็ทำไม้กวาดขึ้นมาอะไรทำนองนี้ แต่อีกด้านหนึ่งก็คือ เราคิด สร้าง พัฒนา และใช้เทคโนโลยีเพื่อสนองความต้องการในทางเห็นแก่ตัว ซึ่งแสดงออกต่อตนเองเป็นการปรนเปรอบำรุงบำเรอ และแสดงออกต่อผู้อื่นเป็นการเบียดเบียนแย่งชิงและทำลาย

ในแง่ปรนเปรอบำรุงบำเรอตนเอง เช่น ต้องการหาผลประโยชน์ก็สร้างและใช้เทคโนโลยี เพื่อหาผลประโยชน์ให้แก่ตัวเอง เรียกทางธรรมว่าใช้เทคโนโลยี หรือสร้างเทคโนโลยีขึ้นมาเพื่อสนองโลภะ เพื่อสนองตัณหา ในสมัยปัจจุบันนี้จะเห็นว่า เทคโนโลยีมากมายเป็นเรื่องของการที่จะสนองตัณหา สมองโลภะ ปรนเปรอตนเอง ให้มีความสมอยากในทางประสาธลัมผัสหรือในทางเนื้อหนังมากขึ้น ดังที่ปรากฏอยู่อย่างชัดเจนว่าเทคโนโลยีเพื่อปรนเปรอสนองความอยาก ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย นี้มีมากมายเกลื่อนกลาดเหลือเกิน

ส่วนความเห็นแก่ตัวที่แสดงออกต่อคนอื่นก็คือ พัฒนาเทคโนโลยีหรือสร้างมันขึ้นมา เพื่อเบียดเบียนฆ่าฟันซึ่งกันและกัน เป็นการสนองโทสะ นอกจากเบียดเบียนฆ่าฟันกันแล้ว ก็ใช้เป็นเครื่องครอบงำกันและกันให้อยู่ในอำนาจ เพื่อความยิ่งใหญ่ เพื่อการครองอำนาจ อย่างน้อยก็ใช้เทคโนโลยีเพื่ออวดโก้ เพื่อแสดงฐานะ เป็นการสนองสิ่งที่เรียกว่ามานะ ซึ่งก็เป็นเรื่องของกิเลสเหมือนกัน ทั้งนี้รวมไปถึงการใช้ในทางที่จะทำให้เกิดความหมกมุ่น มัวเมา เคลิบเคลิ้ม ลุ่มหลงต่างๆ อย่างเช่นเทคโนโลยีในด้าน

การพนัน ซึ่งมีมากมายหลายรูปแบบ ตลอดจนกระทั่งการใช้เทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องปกป้องรักษาและแผ่ขยายลัทธิศาสนาอุดมการณ์ ซึ่งเรียกว่าทฤษฎี

รวมความว่า การใช้และสร้างสรรค์เทคโนโลยี เป็นไปใน ๒ ลักษณะนี้มาก คือ ด้านหนึ่งเพื่อการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิต และอีกด้านหนึ่งเพื่อสนองความต้องการในทางเห็นแก่ตัวและทำลายกัน

ในประวัติศาสตร์ของมนุษย์นั้น เทคโนโลยีที่เด่นมาก ก็คือเทคโนโลยีด้านการต่อสู้ทำศึกสงคราม จะเห็นว่า เทคโนโลยีด้านนี้มีมากมายอย่างยิ่ง โดยเฉพาะปัจจุบันนี้ได้พัฒนาเป็นอย่างมาก มีอาวุธชนิดต่างๆ ทั้งทางบกทางน้ำทางอากาศ เริ่มต้นตั้งแต่ขวาน หอก มีด ดาบ ธนู เกาทัณฑ์มาถึงปืน จนถึงระเบิดชนิดต่างๆ แม้กระทั่งระเบิดนิวเคลียร์ การที่มนุษย์สร้างอาวุธสำหรับทำลายกัน ในการทำศึกสงครามนั้น เรียกว่าเป็นเรื่องของการสนองโทสะ แต่ไม่ใช่เรื่องของโทสะในแง่ที่ว่าทำลายศัตรูเพียงอย่างเดียว ข้อสำคัญก็คือมันเป็นสิ่งที่สนองความต้องการอำนาจความยิ่งใหญ่ด้วย

การที่มนุษย์พัฒนาอาวุธและอุปกรณ์ที่ใช้ในการสงคราม ก็เพื่อจะได้มีอำนาจยิ่งใหญ่ แม้แต่การใช้ในทางสนองโลภะ เพื่อหาทรัพย์สมบัติก็เพื่อสร้างอำนาจความยิ่งใหญ่ไปด้วย จึงเป็นเรื่องที่สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยโยงไปโยงมา แต่รวมความแล้ว เทคโนโลยีจะเป็นแบบที่สนองโลภะก็ตาม สสนองมานะและทฤษฎีก็ตาม จะมีลักษณะคล้ายกันคือลักษณะที่รวมเข้าสู่ศูนย์กลางหรือรวมศูนย์เข้าหาตนเอง เพื่อให้ได้ผลประโยชน์มากๆ ได้ครอบครองอำนาจความยิ่งใหญ่ ตลอดจนเพื่อเชิดชูทฤษฎีลัทธินิยมอุดมการณ์ของตน

คนกลุ่มหนึ่งมีความเชื่ออย่างแรงกล้าในเทคโนโลยี ถึงกับหวัง

และใฝ่ฝันว่า ในอนาคต ถึงแม้โลกนี้จะหมดสภาพเป็นที่อยู่อาศัยได้ เพราะธรรมชาติแวดล้อมเสื่อมโทรมเสียไปก็ดี เพราะสงครามนิวเคลียร์ก็ดี มนุษย์ก็จะไปสร้างดินแดนในอวกาศอยู่อย่างมีความสุข บางคนก็ว่าจะไปสร้างดินแดนในดาวพระอังคารให้เป็นที่ตั้งถิ่นสวรร์ ที่มนุษย์จะอยู่อย่างสุขสมบูรณ์ ความคิดเช่นนี้ต้องเรียกว่าเป็นความเพ้อฝันแท้ๆ เป็นการหลีกหนี ความจริงและไม่แก้ปัญหาก็สาเหตุตามหลักเหตุปัจจัย

ในเมื่อไม่พัฒนาตัวคนไม่ได้แก้ปัญหาก็ในตัวคนคือ *ตัณหา* *มานะ* *ทิฏฐิ* ที่เป็นมูลเหตุ เป็นตัวบงการความคิดและการกระทำ ตัวคนทีไปอยู่ในอวกาศก็เป็นคนคนเดิม ที่เป็นอย่างเดิม ไปจากโลกนี้ ก็นำเอาตัณหา มานะ ทิฏฐินั้นไปด้วย เมื่อรอบกันจนโลกนี้พังพินาศไปแล้ว ไปในอวกาศ ไปดาวพระอังคาร ก็ไปทำสงครามอวกาศ แย่งชิงดินแดนกันที่นั่นอีก ทำลายโลกนี้แล้วหนีไปโลกอื่น ก็ไปทำลายโลกนั้นอีก และสงครามอวกาศจะรุนแรงยิ่งขึ้นไปกว่าสงครามในโลกนี้เสียอีก เมื่อแก้ปัญหาก็ไม่ได้แล้ว จะหวังไปอยู่อย่างสันติสุขในโลกอื่น โดยมนุษย์คนเดียวกันกับที่ก่อปัญหาในโลกนี้ ซึ่งยังไม่ได้แก้ไขปรับปรุงตัวเอง คงต้องบอกว่าเป็นความเพ้อฝันที่ไม่อาจเป็นไปได้

สภาพอย่างหนึ่งที่ตั้งถึงสัญชาตญาณในการทำลาย ที่ยังเป็นไปอย่างพรั่งพร้อมในจิตใจของมนุษย์ และแสดงถึงแรงจูงใจในการมีและใช้เทคโนโลยีว่าโน้มไปในทางทำลาย ก็คือ เรื่องราวการแสดงต่างๆ ในภาพยนตร์และทีวี ที่เกี่ยวกับเทคโนโลยี ซึ่งเต็มไปด้วยเรื่องการต่อสู้และศึกสงคราม เหมือนจะบอกว่า ถ้ามนุษย์จะพัฒนาเทคโนโลยี ก็จะนึกถึงการที่จะใช้เทคโนโลยีนั้นเพื่อการทำลายศัตรู เพื่อครอบงำ เพื่อแย่งชิง เพื่อมีอำนาจ

เหนือผู้อื่นเป็นอันดับแรก แม้แต่วิดีโอเกมส์ต่างๆ สำหรับเด็กที่แพร่หลายในปัจจุบัน ก็เป็นเรื่องของความรุนแรงโดยส่วนใหญ่ ซึ่งฝังอยู่ในตัวถึงปมปัญหาอะไรๆ หลายอย่างในเวลาเดียวกัน เช่น ทางด้านผู้ดูผู้ฟังผู้เล่น รวมทั้งตัวเด็กเอง ก็มีสัญชาตญาณในการต่อสู้และการทำลายนี่เป็นตัวเด่น ทางฝ่ายผู้ผลิตสิ่งเหล่านี้ก็มุ่งแต่จะสนองความต้องการของผู้บริโภค โดยหวังเอาแต่ผลประโยชน์อย่างเดียว

จิตใจที่พัฒนาเทคโนโลยีเหล่านี้ หาได้เป็นจิตใจที่พัฒนาแล้วแต่อย่างใดไม่ คือ เป็นจิตใจของมนุษย์ที่ยังไม่ได้พัฒนาตนเอง ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี จึงมิได้เป็นหลักประกันหรือเป็นเครื่องแสดงถึงความพัฒนาของจิตใจมนุษย์ หรือการพัฒนาตัวของมนุษย์เอง แต่แสดงถึงการที่ความเจริญของจิตใจก้าวไม่ทัน หรือไม่ได้ก้าวไปด้วยกันกับความเจริญของเทคโนโลยี ดังนั้น ถ้ามนุษย์เคยเบียดเบียนแย่งชิงทำลายและลุ่มหลงมัวเมาอย่างไร เทคโนโลยีก็เพียงมาช่วยเสริมให้การเบียดเบียนแย่งชิงทำลายและลุ่มหลงมัวเมานั้น สามารถแสดงออกและเป็นไปได้อย่างสะดวกสบาย และรุนแรงเต็มขีดมากขึ้นเท่านั้น และดูเหมือนว่ามนุษย์ยุคปัจจุบัน จะใช้เทคโนโลยีในรูปลักษณะนี้เป็นเครื่องมือให้การศึกษาก่อกมลชน และแก่เยาวชนเป็นแนวหลัก

ถ้าการศึกษาของประชาชน โดยเฉพาะของเด็กและเยาวชน เป็นไปอย่างนี้ ไม่ว่าจะโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นที่ยอมรับของทางการหรือไม่ก็ตาม แต่ก็เป็นการศึกษาจากระบบกระแสหลัก แล้วจะหวังความสวัสดิแก่สังคมนี้ได้อย่างไร เพราะที่แท้แล้วมันหาใช่การศึกษาไม่ แต่เป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับการศึกษาเลยทีเดียว และข้อนี้ย่อมเป็นคำอธิบายได้อย่างหนึ่ง

ว่า ทำไม่การพัฒนาคนจึงเดินสวนทางกับการพัฒนาเทคโนโลยี คือ ในขณะที่เทคโนโลยีเจริญก้าวหน้ามากขึ้น แต่คุณภาพของคน หรือคุณภาพของความเป็นมนุษย์กลับจะลดต่ำลง และถ้าสภาพนี้ดำเนินสืบเนื่องต่อไปนานๆ โดยไม่สามารถแก้ไขปรับปรุงได้ แม้แต่การพัฒนาเทคโนโลยี หรือการพัฒนาศักยภาพด้านขยายวิสัยแห่งอินทรีย์ของมนุษย์ที่เจริญล้ำดังมาส่วนเดียวอย่างไม่ได้สมดุสนี้ ก็จะต้องถูกถ่วงดึงให้ล้าลงและหยุดชะงักไปด้วยในที่สุด เพราะคุณภาพของคนทุกด้านย่อมส่งผลสัมพันธ์โยงถึงกัน ทัวทั้งหมด

ยิ่งกว่านั้น ปัญหาสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งที่มักถูกมองข้ามไป ก็คือ **เมื่อความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมาประสานเข้ากับระบบเศรษฐกิจ แบบถือผลประโยชน์เป็นใหญ่** ถ้าระบบผลประโยชน์นี้เหนียวแน่นแข็งแกร่งลงลึกมาก การพัฒนาและการใช้เทคโนโลยี ก็จะถูกกำหนดโดยระบบผลประโยชน์ทั้งหมด จะเป็นไปเพื่อสนองความต้องการผลประโยชน์เท่านั้น และเมื่อความเข้มแข็งทางจริยธรรมไม่มีกำลังพอ สังคมก็จะมาถึงขั้นหนึ่งที่ว่า แม้คนจะยังมีจิตสำนึกทางคุณธรรมอยู่บ้าง และมีความเพียรพยายามแสดงออกและทำการต่างๆ เพื่อแก้ไขปรับปรุง แต่กลไกต่างๆ ภายในระบบจะตรึงตัวเต็มไปด้วยจุดกระทบที่ทำให้ติดขัดไปหมด องค์กรประกอบทั้งหลายของสังคมจะอ่อนแอ ไม่มีกำลังพองตัวเอง ได้แต่อ่อนตัวไปตามระบบ และสภาพแวดล้อมของสังคมก็จะไม่เอื้อต่อการแก้ไขปรับปรุงทางจริยธรรม เมื่อถึงจุดนั้นสังคมก็อาจจะเข้าสู่ภาวะหมดความสามารถทางศีลธรรม หรือ **ภาวะไร้สมรรถภาพทางจริยธรรม** เป็นเหมือน คนที่ตกลงไปในโคลนตูด หรือพลัดลงไปในทรายตูด แม้มือและแขนจะแข็งแรงก็ได้แต่ไขว่คว้าไปเปล่าๆ แม้จะมีโคลนมีทรายก็อาศัยทานแขนพองตัวไม่ได้ ทรายและโคลน

เหล่านี้มันมีแต่จะมาช่วยกันทับถมดูตัวให้จมดิ่งลงไป

ในสังคมที่มีสภาพเช่นนี้ เมื่อมีปัญหาที่จะต้องป้องกันแก้ไข หรือ มีงานสร้างสรรค์ที่จะต้องจัดทำ ทั้งที่รู้ว่าจะต้องทำอะไรบางอย่างไว้ และ อยู่ในวิสัยที่จะทำได้ไม่ยาก แต่เมื่อขัดกับการแสวงหาและการที่จะได้ผลประโยชน์ส่วนตัว ก็ไม่อาจป้องกันแก้ไขปัญหาหรือจัดทำสิ่งที่ดีงามให้สำเร็จได้ เพราะไม่มีกำลังและที่เกาะเกี่ยวยึดเหนี่ยวทางจริยธรรมที่จะให้ก้าวขา อ้าแขนออกไปทำการ ทั้งที่มีเทคโนโลยีและทรัพยากรทุกอย่างพร้อมพร้อม บริบูรณ์ที่จะใช้จัดทำได้ ก็กลายเป็นหมั่นไปหมดสิ้น หรือไม่ก็เอาไปใช้แต่ในทางที่จะสนับสนุนการแสวงหาผลประโยชน์ และแม้กระทั่งกระทำในทางตรงข้าม คือ ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับขัดขวางทำลายการป้องกันแก้ไขปัญหาหรือ การสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามนั้น สังคมจะต้องถอยตัวออกมา ก่อนที่จะถล่ม ตกลงไปในภาวะไร้สมรรถภาพทางจริยธรรมอย่างที่กำลังมานั้น

ในเรื่องของความคิด และแรงจูงใจในการสร้างสรรค์และใช้ เทคโนโลยีนี้ตามปกติ การสร้างโดยเฉพาะตัวความคิดที่จะสร้าง หรือแรง จูงใจในการสร้างเทคโนโลยีนี้ จะเป็นตัวจำกัดขอบเขตการใช้งานของ เทคโนโลยีด้วย

ในสมัยก่อน ความคิด หรือแรงจูงใจในการสร้างเทคโนโลยีมักจะ เป็นเรื่องกว้างๆ คลุมๆ รวมๆ กันไป ไม่ชัดเจนไปว่าจะใช้เพื่อวัตถุประสงค์ อะไรจำเพาะเพียงอย่างเดียว เพราะฉะนั้น เทคโนโลยีสมัยก่อนนั้น ทำขึ้นมา แล้วก็มักจะใช้งานได้หลายอย่าง คือจะใช้ในแง่สันติก็ได้ ในแง่สงครามก็ได้ เช่น มีด เราอาจจะเอามาใช้ตัดไม้ปลูกบ้านลับอาหารปรุงกับข้าวในครัวก็ได้ อาจจะเอามาทำร้ายกัน ฆ่าฟันคนอื่นก็ได้ แต่เมื่อเจริญมากขึ้น ความคิดทำ

เพื่อความมุ่งหมายพิเศษเฉพาะอย่างก็มากขึ้น

โดยเฉพาะในเมื่อมนุษย์มีความเจริญก้าวหน้าในวิทยาการต่างๆ แบบชำนาญพิเศษเฉพาะทาง ทำให้ความรู้ความชำนาญพิเศษเฉพาะด้านเจริญพุ่งออกไปในแต่ละด้านๆ การพัฒนาเทคโนโลยีก็เลยมีลักษณะจำเพาะมากขึ้นด้วย ในสมัยนี้จึงมีการพัฒนาเทคโนโลยีชนิดที่ใช้ได้เฉพาะกิจ เช่น ใช้ในการสงครามอย่างเดียว เอาไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นไม่ได้

ยกตัวอย่างเช่น เมื่อเรามีมีด มีรถ ตลอดจนมีเครื่องบิน ในตอนแรกๆ อาจจะใช้งานได้กว้างๆ ทั่วไป ใช้ในทางสันติก็ได้ ใช้ทำสงครามก็ได้ แต่ต่อมาเรามีปืนเอ็ม ๑๖ ปืนอาร์ก้า ซึ่งต้องใช้ในทางฆ่ากันเท่านั้น จะเอาไปใช้ในทางสันติก็ทำประโยชน์อะไรไม่ได้ สร้างรถขึ้นมาสำหรับใช้ในการสงครามโดยเฉพาะเช่นรถถัง รถเกราะ เครื่องบินก็พัฒนาให้เป็นเครื่องบินรบโดยเฉพาะมีเครื่องบินมิค เครื่องบินเอฟ. ๑๔ เอฟ. ๑๕ เอฟ. ๑๖ นอกจากระเบิดนิวเคลียร์ เรายังมีระเบิดนิวตรอน ซึ่งมุ่งให้ทำลายเฉพาะตัวคนแท้ๆ โดยที่ตัวอาคารสถานที่ไม่เสียหาย อเมริกาคิดทำลูกระเบิดชนิดนี้ขึ้นมาแล้ว แต่ยังถูกห้ามอยู่ไม่ให้ใช้ เพราะถ้าใช้แล้วก็จะเกิดอันตรายมหาดศาล คือทิ้งลงไปแล้วคนหรือสิ่งมีชีวิตเท่านั้นตาย แต่ตัวตึก โต๊ะ เก้าอี้ วัสดุอุปกรณ์อะไรต่างๆ จะอยู่ในสภาพเป็นปกติ ไม่แตกหัก ไม่พัง

รวมความว่า มนุษย์คิดวิธีการที่จะสังหารกันได้มากมาย จนกระทั่งผลิตผลทางเทคโนโลยีนั้นใช้ได้จำเพาะอย่างเดียว เป็นเรื่องของสงคราม เป็นเรื่องของการทำร้าย ฆ่าฟันกันโดยเฉพาะ ในเมื่อมนุษย์มีความคิด มีแรงจูงใจเบื้องหลังการสร้างและการใช้เทคโนโลยีแบบนี้เทคโนโลยีก็จะมีโทษพิษภัยเป็นอันมาก ปัญหาของเราก็คือจะปฏิบัติอย่างไรในเรื่องนี้

ได้บอกเมื่อได้แล้วว่า โดยทั่วไปเทคโนโลยีนั้นเป็นสิ่งที่ใช้ได้ทั้ง ๒ ทาง คือ จะใช้เพื่อสนองความต้องการในทางเห็นแก่ตัวและทำลายกันก็ได้ จะใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือพัฒนาศักยภาพของคนก็ได้ เทคโนโลยีบางอย่างใช้ได้ทั้งสองทางแล้วแต่ว่าจะใช้อย่างไร แต่บางอย่างกำหนดมาจากการผลิตหรือสร้างขึ้นทีเดียวว่าจะให้ใช้ประโยชน์ทางไหน ฉะนั้นในยุคที่เทคโนโลยีเจริญพร้อมกับความชำนาญพิเศษเฉพาะด้านนี้ ถ้าคนมีแรงจูงใจที่ชั่วร้ายไม่มีคุณธรรม ปัญหาเรื่องนี้ก็จะมีมากขึ้น

ปัญหาก็คือ ทำอย่างไรจะให้มนุษย์ พยายามสร้างเทคโนโลยีชนิดที่อำนวยความสะดวก ในทางที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ และใช้เทคโนโลยีนั้นในทางที่เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างที่กำลังกล่าวมา

ปัจจุบันนี้จะเห็นว่า นอกจากเทคโนโลยีชนิดที่ใช้ประโยชน์ได้เฉพาะแง่เดียว หรือใช้ได้อย่างเดียวในการทำมาแล้ว หลายอย่างก็ใช้ได้ทั้งในทางที่เป็นคุณประโยชน์ และในทางที่สนองกิเลส ดังที่เห็นๆ กันอยู่

โทรทัศน์จะใช้ในทางดี เอามาช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต ใช้เป็นเครื่องแสวงหาความรู้เสริมสร้างความคิดความเข้าใจจากข่าวสารข้อมูลและสารคดีต่างๆ ตลอดจนเอามาใช้ฝึกสอนวิชาความรู้กันต่างๆ ก็ได้ หรือจะใช้เป็นเครื่องสนองกิเลสต่างๆ ก็ได้ ในขั้นต้นๆ ก็อาจจะเป็นเพียงรายการบันเทิง เรื่องสนุกสนานต่างๆ หรืออาจจะใช้ในการโฆษณาสินค้า ตลอดจนใช้ในการเผยแพร่ข่าวสารที่อำพรางหรือเป็นเท็จ ชักนำไปให้หลงผิดก็ได้ แม้กระทั่งว่าชาวบ้านก็อาจจะใช้โทรทัศน์ในการเล่นการพนันอย่างที่เราเรียกว่า มวยตู้ อย่างนี้เป็นต้น

โทรศัพท์ก็เหมือนกัน จะใช้ติดต่อกันในทางดีหรือทางร้ายก็ได้ วิทยุ วีดีโอ เครื่องบันทึกเสียง ก็ทำนองเดียวกัน หรืออย่างในวันนี้ ถ้าพูดเข้าข้างตัวก็ว่า เรากำลังใช้เทคโนโลยีเหล่านี้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต กำลังใช้ไมโครโฟนและเครื่องขยายเสียงเพื่อพูดรายการเกี่ยวกับพุทธธรรม หรือ สไลด์มัลติวิชั่นเรื่องชีวประวัติท่านพุทธทาสที่ฉายให้ดูเมื่อก็ ก็เป็นการใช้เทคโนโลยีในทางที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิต

เป็นอันว่า ปัญหาของมนุษย์ที่เกี่ยวกับเรื่องเทคโนโลยีในแง่ของพุทธธรรมด้านหนึ่งก็คือ ทำอย่างไรจะ使人คิดสร้างสรรค์พัฒนาเทคโนโลยี และใช้เทคโนโลยีในทางที่เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ซึ่งอาจทำได้ทั้งสองอย่าง คือ ผลิตหรือใช้เทคโนโลยีนั้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยตรง และอีกอย่างหนึ่งคือใช้เทคโนโลยีนั้นเพื่ออำนวยความสะดวกให้เราสามารถพัฒนาตน เช่น เทคโนโลยีบางอย่างช่วยทุ่นเวลา และแรงงานของเรา เราใช้มันทำงานเสร็จโดยง่ายและเร็วไวแล้ว เรามีเวลา และแรงงานเหลืออยู่มาก ก็จะได้เอาเวลาและแรงงานนั้นไปใช้ประโยชน์ บางท่านก็เอาไปใช้ในการแสวงหาความรู้ ถ้าเป็นผู้สนใจธรรม ก็อาจเอาไปใช้ในการปฏิบัติธรรม ไปทำกรรมฐานหรือไปอ่านหนังสือธรรม หรือไปแนะนำให้ความรู้และช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ อะไรต่างๆ ทำนองนี้ เท่ากับว่า เทคโนโลยีอำนวยความสะดวกแก่เรา ในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตได้มากขึ้น แต่ถ้าเราไม่ใช้ในทางดี มันก็อำนวยความสะดวกเหมือนกัน แต่อำนวยความสะดวกในการทำลายคุณภาพชีวิต เช่น ใช้มอมเมา สร้างความลุ่มหลงหมกมุ่น ใช้เล่นการพนัน นี่ก็เป็นอีกด้านหนึ่งที่เทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องกับทางธรรม

เป็นธรรมดาที่เราจะต้องเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี แต่ปัญหาอยู่ที่ว่า

เราจะเกี่ยวข้ออย่างฉลาด ให้เป็นคุณประโยชน์ได้อย่างไร พูดด้วยภาษาพระก็คือ จะใช้และเกี่ยวข้อกับมันในทางที่จะให้เกิดเป็นกุศล ถ้าเป็นไปได้ก็คือ ต้องพยายามที่จะผลิตหรือสร้างสรรค์เทคโนโลยีชนิดที่ใช้ประโยชน์ได้แต่ในทางกุศลให้มากขึ้น ปัจจุบันนี้มีปัญหาว่า โลกได้ผลิตได้สร้างเทคโนโลยีสำหรับใช้ในทางที่เป็นอกุศลมากกว่า มีบางส่วนเท่านั้นที่เอามาใช้อำนวยประโยชน์ในทางกุศลได้ด้วย

เทคโนโลยี เครื่องมือพิชิตธรรมชาติ

ต่อไป ขอบุคคลเลยไปถึงเรื่องทำที่ของมนุษย์ต่อธรรมชาติ ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีเหมือนกัน เรื่องนี้สัมพันธ์กับข้อก่อนที่ว่ามาแล้ว ได้กล่าวแล้วว่า ประวัติการคิดสร้างสรรค์เทคโนโลยีของมนุษย์ ดำเนินมาด้วยกันกับประวัติอารยธรรมของมนุษย์ โดยเทคโนโลยีก็เป็นส่วนสำคัญของอารยธรรมของมนุษย์ด้วย มนุษย์เจริญผ่านยุคต่างๆ โดยมีลักษณะการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน จะขอแยกแยะสิ่งที่พูดไว้ในข้อก่อน ให้ชัดเจนขึ้น กล่าวคือ เขาแบ่งประวัติอารยธรรมของมนุษย์เป็นระยะหรือยุคต่างๆ ซึ่งสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตและเทคโนโลยีด้วย

ยุคแรกทีเดียวอาจจะเรียกว่า *ยุคบุพกาล* คือก่อนที่จะมีอารยธรรม เป็นยุคที่มนุษย์เที่ยวเก็บหาอาหารซึ่งเป็นพืชพรรณที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และจับสัตว์กิน ในยุคนี้ชีวิตของมนุษย์ขึ้นกับธรรมชาติโดยสิ้นเชิง เพราะอาหารที่เป็นพืชพรรณนั้นขึ้นอยู่เองตามพื้นดิน มนุษย์ไปเก็บเอาตามที่มีมันเกิดอยู่แล้ว สัตว์ก็เกิดอยู่บนท้องทุ่งป่าเขาตามธรรมชาติ มนุษย์ก็ไปจับเอามันมา ยุคนี้แทบจะไม่มีเทคโนโลยีเลย นอกจากเครื่องมือขั้นต้นเพียงเล็ก

น้อย

ต่อมา มนุษย์มีความเป็นอยู่เจริญขึ้น ไม่อยากไปหาอาหารไกลๆ ต้องการให้อาหารอยู่ใกล้ในที่อยู่ของตัว หรือใกล้ที่อยู่ของตัว และให้ตัวเองสามารถกำหนดปริมาณของมันได้ ตลอดจนมีพร้อมที่จะบริโภคได้ในเวลาที่ต้องการ มนุษย์ก็ดำเนินชีวิตก้าวหน้าขึ้นมา มีการเพาะปลูกพืช และมีการเลี้ยงสัตว์ แทนที่จะวิ่งไล่ตามสัตว์ไป ก็เอาสัตว์มาเลี้ยงในที่ของตัวเอง ยุคนี้เรียกว่า *ยุคเกษตรกรรม*

ในยุคเกษตรกรรมนี้มีการพัฒนาเทคโนโลยีขั้นต้นขึ้นมาแล้ว เช่น ในการเพาะปลูก ก็มีการคิดทำจอบ ทำเสียมขึ้นมา ในการเลี้ยงสัตว์ก็รู้จักสร้างที่ให้อาศัย มนุษย์รู้จักทำอะไรที่เป็นของตนเองขึ้นมาบ้าง แต่การทำอะไรของมนุษย์ในยุคนี้ ก็เป็นการทำโดยกลมกลืนกับธรรมชาติ คือ มนุษย์จะต้องเรียนรู้วิถีของธรรมชาติว่าเป็นอย่างไร แล้วทำให้สอดคล้องกับวิถีของธรรมชาตินั้น เช่น จะเพาะปลูกพืชก็ต้องเลือกชนิดหรือพันธุ์ที่ถูกต้องกับสภาพดินฟ้าอากาศของท้องถิ่น และต้องทำให้เป็นไปตามฤดูกาล ต้องรู้ว่าหน้าฝนจะมาในเดือนนี้ ฝนมาน้ำมีแล้ว จะต้องไถ ต้องหว่าน ต้องเก็บเกี่ยวไปตามเวลาที่สอดคล้องเป็นไปตามธรรมชาติ แม้จะรู้จักทำอะไรที่เป็นของตนเอง แต่ก็ต้องทำให้กลมกลืนกับธรรมชาติ แต่ก็เรียกว่ารู้จักใช้ประโยชน์จากธรรมชาติมากขึ้น และมีเทคโนโลยีขั้นแล้ว แม้กระนั้นก็ยังชีวิตที่ขึ้นกับธรรมชาติมาก ความเป็นไปในธรรมชาติที่ไม่เกื้อกูลมีผลกระทบกระเทือนต่อมนุษย์มาก

ชีวิตในยุคเกษตรกรรมอย่างที่กล่าวมานั้น มนุษย์ยังไม่พอใจ ก็จึงคิดหาทางที่จะมีชีวิตที่ดียิ่งขึ้นไปอีก ชีวิตที่ดียิ่งกว่านี้ก็คือ ชีวิตที่ตนเอง

สามารถกำหนดความเป็นอยู่ มีอำนาจจัดสรรความสุขสมบูรณ์ของตัวเองได้มากขึ้น เมื่อพยายามดิ้นรนสร้างสรรค์ต่อมา มนุษย์ก็เจริญขึ้นมาสู่ยุคใหม่อีกยุคหนึ่ง คือได้พัฒนาเทคโนโลยีระดับก้าวหน้าขึ้นมา มีเครื่องจักร เครื่องกล ถึงตอนนั้นมนุษย์ก็สามารถผลิตอาหาร ผลิตปัจจัยสี่ได้ ทีละมากๆ ในเวลาที่รวดเร็วขึ้น เขาเรียกว่าเป็น *ยุคอุตสาหกรรม*

ในยุคอุตสาหกรรมนี้มนุษย์มีเวลาเหลือว่างมากขึ้น ก็จึงมีการศึกษาวิทยาการอะไรต่างๆ มีความรู้ความชำนาญพิเศษเฉพาะด้านๆ มากขึ้นไปตามลำดับ เป็นยุคที่เทคโนโลยีเจริญอย่างแท้จริง และมีความก้าวหน้ามาก เมื่อความเจริญแบบนี้เริ่มต้นขึ้นใหม่ๆ มนุษย์พากันใฝ่ฝัน มีความหวังว่าต่อไปในไม่ช้า โลกนี้จะมีความอุดมสมบูรณ์ มีทุกสิ่งทุกอย่าง พร้อมตามที่ต้องการ มนุษย์จะสามารถจัดสรรและจัดการทุกสิ่งทุกอย่างได้ตามปรารถนา เมื่อเริ่มยุคอุตสาหกรรมมนุษย์มีความฝันอย่างนี้ เหมือนกับที่มนุษย์ในยุคเทคโนโลยีแบบปัจจุบันนี้ฝันนั่นเอง

หลักการสำคัญในการสร้างความเจริญของมนุษย์ยุคนี้ก็คือ ความใฝ่ฝันว่าจะต้อง *เอาชนะธรรมชาติ หรือพิชิตธรรมชาติ* การที่รู้จักธรรมชาติแล้ว นำความรู้นั้นมาใช้จัดสรรสิ่งต่างๆ เอาชนะธรรมชาติได้ นั่นแหละคือ การที่มนุษย์ประสบความสำเร็จ สิ่งที่เป็นเครื่องหมายแสดงถึงความก้าวหน้าในการพิชิตธรรมชาติ ก็คือ ความก้าวหน้าของวิทยาการที่มีความชำนาญพิเศษเฉพาะด้าน แตกแขนงซอยถ่อออกไปมากยิ่งขึ้น และเครื่องมือพิชิตธรรมชาติที่ได้ผล ก็คือ เทคโนโลยีที่ซับซ้อน มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เมื่อกล่าวโดยรวม การพยายามเอาชนะธรรมชาติ ความรู้ความชำนาญพิเศษเฉพาะด้าน และความก้าวหน้าของเทคโนโลยี นับว่าเป็นลักษณะพิเศษของ

ยุคอุตสาหกรรม โดยเฉพาความพยายามของมนุษย์ในการเอาชนะธรรมชาตินั้นได้แสดงออกในพฤติกรรมต่างๆ มากมาย จนถึงขั้นที่เรียกได้ว่าเป็นการเบียดเบียนธรรมชาติทีเดียว

มนุษย์ได้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างนี้มาเป็นเวลานาน เวลาว่างมาๆ เทคโนโลยีก็เจริญมากขึ้นๆ จนถึงตอนหนึ่ง เมื่อไม่นานมานี้เอง มนุษย์ก็เริ่มรู้ตัวขึ้นมา มองเห็นว่าปัญหาใหม่ที่ไม่เคยคิดฝัน ได้เกิดขึ้นแล้วในโลกที่มนุษย์เป็นอยู่นี้ ซึ่งที่จริงเป็นปัญหาที่สะสมมานาน แต่เพิ่งโผล่ให้เห็น เราไม่รู้ตัวมาก่อน พอมันปรากฏตัวขึ้นมามนุษย์เราก็ลำบากแทบแย่เลย เพราะเป็นปัญหาที่ร้ายแรงมากถึงขั้นที่ว่าโลกมนุษย์นี้อาจจะสูญสิ้นพันธุ์ไปก็ได้

ภัยอันตรายที่มนุษย์รู้ตระหนักขึ้นมาใหม่ๆ ไม่นานนี้ คืออะไรบางอย่างที่เด่นก็คือ ปัญหาสภาพแวดล้อมเสีย ทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอไป การเกิดมลภาวะต่างๆ ซึ่งเป็นอันตรายต่อชีวิตในธรรมชาติมาก เมื่อธรรมชาติสูญเสียหรือวิปริตผิดเพี้ยนไป ผลร้ายก็สะท้อนกลับมากระทบกระเทือนแก่มนุษย์ในรูปแบบต่างๆ เช่น โรคภัยไข้เจ็บแปลกๆ อากาศเสีย ซึ่งทำให้สุขภาพของมนุษย์เสียไป โรคภัยไข้เจ็บที่รักษายากบางอย่างเช่น มะเร็ง ก็มีส่วนที่เกิดจากการทำลายสภาพแวดล้อมนี้ด้วย อันนี้เป็นปัญหาใหญ่ที่มนุษย์ต้องให้ความสนใจ และต้องใช้พลังความคิดในการแก้ไขมาก

ปัญหาต่อไป แม้จะเป็นเรื่องปลีกย่อย แต่ก็คอยก่อกรวนระบบอุตสาหกรรมอยู่ตลอดเวลาก็คือ เทคโนโลยีในยุคอุตสาหกรรมที่ผลิตอะไรได้มากมายและรวดเร็วนี้ ได้ทำให้เกิดการว่างงาน เป็นปัญหาของสังคมปัจจุบันที่ต้องแก้ไขกันอยู่เรื่อยๆ

ปัญหาอีกด้านหนึ่งก็คือ ความเจริญในยุคอุตสาหกรรมทำให้มี

วัตถุบริโภคนิยมมาก มีเครื่องอำนวยความสะดวกสบายตลอดจนปรนเปรอบำรุงบำเรอมาก ในเมื่อไม่มีการพัฒนาคุณภาพของคนควบคู่ไปด้วยอย่างเพียงพอ ก็ทำให้มนุษย์ในยุคนี้มีการแข่งขัน ในลักษณะของการเอาัดเอาเปรียบแย่งเบียดเบียดกันมาก เช่น แย่งแย่งเพื่อให้ได้ผลประโยชน์มากกว่า เพื่อจะได้ครองอำนาจเหนือกว่า

อีกด้านหนึ่งปัญหาสำคัญที่เด่นชัดมากขึ้นๆ ก็คือภาวะจิตใจ ซึ่งปรากฏว่า มนุษย์ในยุคนี้ โดยเฉพาะในสังคมอุตสาหกรรมที่มีความเจริญทางเทคโนโลยีสูง มีความเครียดมาก มีจิตใจที่กลัดกลุ้มกังวล มีความกระวนกระวายสูง มีสภาพจิตที่เรียกว่าความรู้สึกแปลกแยกรุนแรง ซึ่งทั้งหมดนี้ก็เกิดจากลักษณะการทำงาน และความเป็นอยู่ในยุคอุตสาหกรรมที่เจริญด้วยเทคโนโลยีนี้เอง

ยิ่งกว่านั้น ภาวะทางจิตใจที่มีความเครียด ความกระวนกระวายมาก มีความรู้สึกแปลกแยกมากนั้น ก็ส่งผลสะท้อนกลับไปเป็นปัญหาต่อสุขภาพของมนุษย์ ทำให้มนุษย์ในประเทศที่เจริญด้วยอุตสาหกรรมนั้นพากันเป็นโรคหัวใจมาก เป็นโรคความดันโลหิตสูงกันมาก อย่างนี้เป็นต้น ดังเป็นที่รู้กันว่า ในประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ประเทศอเมริกา โรคหัวใจเป็นสาเหตุของการตายอันดับหนึ่ง จนเรียกว่าเป็นโรคของอารยธรรม

เมื่อมาเจอปัญหาเหล่านี้เข้า มนุษย์ก็เริ่มรู้สึกผิดหวังต่อความเจริญทางอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี ผิดหวังต่อความเจริญซึ่งเป็นผลที่เกิดจากการพัฒนาของมนุษย์ หรือการสร้างความสำเร็จโดยมุ่งเอาชนชาติ ชาติ สำคัญของปัญหาก็อยู่ที่ว่า การสร้างความสำเร็จทางเทคโนโลยีด้วยการแข่งขัน พัฒนาความรู้ความชำนาญพิเศษเฉพาะด้านของ

ตนพุ่งตรงออกไป แตกแขนงแยกกันออกไปๆ ก็ดี การมุ่งเอาชนะธรรมชาติ ก็ดี ล้วนนำไปสู่การสูญเสียความสมดุลและการทำลายระบบความอิงอาศัย สัมพันธ์กัน ทำให้เกิดความระส่ำระสาย ในเวลาที่ทำไปอย่างนี้ มนุษย์ไม่รู้ตัวว่าได้ค่อยๆ ทำลายระบบการดำรงอยู่ร่วมกันขององค์ประกอบต่างๆ ที่จะทำให้ชีวิตมนุษย์เป็นอยู่ได้ทำให้ระบบนั้นเสียสมดุลและแตกสลายลงไปเรื่อยๆ

จะอยู่กับใคร: กับคนและธรรมชาติ หรือกับเทคโนโลยี

สิ่งที่เป็นองค์ประกอบรวม ซึ่งช่วยให้มนุษย์อยู่ได้ด้วยดีนั้นมี ๓ อย่างคือ หนึ่ง *ตัวมนุษย์เอง* สอง *สังคม* สาม *ธรรมชาติแวดล้อม*

สำหรับตัวมนุษย์เองที่ประกอบด้วยกายกับใจนั้น กายกับใจก็ต้องประสานกลมกลืน มีความสมดุลพอดีต่อกัน ถ้ากายกับใจอยู่ร่วมกันโดยทำงานประสานเกื้อกูลกันด้วยดี ก็เป็นชีวิตที่สมบูรณ์ และเป็นตัวมนุษย์ที่สมบูรณ์ แต่ตัวมนุษย์นี้ยังต้องสัมพันธ์อาศัยสิ่งอื่นอีก จะอยู่โดดเดี่ยวโดยลำพังไม่ได้ อย่างแรก ชีวิตมนุษย์ต้องสัมพันธ์อิงอาศัยธรรมชาติ มนุษย์นั้นเกิดจากธรรมชาติและเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เกิด แก่ เจ็บ ตาย อยู่ในธรรมชาติ และตามกฎธรรมชาติ หนีจากธรรมชาติไม่ได้ และอีกอย่างหนึ่ง มนุษย์นั้นอยู่รวมกันเป็นสังคม สามอย่างนี้เป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้เกิดภาวะการดำรงอยู่ด้วยดีของมนุษย์ การที่มนุษย์จะดำรงอยู่ด้วยดี องค์ประกอบเหล่านี้จะต้องมีความประสานกลมกลืนสมดุลกัน

ที่นี้ การพัฒนาความเจริญของมนุษย์ในยุคที่ผ่านมานั้นแตกแยกออกไปเป็นด้านๆ ไม่ประสานกัน และมุ่งเอาชนะกดขี่ธรรมชาติ ก็จึงผิดกฎเกณฑ์นี้ เริ่มด้วยผิดหลักการประสานกลมกลืนส่วนที่หนึ่ง กล่าวคือ เมื่อเรา

มุ่งเอาชนะพิชิตธรรมชาติ เราก็มีลักษณะการกระทำและมีพฤติกรรมที่เป็น การทำลายธรรมชาติไปด้วย เมื่อธรรมชาติถูกทำลาย องค์ประกอบที่จะ ทำให้เกิดความประสานกลมกลืนพอดีมีคุณภาพก็เสียไป เมื่อเสียดุลขาด ความพอดีและความประสานกลมกลืนไปแล้ว มนุษย์ก็ไม่สามารถดำรงอยู่ ได้ด้วยดี ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า เมื่อธรรมชาติเสียหายแล้ว ชีวิตมนุษย์ก็พลอย ถูกกระทบกระเทือนไปด้วย

ฉะนั้น สิ่งปรากฏเป็นปัญหาในสภาพปัจจุบัน ก็เกิดขึ้นกับองค์ ประกอบ ๓ อย่างนี้เอง คือ *ที่ตัวมนุษย์เอง* ร่างกายก็มีโรคร้ายไข้เจ็บที่นำ กล้วเกิดแพร่หลายมากขึ้น เช่น โรคหัวใจ โรคมะเร็ง ซึ่งบางอย่างก็แทบจะ หหมดหวังในการรักษา สุขภาพกายก็เสื่อมเสีย จิตใจก็เป็นทุกข์ เช่น มี ความเครียด ความกลุ้มกังวล กระวนกระวายมาก มีความรู้สึกแปลกแยก มาก สุขภาพจิตก็เสีย *ในด้านธรรมชาติ* ดินน้ำอากาศก็เสีย สภาพแวดล้อม เสื่อมโทรม มีมลพิษมาก ถิ่นที่อยู่ของมนุษย์บางแห่งสภาพแวดล้อมเสียมาก จนอยู่ไม่ได้ มนุษย์ต้องทิ้งถิ่นฐานอพยพออกไป *ส่วนในด้านสังคม* ก็มี การเอาไรต์เอาเปรียบแก่งแย่งแข่งขันกันมากขึ้น มนุษย์หวาดระแวงกันมาก ขึ้น ขาดความรู้สึกมีส่วนร่วมในสังคมนั้นๆ การอยู่ด้วยกันไม่มีความอบอุ่น เต็มไปด้วยสภาพตัวใครตัวมัน ที่ใครที่มัน

ปัญหาที่กล่าวมานี้ล้วนเป็นผลกระทบต่อองค์ประกอบในการอยู่ ร่วมกัน ๓ อย่างนี้ทั้งสิ้น ฉะนั้น ปัจจุบันนี้มนุษย์จึงเริ่มเกิดความตื่นตัว ที่ จะรู้เข้าใจโทษภัยของความเจริญแบบเอาชนะธรรมชาติ เมื่อรู้สึกถึงอันตราย ของความเจริญแบบนี้ ก็คือรู้สึกถึงภัยของเทคโนโลยีด้วยนั่นเอง เพราะ เทคโนโลยีเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดความเจริญแบบนี้ เมื่อตื่นตัวแล้วก็หา

ทางออกกันเป็นการใหญ่

ทางออกทางหนึ่งก็อยู่ที่เทคโนโลยีนั่นเอง คือ หาทางสร้างสรรค์พัฒนาและใช้เทคโนโลยีที่ไม่เกิดโทษภัย ดังปรากฏว่า ปัจจุบันนี้มีกลุ่มชนไม่น้อยหันมาสนใจเทคโนโลยีตามแนวความคิดใหม่ที่เขาเรียกว่า เทคโนโลยีระดับกลาง (intermediate technology) หรือบางที่เรียกว่า เทคโนโลยีที่เหมาะสม (appropriate technology) และยังมีชื่อเรียกอีกหลายอย่าง บ้างก็เรียกว่า ซอฟท์เทคโนโลยี เทคโนโลยีที่นุ่มนวล (soft technology) หรือว่า เซนซิเบิลเทคโนโลยี เทคโนโลยีที่สมเหตุสมผลหรือมีความสำนึกหน่อย (sensible technology) ออลเทอร์เนตีฟเทคโนโลยี เทคโนโลยีที่เป็นทางเลือก (alternative technology) อะไรทำนองนี้ มีชื่อเรียกมากมาย การที่มีชื่อเรียกหลายอย่างนี้ ในแง่หนึ่งก็เป็นการแสดงว่าคนจำนวนมากได้หันมาสนใจใส่ใจ คิดเอาจริงเอาจังกับเทคโนโลยีแบบนี้

ลักษณะสำคัญของเทคโนโลยีแบบนี้ก็คือ พยายามไม่ให้มีมลภาวะ ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะก็ใช้ทรัพยากรที่ทดแทนใหม่ได้ หรือใช้วัสดุที่หมุนเวียนได้ ไม่ก่อความรู้สึกแปลกแยกในจิตใจ และไม่ทำให้คนแปลกแยกจากกัน เช่นให้ภายในที่ทำงานมีชีวิตชีวา ไม่ทำงานอย่างเป็นเครื่องจักรเครื่องกล แล้วก็เป็นเทคโนโลยีที่ใช้ผลิตสิ่งบริโภคในบ้านหรือในท้องถิ่น แทนที่จะเป็นระดับชาติระดับเมืองอย่างที่เข้ามาแต่ก่อน อันนี้ก็เป็นความเคลื่อนไหวใหม่

ท่าทีและการปฏิบัติในเรื่องเทคโนโลยี เท่าที่เข้ามาในข้อนี้ โดยสรุปก็คือ

๑. จะต้องมีความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับระบบความดำรงอยู่ร่วมกันด้วยดี โดยประสานกลมกลืนและเกื้อกูลกันระหว่างองค์ประกอบทั้ง ๓ คือ มนุษย์ ธรรมชาติ สังคม จะต้องสร้างความเข้าใจอย่างนี้ขึ้นมา ให้มนุษย์รู้สึกตัวสำนึกว่า องค์ประกอบทั้งสาม คือ มนุษย์ ธรรมชาติ และสังคม นั้น เป็นสิ่งที่อิงอาศัยซึ่งกันและกัน ควรจะอยู่ร่วมกันด้วยดี เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ไม่ใช่เอาเปรียบกันทำลายกัน ฉะนั้น เทคโนโลยีที่ทำลายธรรมชาติ เทคโนโลยีที่ทำลายสังคม ที่ก่อปัญหาแก่ชีวิต จึงควรถูกละเลิก เลิกใช้ เลิกผลิต แต่ที่ว่านี้ก็ยังเป็นเพียงความฝัน เพราะวามมนุษย์ได้ก้าวหน้ามาในทางสายนี้ไกลมากแล้ว การกลับตัวไม่ใช่เรื่องที่ย่างยาก

อย่างไรก็ตาม อย่างน้อยสิ่งที่จะต้องทำประการแรกก็คือ จะต้องสร้างความตื่นตัวตระหนักรู้ สร้างความสำนึก และความเข้าใจพื้นฐานนี้ขึ้นมา ให้เห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันด้วยดีระหว่างองค์ประกอบทั้ง ๓ คือ มนุษย์ ธรรมชาติ และสังคม ให้การพัฒนาเทคโนโลยีเป็นไปในทางที่จะช่วยส่งเสริมความประสานกลมกลืนและเกื้อกูลกันนี้ คือ ไม่ใช่สร้างเทคโนโลยีขึ้นมาเป็นองค์ประกอบใหม่ที่ ๔ ไม่ใช่สร้างเทคโนโลยีขึ้นมาเป็นตัวที่แปลกหน้า เป็นตัวที่เข้ามาแทรกแซง กั้นแยกมนุษย์ ธรรมชาติ สังคม ออกจากกัน ตลอดจนกลายเป็นตัวทำลายองค์ประกอบเหล่านั้น แต่จะต้องมีทำที่ปฏิบัติต่อเทคโนโลยีใหม่ คือสร้างเทคโนโลยีขึ้นให้เป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมประสานองค์ประกอบทั้ง ๓ อย่างนั้นให้เข้ามามีกลมกลืนเกื้อกูลและงอกงามไปด้วยกัน

๒. ตั้งเจตนาต่อธรรมชาติใหม่ ไม่มุ่งเอาชนะ ไม่มุ่งพิชิต เบียดเบียนธรรมชาติ แต่มุ่งรู้เข้าใจ เพื่อจะได้ปฏิบัติถูกต้องต่อธรรมชาติ ในการที่จะอยู่อย่างประสานกลมกลืนและเกื้อกูลกันกับธรรมชาติ และแม้

แต่จะให้สามารถช่วยเหลือธรรมชาติได้ในเวลาที่ธรรมชาติถูกทำให้เสียสมดุล
ข้อนี้แสดงว่าการที่มนุษย์มีความเจริญทางวิทยาการต่างๆนี้ไม่ใช่ไร้ประโยชน์
แต่ควรจะมีท่าทีใหม่ต่อธรรมชาติ แล้วใช้ความรู้ในวิทยาการต่างๆ สนอง
ท่าทีใหม่ ในทางที่สร้างสรรค์เกื้อกูลนั้น

ที่ว่ามานี้ ไม่ใช่เป็นการถอยหลังกลับไปหายุคก่อน ขอให้เทียบดู
ในยุคต่างๆ ที่พูดมาแล้ว ในยุคแรก คือยุคบุพกาล มนุษย์ขึ้นกับธรรมชาติ
โดยสิ้นเชิง ไม่เป็นตัวของตัวเองเลย ธรรมชาติเป็นอย่างไร ตัวก็ต้องเป็นไป
อย่างนั้น ไม่มีความเป็นอิสระ ต่อมาในยุคที่สอง คือยุคเกษตรกรรม
มนุษย์รู้จักธรรมชาติมากขึ้น รู้จักทำสิ่งที่ เป็นของตัวเองโดยให้ประสา
นกลมกลืนกับระบบของธรรมชาติ ยิ่งขึ้นต่อธรรมชาติ แต่มีความเป็นตัวของ
ตัวเอง เป็นอิสระขึ้นบ้างในระดับหนึ่ง ต่อมาอีกถึงยุคอุตสาหกรรม มนุษย์
มุ่งเอาชนะธรรมชาติ พยายามพิชิตธรรมชาติ มีความเป็นตัวของตัวเอง เป็น
อิสระขึ้นมากทีเดียว แต่เกิดความขัดแย้งกับธรรมชาติ ต่างฝ่ายต่าง สูญเสีย
เกิดความระส่ำระสาย แล้วเกิดผลเสียหายร่วมกัน ซึ่งกระทบต่อทั้งสองฝ่าย

ตอนนี้จะขึ้นยุคใหม่เป็นยุคที่ ๔ จะต้องเปลี่ยนใหม่ ไม่ใช่หวน
หลังกลับไปหาเก่าทั้งหมด แต่เป็นการปรับให้พอดี คือ รู้จักจัดตนเองและ
ธรรมชาติให้ประสานกลมกลืนและเกื้อกูลต่อกัน ซึ่งมนุษย์สมัยปัจจุบันมี
ความสามารถที่จะทำได้มาก เพราะว่ามีมนุษย์ได้มีความรู้ เข้าใจธรรมชาติมาก
ขึ้นด้วยความเจริญทางวิทยาศาสตร์ ส่วนการปฏิบัติให้ถูกต้องก็คือการนำ
พุทธธรรมมาใช้นั่นเอง และนี่ก็เป็นจุดหนึ่ง ที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมา
บรรจบกับพุทธธรรม

๓. สร้างสรรค์ พัฒนา และใช้เทคโนโลยี เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

หรือพัฒนาศักยภาพของคน หรือเพื่อสร้างเสริมโอกาสในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิต หรือพัฒนาศักยภาพ เช่นนั้น ไม่ผลิต พัฒนา หรือใช้เทคโนโลยี เพื่อสนองความเห็นแก่ตัว และการเบียดเบียนทำลาย ไม่ว่าจะเป็นการทำลายมนุษย์ด้วยกัน ทำลายสังคม หรือทำลายธรรมชาติแวดล้อมก็ตาม ไม่มุ่งสนองโลภะ โทสะ โมหะ หรือ ตัณหา มานะ และทิฏฐิ ไม่ส่งเสริมให้เกิดความลุ่มหลงมัวเมาที่ทำให้มนุษย์กลายเป็นทาสของวัตถุ ตลอดจนเป็นทาสของเทคโนโลยีเอง แต่ให้เทคโนโลยีเป็นเครื่องส่งเสริมเอื้ออำนวย ในการที่มนุษย์จะเข้าถึงสันติสุข และอิสรภาพ รวมทั้งดำรงรักษาความเป็นอิสระจากเทคโนโลยีนั่นเอง ไปได้โดยตลอดด้วย

ที่จริงนั้น ไม่ว่ามนุษย์จะเจริญด้วยเทคโนโลยีมากเพียงไร แม้จะเอาชนะพยายามพิชิตธรรมชาติอย่างไรก็ตาม ก็หนีความต้องการธรรมชาติไปไม่พ้น เพราะองค์ประกอบทั้ง ๓ อย่าง คือ มนุษย์ ธรรมชาติ สังคมนั้น เป็นองค์ประกอบที่มีชีวิต มีฐานที่โยงถึงกันซึ่งตั้งดูดยึดกันอยู่เป็นธรรมดา และมนุษย์นี้ต้องการความมีชีวิตชีวา ซึ่งเทคโนโลยีไม่สามารถให้ได้โดยสมบูรณ์ แม้ว่าเทคโนโลยีจะเจริญพัฒนาไปมากมาย มนุษย์อาจจะตื่นเต้นไปกับเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ๆ จนหลงลืมตัว ลืมเพื่อนสนิท มิตรร่วมตาย สหายเก่า เพราะมัวสนุกสนานกับเทคโนโลยีนั้น ทำให้ลืมไปชั่วคราว ไม่นึกถึงธรรมชาติ ไม่นึกถึงสังคม ไม่นึกถึงมนุษย์ด้วยกัน เห็นแก่ตัว แต่ไม่เห็นแก่ชีวิตของตน

ความตื่นเต้นเตลิดไป และความมัวเมาจากการที่ได้สนองตัณหาสนองมานะ สมองความรู้ลึกอวดโก้ มีความหรรษา ฟุ้งเฟ้อ อะไรต่างๆ เหล่านี้ เป็นความรู้ลึกรู้ลึกที่ทำให้เราเพลิดเพลिनไปได้ชั่วคราว **เมื่อใดความรู้ลึกรู้ลึก**

ตื่นตื่นฟูฟ่านี้อาจหายไป มนุษย์ก็จะรู้สึกว่เทคโนโลยีนั้นเป็นของที่แห้งแล้ง จืดชืด ไม่มีชีวิตชีวา แม้คนจะเจริญด้วยเทคโนโลยีมีคอมพิวเตอร์อะไรต่างๆ มากมาย แต่ก็หนีธรรมชาติไม่พ้น ในเวลาหนึ่งเขาจะต้องการความมีชีวิตชีวา จะต้องนึกถึงธรรมชาติ และจะต้องนึกถึงมนุษย์ด้วยกัน

แม้ว่าเทคโนโลยีจะช่วยสื่อสารให้คนพูดกันได้เห็นกันได้ทางโทรศัพท์ ติดต่อกันได้ทางคอมพิวเตอร์ สื่อสารกันได้รวดเร็ว รู้สึกตื่นตื่นสนุกไปชั่วคราว แต่ในที่สุด มนุษย์ก็ต้องอยากพบตัวจริงกันอยู่นั้นแหละ การมาพบปะกัน มาคุยกันต่อหน้าต่อตาและพร้อมหน้าพร้อมตา ย่อมให้ความรู้สึกเต็มอิมเต็มจิตเต็มใจ ดีกว่าจะใช้เทคโนโลยีเหล่านั้นเป็นเครื่องติดต่อ (ในทางตรงข้ามบางคนถ้าพบกันจะทำให้เสียความมีชีวิตชีวา ก็เลยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือติดต่อสื่อสารเพื่อจะได้หลีกเลี่ยงการพบปะตัวกันจะได้ไม่สูญเสียความมีชีวิตชีวา) เพราะฉะนั้น **ในขั้นสุดท้าย มนุษย์จะหนีธรรมชาติ หนีสังคม และหนีชีวิตที่แท้จริงของตนเองไปไม่พ้น** จึงเป็นอันว่า จะต้องคำนึงอยู่ตลอดเวลาถึงองค์ประกอบ ๓ ประการนี้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของความเป็นมนุษย์เลยทีเดียว

อนึ่ง ควรจะพูดย้ำไว้ว่า เทคโนโลยีไม่ว่าจะเจริญก้าวหน้ามากเท่าใด ก็เป็นเพียงส่วนเสริมหรือเป็นตัวการพิเศษในระบบการดำรงอยู่ของมนุษย์ โดยที่มันเป็น**เครื่องมือขยายวิสัยแห่งอินทรีย์ของมนุษย์** ทำให้มนุษย์เข้าไปเกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นในกระบวนการแห่งเหตุปัจจัยเป็น ปัจจัยข้างฝ่ายมนุษย์ที่เกิดเพิ่มเข้ามาในกระบวนการแห่งเหตุปัจจัยนั้น เพื่อสนองความประสงค์ของมนุษย์เอง ข้อพิเศษอยู่ที่ว่า แม้ว่ามันจะเป็น

ปัจจัยอย่างหนึ่งในกระบวนการแห่งเหตุปัจจัยนั้น แต่มันก็เป็นปัจจัยที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งมนุษย์ใช้จัดสรรปัจจัยอื่นๆ เพื่อผันหรือผลักดันกระบวนการแห่งเหตุปัจจัยให้ดำเนินไปตามที่มนุษย์ต้องการ

ถึงแม้จะพูดกันถึงขั้นที่ว่า มนุษย์สามารถใช้เทคโนโลยีชั้นสูงสร้างชีวิตพันธุ์ใหม่ขึ้นมาได้ **แต่แท้ที่จริงมนุษย์และเทคโนโลยีก็หาได้สร้างชีวิตขึ้นมาไม่** มนุษย์ทำได้เพียงแค่ว่าใช้เทคโนโลยีเป็นปัจจัยจัดสรรผลักดันองค์ประกอบและเหตุปัจจัยของชีวิตที่มีอยู่ในธรรมชาติให้ปรากฏผลออกมาอย่างนั้นเท่านั้น **เทคโนโลยีถ้าไม่เป็นปัจจัยแปลกปลอม ก็เป็นเพียงปัจจัยเสริมเติมเท่านั้น** มันไม่ใช่ชีวิต และไม่สามารถแทนชีวิตได้ ปัญหาสำคัญอยู่ที่ว่า เราจะใช้มันในทางที่เกื้อหนุนชีวิต หรือในทางที่จะเบียดเบียนทำลายชีวิต

เรื่องมนุษย์กับธรรมชาติและสังคมนี้ จะเห็นได้ว่าในพระพุทธศาสนาท่านค้ำหนึ่งอยู่ตลอดเวลา พระสงฆ์นั้นจะต้องไม่ห่างจากธรรมชาติ วิถีชีวิตการปฏิบัติบำเพ็ญต่างๆ ก็สนับสนุนให้ไปใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ ไปอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ส่วนในด้านสังคม แม้พระพุทธศาสนาจะไม่ส่งเสริมความติดพัน ไม่สรรเสริญการคลุกคลี และแนะนำให้พระสงฆ์อยู่อย่างสงบในที่สงัด แต่แม้ในกรณีอย่างนั้น คือ แม้แต่พระสงฆ์ที่ต้องการวิเวก ท่านก็ไม่ให้ตัดขาดจากสังคม พระต้องเข้ามาหาชาวบ้านเพื่อรับอาหารและให้ธรรม

แม้ในสังคมของพระสงฆ์เองก็มีวินัยบังคับว่า พระภิกษุจะต้องมีการประชุมกัน ต้องมาพบปะกันอย่างน้อย ๑๕ วันครั้งหนึ่ง มาทำสังฆกรรมทำอุโบสถ พระสงฆ์ตามหลักธรรมวินัย มีชีวิตแบบอยู่ร่วมกันอย่างน้อยก็เป็นชุมชนเล็กๆ ต้องเรียนรู้และฝึกฝนที่จะปฏิบัติต่อกันในทางสังคม ให้อยู่

กันอย่างเรียบร้อยด้วยดี เกื้อกูลกัน พร้อมเพรียงกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดำรงธรรมได้ และเป็นหลักใจของประชาชน ตามหลักสาราณียธรรม ๖ และอธิปไตยธรรม ๗ *พระสงฆ์จึงไม่สามารถแยกตัวตัดขาดจากสังคม*

การเป็นสมาชิกของสงฆ์ก็คือการอยู่ร่วมในสังคมนั้นเอง แม้แต่เป็นอริยบุคคลแล้วก็ตามก็ร่วมอยู่ในอริยสงฆ์ สงฆ์ก็คือหมู่หรือชุมชน ผู้ที่บรรลุนิยามธรรมชั้นสูงเป็นอริยบุคคลก็มีความรู้สึกว่าคุณมีส่วนร่วมอยู่ในสงฆ์ ไม่ว่าจะพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี หรือพระอรหันต์ แต่ละท่านก็มีส่วนร่วมอยู่ในสงฆ์ทั้งหมด ไม่ได้หนีสังคม

เป็นอันว่า องค์ประกอบ ๓ ประการนี้ เป็นสิ่งที่ต้องประสานกลมกลืนไปด้วยกัน ถ้าจะมีและใช้เทคโนโลยี ก็ต้องให้เทคโนโลยีนั้นส่งเสริมหลักการที่กล่าวมานี้ และนี่ก็เป็นข้อปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องเทคโนโลยีอีกอย่างหนึ่ง

เมื่อพูดถึงความประสานกลมกลืน มีเรื่องที่เราควรทำความเข้าใจกันเล็กน้อย ความประสานกลมกลืนนั้นตรงข้ามกับความขัดแย้ง และความเหลี่ยมล้ำกัณฑ์แทรกแซง เมื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเจริญงอกงามขึ้นนั้น บางทีก็ต้องการการขัดแย้งและความเหลี่ยมล้ำกัณฑ์ แทรกแซงเกิดขึ้นภายในตัวก่อน ในกรณีเช่นนี้ ถ้ามีแต่ความประสานกลมกลืนกันอยู่ ความเจริญงอกงามก็ไม่เกิดขึ้น *ความขัดแย้งเหลี่ยมล้ำกัณฑ์แทรกแซงจึงอาจจะเป็นอาการอย่างหนึ่งของความเจริญงอกงาม*

อย่างไรก็ตาม จะต้องไม่หลงเข้าใจผิด แล้วไม่เห็นความสำคัญของการประสานกลมกลืนในกระบวนการแห่งความเจริญงอกงาม จะต้อง

เข้าใจว่า เมื่อมีความขัดแย้งเหลือมล้าลั้ลั่นแทรกแซงกันเกิดขึ้นนั้น ถ้าสิ่งนั้นจะเจริญงอกงามต่อไป ความขัดแย้งลั้ลั่นนั้นก็เป็นอาการที่แสดงว่า มีเหตุปัจจัยบางอย่างซึ่งทำให้สิ่งนั้นต้องทำการปรับตัวใหม่ ความขัดแย้งลั้ลั่นนั้นเป็นอาการของการปรับตัวที่กำลังดำเนินไปอยู่ เมื่อปรับตัวใหม่ได้แล้ว สิ่งนั้นก็ก้าวเข้าสู่ความเจริญขั้นต่อไป การปรับตัวได้ก็คือการที่สิ่งนั้นคืนเข้าสู่ภาวะประสานกลมกลืนใหม่อีกครั้งหนึ่ง

ความขัดแย้งลั้ลั่นนั้น เป็นอาการของความเคลื่อนไหวคลาดออกจากดุลยภาพ และพร้อมกันนั้นก็เป็นการดิ้นรนเพื่อเข้าสู่ดุลยภาพใหม่ คือความประสานกลมกลืนอีกครั้งหนึ่ง **ความประสานกลมกลืนจึงเป็นจุดหมายของความลั้ลั่นขัดแย้ง และทั้งเป็นเครื่องบ่งบอกถึงความสำเร็จในการปรับตัวใหม่ได้** ที่ทำให้ความลั้ลั่นขัดแย้งสิ้นสุดลง ความประสานกลมกลืนเป็นภาวะแห่งดุลยภาพเดิมก่อนที่จะเกิดความลั้ลั่นขัดแย้ง และเป็นภาวะแห่งดุลยภาพใหม่ที่เป็นจุดหมายของความลั้ลั่นขัดแย้งที่เกิดขึ้น เช่นเดียวกับความสงบหรือสันติ เป็นภาวะแห่งดุลยภาพเดิมก่อนที่จะเกิดความดิ้นรนปั่นป่วนหวั่นไหว และก็เป็นจุดหมายปลายทางของความดิ้นรนปั่นป่วนหวั่นไหว และแม้แต่ระส่ำระสายที่เกิดขึ้น เพราะการที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งดิ้นรนหวั่นไหวก็เพื่อเข้าไปหาภาวะสงบนิ่งหรือสันตินั่นเอง

ฉะนั้น ความลั้ลั่นขัดแย้งที่ยอมรับได้ก็คือ ความลั้ลั่นขัดแย้งในกระบวนการปรับตัว ที่กำลังดำเนินเข้าสู่ความประสานกลมกลืนหรือดุลยภาพใหม่ โดยเฉพาะความลั้ลั่นขัดแย้งที่ดำเนินไปภายในการควบคุมดูแลของปัญญา ที่กำลังนำทางมันเข้าสู่ความประสานกลมกลืนได้อย่างชาญฉลาด ซึ่งจะเป็นขั้นตอนของความเจริญงอกงามอย่างแท้จริง แต่ถ้าความ

ลัทธิขัดแย้งเหลื่อมล้ำแทรกแซงนั้น เป็นเพียงความเคลื่อนไหวคลาดออกจากดุลยภาพ แล้วดำเนินไปอย่างเปะปะ สับสนเลื่อนลอย ไม่เข้าในทางแห่งการปรับตัวสู่ความประสานกลมกลืนที่เป็นดุลยภาพใหม่ และไม่เป็นไปโดยการนำทางของปัญญา ความลัทธิขัดแย้งนั้นก็เป็นเพียงอาการ หรือขั้นตอนของความพินาศแตกสลาย หาใช่เป็นความเจริญงอกงามอย่างใดไม่

ดังนั้น จึงต้องกล่าวถึงความประสานกลมกลืนเป็นหลักของความเจริญงอกงาม แต่เป็นความประสานกลมกลืนที่เคลื่อนไหวปรับตัว ไม่ใช่ความกลมกลืนอยู่นิ่งๆ ตายๆ ความประสานกลมกลืนนี้ เป็นดุลยภาพภายในกระบวนการ คู่กับสันติหรือความสงบ ซึ่งเป็นดุลยภาพที่ปรากฏภายนอก หรือเป็นดุลยภาพในที่สุดคือเมื่อจบกระบวนการ

อนึ่ง บางครั้ง แม้ความลัทธิขัดแย้งจะยังไม่เกิดขึ้น ปัญญาที่ชาญฉลาดอาจริเริ่มทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสิ่งทั้งหลายเอง โดยจัดสรรปัจจัยต่างๆ ทั้งที่มีอยู่เดิมและที่เพิ่มเข้ามาใหม่ ให้ปรับตัวเข้าด้วยกันและดำเนินต่อไปอย่างประสานกลมกลืนตั้งแต่ต้นจนตลอด โดยไม่ปรากฏความลัทธิขัดแย้งออกมาเลย ถ้าอย่างนี้ก็เรียกว่าเป็น*ความเจริญงอกงามอย่างประสานกลมกลืน* หรือเป็นการพัฒนาอย่างมีบูรณาการ ซึ่งทำให้มี*สมดุลสืบเนื่องอยู่ได้ตลอดเวลา*

พิชิตธรรมชาติ หรือผิดธรรมชาติ

ขอก้าวสู่ข้อต่อไป ซึ่งเป็นเรื่องที่เนื่องจากประเด็นที่พูดมาเมื่อกี้ กล่าวคือ เทคโนโลยีที่พัฒนามาในยุคอุตสาหกรรมนั้น ในเมื่อมันมุ่งจะเอาชนะธรรมชาติ พิชิตธรรมชาติ ตลอดจนกระทั่งทำลายธรรมชาติ มันก็มี

ลักษณะที่ทำให้คนแยกตัวจากธรรมชาติ เทคโนโลยีอย่างนี้จะมีลักษณะที่ทำให้เกิดสิ่งแปลกปลอม แปรสภาพหน้าขึ้นมา แล้วก็จะทำให้เสียดุลยภาพในระบบความเป็นอยู่ของมนุษย์ และกลายเป็นโทษต่อมนุษย์เอง

อะไรเป็นสิ่งแปลกปลอม แปรสภาพหน้า และเกินพอดีจากเทคโนโลยีเหล่านี้ ยกตัวอย่างเช่น เราพยายามสร้างเทคโนโลยีขึ้นมาเพื่อช่วยให้มนุษย์มีความสุขมากขึ้น แม้แต่อาหารการกิน เราก็ต้องการให้มีรสอร่อยน่ากินมากยิ่งขึ้น เราจึงใช้สารเคมีปรุงแต่งสีกลิ่นและรสของอาหารจนผิดธรรมชาติ ซึ่งเป็นการเอาชนะธรรมชาติอย่างหนึ่ง และก็ทำให้เอร็ดอร่อยกินได้มาก แต่เสร็จแล้วเป็นอย่างไร ก็เป็นอันตราย ตอนแรกที่ใช้ก็ลุ่มหลงกันไป ตื่นเต้นนิยมกันใหญ่ แต่ต่อมา พอรู้ตัวขึ้น ปรากฏว่าสารเคมีที่เจือปนปรุงแต่งรสสีอาหารเป็นอันตราย ก่อให้เกิดโรคมะเร็ง โรคข้ออักเสบ เป็นต้น ตลอดจนกระทั่งว่า ทั้งๆ ที่กินมาก แต่กลายเป็นโรคขาดอาหาร เพราะอาหารที่กินนั้นไม่มีคุณค่าทางอาหารที่แท้จริงตามธรรมชาติ คือเป็นอาหารแต่ชื่อ ไม่ใช่เป็นอาหารในความหมายที่แท้จริง จะเรียกว่าเป็นอาหารเทียมก็ได้

อีกตัวอย่างหนึ่ง เราใช้เทคโนโลยีในการปรุงแต่งแสงสีและเสียง ให้ปลุกเร้าอารมณ์อย่างรุนแรง โดยคิดว่ามนุษย์จะมีความสุขมากขึ้น เช่น ในดิสโก้เธค (discotheque) มีการใช้ระบบปรุงแต่งแสง สี เสียง จนเกินธรรมชาติเป็นอย่างมาก แล้วเป็นอย่างไร ก็สนุกมาก แต่ต่อมาเป็นอย่างไรรู้ว่าคนจำนวนมากที่ไปเที่ยวดิสโก้เธคเป็นประจำเป็นโรคหูหนวกตาบอด ตั้งแต่ยังหนุ่มยังสาว ทั้งๆ ที่ว่าสมัยก่อนนี้โดยมากก็อยู่กันไปจนแก่หน้อย จึงจะหูหนวกตาบอด หรือหูหนังกหูตึง ตาฝ้าตาฟาง เพราะที่ใช้งานมานาน นี่ก็เป็นการปรุงแต่งที่เอาชนะธรรมชาติ ซึ่งบางทีก็มีความหมายเท่ากับ

ผิดธรรมชาติ คือ ถ้าไม่เบียดเบียนทำลายธรรมชาติข้างนอก ตัวคนก็ผิดแปลกไปจากธรรมชาติของตนเอง หรือทำลายทั้งสองอย่างพร้อมไปด้วยกัน

ข้อสังเกตต่อไป เทคโนโลยีแบบที่ว่านี้ เขาสร้างและพัฒนาให้ปลุกเร้าประสาทสัมผัสอย่างรุนแรง ให้เกิดความต้องการทางอารมณ์อย่างรุนแรง และสนองความต้องการที่จะเสพอารมณ์อย่างรุนแรง เพื่อให้ได้ความสุขอย่างรุนแรง ผลที่เกิดขึ้นอีกอย่างหนึ่งก็คือ ขีดระดับของการที่จะเกิดความพอใจของคนเลื่อนสูงขึ้นไป ทำให้กลายเป็นคนที่มีความสุขยากขึ้นตามลำดับ

ขอยกตัวอย่างเช่น สมัยหนึ่งเราเคยมีเครื่องเสียง อาจจะเป็นวิทยุที่เป็นชั้นสามัญ ฟังเพลง ฟังดนตรีก็รู้สึกว่าไพเราะ เป็นที่สบายเพลิดเพลินดี แต่ต่อมากคนคนเดียวกันนั้นไปได้เครื่องเสียงที่มีคุณภาพสูงขึ้นเป็นเทคโนโลยีระดับสูง ฟังกระหึ่ม ละเอียดอ่อนนึ่มนวลมากขึ้น ก็รู้สึกว่ามีความสุขมากขึ้น พอคุ้นกับเครื่องเสียงที่มีเทคโนโลยีสูงขึ้นอันนี้แล้ว หันกลับไปฟังเครื่องเสียงอันเก่าที่มีเทคโนโลยีระดับสามัญ กลายเป็นไม่เพราะเสียแล้ว บางทีกลายเป็นรำคาญเสียด้วยซ้ำ ต้องฟังเครื่องขนาดนี้ที่มีเทคโนโลยีสูงจึงจะมีสุขได้

ที่นี้ต่อไป เกิดไปได้เครื่องเสียงที่มีเทคโนโลยีสูงกว่านั้นขึ้นไปอีก ความสุขที่จะสนองความต้องการได้ก็เลื่อนขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง เครื่องเสียงระดับต่ำกว่านั้นลงมา สองอันเก่ากลายเป็นไม่น่าฟังไม่ไพเราะเสียแล้ว แทนที่ว่าเขาจะมีขอบเขตที่จะได้ความสุขมากขึ้น กลับกลายเป็นว่า*แดนของความสุขจำกัดแคบลงมา และตัวเขาเองก็มีความสุขยากขึ้น* กลายเป็นคนที่มี

ความสุขได้ยาก แล้วก็มีควมร่ำคาญง่ายขึ้น กลายเป็นว่ามีทุกข์ง่ายขึ้นและมากขึ้น ขอบเขตของความทุกข์ขยายกว้างขวางขึ้น ความสุขเสียพื้นที่ให้แก่ความทุกข์ หรือความทุกข์ขยายขอบเขตออกมา กินเนื้อที่ของความสุขไปได้มากขึ้น พูดยกอีกอย่างหนึ่งว่า **ศักยภาพที่จะเป็นทุกข์ขยายตัวเพิ่มสูงขึ้น**

เพราะฉะนั้น เทคโนโลยีแบบนี้พัฒนาขึ้นไปมากเท่าไร ขอบเขตที่คนจะมีความทุกข์ก็มากขึ้น ขอบเขตที่เป็นสุขก็น้อยลง เพราะชีวิตที่จะมีความสุขเลื่อนสูงขึ้นไปเรื่อย คนก็ถอยลงมาไม่ได้

ฉะนั้น ถ้าไม่รู้จักร่างตัววางใจวางท่าทีให้ถูกต้องแล้ว คนในยุคเทคโนโลยีจะมีปัญหาอันนี้มากขึ้น คือขีดระดับที่จะมีความสุขเลื่อนสูงขึ้นไป และกลายเป็นคนที่มีความสุขยากขึ้น และพร้อมกับที่มีความสุขยากขึ้นนั้น ในทางตรงข้าม ก็กลายเป็นคนที่มีความทุกข์ได้ง่ายขึ้นด้วย อย่างที่บอกเมื่อกี้ เทคโนโลยีที่เคยช่วยให้เรามีความสุขได้ คือ เครื่องเสียงที่เคยฟังไพเราะในสมัยก่อนเดี๋ยวนี้ฟังแล้วรำคาญ เขาจะมีความทุกข์มากขึ้น หรือเพิ่มศักยภาพที่จะมีความทุกข์ เพราะเมื่อต้องเจอเทคโนโลยีที่ต่ำกว่านั้นหรือไม่มีเทคโนโลยีเลย เขาก็จะเป็นสุขไม่ได้ ฉะนั้น คนในยุคนี้จะเป็นคนที่มีลักษณะเบื่อง่าย เหนง ว่าแห้ว เสาร์ชิมได้ง่าย เพราะหาความสุขได้ยากขึ้นทุกที ชีวิตที่จะเป็นสุขได้เลื่อนสูงขึ้นไปทุกที และขอบเขตที่จะมีความสุขก็แคบลงไปทุกที ในระดับหนึ่งสิ่งที่จะเป็นไปได้มากก็คือ จะเป็นคนที่อยู่โดยปราศจากเทคโนโลยีไม่ได้ ถ้าไม่มีเทคโนโลยีแล้ว จะไม่มีความสุข อยู่ตามธรรมชาติไม่ได้ สภาพที่ว่ามานี้เป็นคำอธิบายว่า

ประการแรก ทำไมคนปัจจุบันที่มีเทคโนโลยี มีเครื่องอำนวยความสะดวกความสะดวกสบายทุกอย่าง จึงไม่จำเป็นต้องมีความสุขมากกว่าคนในสมัย

โบราณ แม้แต่ในยุคเกษตรกรรมที่มีวัตถุบริโภคน้อย ถ้าคนมีเทคโนโลยี จึงจะเป็นสุข ก็แสดงว่าคนสมัยก่อนไม่มีสิทธิที่จะเป็นสุข แต่ตามความเป็นจริง คนสมัยก่อนมากมายก็มีความสุขได้ และก็อาจจะมีความสุขไม่น้อยกว่าคนในยุคนี้ โดยเฉพาะตามหลักที่ว่า เทคโนโลยีเลื่อนขีดระดับของการมีความสุขได้ขึ้นไป ทำให้คนมีความสุขยากขึ้น นี่ก็เป็นข้อไขที่อธิบายเรื่องนี้ว่า ทำไมคนสมัยนี้จึงไม่จำเป็นต้องมีความสุขมากกว่าคนสมัยโบราณ หรือในสมัยเดียวกันนี้ คนที่มีเทคโนโลยีมาก ก็ไม่จำเป็นต้องหมายความว่ามีความสุขมากกว่าคนในยุคเดียวกัน ที่มีวัตถุบริโภคน้อยกว่า หรือไม่มีเทคโนโลยี บางคนอยู่ในป่า ในเขา ก็อาจมีความสุขได้เหมือนกัน หรืออาจจะมีมากกว่าด้วยซ้ำ

ประการที่สอง เป็นเครื่องอธิบายว่า ทำไมคนในประเทศที่เจริญแล้ว พัฒนาแล้ว พอเทคโนโลยีเจริญมากขึ้น กลับมีปัญหาทางจิตใจมากขึ้น ฆ่าตัวตายมากขึ้น แต่คนในประเทศด้อยพัฒนา ยากจน ขาดแคลน ไม่มีเทคโนโลยีหรือเทคโนโลยีน้อย กลับไม่มีปัญหาโรคจิต แล้วทั้งๆ ที่น่าจะเป็นทุกข์มาก แต่ไม่มีใครฆ่าตัวตาย อันนี้ก็เป็นเรื่องที่น่าสังเกต

ขอยกตัวอย่าง ๒ ประเทศ อเมริกากับเม็กซิโกอยู่ติดกัน อเมริกาอยู่เหนือขึ้นไป เม็กซิโกอยู่ใต้ลงมา เขตแดนติดกัน สองประเทศนี้ต่างกันมากโดยระดับความเจริญ อเมริกามีเทคโนโลยีมาก เจริญสูงกว่า เป็นประเทศมั่งคั่งร่ำรวย เม็กซิโกเป็นประเทศที่ยากจนมาก ประเทศอเมริกามีสถิติคนฆ่าตัวตายเฉลี่ย ๑๒.๕ คน เม็กซิโกมีสถิติคนฆ่าตัวตายเฉลี่ย ๑.๗ คน ต่างกัน ๗ เท่า หมายความว่า เม็กซิโกที่ยากจนนั้นมีคนฆ่าตัวตายน้อยกว่าอเมริกาที่ร่ำรวย ๗ เท่า ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น ประเทศที่เจริญ

พัฒนาแล้วมีเทคโนโลยีสูง คนฆ่าตัวตายมาก มีความทุกข์มาก มีโรคจิตมาก

ผลใกล้ขีดของการใช้เทคโนโลยีแบบนี้ ที่มองเห็นง่ายๆ ไม่ต้องอธิบายลึกซึ้งก็คือ การที่จะต้องทะยานดิ้นรนแสวงหาเทคโนโลยีที่สูงยิ่งขึ้นไป เพื่อสนองความต้องการที่มีความสุขยากนั้น ซึ่งพร้อมกันนั้น ก็หมายถึงการใช้จ่ายเงินทองมากขึ้น เป็นความสูญเสียทางเศรษฐกิจ ทำความเดือดร้อนแก่ตนเอง และอาจหมายถึงการเบียดเบียนกันที่เพิ่มขึ้นในสังคมอีกด้วย

เมื่อพูดในเชิงเปรียบเทียบ คนสมัยก่อนมีเทคโนโลยีน้อย ไม่ค่อยมีเครื่องบำรุงบำเรออำนวยความสะดวกสบาย เท่ากับว่ามีโอกาสในการที่จะมีความสุขน้อยกว่าคนสมัยปัจจุบัน แต่การที่เขาขาดแคลนเครื่องอำนวยความสะดวกสบายนั้น ก็ทำให้คนสมัยก่อนต้องเพียรพยายามมากในการที่จะมีความสุข การที่ต้องเพียรพยายามต่อสู้ดิ้นรนอดทนมาก ในการสร้างความสุข ก็ทำให้เขามีภูมิต้านทานความทุกข์มากขึ้น และถ้าเขาประสบความสำเร็จ ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกสบาย บ้างแม้เพียงเล็กน้อย หรือแม้แต่มีความทุกข์ยากลำบากน้อยลงบ้าง เขาก็จะเกิดมีความสุขได้ทันที เรียกได้ว่าเขามีความพร้อมที่จะมีความสุขได้ง่าย

ส่วนคนสมัยปัจจุบันที่มีเทคโนโลยีมาก มีเครื่องอำนวยความสะดวกสบายพร้อมบริบูรณ์นั้นตรงกันข้าม ทั้งที่มีโอกาสที่จะมีความสุขมากกว่า แต่ถ้าเทคโนโลยีที่เคยมีเคยใช้ หรือเครื่องอำนวยความสะดวกสบายบางอย่างลดน้อยขาดหายไป ทั้งที่เทคโนโลยีเครื่องปรนเปรอที่เหลืออยู่ก็แสนจะมากมาย เขาก็ไม่สามารถมีความสุข แต่กลับเกิดความทุกข์ขึ้นมาอย่างง่ายดาย แทนที่จะเป็นคนที่พร้อมที่จะมีความสุข ก็กลับมีความพร้อมที่จะเป็นทุกข์ และแทบจะไม่มีภูมิต้านทานความทุกข์เลย

จึงเห็นได้ว่า คนสมัยก่อนมีโอกาสที่จะเป็นสุขน้อยกว่า แต่มีความพร้อมที่จะเป็นสุขมากกว่า ส่วนคนสมัยนี้มีโอกาสที่จะเป็นสุขมากกว่า แต่มีความพร้อม ที่จะเป็นสุขน้อยกว่า

แม้ถึงคนในยุคสมัยเดียวกันที่มีฐานะความเป็นอยู่ มีเทคโนโลยีมากน้อยแตกต่างกันก็เป็นเช่นที่ว่ามานี้เหมือนกัน โลกมนุษย์เป็นอย่างไรชีวิตจิตใจของมนุษย์มีลักษณะเช่นนี้ ดังนั้น ทั้งที่ว่าโลกเจริญขึ้น เทคโนโลยีก้าวหน้ามากขึ้นอย่างเหลือเกิน ความทุกข์ก็จึงยังเป็นปัญหาที่รังควาญชีวิต และสังคมของมนุษย์อยู่ตลอดเวลา เรียกได้ว่าไม่ลดน้อยลงเลย เพียงแต่เปลี่ยนแปลงรูปแบบต่างกันไปบ้างเท่านั้น

ปัญหาอยู่ที่ว่า **ทำอย่างไรจะให้ความพร้อมที่จะมีความสุขไม่ลดน้อยลง ในขณะที่โอกาสที่จะมีความสุขเพิ่มมากขึ้น** สิ่งที่จะปิดช่องว่างนี้ได้ก็มีแต่ภูมิธรรมในตัวคนเองเท่านั้น การพัฒนาคุณภาพสมรรถภาพพร้อมทั้งสุขภาพของจิตใจ พร้อมทั้งพัฒนาปัญญาที่รู้เท่าทันโลกและชีวิตตามความเป็นจริง จะทำให้คนมีภูมิต้านทานความทุกข์ และสามารถพัฒนาความพร้อมที่จะมีความสุขขึ้นมาเป็นคุณสมบัติประจำตัว เมื่อมีการพัฒนาเทคโนโลยีก้าวหน้าไปมากขึ้น ความพร้อมที่จะมีความสุขก็คงอยู่ควบคู่กับการเพิ่มขึ้นของโอกาสที่จะมีความสุข อย่างน้อยก็ทำให้สามารถดำรงรักษาความพร้อมที่จะมีความสุขไว้ได้ ไม่ให้ลดลงไปในขณะที่โอกาสที่จะมีความสุขเพิ่มมากยิ่งขึ้น และยิ่งกว่านั้นจะทำให้พร้อมที่จะมีความสุขได้ แม้แต่เมื่อโอกาสที่จะมีความสุขลดน้อยลงหรือหายไป

อีกเรื่องหนึ่ง ที่ควรพูดไว้ด้วย คือ เมื่อมนุษย์ทำการเปลี่ยนแปลงอย่างใดอย่างหนึ่งในธรรมชาติ มนุษย์มักจะมองดูหรือมองเห็นธรรมชาติ

เฉพาะส่วนนั้นที่ตนเปลี่ยนแปลงได้สำเร็จ แล้วก็พูดว่าเอาชะตากรรมชาติได้แล้ว แต่ความจริงสิ่งทั้งหลายในธรรมชาติอิงอาศัยสัมพันธ์โยงต่อกันไป การเปลี่ยนแปลงของสิ่งหนึ่ง จึงมีผลกระทบส่งทอดไปยังสิ่งอื่นๆ โยงต่อกันไป ทำให้สิ่งอื่นๆ ต้องปรับตัวเปลี่ยนไปตาม ดังนั้น ถ้ามนุษย์จะให้การเปลี่ยนแปลงเกิดผลดีแก่ตนอย่างแท้จริง เมื่อทำการเปลี่ยนแปลงสิ่งหนึ่งแล้ว ก็จะต้องปรับเปลี่ยนธรรมชาติส่วนอื่นที่เกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น ให้ประสานกลมกลืนกันไปด้วย

ถ้ามนุษย์ทำความเปลี่ยนแปลงแก่สิ่งหนึ่งแล้ว ไม่จัดสรรปรับเปลี่ยนสิ่งที่เนื่องกันให้ประสานกลมกลืนกัน สิ่งที่เกี่ยวข้องนั้นก็จะต้องเกิดการปรับเปลี่ยนตัวของมันเอง ถ้าการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปในทิศทางลักษณะอาการ และทันเวลาที่จะก่อคุณ หรือตรงกับความต้องการของมนุษย์ก็ดีไป แต่ถ้าสิ่งที่เกี่ยวข้องนั้นๆ เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางโดยลักษณะอาการหรือไม่ทันเวลาที่จะก่อคุณ หรือสนองความต้องการของมนุษย์ ผลร้ายก็จะเกิดขึ้นแก่มนุษย์

ปัญหาที่เกิดแก่มนุษย์จากเทคโนโลยีเป็นอันมาก เกิดจากสาเหตุนี้คือการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติเพียงจุดหนึ่งจุดเดียว โดยไม่ได้จัดสรรปรับเปลี่ยนธรรมชาติส่วนอื่นที่อิงอาศัยสัมพันธ์กันอยู่ ให้ครบถ้วนหรือทั่วตลอด ปรับส่วนหนึ่ง แต่อีกส่วนหนึ่งไม่ได้ปรับตาม ก็เกิดความขัดแย้งระส่ำระสายกลายเป็นปัญหา

ความขัดแย้ง ความระส่ำระสายวิปริตต่างๆ ในธรรมชาตินั้น ว่าที่จริงก็คือความดินรนที่จะกลับเข้าสู่ดุลยภาพ เป็นธรรมดาว่า ธรรมชาติเมื่อเคลื่อนคลาดออกจากดุลยภาพแล้ว ก็ย่อมคืนรนคือเคลื่อนไหวปรับตัวเพื่อ

เข้าสู่ความประสานกลมกลืนและความสงบที่เป็นดุลยภาพอีก *ถ้ามนุษย์เปลี่ยนแปลงสิ่งหนึ่งแล้ว ไม่ปรับเปลี่ยนสิ่งที่เกี่ยวข้องให้ประสานกลมกลืนกัน ก็เท่ากับว่ามนุษย์ทำให้ธรรมชาติสูญเสียดุลยภาพ เมื่อมนุษย์ไม่จัดสรรปรับเปลี่ยนองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องให้ทั่วถึง องค์ประกอบเหล่านั้นก็จะเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับตัวของมันเอง* ถ้าการปรับเปลี่ยนนั้นทันเวลาหรือดำเนินไปในทิศทาง และอาการที่เกื้อกูลแก่มนุษย์ก็ดีไป ดังที่ว่ามีมาแล้ว แต่ถ้าไม่เป็นไปอย่างนั้น ก็อาจจะเกิดสิ่งที่มนุษย์เรียกว่า เป็นความวิปริตต่างๆ ตลอดจนความพินาศ

แท้จริงแล้ว ความวิปริตทั้งหลายหรือแม้แต่ความพินาศ ก็เป็นเพียงอาการปรับตัวที่ธรรมชาติจะกลับเข้าสู่ดุลยภาพใหม่ หรือดุลยภาพในขอบเขตที่กว้างขวางออกไป *สำหรับมนุษย์มันอาจจะเป็นความพินาศ แต่สำหรับธรรมชาติมันคือความคืนสู่สมดุล* ถึงแม้มนุษย์จะอวดอ้างว่าตนพิชิตธรรมชาติได้แล้ว แต่เมื่อมองในวงกว้าง แท้จริงแล้ว ในขั้นสุดท้ายเท่าที่เป็นมาจนถึงปัจจุบันขณะนี้ *ผู้ชนะที่แท้จริง ก็คือธรรมชาติ* ธรรมชาติยังเป็นผู้พิชิตสูงสุดอยู่ดังเดิม

การพัฒนาคน เพื่อให้เทคโนโลยีเป็นคุณ

ที่ว่ามานี้ เป็นเรื่องของเทคโนโลยีด้านหนึ่งที่เราจะต้องรู้เข้าใจ ส่วนสิ่งที่เราจะต้องทำในเบื้องต้นคือ ท่าทีของการปฏิบัติมีอะไรบ้าง ด้านหนึ่งก็คือการรู้จักพึ่งตัวเองจะต้องพร้อมที่จะเป็นอยู่ได้โดยไม่ต้องมีเทคโนโลยี และถ้ามีเทคโนโลยี ก็ให้เทคโนโลยีนั้นเป็นเครื่องเสริมความเป็นอยู่ให้ดียิ่งขึ้น หมายความว่า ถ้าคนในสังคมที่เทคโนโลยีเจริญแล้วกลับกลายเป็นว่า

ชีวิตต้องขึ้นกับเทคโนโลยี ก็จะมีลักษณะเป็นทาสเทคโนโลยีใน ๒ ประการ คือขาดเทคโนโลยีแล้วไม่มีความสุข และขาดเทคโนโลยีแล้วทำงานไม่ได้ แต่ก่อนนี้อยู่ได้โดยไม่ต้องมีเทคโนโลยี แต่เมื่อมีแล้วกลับกลายเป็นคนที่หมดอิสรภาพไป นี่เป็นท่าที่ที่ผิด

ฉะนั้น จะต้องวางท่าที่ใหม่ ให้เทคโนโลยีไม่เกิดโทษ คือ ไม่ว่าจะ มีเทคโนโลยีหรือไม่ก็ตาม เราก็สามารถมีความสุขได้ในระดับหนึ่ง และทำงานได้ด้วย แต่เมื่อมีเทคโนโลยีแล้ว ก็มีความสุขได้มากขึ้น แล้วก็ทำงานได้มากขึ้น ถ้าอย่างนี้ก็มีส่วนที่เสริมให้ดีขึ้น

ปัญหาจากเทคโนโลยีที่ว่ามานี้ เกิดขึ้นตามหลักสำคัญ ๖ อย่าง คือ

๑. การสนองคุณค่าเทียม กล่าวคือ เทคโนโลยีที่ใช้ในลักษณะที่กล่าวมาว่า เป็นเครื่องปรุงแต่งปลุกเร้าความต้องการให้เกิดความสุขอย่างรุนแรงนี้เป็นไปในด้านสนองความต้องการคุณค่าเทียม เช่น ความเอร็ดอร่อย ความตื่นเต้น ความรู้สึกโก้เก๋ ความเลื่อนไหลไปตามกระแสค่านิยมในสังคม คุณค่าเทียมนี้ไม่ว่าจะทำการสนองความต้องการมากเท่าไร ก็ไม่อาจให้เพียงพอได้ ตามหลักที่ว่า ตัณหานั้นไม่มีเต็ม ท่านบอกว่า *นตฺถิ ตณฺหาสมา นตี* แม่น้ำเสมอด้วยตัณหาไม่มีแม่น้ำยังเต็มได้ แต่ตัณหาไม่รู้จักเต็ม

๒. ปัญหาจากการเสียดสมดุล หรือเกินพอดี กล่าวคือ ในเมื่อเทคโนโลยีนี้มาปลุกเร้าอารมณ์ความรู้สึกทำให้เกิดความต้องการอย่างรุนแรง แล้วก็สนองความต้องการอย่างรุนแรง เพื่อให้มีรสชาติเต็มที่ เกิดความสุขอย่างสุดขีด และสุดขีดที่ประสาทสัมผัสจะรับได้ เกินขอบเขตปกติหรือความพอดีที่ระบบสรีระเตรียมไว้รับตามธรรมชาติ ก็เกิดความเสียดสมดุลในระบบชีวิตและแม้กระทั่งในระบบร่างกาย จึงเกิดปัญหาขึ้น นี่เป็นตัวอย่าง

ความเสียหายสมดุลในวงแคบ ส่วนในวงกว้างออกไป จุดที่เป็นปัญหามากในปัจจุบัน คือการใช้เทคโนโลยีที่ทำให้เกิดความเสียหายในระบบนิเวศ และกว้างออกไปอีก คือในระบบความดำรงอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ธรรมชาติ และสังคม โดยเฉพาะที่เด่นมากคือปัญหาสภาพแวดล้อมเสีย

๓. มิจนาทิฏฐิ คือความเห็นผิด หรือความไม่เข้าใจตามเป็นจริง ไม่มองสิ่งทั้งหลายตามสภาพของมัน วางใจต่อสิ่งทั้งหลายไม่ถูกต้อง รวมทั้งวางใจต่อชีวิตของตัวเองไม่ถูกต้อง และวางใจแม้ต่อเทคโนโลยีนั้นไม่ถูกต้อง ว่ามันเป็นเพียงสิ่งที่เข้ามาช่วยเสริม อย่าให้ชีวิตของเราไปเป็นทาสต้องขึ้นต่อมัน เมื่อวางท่าที่ผิดเข้าใจผิด โทษก็เกิดขึ้นทันที

นอกจากนี้ ความหลงผิดที่ร้ายแรง ก็คือ ความคิดว่า ความสำเร็จ ความพร้อมพร้อมและความสุขของมนุษย์จะเกิดขึ้นได้ด้วยการเอาชนะพิชิตธรรมชาติ การมองธรรมชาติด้วยท่าทีของความเป็นศัตรูที่จะต้องปราบ แล้วนำไปสู่การเบียดเบียนทำลายธรรมชาติ กลายเป็นสาเหตุสำคัญของความทุกข์ยากเดือดร้อนของมนุษย์ ดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

๔. การปล่อยตัวให้อ่อนแอลงไปตามความสะดวกสบาย ที่เกิดจากเทคโนโลยี โดยมัวเพลิดเพลิน สำเร็จสำราญ ขาดการฝึกตนให้เข้มแข็งอดทนมีภูมิต้านทานความทุกข์ มนุษย์ในยุคเทคโนโลยีนี้ถ้าขาดการฝึกฝนพัฒนาตนเสียแล้ว ก็มีโอกาสมากที่จะเป็นคนที่มีความสุขยาก และมีทุกข์ได้ง่ายอย่างที่ว่าเมื่อกี้ ฉะนั้น พร้อมกับความเจริญแบบนี้ ก็ยังมีความจำเป็นที่มนุษย์จะต้องฝึกฝนตนเองให้มีสติ มีความยับยั้งชั่งใจ มีความหนักแน่นอดทน มีภูมิต้านทานต่อความทุกข์มากยิ่งขึ้น **อย่าปล่อยให้ความสะดวกสบายและอิทธิพลการปรนเปรอของเทคโนโลยีมาทำลาย**

ศักยภาพที่จะมีความสุขที่มีอยู่ในตัวเอง

๕. **ความเสื่อมประสิทธิภาพแห่งอินทรีย์ของมนุษย์** เพราะ มัวหวังพึ่งพาประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้นของเทคโนโลยี ซึ่งเป็นปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพของคน ที่สัมพันธ์โดยตรงกับการใช้เทคโนโลยี นอกจากปัญหาในด้านความสุขแล้ว คนก็เสื่อมประสิทธิภาพในด้านความสามารถที่จะดำเนินชีวิตและการทำกิจการงานด้วยตนเองด้วย แล้วปัญหานี้ก็ส่งผลย้อนกลับมาสู่การใช้เทคโนโลยีนั่นเอง เช่น ทำให้เกิดความผิดพลาดก่ออุบัติเหตุร้ายแรงง่ายขึ้น เนื่องจากความขาดสติรอบคอบ ขาดความเอาใจใส่รับผิดชอบ และความประมาท ดังที่กล่าวแล้วว่า ยิ่งเทคโนโลยีที่ปรนเปรอให้ความสะดวกเจริญมากขึ้น คนก็มีแนวโน้มที่จะขาดสติ ขาดความรับผิดชอบ เพอระอประมาทมากยิ่งขึ้น และยิ่งเทคโนโลยีซับซ้อนมีประสิทธิภาพมากขึ้น เมื่อเกิดความพลั้งเผลอผิดพลาด อันตรายที่เกิดขึ้นก็ยิ่งเลวร้ายรุนแรงมากขึ้น ปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพของคนในด้านจิตใจหรือคุณธรรม จึงมีความสำคัญยิ่งขึ้นในยุคเทคโนโลยี

๖. **ความละเลยการพัฒนาความเป็นมนุษย์** ข้อนี้เป็นปัญหาที่ลึกลงไปกว่าข้อที่กล่าวมาทั้งหมด ซึ่งพูดได้ว่าเป็นรากเหง้าของปัญหาในแง่อื่นๆ ทั้งหมด กล่าวคือ แม้วามมนุษย์จะได้ประสบความสำเร็จอย่างมากมา ในการพัฒนาศักยภาพทางด้านการขยายวิสัยแห่งอินทรีย์ของตนด้วยเทคโนโลยี แต่มนุษย์ที่พัฒนาเทคโนโลยีนั้น ก็ได้พัฒนาเนื้อตัวของเขาเอง หรือความเป็นมนุษย์ของเขาขึ้นไปด้วย อย่างควบคู่กับการพัฒนาเทคโนโลยี

ในเมื่อความเห็นแก่ตัว ความต้องการอำนาจปรารถนาความยิ่งใหญ่ครอบงำผู้อื่น ความคิดเบียดเบียนทำลายกัน และความลุ่มหลงมัวเมา

ยังหาแน่นอนอยู่ในจิตใจ ไม่ได้รับการขัดเกลา พร้อมกันนั้น ความเมตตา กรุณาความเอาใจใส่ผู้อื่น ปัญญาที่แท้จริง และความมีจิตใจเป็นอิสระ ก็ไม่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาแทนที่ วิสัยแห่งอินทรีย์ที่ขยายออกไป ก็ยิ่งกลายเป็นช่องทางให้เขาสามารถสนองโลกะ โทสะ โมหะ และตัณหา มานะ ทิฏฐิ ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และกลายเป็นเครื่องบำรุงส่งเสริมกิเลสเหล่านั้นให้เติบโตแข็งแกร่งยิ่งขึ้น ปัญหาการเบียดเบียนแย่งชิง ความเดือดร้อนวุ่นวายในสังคมมนุษย์ ความเสื่อมโทรมแห่งสภาพแวดล้อม และความทุกข์ในจิตใจของมนุษย์เอง จึงมิได้ลดน้อยลงเลย แต่กลับเพิ่มพูนและรุนแรงยิ่งขึ้น จนถึงขั้นที่น่ากลัวว่า **มนุษยชาติจะพินาศสูญสิ้นด้วยผลกรรมของตนเอง** ดังที่กำลังหวาดหวั่นกันอยู่มาก

การแก้ปัญหาก็ตรงข้ามกับการเกิดปัญหานั้นเอง คือ

๑. **เทคโนโลยีเพื่อคุณค่าแท้ที่เสริมคุณภาพชีวิต** โดยรู้จัก

แยกแยะระหว่างคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม คุณค่าแท้คือคุณค่าที่สนองความต้องการให้เกิดคุณภาพชีวิต เช่น กินอาหารเพื่ออะไร ร่างกายของเราต้องการอาหาร เพื่อจะเอามาสร้างความสำเร็จเติบโต ซ่อมแซมตนเอง จึงควรกินอาหารให้มีส่วนประกอบหรือธาตุอาหารต่างๆ อย่างเพียงพอ ถ้าเรากินอาหารเพื่อสนองความต้องการของชีวิตแท้ๆ ตามความหมายนี้ พอกินไปได้สักปริมาณหนึ่งมันก็จะพอ คือ พอกินให้ได้ตามความต้องการของร่างกายที่จะซ่อมแซมตัวมันเองและสร้างความสำเร็จเติบโตให้มีสุขภาพดีแข็งแรงพอ ได้คุณค่าของธาตุอาหารครบถ้วนก็จบ แต่ถ้าเรากินอาหารเพื่อสนองคุณค่าเทียม คือกินเพื่ออร่อย โก๋ สนุกสนาน มัวเมา อวดฐานะกันแล้วก็ไม่มีที่สิ้นสุด เพราะไม่มีเกณฑ์ที่จะตั้ง คุณค่าแท้มีเกณฑ์ที่จะวัดได้

และเรารู้จุดจบ รู้ขอบเขต แต่คุณค่าที่ียมไม่มีจุดจบสิ้น

คุณค่าแท้เสริมคุณภาพชีวิต แต่คุณค่าเทียมทำลายคุณภาพชีวิต พร้อมทั้งเบียดเบียนสังคมและเอาเปรียบธรรมชาติ เทคโนโลยีนี้ เราจะต้องเปลี่ยนจากการสร้างและใช้เพื่อเสพคุณค่าเทียม ให้มาเป็นเครื่องช่วยในการที่มนุษย์จะได้ประโยชน์จากคุณค่าแท้ ที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต ไม่ใช่ปล่อยให้ เป็นเครื่องส่งเสริมการเสพคุณค่าเทียม

๒. เทคโนโลยีที่เกื้อหนุนระบบความประสานเกื้อกูลแห่งดุลยภาพ โดยรู้จักประมาณ คือความพอดี หรือภาวะสมดุล แล้วดำเนินชีวิตและปฏิบัติการทั้งหลาย โดยคำนึงถึงดุลยภาพแห่งระบบการดำรงอยู่ของสิ่งทั้งหลาย ที่ดำเนินไปด้วยดีด้วยความเป็นองค์ประกอบและเป็นปัจจัยร่วมที่มาประสานเกื้อกูลกันอย่างพอดี เริ่มตั้งแต่ความเป็นอยู่ประจำวัน แม้แต่ในการกินอาหาร เมื่อเอาคุณค่าแท้ตั้งเป็นหลัก บางทีถึงจะมีคุณค่าเทียมประกอบมากบ้างน้อยบ้าง ก็จะไม่เสียสมดุล เพราะคุณค่าแท้ที่ตั้งไว้เป็นหลักจะเป็นตัวรักษาความพอดีให้คงอยู่ คุณประโยชน์ก็จะเกิดขึ้นได้

ความสัมพันธ์กับเทคโนโลยีจะต้องดำเนินไปพร้อมด้วยการคำนึงถึงหลักดุลยภาพนี้อยู่เสมอ ให้เทคโนโลยีเข้ามาเป็นปัจจัยหรือองค์ประกอบในด้านประสานเกื้อกูล ไม่ใช่มาก่อความแปลกแยก รวมทั้งในการปฏิบัติต่อธรรมชาติแวดล้อมทั่วไป เมื่อจะทำการอย่างหนึ่งอย่างใดที่จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง หรือมีผลกระทบต่อธรรมชาติแวดล้อม จะต้องคำนึงถึงการรักษาสสมดุลหรือการปรับให้เข้าสู่ภาวะประสานกลมกลืน โดยมีดุลยภาพที่น่าพอใจอยู่เสมอ ดังนี้เป็นต้น

๓. เทคโนโลยีบนฐานของสัมมาทิฐิ คือ การผลิตการพัฒนา

และการใช้เทคโนโลยีจะต้องประกอบด้วยปัญญาที่มองเห็นและเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง เช่น รู้จักคิดให้เข้าใจถูกต้องในความสุข ความทุกข์ของมนุษย์ว่าคืออะไร ไม่ใช่จะคอยหาความสุขจากการปลุกเร้าความต้องการขึ้นแล้วก็ตามสนองความต้องการนั้นเรื่อยไปอย่างไม่รู้จักสิ้นสุด ไม่ใช่เข้าใจว่าความสุขมีอยู่เพียงที่การคอยสนองความต้องการที่ปลุกเร้าขึ้น รู้จักและเข้าใจคุณประโยชน์และโทษของเทคโนโลยี เพื่อใช้เทคโนโลยีในทางที่เป็นคุณมองธรรมชาติในฐานะเป็นองค์ประกอบร่วมในการดำรงอยู่ของตน ซึ่งจะต้องเกื้อกูลต่อกัน ไม่มองในฐานะเป็นศัตรูที่จะต้องพิชิตหรือทำลาย การเรียนรู้กฎเกณฑ์ปรากฏการณ์และความเป็นไปในธรรมชาติ มุ่งเพื่อสามารถแก้ไขจัดสรรเหตุปัจจัยต่างๆ ในธรรมชาติให้เป็นไปในทางที่เกื้อกูลต่อกันยิ่งขึ้น ทั้งให้ธรรมชาติเกื้อกูลต่อมนุษย์ และมนุษย์เกื้อกูลต่อธรรมชาติ ไม่ใช่เพื่อเห็นแก่ประโยชน์ของมนุษย์ฝ่ายเดียว อย่างที่เคยผิดพลาดมา ทั้งนี้โดยคำนึงอยู่เสมอถึงการรักษาสมดุลและการปรับให้ เข้าสู่ความประสานกลมกลืนจนเกิดดุลยภาพที่น่าพอใจอย่างทีกล่าวแล้วในข้อก่อน

๔. เทคโนโลยีของคนที่เป็นไท คนผู้มีผู้ใช้เทคโนโลยีจะต้องระลึกอยู่เสมอว่ามนุษย์เป็นผู้สร้างเป็นผู้พัฒนาและเป็นผู้ใช้เทคโนโลยีมนุษย์จะต้องเป็นนายเทคโนโลยี ให้เทคโนโลยีเป็นปัจจัยส่งเสริมความดีงามความประเสริฐของมนุษย์ โดยตัวมนุษย์เองจะต้องไม่กลายเป็นผู้พึ่งพา ขึ้นต่อเทคโนโลยี หรือเป็นทาสของเทคโนโลยี เริ่มแต่จะต้องมีสำนึกในการฝึกฝนพัฒนาตน รู้จักบังคับควบคุมตนเอง เป็นคนเข้มแข็ง มีภูมิต้านทานความทุกข์ และความพร้อมที่จะมีความสุขอยู่เสมอ อย่างที่ว่า แม้ไม่มีเทคโนโลยีฉันก็อยู่ได้ ฉันก็สามารถมีความสุขได้ รู้จักที่จะเป็นอิสระจากเทคโนโลยี

วางเทคโนโลยีไว้ในฐานะที่ถูกต้อง ให้เทคโนโลยีเป็นส่วนเสริมขึ้นจากการที่ตนเองสามารถหาความสุขได้อยู่แล้ว ทำงานได้อยู่แล้ว ให้มีโอกาสที่จะมีความสุขได้มากขึ้น ทำงานได้มากขึ้น

๕. เทคโนโลยีที่ก้าวหน้าคู่กันไปกับการพัฒนาคุณภาพของคน โดยฝึกคนให้มีคุณภาพทันกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ที่มีความละเอียด อ่อนซับซ้อนยิ่งขึ้น เช่น ฝึกปรืออินทรีย์ให้เฉียบคม มีประสิทธิภาพที่จะสามารถเป็นอยู่อย่างเป็นอิสระ หรือเป็นไทแก่ตนเองอยู่เสมอ อย่างที่กล่าวในข้อก่อน ไม่ใช่เทคโนโลยียิ่งละเอียดอ่อน คนกลับยิ่งหยาบ เทคโนโลยียิ่งซับซ้อน คนกลับมักง่ายมากขึ้น แต่ให้เป็นคนที่มีสติ สัมปชัญญะ มีความรับผิดชอบ ละเอียดรอบคอบ ไม่ประมาท นอกจากเป็นนายของเทคโนโลยีแล้ว จะต้องเป็นนายที่สามารถใช้และควบคุมเทคโนโลยีให้ทำงานสนองวัตถุประสงค์ในทางสร้างสรรค์ได้อย่างถูกต้องเรียบร้อยเป็นผลดีแท้จริง ให้เทคโนโลยีเป็นทาสที่ซื่อสัตย์ หรือเป็นมิตรที่เกื้อกูลของมนุษย์

๖. เทคโนโลยีที่สนองจุดหมายของอารยชน การพัฒนาเทคโนโลยี จะต้องเป็นรองและเป็นเครื่องรับใช้การพัฒนาคนในความหมายแท้จริง ที่ถึงขั้นรากฐาน อย่างเข้าถึงธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ คือ พัฒนาตัวมนุษย์เอง หรือ พัฒนาความเป็นมนุษย์ ทำให้เป็นสัตว์ที่พัฒนาตนแล้ว ไม่ใช่เป็นเพียงผู้ที่ได้พัฒนาสิ่งอื่นๆ รวมทั้งพัฒนาเทคโนโลยีแล้ว แต่ตัวเองกลับยังไม่ได้พัฒนา หมายความว่า พัฒนาการให้พ้นจากภาวะของอันธพาลปุถุชน ที่เป็นอยู่เพียงด้วยการสนองความเห็นแก่ตัว การแสวงหาสิ่งเสพ บำรุงบำเรอตน การแก่งแย่งผลประโยชน์และความเป็นใหญ่ที่นำไป

สู่การเบียดเบียนทำลายกัน และความลุ่มหลงมัวเมาด้วยความมีติดบอดต่อความเป็นจริงของโลกและชีวิต พัฒนาขึ้นมาสู่ความเป็นอารยชน ผู้มีชีวิตที่เป็นอยู่ด้วยปัญญา ซึ่งทำให้รู้ที่จะปฏิบัติได้อย่างถูกต้องต่อชีวิต ต่อสังคม ต่อธรรมชาติที่แวดล้อมตน และต่อสิ่งทั้งหลายที่มนุษย์เองได้พัฒนาขึ้นมา เช่นต่อเทคโนโลยีนั่นเอง เป็นต้น รวมทั้งเป็นผู้พร้อมที่จะดำเนินการพัฒนาต่างๆ ทุกอย่างไปในทางที่ไร้โทษ เป็นคุณ เกื้อกูลต่อชีวิต สังคม และธรรมชาติ ทำให้แก้ปัญหาได้ ปลอดภัยจากปัญหา ไม่ใช่ก่อปัญหาเพิ่มขึ้น โดยใช้เทคโนโลยีส่งเสริมปัญญาที่จะเข้าถึงสัจธรรม เพิ่มพูนคุณธรรม และนำชีวิต สังคม และธรรมชาติ ให้ดำเนินไปในระบบความสัมพันธ์อันประสานเกื้อกูล ที่ตัวมนุษย์เองจะได้เข้าถึงสุขสันติและอิสรภาพที่แท้จริง

การศึกษาจะต้องเน้นการพัฒนาคนในระดับนี้ ให้เหนือกว่าและนำหน้าการพัฒนาความสามารถในทางเทคโนโลยี การพัฒนาขั้นนี้คงจะเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก แต่ก็เป็นสิ่งจำเป็นสูงสุดที่จะต้องทำให้ได้ ถ้าต้องการแก้ปัญหาที่กำลังหวาดกลัวกันอยู่ให้ได้ผลอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม แท้ที่จริง สิ่งที่ว่าทำได้ยากนั้น ถ้าทำถูกช่องทางแล้ว ก็อาจกลายเป็นสิ่งที่ทำได้ง่าย ปัญหาสำคัญอยู่ที่ว่า มนุษย์ไม่รู้ตระหนักถึงรากเหง้าต้นตอของปัญหานี้ แล้วกลับไปทำในสิ่งที่ตรงข้ามกับการแก้ปัญหา

การศึกษาในยุคเทคโนโลยีนี้ มีภารกิจสำคัญที่จะต้องสร้างทัศนคติและปัญญาอย่างนี้แก่เด็กให้มากเป็นพิเศษ ไม่ว่าจะในโรงเรียน หรือในบ้านซึ่งพ่อแม่ก็ต้องสร้างความเข้าใจนี้แก่ลูก ยิ่งเมื่อโลกเจริญมาถึงยุคข่าวสารข้อมูล และเทคโนโลยีด้านข่าวสารข้อมูลมีบทบาทมากต่อชีวิตของมนุษย์ มีอิทธิพลมากต่อความเจริญและความเสื่อมของสังคม การศึกษาจะ

ต้องช่วยให้คนเจริญเท่าทันยุคสมัยในความหมายที่ว่า อย่างน้อยจะต้องตื่นตัวรู้เท่าทันต่อความเป็นไปและปัญหาต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและความเสื่อมความเจริญของสังคม เมื่อสตีบข่าวสาร ก็ไม่ติดอยู่แค่ส่วนปลีกย่อยที่จะเอามาซุบซิบตื่นตื้นตันกันไป แต่มองให้เห็นภาพรวมของโลกและสังคม ทั้งในด้านปัญหาที่จะต้องแก้ไขและทางเจริญที่จะดำเนินต่อไป และสามารถแยกแยะวิเคราะห์องค์ประกอบ และเหตุปัจจัยเชื่อมโยงกันขึ้นไป

จะเป็นเรื่องน่าหัวเราะสักเพียงไร ถ้าคนที่อยู่ท่ามกลางความแพร่สะพัดของข่าวสารข้อมูล และเป็นผู้ใช้ผู้บริโภคเทคโนโลยีประเภทนั้นอยู่อย่างเต็มที่ แต่ไม่รู้ทันความเป็นไปของสังคม และสภาพแวดล้อมในโลกที่อยู่รอบตัว โดยเฉพาะในส่วนที่จะส่งผลแก่ชีวิตของตนและคนข้างเคียง ไม่ลำเอียงยกคุณโทษ และไม่ได้พัฒนาปัญญาที่จะรู้จักใช้ข่าวสารข้อมูลให้เป็นประโยชน์ ถ้าเป็นอย่างนี้ ก็ไม่สมควรจะเรียกว่าเป็นผู้ใช้เทคโนโลยี แต่เป็นเพียงผู้ถูกเทคโนโลยีครอบงำเท่านั้นถึงเทคโนโลยีจะพัฒนาขึ้นไปเท่าไรตนเองก็ไม่ได้พัฒนา และก็ไม่ได้ประโยชน์จากการพัฒนาของเทคโนโลยีนั้นด้วย **เทคโนโลยีเท่านั้นทันสมัย แต่คนหาได้ทันต่อยุคสมัยไม่** และเมื่อไม่สามารถใช้เทคโนโลยีในทางที่เป็นคุณเทคโนโลยีนั้นก็ไม่ช่วยในการแก้ปัญหา มีแต่จะสร้างปัญหาให้มากขึ้น เท่ากับว่าความเจริญของเทคโนโลยีกลายเป็นโทษ ทำให้การพัฒนาที่มีค่าเป็นหายนะ

ในยุคแห่งเทคโนโลยีที่ข่าวสารข้อมูล มีบทบาทเด่นนำหน้านี้ การศึกษาจะต้องเน้นบทบาทในการทำให้คนรู้จักปฏิบัติต่อเทคโนโลยี และข่าวสารข้อมูลอย่างถูกต้อง ด้วยการพัฒนาคน เพื่อให้เทคโนโลยีเป็นคุณ

มองเทคโนโลยีให้พอดีกับความจริง

เวลาล่วงไปมากแล้ว ขอพูดอีกเรื่องหนึ่งคือ สภาพความไม่คุ้นเกี่ยวกับเทคโนโลยี ในสมัยปัจจุบันนี้ เราอาจแยกคนได้เป็นสุดโต่ง ๒ พวก พวกหนึ่งคือคนที่แพ้ฝืนในเรื่องเทคโนโลยีอย่างที่พูดมาแล้ว คือเห็นว่าเทคโนโลยีจะตอบปัญหาของมนุษย์ได้ทุกอย่าง จะสร้างความสมบูรณ์พูนสุขทุกอย่าง และอีกพวกหนึ่งคือคนที่ต่อต้านเทคโนโลยี การต่อต้านเทคโนโลยีเป็นปฏิกริยาที่เพิ่มสูงขึ้นในระยะไม่นานนี้ ในประเทศพัฒนาแล้ว โดยเฉพาะในอเมริกา มีคนต่อต้านเทคโนโลยีเกิดขึ้นมาก

อย่างที่ได้ออกเมื่อกี้แล้วว่า มนุษย์เคยไม่คุ้นว่า เทคโนโลยีที่เจริญขึ้นในยุคอุตสาหกรรมนี้จะทำให้มนุษย์มีทุกอย่างพร้อมบริบูรณ์และมนุษย์จะมีความสุขเต็มที่ แต่ต่อมาเมื่อไม่นานนี้ ได้ปรากฏปัญหาขึ้นมาทีละอย่าง ปัญหาผุดขึ้นมาๆ เช่น เกิดปัญหาสภาพแวดล้อมเป็นพิษ เกิดปัญหาเรื่องโรคภัยไข้เจ็บแปลกๆ ใหม่ๆ มีโรคหลายอย่างซึ่งเกิดจากความเป็นอยู่ที่ไม่พอดี ไม่สมดุล ฯลฯ ในช่วง ๒๐ ปีที่ปัญหาเหล่านี้ปรากฏขึ้น ได้ทำให้คนในประเทศพัฒนาตื่นตื่นหวาดกลัวกันมาก จนบางพวกหันไปเป็นปฏิปักษ์ต่อเทคโนโลยี ดังได้มีขบวนการต่างๆ ที่ต่อต้านเทคโนโลยี เกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา และพร้อมกันนั้นก็ยังมีกลุ่มที่แพ้ฝืนเรื่องเทคโนโลยี กลุ่มแพ้ฝืนนี้อาจเป็นพวกที่หลงเหลือมาจากสภาพความคิดเก่าๆ บ้าง เป็นปฏิกริยาต่อพวกที่ต่อต้านเทคโนโลยีบ้าง

สำหรับคนที่มีความรู้ความเข้าใจเท่าทันในเรื่องเทคโนโลยี อยู่ในวงการที่ตามความเจริญได้ดี และมองสภาพสิ่งต่างๆ มองสังคม มองอะไรต่างๆ รอบด้านกว่านั้น ก็จะมีทัศนคติที่กว้างขวางออกไป และจะมีทัศนะที่

ต่างจากทั้งพวกต่อต้านเทคโนโลยี และต่างจากพวกที่เพื่อฝันเรื่องเทคโนโลยี

ในเมื่อเทคโนโลยีเกิดขึ้นในประเทศที่พัฒนาแล้ว เราก็ควรมองดูว่า ในประเทศพัฒนานั้นเขามีความรู้ลึก ความเข้าใจ และมองปัญหาเทคโนโลยี กันอย่างไร เพราะฉะนั้นเราจึงขอนำเอาตัวอย่างความคิดเห็นของคน ในสังคมที่มีเทคโนโลยีพัฒนาสูงแล้วมาพูดให้ฟังว่า เขามีความรู้ลึกอย่างไร อย่างไรก็ตาม เมื่อจะยกเอาคนในประเทศเหล่านั้นมาอ้าง ก็ต้องเลือกเอาคนที่เชื่อถือได้ ที่คนเขาฟังกันมาก หรือถือได้ว่าเป็นตัวแทนความคิดใหม่ๆ ซึ่งจะยกตัวอย่างมาสัก ๒-๓ คน

คนหนึ่งชื่อ นายจอห์น เนสบิทท์ (John Naisbitt) เป็นนักทำนาย สังคมและเป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่บรรษัทชั้นนำของอเมริกาหลายบรรษัท แม้แต่ บรรษัทที่เจริญมากในด้านเทคโนโลยีอย่าง เอทีแอนด์ที บริษัท ยูไนเท็ด เทคโนโลยี ไอบีเอ็ม ยีอีหรือเยเนอราลอีเลคตริก เป็นที่ยอมรับกันว่า เขา เป็นแหล่งความรู้ชั้นยอดของอเมริกา เกี่ยวกับความเคลื่อนไหวทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี ที่เชื่อถือได้มาก นายคนนี้ได้เขียนไว้ใน หนังสือ *Megatrends* ซึ่งเป็นหนังสือที่ขายดีที่สุดเล่มหนึ่ง อยู่ในบัญชี หนังสือขายดีที่สุดของหนังสือพิมพ์นิวยอร์กไทมส์ถึง ๖๐ สัปดาห์ ตอนหนึ่งใน หนังสือ นั้น เขายกเอาบทความของนายจอห์น เฮสส์ (John Hess) เรื่อง “ความบ้าคอมพิวเตอร์” (“Computer Madness”) มาลงไว้ว่า

“ความผิดพลาดอยู่ที่เราคิดว่า เครื่องอุปกรณ์ใหม่ๆ จะแก้ปัญหาได้ อันนี้เป็นความผิดพลาดอย่างร้ายแรง”

แล้วเขาก็เขียนต่อไปว่า

“เมื่อเราตกลงไปอยู่ในกับดักของความเชื่อ หรือพูด

ให้ถูกแท้คือความหวังที่ว่า เทคโนโลยีจะแก้ปัญหาของเราได้
ทุกอย่างนั้น แท้จริงก็คือเรากำลังสละความรับผิดชอบของคน
ทั้งไป ความฝันเพื่อในเรื่องเทคโนโลยีเป็นตัวอย่างของเรื่องนี้
เราเผ้าคอยยาวิเศษขนานใหม่ ที่จะทำให้เราสามารถกินอาหาร
ไขมันได้ทุกอย่างตามความต้องการ โดยน้ำหนักไม่เพิ่ม เราจะ
เผาไขมันเท่าไรก็ได้ตามต้องการ โดยไม่ทำให้อากาศเสีย เรา
จะเป็นอยู่แบบไม่รู้จักประมาณตามชอบใจอย่างไรก็ได้ โดยไม่
เป็นมะเร็งหรือโรคหัวใจ

“อย่างน้อยในใจของเราก็รู้สึกเหมือนว่า เทคโนโลยี
จะปลดปล่อยเราให้พ้นไปได้ จากความมีวินัยและความรับผิดชอบ
ของมันไม่เป็นเช่นนั้นดอก และจะไม่มีวันเป็นเช่นนั้นเลย

“ยิ่งเทคโนโลยีระดับสูงมาอยู่รอบตัวเรามากเท่าไร
ก็ยิ่งจำเป็นต้องให้คนเข้าไปเอาธุระมากขึ้นเท่านั้น ... เรามา
พัฒนาความรู้ด้านใน คือ ปัญญาที่จำเป็นจะต้องใช้เป็นเครื่อง
นำทาง ในการที่จะบุกเบิกเข้าไปในแดนแห่งเทคโนโลยี . . .
เทคโนโลยีระดับสูงควบคุมกับการเข้าไปรับผิดชอบอย่างจริงจัง
ของคน หลักการนี้เป็นสัญลักษณ์บ่งบอกถึงความจำเป็น ที่จะ
ต้องมีดุลยภาพระหว่างของนอกกายกับภาวะทางจิตปัญญา”^๑

ทัศนะนี้เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า คนที่มีความรู้ความเข้าใจใน
เรื่องเทคโนโลยีดี กลับมีทัศนะที่เห็นความสำคัญของจิตใจมาก

อีกคนหนึ่งชื่อนายแอลวิน ทอฟเฟลอร์ (Alvin Toffler) เป็นผู้แต่ง

^๑ John Naisbitt, *Megatrends* (New York: Warner Books, Inc., 1984), p.51

หนังสือ *Future Shock* ที่โด่งดังมาก เป็นนักวิพากษ์สังคมที่มีชื่อเสียง ทั่วโลก เขาได้เขียนไว้ในหนังสือเล่มหลังชื่อ *The Third Wave* ซึ่งเป็นหนังสือ bestseller คือขายดีที่สุดเหมือนกัน เขาเขียนว่า

“ปัจจุบันนี้ มีการยอมรับที่แพร่ไปอย่างรวดเร็วทั่วโลกว่า ความเจริญก้าวหน้าจะวัดด้วยเทคโนโลยีหรือมาตรฐานการครองชีพทางวัตถุเพียงอย่างเดียว ไม่ได้อีกต่อไปแล้ว แต่เรายอมรับกันว่า สังคมที่เสื่อมทรามทางด้านศีลธรรม ทางด้านสุนทรียภาพ ด้านการเมือง หรือด้านสภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะ เป็นสังคมที่มั่งคั่ง หรือชาญฉลาดทางด้านเทคนิคเพียงใดก็ตาม ก็ทำให้เป็นสังคมที่เจริญก้าวหน้าไม่ กล่าวโดยย่อก็คือว่า เรา กำลังก้าวเข้าไปสู่ความเข้าใจความหมายของความเจริญก้าวหน้า โดยนัยที่กว้างขวางครอบคลุมยิ่งกว่าเก่าอย่างมากมา”^๑

นี่ก็เป็นทัศนะหนึ่ง

ขอข้ามเลยไปถึงอีกคนหนึ่งชื่อนายฟริตจ็อฟคาปรา (Fritjof Capra) เป็นนักฟิสิกส์และเป็นผู้แต่งหนังสือ *Tao of Physics* ซึ่งเป็นหนังสือที่จัดว่าเป็น international bestseller คือขายดีที่สุดระดับนานาชาติ เขาเขียนไว้ในหนังสือเล่มหลังต่อจากนั้น ชื่อ *The Turning Point* ตอนหนึ่งว่า

“ความหลงใหลในเทคโนโลยีระดับสูง ที่แสดงออกมาอย่างถึงที่สุดก็คือความเพ้อฝันที่เคลิ้มกันไปอย่างกว้างขวางว่า ปัญหาต่างๆ ในปัจจุบันของเราสามารถแก้ไขได้ด้วยการสร้าง ฐานดินแดนเทียมขึ้นในอวกาศนอกโลก ข้าพเจ้ามิได้ปฏิเสธ

^๑ Alvin Toffler, *The Third Wave* (New York: Bantam Books, Inc., 1981), p.294

ความเป็นไปได้ ที่ว่าคนจะสร้างอาณาจักรในอวกาศเช่นนั้นขึ้นมาได้สักวันหนึ่ง แต่จากแผนการที่มีอยู่ และความคิดที่อยู่ภายใต้แผนการนั้น เท่าที่ข้าพเจ้ามองเห็น ข้าพเจ้าคงจะไม่ต้องการไปอยู่ที่นั่นด้วยอย่างแน่นอน อย่างไรก็ตาม ความผิดพลาดพื้นฐานของความคิดทั้งหมดนี้ ไม่ใช่เป็นเรื่องเทคโนโลยี แต่ความผิดพลาดนั้นได้แก่ความเชื่ออย่างไร้เดียงสาว่า เทคโนโลยีอวกาศสามารถแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมบนพื้นโลกนี้ได้^๑

ที่ยกมากล่าวอ้างนี้ เป็นทัศนะของคนที่รู้ความเคลื่อนไหวของโลกและสังคมรอบด้าน ที่คนยอมรับและอ่านกันมาก สารสำคัญของความคิดของทั้งสามคนนี้ก็ตรงกัน คือว่า อย่าให้เราหลงใหลเพื่อฝันไปกับเทคโนโลยีว่าจะแก้ปัญหาของมนุษย์ได้ทุกอย่างว่าจะทำให้มนุษย์อยู่สุขสมบูรณ์ แม้ว่าเทคโนโลยีจะเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยที่จะช่วยแก้ปัญหาบางอย่าง แต่เทคโนโลยีนั้น ก็จะต้องมีสติปัญญาของมนุษย์คอยควบคุม เพราะฉะนั้น การพัฒนามนุษย์จึงเป็นงานที่ต้องทำกันต่อไป แม้ว่ามนุษย์จะพัฒนาเทคโนโลยีเจริญไปมากเท่าไรก็ตาม สิ่งที่จะต้องเจริญคู่กันไปก็คือการที่จะต้องพัฒนามนุษย์ ต้องพัฒนาคน

การพัฒนาคอนนั้นไม่ใช่พัฒนาเฉพาะในด้านความรู้ และความชำนาญทางด้านเทคนิคอย่างที่ว่ามาแล้ว หรือในเรื่องวิทยาการต่างๆ เท่านั้น แต่หมายถึงการพัฒนาคุณภาพในด้านชีวิตจิตใจ พัฒนาศีล สมาธิ ปัญญา โดยเฉพาะในการที่จะใช้เทคโนโลยีที่ซับซ้อนมากขึ้น ก็ยิ่งต้องการความมีสติ

^๑ Fritjof Capra, *The Turning Point* (London: Fontana Paperbacks, 1985), p.230

รอบคอบ ความละเอียดถี่ถ้วน ความไม่ประมาทมากขึ้น อย่างที่อาตมาได้ยกตัวอย่างมาให้ฟังแล้ว และนั่นก็เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตและสังคมยุคเทคโนโลยี ที่ทำให้พุทธธรรมจะต้องมีความหมายอยู่ต่อไป

เท่าที่ได้พูดมาจนเกินเวลาแล้วนี้ ก็พูดไปได้เฉพาะเรื่องเทคโนโลยีในระดับทั่วไป ส่วนที่จะต้องพูดซึ่งยังเหลืออยู่ ก็คือเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับสังคมไทยโดยเฉพาะ แต่เพราะเวลาหมดไปนานแล้ว เรื่องเทคโนโลยีกับสังคมไทยโดยเฉพาะนี้ก็ต้องยกตัดตอนไป

จุดบรรจบของพุทธธรรมกับวิทยาการและเทคโนโลยี

เมื่อจบเทคโนโลยี ในส่วนที่เกี่ยวกับสังคมไทยโดยเฉพาะแล้ว ก็มาสรุปในแง่ที่เป็นเรื่องของเทคโนโลยีกับพุทธธรรม ขอพูดสั้นๆ ว่า ในที่สุดแล้ว เรื่องเทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าอย่างที่เราเกี่ยวข้องอยู่ในยุคพัฒนาด้วยอุตสาหกรรมนี้ เราจะต้องรู้ว่ามันเกิดมาจากวิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์นั้นเป็นความรู้ที่เป็นพื้นฐาน ซึ่งก่อให้เกิดเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ก็คือการเรียนรู้เข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและกฎธรรมชาติ การเรียนรู้เข้าใจกฎของธรรมชาตินั้นก็คือการเรียนรู้ธรรม เพราะความจริงของธรรมชาติ และกฎเกณฑ์ของชาตินั้นก็คือสิ่งที่เรียกว่าธรรม ฉะนั้น ความเพียรพยายามของวิทยาศาสตร์ที่ผ่านมา ก็คือ การเพียรพยายามที่จะเข้าถึงธรรม

อย่างไรก็ตาม เท่าที่ผ่านมา นั้น วิทยาศาสตร์ได้รู้เข้าใจธรรมเพียงบางด้านบางส่วน โดยเฉพาะในด้านรูปธรรม และในเมื่อวิทยาศาสตร์เจริญมาได้เพียงบางแง่บางส่วน มันก็ทำให้เรายังไม่สามารถสร้างระบบความ

ประสานกลมกลืน ที่จะให้เกิดผลตามธรรมอย่างแท้จริง เพราะว่าแท้จริงนั้น ถ้าคนเข้าถึงธรรมอย่างแท้จริงแล้ว ผลจากธรรมก็จะเกิดขึ้นในแนวทางที่ว่า เมื่อเรารู้ตัวธรรม รู้ความจริงของธรรมชาติแล้ว ความรู้ คือปัญญาที่รู้ความจริงของธรรมชาติ นั้น ก็จะทำให้เราดำเนินชีวิตถูกต้องตามความเป็นจริงของธรรมชาติ หรือถูกต้องสอดคล้องกับกฎของธรรมชาติ นั่นก็คือการดำเนินชีวิตตามธรรม

เมื่อดำเนินชีวิตตามธรรมแล้ว ความพอดี ความสมดุล และประสานกลมกลืนก็เกิดขึ้น ความประสานกลมกลืนเกิดขึ้น ก็คือการไม่มีความบีบคั้น ความบีบคั้นนั้นคือความทุกข์ เมื่อไม่มีสิ่งบีบคั้นก็คือไม่มีทุกข์ เมื่อเกิดสภาพประสานกลมกลืนพอดี ก็เกิดความคล่องตัวเบาสบายเป็นความสุข ฉะนั้น การรู้ธรรมคือความจริงที่เรียกว่า **สัจธรรม** ด้วยปัญญา ก็จึงนำมาซึ่งการดำเนินชีวิตตามธรรมที่เรียกว่า **จริยธรรม** และจากการดำเนินชีวิตตามธรรม สอดคล้องกับธรรมชาติ ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ เกิดความประสานกลมกลืนพอดี ก็เกิดภาวะไร้ทุกข์ที่เรียกว่า **ความสุข** ขึ้น เป็นภาวะคล่อง สบาย ปราศจากความบีบคั้นขัดข้อง

ดังนั้น ในขั้นสุดท้าย **ปัญญา** การรู้ธรรมก็ดี **จริยธรรม** การดำเนินชีวิตถูกต้องตามธรรมก็ดี และ **ความสุข** ที่เกิดจากการดำเนินชีวิตถูกต้องตามธรรมแล้วเกิดความประสานกลมกลืนกันก็ดี จึงเป็นองค์ ๓ ที่เชื่อมโยงกันเป็นอันหนึ่งอันเดียว เพราะฉะนั้น ปัญญาที่ถูกต้อง ก็ทำให้เกิดจริยธรรมคือการดำเนินชีวิตตามธรรม แล้วก็ทำให้เกิดความสุข

องค์ทั้ง ๓ นี้ในระดับสุดท้าย ใช้เป็นเครื่องวัดความสมบูรณ์ของชีวิต ซึ่งจะต้องมาด้วยกัน แต่ในระดับต้นๆ เพราะเหตุที่มันยังไม่สมบูรณ์

ฉะนั้น บางทีปัญญาก็ไม่มากับคุณธรรม บางทีปัญญาก็ไม่มากับความสุข บางทีจริยธรรมก็ไม่มากับความสุข ไม่มากับปัญญา ยิ่งไปหมด เพราะยังเจริญเป็นส่วนๆ วิทยาศาสตร์ก็เหมือนกัน ได้เข้าถึงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมเพียงบางแง่บางส่วน จึงยังไม่สามารถทำให้เกิดผลสำเร็จนี้ได้ กล่าวคือ ความเชื่อมโยงเป็นอันเดียวกันระหว่างปัญญากับคุณธรรมและความสุข

ฉะนั้น จุดหมายของพุทธธรรมก็คือ การเข้าถึงความจริงโดยสมบูรณ์เกี่ยวกับธรรมชาตินี้ด้วยปัญญา แล้วทำให้เกิดคุณธรรมและความสุขขึ้นในขั้นสุดท้าย ผู้ที่เข้าถึงธรรมอย่างแท้จริง เรียกว่าพุทธะ จึงมีองค์คุณ ๓ คือ มีปัญญาคุณ ได้แก่ ปัญญาที่รู้เข้าใจธรรมชาติ และกฎธรรมชาติ มีกรุณาคุณ ซึ่งเป็นเครื่องแสดงถึงความเต็มบริบูรณ์ของคุณธรรม เพราะเมื่อมีคุณธรรมในตนเองพร้อมแล้ว ก็แสดงออกต่อเพื่อนมนุษย์ในรูปที่เรียกว่ากรุณา และมีวิมุติคุณ คือความหลุดพ้น ซึ่งจะเรียกว่าวิสุทธิก็ได้ เรียกว่าความสุขก็ได้ เรียกว่าสันติก็ได้ เรียกว่าอิสรภาพก็ได้ หมายถึงความหลุดพ้นจากความทุกข์ เป็นอิสระโดยสมบูรณ์ พระพุทธเจ้าเป็นตัวอย่างของบุคคลที่ได้เข้าถึงธรรม และมีองค์คุณสมบัติ ๓ อย่างนี้โยงรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

วิทยาศาสตร์จะต้องเจริญต่อไป และจะต้องเจริญให้ถูกต้อง เพื่อให้เข้าถึงธรรมคือตัวความจริงโดยสมบูรณ์ ถ้าเข้าถึงความจริงคือตัวธรรมแล้วก็จะทำให้ได้ผลอันนี้ ฉะนั้น วิทยาศาสตร์จะต้องเจริญในแนวทางที่จะให้ได้ปัญญาที่ทำให้เกิดคุณธรรมและนำมาซึ่งความสุขที่เป็นอิสระ จึงจะเป็นวิทยาศาสตร์ที่ถูกต้อง

ส่วนเทคโนโลยีนั้น ก็จะต้องเป็นเครื่องช่วยสนับสนุนความ
ปรารถนาของวิทยาศาสตร์ในการที่จะเข้าถึงจุดหมายอันนี้ ฉะนั้น เทคโนโลยี
ที่สร้างและใช้อย่างถูกต้อง ก็คือเทคโนโลยีที่จะมาช่วยให้มนุษย์มีโอกาสใน
การที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาศักยภาพของตนในการที่จะเข้าถึงธรรม
ด้วยปัญญา มีคุณธรรม และมีความสุขแห่งสันติในอิสรภาพเป็นที่บรรจบ
ประสาน เมื่อคุณสมบัติที่เป็นองค์ประกอบทั้งสามนี้ประสานกันสมดุล
และสมบูรณ์ได้ อันนี้ก็คือ จุดบรรจบของพุทธธรรมกับวิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยี

ขอจบการปาฐกถาครั้งนี้ไว้ เพราะหมดเวลามานานแล้ว เพียง
เท่านี้ ขออนุโมทนา และขอความสุขสวัสดิ์จงมีแต่ทุกท่าน

๒

ไอที

ภายใต้วัฒนธรรมแห่งปัญญา

(ศานากับยุคโลกาภิวัตน์)

ไอที ภายใต้วัฒนธรรมแห่งปัญญา

(ศาสนากับยุคโลกาภิวัตน์)*

ขอเจริญพร ท่านสาธุชนผู้ใฝ่รู้ใฝ่ธรรมทุกท่าน

วันนี้อาตมาพารู้สึกว่าเรามีเวลาน้อย เพราะฉะนั้นจะขอเข้าเรื่อง
กันเลย สำหรับเรื่องที่ตั้งใจให้พูดนี้ ขอทำความเข้าใจก่อนสักนิดหน่อย

ประการแรก หัวข้อเรื่องที่ตั้งว่า “ศาสนากับยุคโลกาภิวัตน์”
เดิมใช้ “ศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์” ซึ่งถ้าตั้งเช่นนั้น เป้าจะอยู่ที่ตัวศาสนา
หมายความว่า ในขอบเขตเวลาที่เราเรียกว่ายุคโลกาภิวัตน์นั้น ศาสนาถูก
เหตุการณ์หรือความเป็นไปต่างๆ ในโลกนี้กระทบกระทั่งอย่างไร หรือว่า
ถูกผลกระทบอะไรบ้าง ศาสนาเป็นอย่างไร ศาสนาจะปรับตัวอย่างไร จุด
เน้นไปอยู่ที่ศาสนา แต่ในที่นี้เห็นว่าเราไม่ควรเน้นเฉพาะที่ตัวศาสนา จึง
เปลี่ยนหัวข้อเป็น “ศาสนากับยุคโลกาภิวัตน์” ให้ศาสนาเป็นฝ่ายหนึ่งและ
ยุคโลกาภิวัตน์เป็นอีกฝ่ายหนึ่ง โดยที่ทั้งสองฝ่ายมีความสัมพันธ์ซึ่งกัน
และกัน และกระทำต่อกัน คือ มองได้ทั้งในแง่ที่ว่าศาสนาได้รับผลกระทบ
อย่างไรจากยุคโลกาภิวัตน์ และศาสนาจะส่งผลต่อยุคโลกาภิวัตน์อย่างไร
ตลอดจนศาสนาจะช่วยมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างไร

* คำบรรยายในการสัมมนา “ไอทีเฉลิมพระเกียรติ: เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อประชาชน”
ณ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ กรุงเทพฯ แสดงในวันเสาร์ที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๓๘ เวลา
๐๙.๐๐-๑๐.๔๐ น.

หนึ่ง ขอทำความเข้าใจต่อไปด้วยว่า ศาสนาในที่นี้เป็นนามธรรม หมายถึงตัวหลักธรรม ตัวหลักการ คือความจริงความถูกต้องดีงาม คือมุ่งไปที่ตัวธรรม หมายความว่า ทำอย่างไรจะช่วยให้โลกาภิวัตน์มีผลในทางที่เป็นคุณเป็นประโยชน์ ถ้าเราสามารถทำได้อย่างนั้นก็ถือว่าเป็นเรื่องของศาสนาทั้งสิ้น ฉะนั้นขอบเขตของเรื่องที่จะพูดนี้ก็กว้างมาก และจะพูดเน้นในแง่ที่ว่าสภาพในยุคโลกาภิวัตน์เป็นอย่างไร และศาสนาจะช่วยอย่างไร มากกว่าที่จะพูดในแง่ที่ว่าศาสนาจะเป็นอย่างไรและจะรับผลกระทบอย่างไร

ประการที่สอง คำว่า โลกาภิวัตน์ เป็นคำที่เข้าใจกันมากพอสมควรแล้วในปัจจุบัน อาจจะใช้คำอีกที่ว่า โลกาภิวัตน์ คือสภาพที่เกิดขึ้นมีเป็นไปหรือแผ่ขยายกระจายไปทั่วโลก อย่างที่เรียกว่าไร้พรมแดน มีอะไรเกิดขึ้นในที่หนึ่ง ก็รู้หรือส่งผลกระทบไปทั่วโลก อาจจะมีนัยแฝงอยู่ด้วยตามที่แฝงในภาษาไทยคือ มีอิทธิพลครอบงำโลกด้วย ซึ่งเราจะเห็นว่าเป็นความจริงอยู่ไม่น้อย โลกาภิวัตน์หลายอย่างเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็มีอิทธิพลครอบงำ ทำให้คนตกอยู่ใต้อำนาจของมัน

สภาพโลกาภิวัตน์

ว่าถึงสภาพโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันนี้ก็มากมาย *อย่างแรก* ที่เราใช้เป็นชื่อของยุคสมัยเลย ก็คือข่าวสารข้อมูล หรือสารสนเทศ หรือจะเรียกว่าอะไรก็ได้แล้วแต่ เวลาที่เราเรียกโลกยุคปัจจุบันว่ายุคข่าวสารข้อมูล หรือที่ฝรั่งผู้ริเริ่มเรียกว่า Information Age และสังคมก็เป็นสังคมข่าวสาร ข้อมูลที่เรียกว่า information society เรื่องข่าวสารข้อมูลเป็นสภาพโลกาภิวัตน์ที่มีอิทธิพลกว้างขวางอย่างยิ่ง เป็นอันดับแรก จนกระทั่งเป็น

ชื่อของยุคสมัย

อย่างที่สอง วิทยาศาสตร์และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี มีอิทธิพลอย่างยิ่ง การที่ข่าวสารข้อมูลจะเป็นโลกาภิวัตน์ได้ ก็ต้องอาศัย เทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีด้านข่าวสารข้อมูล คือ เทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology) ซึ่งมีความสำคัญมาก อย่างที่จัดขึ้นเป็นงานครั้งนี้ พุดได้ว่า **ตัวเหตุปัจจัยที่ทำให้ข่าวสารข้อมูลได้กลายเป็นโลกาภิวัตน์ก็คือเทคโนโลยีโดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศนี้เอง**

สภาพโลกาภิวัตน์อย่างอื่นก็เช่น ระบบเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการค้าขาย เวลานี้ในทางเศรษฐกิจระบบแข่งขันกำลังขยายตัวแพร่หลาย เป็นที่ยอมรับ ทั้งโดยตรงคือนิยมแล้วรับเข้ามาเอง และจำใจยอมรับ เพราะถูกรอบงำอย่างที่ว่าแล้ว เวลานี้ระบบการแข่งขันในทางเศรษฐกิจแบบธุรกิจได้ครอบงำเศรษฐกิจของโลกแล้วเป็นอย่างมาก

ในด้านระบบการเมืองการปกครองเวลานี้ที่เป็นสภาพโลกาภิวัตน์ก็คือประชาธิปไตย โดยเฉพาะในเมื่อโซเวียตรัสเซียล่มสลายไป ระบบการเมืองแบบเสรีประชาธิปไตยก็ยิ่งแพร่หลายไปในโลกมากยิ่งขึ้น

นอกจากนั้น ในด้านความเป็นไปในสังคม เช่น การที่มนุษย์จะอยู่กันอย่างมีสันติภาพได้อย่างไร เวลานี้สิ่งที่เป็นปัญหาน่าหวาดวิตกมากที่สุดคือ **ปัญหาความขัดแย้งและเบียดเบียนกัน** ทั้งๆที่โลกลนี้แคบเข้า ชุมชนโลกกลายเป็นชุมชนอันหนึ่งอันเดียวกันจนใช้คำว่า “global village” คือเป็นหมู่บ้านโลก แต่มนุษย์ที่อยู่ในโลกกลับมีปัญหาขัดแย้งกัน แบ่งแยกกันเป็นกลุ่มเป็นพวก ครอบงำฟันกัน เป็นการสวนทางกับสภาพของโลกที่รวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวทางเทคโนโลยีหรือทางวัตถุและสภาพแวดล้อม

กลายเป็นว่าในยุคที่โลกที่อยู่อาศัยรวมเข้ามามีกันมาได้ โลกมนุษย์กลับยิ่งแบ่งแยกแตกกันออกไป หรือ *คนเข้ามารวมอยู่ด้วยกัน แต่ใจยังแบ่งแยกแตกกัน* จนฝรั่งใช้คำว่าเป็นยุคที่มี tribalism คือเป็นยุคแห่งลัทธิแบ่งพวกแบ่งเผ่า โดยที่ tribalism นี้กลับเป็น globalized มันกลับกันเป็นความจริงที่ดูย้อนแย้งในตัวของมันเอง เป็นที่น่าหวาดวิตกมาก จึงเป็นสภาพโลกาภิวัตน์ที่ก่อปัญหาอย่างยิ่ง แล้วก็อาจจะเป็นจุดติดตันของมนุษยชาติเพราะยังหาทางแก้ไขไม่ได้

ในขณะที่มนุษย์ในสังคมมีความแบ่งแยกขัดแย้งกันและเกิดภัยสงคราม เป็นต้นนั้น อีกด้านหนึ่งที่คู่กันซึ่งร้ายแรงไม่น้อยกว่าก็คือ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งก็เป็นโลกาภิวัตน์อย่างหนึ่งแต่เป็นด้านร้าย ซึ่งเวลานี้ถือเป็นเรื่องใหญ่ยิ่งที่คุกคามต่อความอยู่รอดของมนุษยชาติ และยังไม่เห็นทางปลอดโปร่งว่าจะแก้ไขได้

ปัญหา ๒ อย่างนี้เป็นสิ่งที่มนุษย์ติดตันที่สุด ซึ่งยังไม่มองเห็นและไม่มีความมั่นใจว่าจะมีทางแก้ไขได้ เป็นโลกาภิวัตน์ใหญ่ ๒ อย่างคู่กันที่ครอบคลุมทั่วทั้งหมด คือ สังคมมนุษย์ที่แบ่งแยกบรรพาคัน อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรม หรือพูดให้ชัดขึ้นอีกเป็นภาพของตัวมนุษย์ผู้อยู่ในท่ามกลางสภาพที่ไม่มั่นคงปลอดภัย ขณะที่ในสังคมคนอยู่ด้วยกันแบ่งแยกทะเลาะวิวาทไม่ไว้ใจกัน สิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยกลับรวมตัวพากันเสื่อมโทรมเป็นอันเดียวกันไปทั่ว

นอกจากนั้นยังมีความแปลกแยกระหว่างโลกมนุษย์กับโลกธรรมชาติ เมื่อเทคโนโลยีเจริญขึ้น โลกมนุษย์ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ก็ปรากฏว่ามนุษย์ได้สร้างโลกของตัวเองให้เจริญมาก และโลกมนุษย์ที่เจริญนี้ก็เริ่มมี

ความแปลกแยกกับโลกธรรมชาติ ทำให้มนุษย์จำนวนไม่น้อยอยู่ในโลกของมนุษย์โดยแทบจะไม่รู้จักรักรธรรมชาติ และไม่รู้ตัวว่าตนเองอยู่ในโลกของธรรมชาติหรือโลกธรรมชาติมันซ้อนมันรองรับโลกมนุษย์นี้อยู่ ถ้าโลกมนุษย์จะแยกกับโลกของธรรมชาตินั้น เป็นไปได้ไหมว่ามนุษย์จะอยู่ตามลำพังได้โดยไม่ต้องอาศัยโลกธรรมชาติ ถ้าสองโลกนี้แปลกแยกและขัดแย้งกัน โลกมนุษย์จะอยู่โดยสวัสดิ์ได้หรือไม่ เป็นปัญหาใหญ่ที่จะต้องพิจารณา ที่ว่ามานี้เป็นการยกมาให้เห็นว่า เรื่องของโลกาภิวัตน์ต่างๆ มีมากมายหลายด้าน

อย่างไรก็ตาม งานนี้เป็นงานไอที เป็นเรื่องของเทคโนโลยีสารสนเทศหรือข่าวสารข้อมูล ดังนั้น การพูดในวันนี้ก็คงเน้นโลกาภิวัตน์ด้านไอที แต่กระนั้นก็ตามจะพูดให้กว้างถึงเทคโนโลยีทั่วไปด้วย เพราะเทคโนโลยีทั้งหลายมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตความเป็นไปของโลกในปัจจุบัน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โลกาภิวัตน์ข้ออื่นทั้งหมดเป็นไปได้

บทบาทและอิทธิพลของเทคโนโลยี

เมื่อทำความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องที่จะพูดแล้ว ก็มาเริ่มกันที่เรื่องเทคโนโลยีก่อน เพราะเป็นโลกาภิวัตน์ที่สำคัญอย่างที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังได้พูดไปแล้วว่าเทคโนโลยีทำให้โลกเจริญจนเป็นอย่างทุกวันนี้ จนกระทั่งเข้าสู่ยุค Information Age และสังคมของโลกก็เป็น information society ซึ่งก็ยังไม่ได้เป็นทั่ว แต่เอาเฉพาะประเทศผู้นำที่พัฒนาแล้วเป็นแบบอย่าง

ความจริงสังคมไทยก็ยังไม่ได้เป็นสังคมข่าวสารข้อมูล สังคม

ไทยกำลังพยายามที่จะก้าวจากการเป็นสังคมเกษตรกรรม มาเป็นสังคมอุตสาหกรรมด้วยซ้ำไป พอดีสังคมไทยนี้มาอยู่ท่ามกลางความเจริญของโลกแบบนี้ ก็เลยกลายเป็นว่าตัวเองได้รับผลกระทบจากสภาพความเป็นไปของโลกในความเจริญทั้ง ๓ ชั้นของวิวัฒนาการ คือ ทั้งเป็นสังคมเกษตรกรรมด้วย สังคมอุตสาหกรรมก็พยายามจะเป็น และสภาพสังคมแบบข่าวสารข้อมูลก็พลอยได้รับผลมากมาย

สังคมไทยจึงมีลักษณะพิเศษไม่เหมือนสังคมที่พัฒนาแล้ว ทำให้มีลักษณะจำเพาะของตัวเองที่จะเอาแบบอย่างคนอื่นไม่ได้ เราจะเอาอย่างสังคมอเมริกันก็ไม่ได้ เพราะเขาเป็นสังคมที่ก้าวมาเป็นลำดับจนเขาพูดได้เต็มปากว่าเขาพ้นจากสังคมเกษตรกรรมมานานแล้ว และก็ก้าวข้ามพ้นยุคสมัยของการเป็นสังคมอุตสาหกรรมแล้วด้วย จนมาเป็นสังคมข่าวสารข้อมูลแต่ของเราพูดอย่างนั้นไม่ได้เลย เราได้รับอิทธิพลและผลที่ปะปนกันจากความเป็นไปในสังคมทั้ง ๓ ชั้นตอนนั้น

อย่างไรก็ตาม ในที่นี้เราพูดในแง่ของประเทศผู้นำ พร้อมทั้งอิทธิพลที่แผ่ไปทั่วโลก เมื่อพูดถึงโลกทั้งหมด เราก็เอาประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกาเป็นตัวแทนหรือเป็นแบบอย่าง จึงเรียกยุคนี้ว่าเป็นยุคสารสนเทศ หรือยุคข่าวสารข้อมูล

เมื่อโลกมนุษย์เจริญมาอย่างนี้ก็มีแง่พิจารณาซึ่งขอย้ำไว้ว่า มันได้ทำให้มนุษย์ปัจจุบันนี้มองเห็นภาพของการมีอำนาจและอิทธิพลเหนือโลกธรรมชาติ เพราะว่าจิตสำนึกที่เป็นรากฐานของการสร้างความเจริญของปัจจุบันนั้น มาจากแนวความคิดที่จะพิชิตธรรมชาติ และเวลานี้เราก็รู้สึกกันไม่น้อยว่าโลกมนุษย์มีอำนาจเหนือโลกธรรมชาติ จนกระทั่งบางทีบัดบัง

โลกธรรมชาติไว้ ทำให้มนุษย์เข้าไม่ถึงโลกธรรมชาติ และในการที่มีอำนาจเหนือและบดบังโลกแห่งธรรมชาตินั้น เป้าหมายของมนุษย์ก็คือการมุ่งจะพิชิตข่มบีบบังคับจัดการและหาผลประโยชน์จากโลกแห่งธรรมชาติ จนไปๆ มาๆ กลายเป็นทำลายและเบียดเบียนโลกแห่งธรรมชาติ ซึ่งมีผลสะท้อนกลับมากระทบต่อความเจริญของโลกมนุษย์เอง

ที่นี้ความสำคัญของเทคโนโลยีนั้น ถ้าพูดอย่างชาวบ้านก็มักว่าเป็นเครื่องมือ หรือเป็นเครื่องทุ่นแรง ทุ่นเวลา แต่ความจริงมิใช่แค่นั้น มีความหมายมากกว่านั้นอีก พูดอย่างภาษาชาวบ้านก็ว่า **เทคโนโลยีเป็นฤทธิ์เดช หรือเป็นปาฏิหาริย์ทางวัตถุ** อำนาจสำคัญของเทคโนโลยีอยู่ที่ไหนก็อยู่ที่ว่า **เทคโนโลยีเป็นเครื่องขยายวิสัยแห่งอินทรีย์ของมนุษย์** ขยายอย่างไร คือเทคโนโลยีทำให้มนุษย์สามารถทำสิ่งที่อินทรีย์ธรรมดาของมนุษย์ทำไม่ได้

อินทรีย์คืออะไร ก็คืออวัยวะที่เป็นเจ้าหน้าที่ทำงานต่างๆ เช่น ตา เป็นเจ้าหน้าที่ดู หูเป็นเจ้าหน้าที่ฟัง มือเป็นเจ้าหน้าที่จับยึดฉวยไว้ เท้าเป็นเจ้าหน้าที่ในการเหยียบการเดินทาง จนกระทั่งสมองก็เป็นเจ้าหน้าที่ใช้ความคิด

อินทรีย์เหล่านี้ของเรามีขอบเขตจำกัด แต่เมื่อมีเทคโนโลยีแล้ว มันก็ช่วยขยายวิสัยแห่งอินทรีย์ของเราออกไป เช่น เมื่อเราขุดดินด้วยมือก็ขุดได้น้อยและเจ็บมือด้วย ลำบากยากเย็น เราก็ไปเอาไม้ท่อนหนึ่งมาบากเหลาเข้า ไม้ท่อนนี้ใช้ขุดดิน ก็เป็นเทคโนโลยีที่ช่วยให้เราขุดดินได้สะดวกยิ่งขึ้น ต่อมาเราก็พัฒนาเป็นจอบเสียมขึ้นมา ก็ขุดได้ดียิ่งขึ้นไปอีก ต่อมาก็พัฒนาเป็นรถขุด ซึ่งขุดได้ชนิดที่ว่าคนเป็นร้อยเป็นพันก็ขุดสู้ไม่ได้

อีกตัวอย่างหนึ่ง เมื่อเราใช้ตาเปล่าดูไปในท้องฟ้า ก็ดูได้ไม่ไกล

เห็นดาวระยิบระยับ ก็ดูไม่ออกว่าเป็นดาวอะไร ต่อมามีคนประดิษฐ์กล้องดูดาวหรือกล้องโทรทรรศน์ ก็เห็นได้ไกลออกไปอีกมากมาย เพราะเทคโนโลยีนั้นขยายวิสัยแห่งตาของเราออกไปอีก หรือในทางตรงกันข้ามอย่างที่ดูของเล็กๆ ก็เหมือนกัน เช่น จะดูเซลล์ หรือไวรัส ตาเราก็ไม่เห็น จะทำอย่างไร เราก็ประดิษฐ์กล้องจุลทรรศน์ขึ้นมา ตาก็ได้รับการขยายวิสัยออกไปทำให้มองเห็นได้ แต่ก่อนโน้นเราเห็นเหตุการณ์ในที่ใกล้ๆ พอเราทำทีวีขึ้นมา เราก็เห็นเหตุการณ์ในที่ไกลๆ ได้ เวลานี้เทคโนโลยีที่สำคัญก็คือคอมพิวเตอร์ ซึ่งอย่างน้อยก็ใช้แทนเครื่องคิดเลขได้ ถ้าใช้สมองคิดทศนิยมสี่ห้าหลักเราก็แยแล้ว แต่พอใช้เครื่องคิดเลขตลอดจนคอมพิวเตอร์ทศนิยมหลายๆ ลิบหลักเราก็ทำได้ ไม่มีปัญหา ง่ายและรวดเร็ว ประมวลผลได้ครบถ้วนแม่นยำ

อย่างเวลานี้พระไตรปิฎกก็เอาเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์แล้ว ลง CD-ROM ทำให้เราสามารถค้นคว้าได้ครบถ้วนและแม่นยำด้วย อย่างเช่นเราจะค้นพระไตรปิฎกที่มีจำนวนหน้าถึง ๒๒,๐๐๐ หน้า โดยประมาณ ถ้าเราค้นคำว่า “สภา” กว่าจะค้นครบอาจใช้เวลาเป็นเดือน แล้วก็ไม่ว่าจะครบทุกตัว เพราะใช้ตาดูบางทีก็อาจจะผ่านไปโดยไม่เห็นเสียอีก ต้องดูทวนไปมาหลายรอบ แต่ถ้าเราใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพียงเวลาไม่กี่วินาทีก็ดูคำว่า “สภา” ได้ครบถ้วน ว่าอยู่หน้าไหนข้อไหนบ้าง ในข้อความว่าอย่างไร หรืออย่างในเวลาที่จะศึกษาพุทธศาสนา เวลานี้ก็มีบางท่านเอา *Lord Buddha's Philosophy* ลงใน Internet ทำให้สามารถศึกษาไปได้ทั่วโลกอย่างรวดเร็ว เป็นเรื่องของอิทธิฤทธิ์ของเทคโนโลยีที่จัดได้ว่าเป็นปาฏิหาริย์อย่างหนึ่ง โดยเป็นเครื่องมือขยายวิสัยแห่งอินทรีย์ของมนุษย์

เทคโนโลยีสู่สภาพโลกาภิวัตน์

อย่างไรก็ตาม ที่บอกว่าเราขยายวิสัยต่างๆ ออกไปได้นั้น ยังไม่สามารถบ่งชี้ว่าเป็นคุณหรือโทษ แม้ว่าที่พูดมาเมื่อที่ทั้งหมดจะเป็นคุณทั้งนั้น แต่ต้องทำความเข้าใจไว้ก่อนว่า มันอาจจะมิได้เป็นคุณเสมอไป เพราะที่จริงนั้นเทคโนโลยีทำให้สะดวกและทำอะไรๆ ได้ผลมาก ทั้งในการทำมาดีและความชั่ว คือ ได้ทั้ง ๒ ทาง เป็นการขยายวิสัยแห่งการทำมาดีและความชั่ว คุณ-โทษ ประโยชน์และผลร้าย เราอาจใช้ได้ทั้ง ๒ แง่

ตัวอย่างมีมากมาย เช่น ในการตัดต้นไม้ เครื่องมือคือเลื่อยไฟฟ้าที่เป็นผลประดิษฐ์จากเทคโนโลยีนี้ เรามุ่งหวังว่าจะใช้ประโยชน์ในการตัดต้นไม้ใหญ่ได้ในเวลาไม่กี่นาที ซึ่งเมื่อก่อนอาจใช้เวลาเลื่อยเป็นวัน แต่เวลานี้เรามีเลื่อยไฟฟ้าอย่างดีก็ตัดได้อย่างรวดเร็วไม่กี่นาที ซึ่งมีผลทั้งทางบวกและทั้งทางลบ ผลบวกคือเมื่อจำเป็นจะใช้ประโยชน์ก็ตัดต้นไม้มาใช้ได้อย่างรวดเร็ว แต่ผลลบคือสามารถทำลายธรรมชาติแวดล้อมได้อย่างรวดเร็วมาก ป่าถูกทำลายหมดไป ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศไทยและของโลกทั้งหมด เป็นต้น ปัจจุบันนี้ต้นไม้ที่ใช้เวลาปลูกเป็นร้อยเป็นพันปี ถูกตัดโค่นลงได้ในเวลาไม่กี่นาที

อย่างการประมงก็เหมือนกัน เรามีเครื่องมือลากอวนสมัยใหม่ที่จับปลาจากท้องทะเลได้จำนวนมากมายมหาศาล ทำให้เราสามารถจับปลาได้หมดท้องทะเล ทำให้ปลาสูญพันธุ์ไปก็ได้ หรืออย่างการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศก็ทำนองนั้น ผู้ก่อการร้ายอยู่ในท้องถิ่นของประเทศต่างๆ หลาย

ประเทศ อาจวางแผนร่วมกันนัดหมายทำการก่อการร้ายพร้อมกันหลายจุดเลยก็ได้ แม้กระทั่งอาวุธสงคราม ก็มีอาวุธร้ายแรงอย่างที่เราทิ้งรบบกันอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นเทคโนโลยีเมื่อใช้ในทางดีก็ดีมาก เมื่อใช้ในทางร้ายก็ร้ายมากเช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม ในแง่ของความดีความชั่วเราจะยกไว้ก่อน จะพูดกว้างๆ ออกไปว่าในโลกแห่งวัตถุทั้งหลายนี้เทคโนโลยีมีบทบาทอย่างไรที่เห็นชัด คือ **เทคโนโลยีเป็นปัจจัยตัวเอกของความเจริญทางอุตสาหกรรม** ในยุคที่ผ่านมา ประเทศไทยพยายามพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรม จนบางคนอาจจะภาคภูมิใจว่า เราจะได้เป็น NIC เป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ แต่ก็ได้มีการถกเถียงกันมาก ว่าจะมีผลดีคุ้มกับผลเสียหรือไม่

การพัฒนาอุตสาหกรรมจะทำให้เกิดผลผลิตพร้อม มนุษย์มีความสุขในความหมายว่ามีวัตถุอุดมสมบูรณ์ เมื่อความเจริญก้าวไปจนถึงขั้นหนึ่งแล้ว เขาก็บอกว่าพ้นยุคอุตสาหกรรมไปแล้ว อย่างปัจจุบันนี้ประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่นอเมริกา ได้เจริญจนเป็นสังคมพ้นยุคอุตสาหกรรม (post-industrial society) มาเป็นสังคมยุคบริโภค (consumer society) หรือว่าตามสภาพโลกาภิวัตน์ก็เป็นสังคมยุค Information Age อย่างที่กล่าวมานี้

เทคโนโลยีนี้หนุนอุตสาหกรรม และในทำนองเดียวกัน อุตสาหกรรมก็หนุนเทคโนโลยี โดยเป็นปัจจัยเอื้อซึ่งกันและกัน คือ อุตสาหกรรมเจริญได้เพราะอาศัยเทคโนโลยี เสร็จแล้วอุตสาหกรรมก็ผลิตและพัฒนาเทคโนโลยีขึ้นอีก เทคโนโลยีเหล่านี้ก็มีทั้งเทคโนโลยีฝ่ายเพื่อ

การผลิต ซึ่งเป็นตัวปัจจัยสำคัญของอุตสาหกรรม แล้วก็มีเทคโนโลยีเพื่อการบริโภคอีกด้านหนึ่ง

เทคโนโลยีสำคัญ ที่เป็นระบบใหญ่คือ การสื่อสารและขนส่งคมนาคม ที่ทำให้ข่าวสารกระจายไปทั่วโลก และทำให้สิ่งบริโภคผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมแพร่หลายไปในที่ต่างๆ ให้คนเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วและทั่วโลก นี่ก็คือสภาพโลกาภิวัตน์ ในด้านสิ่งบริโภคต่างๆ สืบเนื่องจากการที่ว่า เทคโนโลยีหนุนอุตสาหกรรม และอุตสาหกรรมหนุนเทคโนโลยี เทคโนโลยีที่เกิดขึ้นจึงนำความเจริญไปทั่วอย่างรวดเร็ว ด้วยความถี่สูงขึ้นทุกที

สมัยแรกเริ่มที่เกิดเทคโนโลยีขึ้นมา กว่าความเจริญจะแพร่จากตะวันตก เข้ามาถึงเมืองไทยต้องใช้เวลานาน ยกตัวอย่างเช่น ทีวีเกิดขึ้นในโลกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ หรือ ค.ศ. ๑๙๒๖ แล้วได้ออกรายการเป็นประจำในเยอรมันเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ หรือ ค.ศ. ๑๙๓๕ ต่อมาอีก ๓ ปี จึงได้ออกรายการประจำในอเมริกาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑ หรือ ค.ศ. ๑๙๓๘ ทีวีเข้ามาเมืองไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๘ หรือ ค.ศ. ๑๙๕๕ ห่างจากอเมริกา ๑๗ ปี ทีวีเราเพิ่งมีได้ ๔๐ ปี เดียวนี้เจริญไปมากมายแล้ว สภาพความเร็วจะสูงขึ้นทุกที เวลานี้เทคโนโลยีอะไรที่เกิดขึ้นในเมืองฝรั่งจะมาถึงเมืองไทยได้รวดเร็วขึ้น

สภาพโลกาภิวัตน์มีความเจริญไม่เฉพาะกว้างขวางทั่วโลกอย่างเดียว แต่มันรวดเร็วขึ้นด้วย จนกระทั่งฝรั่งบอกว่าจะมีหลายสิ่งหลายอย่างที่เกิดขึ้นทันกาลทันเวลา จนเรียกว่าถึงยุค real time หมายความว่าทันที่ทันใดในขณะนั้นเลย ฉะนั้นเรื่องโลกาภิวัตน์จึงไม่ใช่เป็นโลกาภิวัตน์อย่างเดียว แต่เป็น “กาลาภิวัตน์” ด้วย อันนี้ที่น่าสังเกต บางที่เราไม่ได้นึกถึงใน

แห่งของกาลเวลา ซึ่งสำคัญมาก

โลกาภิวัตน์อย่างเดียว ยังไม่สำคัญเท่าไร ที่เพิ่มความสำคัญก็คือความเร็ว ถ้าไม่เร็วเรายังคิดทัน แม้ว่ามันจะเกิดขึ้นทั่วโลก สมมติว่าเกิดในอเมริกา กว่าจะถึงเมืองไทย ๑๗ ปี เรายังมีเวลาคิดว่าจะทำอย่างไรกับมัน แต่เวลานี้มันเร็วจนเราไม่มีเวลาคิดแล้ว มันถึงตัวทันที ดังนั้นน่าจะคิดศัพท์ใหม่มาคู่กับโลกาภิวัตน์ อาจจะเรียกว่า “กาลาภิคัต” หรืออะไรทำนองนี้ อันนี้อ่าเพ็งถือนองตัว เป็นศัพท์ที่พูดกึ่งเล่นๆ ไปหน่อย แต่เป็นอันว่าปัจจุบันนี้ ประเทศพัฒนาแล้วอย่างประเทศตะวันตกมีอะไรเดี่ยวเดี่ยวเมืองไทยก็รู้แล้วก็มีความเร็วก็จะยิ่งเพิ่มขึ้นตามลำดับ ขณะนี้ความเร็วยังไม่เต็มที่ ต่อไปจะเร็วกว่านี้ เอละที่ว่ามานี้เป็นเรื่องหนึ่ง ที่ควรตั้งเป็นข้อสังเกต

วิทยาศาสตร์กับ

เบื้องหลังความเจริญของเทคโนโลยี

เมื่อพูดถึงเทคโนโลยีก็ต้องพูดถึงวิทยาศาสตร์เป็นธรรมดา เป็นของคู่กัน เพราะว่าสองอย่างนี้เจริญควบคู่มาด้วยกัน บางทีเราพูดว่าเทคโนโลยีเจริญมาเพราะวิทยาศาสตร์ เพราะเทคโนโลยีอาศัยวิทยาศาสตร์ และบางทีเราถึงกับให้ความหมายว่า **เทคโนโลยี** คือการนำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์หรือนำมาใช้ประโยชน์

อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยีไม่จำเป็นต้องอาศัยความรู้ทางวิทยาศาสตร์แบบที่เข้าใจกันในความหมายแบบแคบๆ ที่จริงเทคโนโลยีเกิดก่อนยุควิทยาศาสตร์ แต่เป็นเทคโนโลยีแบบง่ายๆ พอถึงยุควิทยาศาสตร์เจริญ

เทคโนโลยีก็มีความซับซ้อนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แต่ถ้าเราให้ความหมายวิทยาศาสตร์ว่าเป็นความรู้ในธรรมชาติแบบกว้างๆ แล้วเทคโนโลยีก็ต้องอาศัยวิทยาศาสตร์อยู่ดี อย่างไรก็ตาม เรามักจะให้ความหมายวิทยาศาสตร์ในขอบเขตที่จำกัดเป็นวิชาการอย่างที่เราเข้าใจกันทุกวันนี้ ถ้าอย่างนี้วิทยาศาสตร์ก็ไม่ได้เป็นฐานของเทคโนโลยีมาตลอดทุกยุคทุกสมัย แต่ก็ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เทคโนโลยีได้พัฒนามา โดยเฉพาะในแบบปัจจุบัน

ถ้ามองอีกแง่หนึ่ง ทั้งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่างก็เป็นปัจจัยแก่ความก้าวหน้าของกันและกัน หมายความว่า วิทยาศาสตร์เจริญก็ทำให้เทคโนโลยีก้าวหน้า เทคโนโลยีก้าวหน้าก็ทำให้วิทยาศาสตร์เจริญยิ่งขึ้น

ที่ว่าเทคโนโลยีอาศัยวิทยาศาสตร์ เราเห็นได้ง่าย ชัดมาก เพราะเราต้องใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาสร้างสรรค์เทคโนโลยี แต่ที่ว่าเทคโนโลยีทำให้วิทยาศาสตร์เจริญหรือมีโอกาสเจริญนั้น บางทีเรามองไม่เห็น อย่างเช่นความรู้ทางดาราศาสตร์ จะเจริญได้แค่ไหนถ้าใช้ตาเปล่า สมัยก่อนมีแต่ตา ความรู้ดาราศาสตร์ก็แคบ ต่อมาเราประดิษฐ์กล้องดูดาวได้ กล้องดูดาวนั้นเป็นเทคโนโลยี พอได้เทคโนโลยีนี้ความรู้ทางดาราศาสตร์ก็ขยายกว้างขวางออกไป ดังนั้น เทคโนโลยีก็เป็นตัวเอื้อให้วิทยาศาสตร์เจริญเช่นเดียวกัน

อีกตัวอย่างหนึ่ง ปัจจุบันนี้เรามีเทคโนโลยีที่เรียกว่าคอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์ก็เป็นความหวังของนักวิทยาศาสตร์ว่าจะช่วยให้ศึกษาค้นพบความจริงของธรรมชาติมากยิ่งขึ้น อย่างปัจจุบันนี้บางคนกำลังศึกษาว่าจิต

คืออะไร คอมพิวเตอร์จะเป็นตัวเทียบของจิตใจได้หรือไม่ เทคโนโลยีจะพัฒนาไปถึงจุดที่มี mind หรือมี consciousness คือมีจิตได้หรือเปล่า บางทีเถียงกันถึงกับเขียนตำราเป็นเล่มๆ เกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ รวมความว่า เทคโนโลยีก็เป็นปัจจัยเพิ่มความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ด้วย เป็นปัจจัยที่อิงอาศัยซึ่งกันและกัน

จุดที่อยากเน้นคือในเวลาที่เราเจริญๆ ไปโดยมีเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามากมายนั้น สิ่งหนึ่งที่เราจะต้องสังเกตก็คือ สิ่งที่เป็นรากฐานของการสร้างสรรค์ความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเกิดขึ้นในอารยธรรมตะวันตก ก็คือแนวความคิดที่จะพิชิตธรรมชาติ ฝรั่งเศสมีใจมากที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในประเทศตะวันตกล้ำหน้ากว่าชาติตะวันออกก็เพราะแนวความคิดในการที่จะพิชิตหรือเอาชนะธรรมชาตินี้

แต่ก่อนนี้ ในประวัติของวิชาวิทยาศาสตร์ นักวิชาการบอกว่า ตะวันออกเจริญกว่าตะวันตกในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เช่น ในประเทศจีนและอินเดียเมื่อสมัยย้อนไปเป็นพันๆ ปี แต่ต่อมา **วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในสังคมตะวันตกก็เจริญเลยหน้าตะวันออกไป ซึ่งเขามีความภูมิใจว่าเป็นเพราะเขามีความคิดที่จะพิชิตธรรมชาติ**

ความคิดที่จะพิชิตธรรมชาติ นี้เห็นได้ชัดในอารยธรรมตะวันตก นักวิชาการตะวันตกได้ค้นคว้ารวบรวมไว้เป็นบทๆ เลย อย่างเช่นในหนังสือ *A Green History of the World* นาย Ponting ได้ประมวลแนวความคิดของปราชญ์ตะวันตกมาทั้งหมด ตั้งแต่โสกราตีส เพลโต อริสโตเติล และไม่เฉพาะนักปรัชญา และนักวิทยาศาสตร์ แม้แต่นักจิตวิทยา กวี และนักประวัติศาสตร์ก็มีความคิดอย่างเดียวกันหมดซึ่งมีหลักฐานยืนยันให้

เห็น ดังเช่น Descartes ซึ่งเป็นนักปรัชญาสำคัญ และถือกันว่าเป็นบิดาของวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ด้วย แต่ก็ยังมีซิกมันด์ ฟรอยด์ และฟรานซิส เบคอน เป็นต้น ซึ่งได้กล่าวคำพูดหรือวาตะไฉนว่ามนุษย์จะต้องพิชิตธรรมชาติ

บางคนพูดถึงขนาดที่ว่า ต่อไปเมื่อมนุษย์เจริญขึ้นด้วยอาศัยวิทยาศาสตร์ เราจะจัดการกับธรรมชาติได้ตามชอบใจ เหมือนดังขี้ผึ้งอันอ่อนเหลวในกำมือที่จะปั้นเป็นอะไรก็ได้ นี่คือความหวังของตะวันตก ซึ่งเป็นแนวความคิดที่มีมาตั้งสองพันกว่าปีแล้ว แม้แต่ศาสนาในตะวันตกก็ถูกวิจารณ์ว่ามีแนวคิดแบบเดียวกันอย่างนั้น

เทคโนโลยีเจริญอาจเพิ่มภัยอันตราย

อย่างไรก็ตาม มาถึงปัจจุบันนี้เรื่องกลับกลายเป็นว่า การพิชิตธรรมชาตินั้นมีผลร้าย คือเป็นการทำร้ายธรรมชาติ การเอาชนะธรรมชาติ นั้นมีความหมายเป็นการข่มเหงเบียดเบียนธรรมชาติ จนกระทั่งเวลาธรรมชาติแวดล้อมได้เสื่อมโทรมลงไป และกลายเป็นปัญหาใหญ่สำหรับมนุษย์ ทำให้แนวความคิดพิชิตธรรมชาตินี้ถูกตั้งข้อสงสัย อย่างน้อยตอนนี้เขาถือว่าแนวความคิดที่ทางตะวันตกมองมนุษย์แยกต่างหากกับธรรมชาติต้องเปลี่ยนใหม่ เวลานี้ตำราด้านสิ่งแวดล้อมจะเน้นกันไว้ให้มองมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ

เมื่อพูดมาถึงขั้นนี้ก็กลายเป็นว่า ความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้ส่งผลร้ายให้แก่มนุษยชาติไม่น้อย ดังที่มีคนบ่นเรื่อยๆ ทั้งเรื่องเล็กเรื่องใหญ่ ไม่ต้องพูดถึงผลเสียต่อสภาพแวดล้อมที่ชัดมาก แม้แต่ผลเสียต่อชีวิตจิตใจของมนุษย์เองก็หนักทีเดียว เช่น ปัญหาต่อ

สุขภาพร่างกาย ปัญหาของจิตใจเริ่มแต่ความเครียด ซึ่งบั่นทอนมากโดยเฉพาะในสังคมตะวันตก จนทำให้คนบางกลุ่มเกิดอาการที่เรียกว่า technophobia คือเป็นโรคกลัวเทคโนโลยี แต่พวกที่เป็นอย่างนั้น เขาก็ถือว่าเขาอยู่กับความจริง แต่อีกฝ่ายหนึ่งหาว่าเขาเป็น technophobia จะได้ยินว่าในตะวันตกมีมนุษย์ที่รวมกันต่อต้านเทคโนโลยีและขออยู่ตามธรรมชาติ แม้ว่าความคิดนี้จะเป็นการเอียงสุดไปด้านหนึ่ง แต่ก็เป็นที่ลึกลับของเขา เพราะว่า เป็นความจริงอย่างนั้นอยู่ส่วนหนึ่งที่ว่า เทคโนโลยีได้ทำลายสิ่งแวดล้อม และทำลายสุขภาพทั้งทางกายและทางใจ

จะขอยกตัวอย่างเรื่องหนึ่ง ซึ่งก็เป็นเรื่องสำคัญ ที่จะทำให้ มนุษย์ต้องหันมาพิจารณาไตร่ตรองถึงผลดีและผลเสียของเทคโนโลยี ซึ่ง เกี่ยวโยงมาถึงจิตใจของมนุษย์และการพัฒนามนุษย์ด้วย อย่างเวลานี้มี เทคโนโลยีที่ทำให้เราสามารถรู้เพศของเด็กในครรภ์ได้ เด็กยังไม่ทันคลอด ก็รู้ว่าเป็นเพศชายหรือเพศหญิง ในอเมริกาตอนนี้ก็มีรายงานของแพทย์ เพิ่มขึ้นว่า มีการทำลายเด็กในครรภ์มากขึ้น เพราะเด็กคนนั้นมีเพศไม่ตรงกับ ความประสงค์ของบิดามารดา ทั้งนี้เพราะเรารู้ล่วงหน้าก่อน พ่อแม่รู้ว่า ไม่เป็นเพศที่ตรงกับความต้องการก็อาจจะให้ทำลาย อันนี้ลองคิดดูว่าจะ เกิดอะไรขึ้น

นี่เป็นเรื่องของเทคโนโลยี แต่มันสัมพันธ์กับตัวคน เราต้องมอง ในลักษณะที่ว่า เป็นปัจจัย ๒ ด้าน แต่ในด้านของเทคโนโลยีเองก็เป็นตัว เอื้อต่อการเกิดปัญหา ปัญหานี้จะมีผลกว้างไกลอย่างไร ในเมื่อความเป็น ไปในระบบของธรรมชาติบางอย่างมนุษย์ยังรู้ไม่พอ ในการเกิดของลูก บาง ครอบครัวมีแต่ลูกชาย บางครอบครัวมีแต่ลูกหญิง แต่พอมองสังคมทั้งโลก

ธรรมชาติมันจัดอย่างไร (ที่จริงคือสัมพันธ์กันอย่างไร)ไม่รู้ จนทำให้จำนวนคนทั้งชายและหญิงค่อนข้างสมดุลกัน ไม่ค่อยผิดกันเท่าไร อันนี้มีกลไกอะไร **วิทยาศาสตร์เข้าถึงหรือยัง** แต่ถ้ามนุษย์จัดการเรื่องนี้ตามความต้องการของตน ผลอะไรจะเกิดขึ้น ระบบของธรรมชาติที่สร้างดุลยภาพในเรื่องของเพศชายเพศหญิง ที่ถูกมนุษย์จัดการตามใจชอบของตนนี้ อาจจะทำให้เกิดความเสียดุลเป็นอย่างยิ่งก็เป็นได้

สมมติว่าสังคมหนึ่งต้องการลูกผู้ชายอย่างเดียว ลูกผู้หญิงทำลายหมด อย่างในประเทศจีนสมัยก่อนก็เคยได้ยินใช่ไหมว่าเขาไม่ต้องการ ลูกผู้หญิง แต่ตอนนั้นเมื่อเกิดเป็นคนแล้วก็ทำลายยาก แต่ต่อไปนี้ทำลายได้ง่ายตั้งแต่ออยู่ในท้องยังไม่ทันได้เห็น คนสามารถใช้เทคโนโลยีโดยไม่ทันได้รู้สึกอะไรเพราะยังไม่เคยเห็นกัน คนนี้ถ้าไม่เคยเห็นกันก็ทำลายกันได้ง่าย **ถ้าคนจัดการกันเองแบบนี้ โลกมนุษย์ก็เสียดุล และอาจจะถึงความวิบัติ**

ทีวีก็มีอิทธิพลอย่างยิ่งในสังคม มันเป็นเทคโนโลยีด้านข่าวสาร ข้อมูลที่สำคัญอย่างยิ่ง และมีอิทธิพลอาจเรียกว่าสูงสุดก็ได้ ที่จริงมันเป็นเทคโนโลยีประเภทปลูกเร้าบันเทิงอย่างสำคัญ ในสังคมอเมริกันกำลังมีการถกเถียงกันในเรื่องอิทธิพลของทีวีในด้าน violence คือความรุนแรง ซึ่งในสังคมอเมริกันขณะนี้มีปัญหาหนักเหลือเกิน จนกระทั่งเป็นปัญหาของชาติ ต้องไปถกเถียงกันในรัฐสภาว่าจะแก้ปัญหากันอย่างไร จะมีกฎหมายห้ามมีอาวุธปืนส่วนตัวไหม เพราะมีเด็กประถมเอาปืนไปยิงกันที่โรงเรียน ขนาดเด็กก็ยังใช้สิทธิเสรีภาพในทางที่ผิด

ปัญหา violence คือความรุนแรงนี้ ถือว่าเกิดจากอิทธิพลของ

ทีวีมาก จนกระทั่งใหม่ๆ สดๆ นี่ก็เกิดการเคลื่อนไหวใหม่ในวงการ การศึกษา มีกลุ่มที่อาจเรียกว่าขบวนการ TV-Free America แปลได้ว่า ขบวนการอเมริกาปลอดทีวี เออละซี ในเมืองไทยใครเคยคิดบ้างว่าจะมีความ เคลื่อนไหวขนาดนี้ พวกครูอาจารย์ในเมืองอเมริกาบอกว่าไม่ไหวแล้ว ทีวี นี้มีผลร้ายต่อชีวิตจิตใจของเด็กและต่อสังคมมาก ผลดีผลร้ายบวกลบ กันแล้ว ไม่เอาทีวีดีกว่า

ตอนนี้เอาเป็นว่า อย่างน้อยเขาพยายามให้มีสัปดาห์ที่ปลอดทีวีสัก สัปดาห์หนึ่ง ก็เลยมีการเคลื่อนไหวและชวนกัน ในโรงเรียนบางแห่งก็เริ่มแล้ว เรียกว่าอยากจะให้มี National TV-Turn-Off Week สัปดาห์ปิดทีวีแห่ง ชาติ อย่างน้อยปีละครั้ง บางโรงเรียนประกาศว่าปีหน้าจะให้มี ๒ สัปดาห์

สังคมไทยกับเทคโนโลยี:

เรามีฐานแห่งความสัมพันธ์ที่ดีหรือไม่

ลองคิดดู นี่ก็เป็นเรื่องของไอทีโดยตรง เป็นเพียงตัวอย่างเท่านั้น อเมริกาเป็นอย่างไร ประเทศไทยน่าจะได้บทเรียนของเขามาใช้ประโยชน์ นี่คือบทเรียนของประเทศอเมริกา ถ้าเราเดินอย่างปัจจุบันก้าวหน้าไปใน ทิศทางนี้ สภาพที่รออยู่ข้างหน้าของสังคมไทยจะเป็นคล้ายๆ สังคมอเมริกา ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จะต้องถามว่าสังคมอเมริกันอย่างไรที่เป็นอยู่ใน ปัจจุบันน่าเป็นหรือน่าเอาอย่างใหม่ที่น่าเป็นนั่นเราได้ศึกษาดีหรือยัง

คนไทยเราน่าจะใช้ไอทีแบบหนามบ่งหนาม คือใช้มันให้เป็น ประโยชน์แบบย้อนกลับในการศึกษาให้รู้เท่าทันอย่างจริงจัง ให้รู้เข้าใจ สังคมที่พัฒนาแล้วว่าเขาเป็นอย่างไรทั้งด้านดีและด้านร้าย และกลั่นกรอง

เลือกเอาแต่ประโยชน์ ไม่ใช่มีแต่ติดตามเฉพาะผลผลิตทางอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีที่จะเอามาเสพบริโภคเท่านั้น เราต้องรู้เข้าใจสภาพสังคมของเขาด้วยว่ามีดีมีด้อยอย่างไร มีส่วนที่เป็นความเจริญและความเสื่อมอย่างไร อย่างน้อยเราควรแยกได้ว่าด้านไหนควรเป็นอย่างไร ด้านไหนไม่ควรเป็น

ขอพูดอย่างเบาๆ ว่า ถ้าเราเดินตามทางนี้ต่อไปเราจะเป็นอย่างอเมริกา ที่จริงเราอาจจะไม่เป็นอย่างอเมริกา แต่อาจร้ายยิ่งกว่าที่อเมริกาเป็นอยู่ในปัจจุบัน เพราะอะไร เพราะว่าสังคมไทยมีจุดอ่อนที่แยกจากอเมริกาอยู่บางอย่าง ซึ่งเป็นจุดอ่อนที่สัมพันธ์กับเรื่องวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้วย ที่ว่าอเมริกาแยกปัญหาเยอะ ถ้าไทยไม่ระวังจะแย่งยิ่งกว่าเขาจะขอยกตัวอย่างในส่วนของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ประการแรก สังคมไทยเป็นสังคมที่แทบจะถือได้ว่าไม่มีวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์เลย ถ้าเป็นอย่างนี้ก็เสียฐานเลยทีเดียว วัฒนธรรมวิทยาศาสตร์เป็นอย่างไร วัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ ก็คือวิถีชีวิตจิตใจของมนุษย์หรือผู้คนที่มีความใฝ่รู้ คิดอะไรเป็นเหตุเป็นผล ไม่เชื่อง่าย ไม่หลงงมงาย ชอบค้นคว้า ชอบพิสูจน์ทดลอง พบอะไรแล้วพยายามวิเคราะห์องค์ประกอบสืบสาวหาเหตุปัจจัยให้เข้าถึงความจริงให้ได้ ลักษณะอย่างนี้ถ้าเกิดมีขึ้นเป็นนิสัยจิตใจของผู้คนเราเรียกว่ามีวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ สภาพนี้สังคมไทยมีไหม พูดได้ว่าแทบตรงข้ามเลย

เราไม่มีวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ ผู้คนชอบเชื่ออะไรง่ายๆ หลงงมงาย ตื่นข่าว ใช้เทคโนโลยีสื่อสารข้อมูลก็ไม่มี อันนี้เป็นเรื่องที่ต้องพูดกันต่อไป แต่อย่างน้อยเราบอกว่าขาดวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ ถ้าอย่างนี้

แล้วฐานเราเสีย เราจะแยกว่าเขา อเมริกายังมีวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์อยู่ พอสมควร

ขอทำความเข้าใจก่อนว่า วัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ไม่ใช่ วัฒนธรรมเทคโนโลยี ต้องแยกให้ได้ หลายคนเข้าใจผิด พอถามว่า วิทยาศาสตร์คืออะไร ความหมายที่เขาให้คือเทคโนโลยี *อย่าว่าแต่ชาวบ้านเลย แม้แต่ผู้บริหารชั้นสูงไม่น้อยก็ยังแยกวิทยาศาสตร์กับ เทคโนโลยีไม่ออก นับว่าเป็นอันตรายอย่างยิ่ง วัฒนธรรมเทคโนโลยี ไม่ใช่วัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ เดี่ยวจะต้องพูดกันต่อไป*

ในที่นี้จะพูดไว้ก่อนว่า ในแง่นี้เทคโนโลยีนั้นตรงกันข้ามกับ วิทยาศาสตร์เลย ยกตัวอย่างเช่น *เทคโนโลยีไปกันได้กับไสยศาสตร์ และความเชื่อมกาย แต่วิทยาศาสตร์ไปกันไม่ได้กับไสยศาสตร์ และความเชื่อแบบนั้น* เราอาจใช้เทคโนโลยีผลิตวัตถุมงคลได้ที่ละเป็นหมื่นเป็นแสน แทนที่จะทำได้ช้าๆ โดยสิ้นเปลืองเวลามากกว่าจะได้ชิ้นหนึ่งๆ หรือถ้าเราพรมน้ำมนต์ด้วยมือไม่พอหรือไม่ทันก็ใช้เทคโนโลยีฉีดเลยทีเดียว ได้ทั่วห้องประชุม หรือจะใช้เทคโนโลยีด้านสื่อสารข้อมูลโฆษณาฤทธิ์เดชของวัตถุมงคลก็ได้ ทำให้แพร่หลายไปไกลและมีผลกว้างขวางต่อสังคม เป็นโลกาภิวัตน์อย่างแท้จริง พูดสั้นๆ ว่า *เทคโนโลยีเอื้อต่อไสยศาสตร์ได้มาก*

ผลข้างเคียงของเทคโนโลยีอีกอย่างหนึ่งคือการหนุนวัฒนธรรมบริโภคนิยม *เทคโนโลยีไปกันได้ดีกับค่านิยมบริโภคนิยม* โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันเทคโนโลยีที่ผลิตและใช้กันแน่นในด้านการเสพบริโภคนิยม ทำให้คนหันไปมุ่งหาสิ่งบำรุงบำเรอความสะดวกสบาย สร้างนิสัยที่เป็นนักบริโภคนิยมยิ่งขึ้น ไม่เป็นนักผลิต อันจะเป็นเรื่องที่มีผลร้ายแรงมาก ตรงกันข้ามกับ

วัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ เพราะฉะนั้นจะต้องพูดต่อไปถึงวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่งที่คนไทยขาด ที่พูดไปเมื่อกี้คือการขาดวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ พูดสั้นๆ ก็คือ ขาดความรู้

รู้จักไทย เข้าใจฝรั่ง: ผลต่างที่เกิดจากเทคโนโลยี

ประการต่อไป ขอแยกเทคโนโลยีเป็น ๒ แบบก่อน (เนื่องจากเทคโนโลยีมีหลายลักษณะ หลายประเภท) คือ **เทคโนโลยีเพื่อการผลิต** และ **เทคโนโลยีเพื่อการบริโภค** เทคโนโลยีเพื่อการผลิตนี้สำคัญมาก ในฐานะเป็นฐานของอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมเจริญขึ้นมาด้วยเทคโนโลยีเพื่อการผลิต เทคโนโลยีเพื่อการบริโภคเป็นผลผลิตของอุตสาหกรรม เรานำมาใช้เพื่อการบริโภค เช่น การเล่นเกมส์ เป็นต้น เกมส์ต่างๆ นี้เป็นตัวอย่างของเทคโนโลยีเพื่อการบริโภค ถ้าแยกเรื่องนี้ได้แล้วเราจะเกิดความเข้าใจที่จะทำอะไรๆ ต่อไปเกี่ยวกับอนาคตของสังคม

เทคโนโลยีเพื่อการบริโภคเป็นปัจจัยสร้างนิสัยของนักบริโภค จึงไปด้วยกันกับวัฒนธรรมบริโภค ส่วนเทคโนโลยีด้านการผลิตจะหนูนกันมากับวัฒนธรรมที่เรียกง่ายๆ ว่าวัฒนธรรมอุตสาหกรรม ฝรั่งสร้างอุตสาหกรรมมาด้วยเทคโนโลยีเพื่อการผลิต แล้วเขาก็สร้างนิสัยแบบนักอุตสาหกรรมคือนักผลิตขึ้นมาด้วย **วัฒนธรรมอุตสาหกรรมเป็นวัฒนธรรมของนักผลิต** แต่ไม่ใช่เป็นนักผลิตอย่างเดียว ขอใช้คำว่าวัฒนธรรมที่ทำให้มีนิสัยสู้สิ่งยาก คือมีความเพียรพยายามสูง มีความอดทน มีใจสู้บากบั่นเพียรพยายามที่จะแก้ไขจัดปัญหาอุปสรรคต่างๆ เพื่อผลิตและ

สร้างสรรค์ให้สำเร็จ วัฒนธรรมแบบอุตสาหกรรมสร้างนิสัยในการผลิต และให้เป็นนักสู้

ฝรั่งได้เปรียบคือมีภูมิหลังที่ยากลำบาก ฝรั่งสร้างอุตสาหกรรมขึ้นมาเพื่ออะไร ฝรั่งบอกเองว่าเพื่อแก้ไขความแร้นแค้นขาดแคลน อันนี้เป็นสภาพสังคมฝรั่งก่อนเกิดอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมเกิดมาเพื่อแก้ไขปัญหาอันนี้ ฝรั่งทนทุกข์ลำบากในสภาพแวดล้อมที่ไม่อำนวย อากาศหนาว เย็นบีบคั้นและขาดแคลนสิ่งบริโภค เขาจึงสร้างอุตสาหกรรมขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหา นี้ โดยมีความเพียรพยายามอย่างสูงที่จะสู้ปัญหา และสร้างผลสำเร็จขึ้นมาด้วยความเพียรพยายามของตน ท่ามกลางความพยายามอย่างนี้ เขาจึงต้องใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาโดยไม่หวังพึ่งสิ่งภายนอก พยายามใช้สติปัญญาคิดค้นและทำสืบกันมาอย่างต่อเนื่อง ในยุคนี้พอพยายามคิดแก้ปัญหาอย่างหนึ่งแต่คิดไม่สำเร็จตลอดชีวิตจนตัวตายไป ลูกโตขึ้นมาก็คิดต่อ พยายามหาทางดิ้นรนชวนขวายไม่สำเร็จจนลูกตาย หลานก็มาต่ออีกคิดไปจนสำเร็จจนได้ ก็ทำให้เกิดความสำเร็จ ๒ ด้าน คือ ได้ผลผลิตเกิดความเจริญด้วย และได้นิสัยสู้สิ่งยากเป็นนักผลิตด้วย อันนี้เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง

ตกลงว่าฝรั่งมีวัฒนธรรมอุตสาหกรรม ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือ เป็นนักผลิตและสู้สิ่งยาก ซึ่งใกล้ๆ กับความเป็นนักสร้างสรรค์

หันมาดูคนไทยเรา เรามีภูมิหลังของชีวิตที่สุขสบาย ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว ธรรมชาติอำนวย อุดมสมบูรณ์ ไม่เดือดร้อนเท่าไร มีอะไรจะต้องทำก็พอผ่อนผันได้ เช่นบอกกันว่าเดือนหน้าจะซ่อมบ้าน พอถึงเวลาก็ผิดว่าเดือนหน้าอีกเดือนหนึ่ง ผัดไปเรื่อยๆ ไม่เป็นไม่ตายอะไร จนเป็นปีก็

ไม่ได้ซ่อม แต่ในเมืองฝรั่งทำได้ใหม่ เมื่อใกล้ฤดูหนาวจะมา ถ้าตัดไปปล่อยให้บ้านมีช่องให้ลมเข้าได้ก็หนาวตาย มีเรื่องจะต้องทำทันทีคนไทยมีชีวิตสุขสบายผัดวันประกันพรุ่งได้ ทำให้มีนิสัยที่โน้มไปในทางที่เห็นแก่ความง่าย ถ้าแรงก็กลายเป็นความมั่งง่าย เรียกว่า ง่าย ๆ ว่า เกิดความประมาท อันนี้สำคัญมาก อย่าว่าอาตมภาพดิเตียนสังคมไทยแรงเกินไป แต่ขอให้เรามาสำรวจตัวเองเพราะเราต้องการแก้ไขปรับปรุง

เราอยู่กันมาในสภาพอย่างนี้ พอเทคโนโลยีมา เราก็เจอเทคโนโลยีประเภทเพื่อการบริโภคก่อนเลย และเป็นเทคโนโลยีสำเร็จรูปมาแล้ว คนอื่นเขาสร้างมาเสร็จ เราได้ใช้โดยไม่ต้องผลิตเอง ปัญหาที่มาโดยไม่รู้ตัว เราไม่ได้คิดเพียรพยายามทำ เราไม่ได้สร้างสรรค์มาเอง ตรงกันข้ามกับฝรั่งที่เขาจะได้อะไรมาเขาต้องผลิตมันขึ้น ของเราไม่ต้องเลย พอเจอก็เจอเทคโนโลยีเพื่อการบริโภค ได้ใช้ทันทีโดยไม่ต้องสร้างสรรค์ เราก็มุ่งรับเทคโนโลยีเพื่อการบริโภค

คนไทยรับเทคโนโลยีประเภทไหนมาก ขอถามหน่อย รับเทคโนโลยีเพื่อการผลิต หรือรับเทคโนโลยีเพื่อการบริโภคมก คนไทยเน้นเทคโนโลยีเพื่อการบริโภคมกกว่าใช้ใหม่ แม้แต่เทคโนโลยีอันเดียวกันในการนำมาใช้เราก็ใช้เพื่อการบริโภคมกกว่าใช้ใหม่ อย่างเช่นทีวีเป็นเทคโนโลยีด้านข่าวสารข้อมูล เวลาดูก็ดูเพื่อเสพเพื่อบริโภครายการบันเทิงสนุกสนาน ไม่ค่อยดูรายการที่จะหาความรู้มาพัฒนาสติปัญญาและคุณภาพชีวิต

เมื่อคนไทยของเราได้บริโภคผลผลิตที่ตนไม่ได้สร้างขึ้น มันก็มาพ่วงมาหนุนกันกับนิสัยทางจิตใจที่ไม่ค่อยมีความเพียรบากบั่น

เห็นแก่ความง่ายความสะดวก ทำให้เกิดความหลงระเหิงเพลิดเพลินติดอยู่กับความตื่นเต้นสนุกสนาน พอมีนิสัยพื้นฐานแบบนี้แล้ววัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่งก็ได้ช่องเข้ามาขยายช่องทางให้ คือวัฒนธรรมทางไสยศาสตร์และการหวังพึ่งอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์เทพเจ้าหรือปัจจัยภายนอกที่จะอ่อนวอนดลบันดาลให้ ต้องการอะไรแทนที่จะเพียรพยายามใช้สติปัญญาคิดค้นจนถึงที่สุดก็ไม่เอา กลับไปอ่อนวอนขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาล ขอให้เจ้าพ่อเจ้าแม่ทำให้ ก็เป็นทางลัดที่ทำให้ตัวเองไม่ต้องกระทำ ไม่ต้องใช้ความเพียรและเป็นระบบถ่ายโอนภาระ พบปัญหาที่ไม่สู้ไม่พยายามแก้ไขด้วยตนเอง แต่ยกปัญหาไปให้เทวดาแก้ไข

วัฒนธรรมอย่างนี้ก็ส่งเสริมความเห็นแก่่ง่ายหน้าเข้าไปอีก ต้องขอภัยถ้าจะต้องใช้ศัพท์แรงบ้างว่าความมั่งง่าย วัฒนธรรมแบบนี้ก็ส่งเสริมจิตใจให้เสียนิสัย คือเกิดความมั่งง่ายยิ่งขึ้น มีเรื่องราวปัญหาอะไรก็ไปหาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยทำให้ไม่ต้องทำเอง ก็ได้ทั้งความเห็นแก่่ง่าย ไม่สู้สิ่งยาก มั่งง่าย ขาดความเพียรพยายาม เห็นแก่ความสนุกสนานสะดวกสบาย ติดในความสะดวกสบาย พูดสั้นๆ ว่า *ขาดความสู้สิ่งยาก*

ที่ว่ามานี้เป็นปัญหาพื้นฐานสำคัญในการที่เราจะอยู่ในโลกแห่งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่อไป จุดนี้ต้องแก้ไขได้ ถ้าแก้ไขไม่ได้อย่าหวังเลยว่าสังคมไทยจะอยู่ได้ด้วยดี ฉะนั้นขออย่าว่าต้องแก้ไขได้

ถ้าไม่ระวัง จะไม่ได้ทั้งบทเรียนและแบบอย่าง

เอาเป็นว่า ในความสัมพันธ์กับเทคโนโลยี ต้องยอมรับว่าฝรั่งมีข้อดีที่เขามีวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ที่ทำให้เป็นนักค้นคว้าและมีความใฝ่รู้

แล้วก็มีวัฒนธรรมอุตสาหกรรมในกระบวนการผลิตเทคโนโลยี และใช้เทคโนโลยีมาพัฒนาอุตสาหกรรมอีก ทำให้เป็นนักผลิตและเป็นคนสู้สิ่งยาก

อย่างไรก็ตาม เวลานี้ก็น่าเสียดายว่า ฝรั่งเศสโดยเฉพาะอเมริกันเป็นสังคมที่พัฒนามาก จนตัวเขาก็ภูมิใจมากกว่าเขาได้เปลี่ยนมาเป็น post-industrial society คือเป็นสังคมที่ผ่านพ้นอุตสาหกรรมมาเป็น consumer society คือเป็นสังคมบริโภคนิยมแล้ว คนฝรั่งเศสในปัจจุบันไม่เคยได้รับรสความยากลำบากความขาดแคลนอย่างบรรพบุรุษของตนเอง เกิดมาก็มีความพร้อม อย่างที่คนไทยบอกว่าเกิดมาคาบซ้อนเงินซ้อนทอง ฝรั่งเศสเริ่มมั่งง่ายขึ้นมาบ้าง จะเห็นว่า เวลานี้ฝรั่งเศสเก่ากำลังตีเตียนฝรั่งเศสรุ่นใหม่กว่ามักจะหยิบโหย่งสำรวย มีวัฒนธรรมแบบตามใจตัว สังคมเริ่มเสื่อมมีปัญหา

ความตกต่ำของสังคมอเมริกันมีมากในปัจจุบันนี้ โดยเฉพาะที่สำคัญยิ่งคือการศึกษา ที่เขาตีเตียนกันเองว่ามีผลลัมฤทธิ์ด้อยลงๆ ต่อเนื่องกันมาเกินกว่า ๒๐ ปีแล้ว เหตุปัจจัยที่น่าสังเกตอย่างหนึ่งคือแนวความคิดที่เสียดุลเอียงดิ่งไปข้างเดียวในทางที่จะตามใจเด็ก โดยมัวแต่เน้นหนักในแง่ที่ว่า ทำอย่างไรจะให้บทเรียนและกิจกรรมง่าย เป็นที่สนใจแก่เด็ก ถ้าเด็กไม่สนใจก็ไม่ต้องเรียน แล้วครูก็พยายามตามเอาใจ

ที่จริงการสร้างบทเรียนและกิจกรรมให้น่าสนใจเป็นสิ่งที่ถูก แต่จะต้องควบคู่ไปด้วยกันกับการฝึกเด็กให้มีความใฝ่รู้ ที่จะทำให้เขาสนใจอยากเรียนจนไม่กลัวความยาก มิฉะนั้น ถ้าเอาแต่จะจัดการกับสิ่งภายนอกเพื่อเอาใจเด็ก โดยไม่มาจัดการกับจิตใจของตัวเองด้วย พอไปถึงขั้นหนึ่งก็จะกลายเป็นสุดโต่งของการเอาใจและการตามเอาใจ แล้วก็จะเกิดความผิดพลาดขึ้นมา เด็กจะไม่สู้สิ่งยาก อะไรรยากไม่เอาทั้งนั้น

ปัญหาจะเกิดขึ้น

เวลานี้สังคมอเมริกันกำลังได้รับผลอันนั้น ดังที่ปรากฏว่าสัมฤทธิ์ผลทางสมองในการศึกษาตกต่ำมาก และเห็นได้ชัดในการแข่งขันระหว่างชาติ ในตอนนี้ก็เกิดความริเริ่มของคนอเมริกันในการที่จะแก้ไขตัวเอง เพราะรู้สำนึกว่าการศึกษาของตนในระดับประถมและมัธยมตกต่ำมากก็เลยคิดจัดการแข่งขันเพื่อหาทางปรับปรุงประเทศของตนเอง ดังเช่นคราวหนึ่ง มีการแข่งขันทางคณิตศาสตร์ระดับโลก ๑๔ ประเทศ อเมริกาได้ที่ ๑๓ ประเทศที่ ๑๔ คือใคร คือประเทศไทย อันนี้เป็นตัวเลขที่แท้จริงอาตมา ไม่ได้พูดเล่น เวลานี้แข่งกันบ่อย เขาจัดให้สู้กันเวทีโลก

ขณะนี้ระบบการแข่งขันกำลังเข้ามาในวงการการศึกษาด้วยอย่างรุนแรงมาก ในช่วงเวลาที่สหรัฐอเมริกากำลังตกต่ำและคร่ำครวญถึงความเสื่อมสลายของสังคม ซึ่งเราจะต้องรู้เข้าใจเท่าทัน

สังคมอุตสาหกรรมหรือวัฒนธรรมอุตสาหกรรม โดยศัพท์ก็บอกในตัวย่อแล้วว่าต้องขยันหมั่นเพียร เพราะอุตสาหกรรมมาจากคำภาษาอังกฤษว่า industry ซึ่งแปลว่า ความขยันหมั่นเพียร ผู้บัญญัติศัพท์ภาษาไทยก็เอาตามภาษาอังกฤษ จึงบัญญัติเป็นศัพท์ภาษาไทยว่า *อุตสาหกรรม* แปลว่า *การกระทำด้วยความอุตสาหกรรม* คือทนสู้ ฮึดสู้ เพียรบากบั่นไม่ยอมระย่อท้อถอย แต่คนไทยเรามองอุตสาหกรรมเป็นอะไร เรามองในแง่ความสะดวกสบาย คล้ายกับจะพูดว่า อุตสาหกรรมคือกระบวนการผลิตสิ่งเสพสิ่งบริโภคที่จะอำนวยความสะดวกสบายสุขสำราญ เราไม่เคยคิดถึงความหมายของอุตสาหกรรมว่าฝรั่งคิดขึ้นมาอย่างไร *วัฒนธรรมอุตสาหกรรม* ที่แท้เป็นวัฒนธรรมของคนที่ยู่สิ่งยากมีความขยันอดทน

ถ้าคนของเราไม่มีความใฝ่รู้จากวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์และ
ไม่มีความรู้สิ่งยากจากวัฒนธรรมอุตสาหกรรมเป็นพื้นฐานและเป็น
ภูมิคุ้มกันแล้ว เราก็หันไปมุ่งบริโภคเทคโนโลยี และอุตสาหกรรม
ก็ถูกมองในแง่ผลที่ได้รับคือสิ่งบริโภค ผลิตภัณฑ์ที่ฟุ่มเฟือยฟุ้งเฟ้อ มันก็
จะซ้ำผลร้ายให้เกิดแก่สังคมของตัวเองเพราะการเห็นแก่ความสะดวก
สบายจากเทคโนโลยี ฤทธิ์เดชของเทคโนโลยีก็จะผาดแผลงขึ้นมาในทาง
ตรงข้ามกับที่ต้องการ แทนที่มันจะทำให้สังคมของเราพัฒนา ก็กลับจะ
ทำให้สังคมของเราตกต่ำลงไป เพราะเรามองเทคโนโลยีในด้านของความ
สะดวกสบายที่จะบริโภคเท่านั้น

สภาพของมนุษย์ที่เป็นนักเสพเทคโนโลยี

ผลอะไรที่จะตามมาจากฤทธิ์เดชของเทคโนโลยีในด้านการเสพ
บริโภค หรือใช้บำรุงบำเรอความสุข ก็ลองสรุปดู

๑. *คนมักง่ายยิ่งขึ้น* เพราะเทคโนโลยีแบบนี้ทำให้คนสะดวก
จะทำอะไรก็เพียงแค่อัดปุ่มเอา ไม่ต้องเพียรพยายาม จะใช้อะไรจะทำอะไร
ก็ง่ายไปหมดเพราะเทคโนโลยีช่วย ในเมื่อไม่มีนิสัยเก๋าในการรู้สิ่งยาก ที่
อยากจะทำ การสร้างสรรค์ต่อไปด้วยความเพียรพยายาม ฐานเดิมไม่ดีอยู่
แล้ว ความสะดวกสบายไม่มีอะไรบีบบังคับและความรู้สึกอยากได้รับการ
บำรุงบำเรอจะได้สบายไม่ต้องทำอะไร ตัวนี้ก็จะมาซ้ำ ทำให้ยิ่งเห็นแก่ง่าย
หนักขึ้น เทคโนโลยีกลายเป็นมาซ้ำนิสัยเสียคือเห็นแก่ง่ายหรือมักง่ายยิ่งขึ้น

๒. *คนกลายเป็นคนทุกข้ง่าย* เพราะการทำอะไรโดยไม่ต้อง
เพียรพยายาม หาความสุขสะดวกสบายได้ง่าย ถ้าไม่มีความใฝ่สร้างสรรค์

มีแต่ความไฝ่เสพ คนไม่มีภูมิด้านทาน ก็จะอ่อนแอเปราะบาง พอขาดสิ่งบำรุงบำเรอนิดหน่อยก็ทุกข์ทันที หันไปเจออะไรที่จะต้องทำ ก็ทุกข์ทันที คนในยุคนี้จะทุกข์ง่าย

หันไปดูในยุคก่อนๆที่คนในยุคนี้เห็นว่าเขามีความลำบากยากแค้น เมื่อเปรียบเทียบกับกันจะเห็นว่าคนยุคนั้นเป็นคนที่ยุทธ์ได้ยาก แต่คนปัจจุบันนี้ทุกข์ง่ายเพราะว่าสบายจนเคย อะไรๆ ก็ง่ายไปหมด มีสิ่งบำรุงบำเรอเหลือล้น คนจะเปราะบางอ่อนแอ ขาดอะไรนิดก็ทุกข์ ไม่ได้อะไรอย่างใจนิดก็ทุกข์ เจออะไรจะต้องทำหน่อยก็ทุกข์ ไปๆ มาๆ เลยฆ่าตัวตายง่าย

สภาพนี้กำลังเป็นมากในประเทศที่พัฒนาแล้ว ฉะนั้นสังคมยิ่งสบายคนยิ่งฆ่าตัวตาย สถิติชัดมากในประเทศสหรัฐอเมริกาหรือในญี่ปุ่นก็มาก แถมคนที่ไม่ฆ่าตัวตายคือเด็กวัยรุ่นกลับมาฆ่าตัวตายมาก อเมริกา กำลังหัวนวิตกว่าทำไมวัยรุ่นจึงฆ่าตัวตายกันมาก คนวัยรุ่นมีความสุขสบายเหลือล้นทำไมจึงคิดฆ่าตัวตาย แต่คนในสังคมที่ยากแค้นไม่คิดฆ่าตัวตาย ให้ท่านดูเถิดะ ยิ่งยากแค้นยิ่งรักชีวิต อันนี้เป็นข้อสังเกต

เป็นอันว่า คนที่อยู่ในสังคมแบบนี้เมื่อใช้เทคโนโลยีไม่เป็น ผลร้ายจะเกิดคือเป็นคนทุกข์ง่ายแล้วก็จะฆ่าตัวตายง่าย สังคมไทยก็ชักจะมีแนวโน้มในลักษณะนี้แล้ว

๓. **อินทรีย์เสื่อมความเฉียบคม** มนุษย์เราอยู่ในโลกนี้ต้องใช้อินทรีย์ คือ ตาหู ฟัง สมองคิด มือทำงานต่างๆ เราจึงต้องฝึกฝนอินทรีย์ ทำให้มีความถนัดชำนาญชัดเจนยิ่งขึ้น แต่พอนำเทคโนโลยีมาขยายวิสัยของอินทรีย์ และมาทำหน้าที่แทน เราก็ไม่ต้องใช้อินทรีย์ เราก็เลยลืมฝึกอินทรีย์ของเรา ต่อมาจะทำอะไรก็ใช้เทคโนโลยีทำให้หมด เมื่อก่อนต้องคิด

เลขในใจ มีวิชาเลขคิดในใจ หลายคนเก่งขนาดเลขทศนิยมหลายตำแหน่งก็คิดได้ ฝึกสมองมาดี แต่พอมีเครื่องคิดเลข มีคอมพิวเตอร์ คนไม่คิดเองต่อมากลายเป็นคนสมองนึ่มคิดเลขไม่ออก พอไม่มีเครื่องคิดเลขแล้วคิดไม่ได้เลย อันนี้เป็นเพราะไม่ฝึกฝนอินทรีย์

อินทรีย์นี้ยิ่งฝึกยิ่งได้ผล อย่างช่างบางคนฟังเสียงเครื่องยนต์บีบก็บอกได้เลยว่าเสียที่จุดไหน แก้ได้ตรงจุด ตาก็เหมือนกันเมื่อฝึกก็เฉียบคมขึ้น หมอบบางคนเห็นคนไข้ก็พอจะบอกได้เลยว่าเป็นโรคที่ส่วนนั้น พอถามอีก ๒ - ๓ คำก็รู้เลยว่าเป็นโรคนี้ เวลาที่คนไข้มาหมอก็ส่งเข้าเครื่องเอาไปเข้าโน่นเข้านั่น ใช้เครื่องแทนหมด ถ้าไม่ฝึกอินทรีย์ไว้ ต่อไปความเสื่อมของอินทรีย์ก็เกิดขึ้น ดังนั้นถึงแม้เทคโนโลยีเจริญแต่ตัวมนุษย์เองจะเสื่อม แล้วก็จะมีผลอีกอย่างหนึ่งตามมา เดี่ยวค่อยพูด

พอเกิดความเสื่อมและด้านของอินทรีย์ สิ่งที่ตามมาก็คือ การพึ่งพาเทคโนโลยี โดยไม่เป็นตัวของตัวเอง มนุษย์หมดอิสระภาพ เวลาที่อเมริกาที่กำลังวิตกเหมือนกันว่า มนุษย์ยุคต่อไปอาจจะมีสภาพที่เรียกว่า technological dependence คือการพึ่งพาเทคโนโลยี ถ้าไม่มีเทคโนโลยีแล้วทำอะไรไม่ได้ ไม่มีหม้อหุงข้าวไฟฟ้าก็หุงข้าวไม่เป็น ถ้าไม่มีเครื่องซักผ้าต่อไปก็ซักผ้าไม่เป็น ไม่มีเครื่องคิดเลขก็คิดเลขไม่ได้ ไม่มีเครื่องยนต์กลไก ก็ทำอะไรไม่เป็นหมดเลย ชีวิตต้องพึ่งพาเทคโนโลยี อยู่ด้วยตนเองไม่ได้ คราวนี้จะเกิดปัญหาใหญ่

การพึ่งพาเทคโนโลยี เกิดขึ้นได้ ๒ ด้าน คือ

๑. การพึ่งพาในแง่การดำเนินชีวิตและการทำงาน ดังตัวอย่างที่กล่าวมาแล้ว

๒. *การพึ่งพาในด้านความสุข* เมื่อคนลืมนัด มุ่งหาความสุขสบายจากเทคโนโลยี ความสุขก็จะไปขึ้นอยู่กับเทคโนโลยีหมด ถ้าขาดเทคโนโลยีประเภทบริโภคนิยมจะลำบากสิ่งฟุ่มเฟือยบำรุงบำเรอต่างๆ คนจะไม่สามารถมีความสุข จะมีความทุกข์มาก ชีวิตหมดอิสรภาพ ความสุขต้องขึ้นอยู่กับเทคโนโลยี ก็คือ ต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอกหรือขึ้นอยู่กับวัตถุ คนไม่มีความสุขเป็นของตนเอง

ที่ว่ามานี้คือปัญหาที่เราจะต้องแก้ไข ถ้าปล่อยอย่างนี้เทคโนโลยีจะเป็นโทษมากกว่าเป็นคุณ จะมีสภาพที่เป็นทั้ง indolence คือการขาดความเพียร เฉื่อยเฉะเกียจคร้าน indulgence เป็นคนหมกมุ่นหลงอยู่ในความสุขสำราญ แล้วก็ dependence คือพึ่งพามาก เป็นอันว่าเราจะต้องหาทางแก้ไขเพื่อไม่ให้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเกิดผลร้าย

นอกจากจะเกิดความเสียหายต่อคุณภาพของแต่ละคนแล้ว เทคโนโลยีที่ปฏิบัติหรือใช้ไม่ถูก จะเกิดผลร้ายที่เป็นการพึ่งพาในระดับสังคมด้วย เมื่อถึงนี้เสียคุณภาพบุคคล ทีนี้ในระดับสังคม นอกจากคนเป็นทาสของเทคโนโลยีแล้ว สังคมหรือประเทศชาติก็จะเป็นทาสของสังคมอื่นทางเทคโนโลยีด้วย

คนเป็นทาสของเทคโนโลยีคือต้องอาศัยเทคโนโลยี ขึ้นอยู่กับมัน ทีนี้สังคมเป็นทาสในทางเทคโนโลยีคืออย่างไร คือจะถูกครอบงำโดยประเทศเจริญกว่าที่เป็นผู้ผลิต เนื่องจากตัวเองผลิตเทคโนโลยีไม่เป็น ได้แต่บริโภคก็ต้องพึ่งพาประเทศอื่น ต้องพึ่งพาการนำเข้าเทคโนโลยี เป็นการพึ่งพาในระดับสังคมหรือประเทศชาติ

นอกจากนั้น เทคโนโลยีก็จะนำค่านิยมแบบ “วัตถุนิยม” เข้ามา

ทำให้เกิดความหลงใหลมัวเมายิ่งขึ้น แล้ววัฒนธรรมต่างชาติอันไม่เพียง
ประสงค์ต่างๆ ก็จะหลั่งไหลเข้ามา และเราก็จะต้องถูกรอบงำในทาง
วัฒนธรรมอีกด้วย อันนี้เป็นเรื่องในระดับสังคมที่มีผลกว้างไกล

ที่นี้ในแง่สังคมเดียวกัน **ต่อไปสังคมอาจมีการแยกชนชั้นอีก
แบบหนึ่ง** ชนชั้นหนึ่งคือคนจำพวกที่มีความถนัดชัดเจนหรือเป็นผู้ใช้ผู้
ผลิตเทคโนโลยี ผู้ที่มีความสามารถเชิงเทคโนโลยีจะมีอำนาจครอบงำสังคม
ส่วนคนกลุ่มใหญ่ที่ไม่ฝึกฝนอินทรีย์เพราะพึ่งพาเทคโนโลยีจนเกินไป
ในที่สุดก็จะกลายเป็นทาส เป็นคนที่อยู่ใต้อำนาจ ถ้าคนที่เป็นผู้สามารถทาง
เทคโนโลยีไม่ทำอะไรให้ คนพวกนี้จะอยู่ไม่ได้ คนส่วนใหญ่ก็จะเกิดปัญหา

นี่คือเรื่องซึ่งเป็นข้อที่ควรระวังไว้ ซึ่งเราจะต้องเตรียมตัว
แก้ไขปัญหา และทำการสร้างสรรค์ประเทศชาติให้ถูกต้อง ที่นี้ในเวลา
เหลือน้อยนี้จะขอพูดในแง่การแก้ไขบ้าง ว่าเราจะแก้ไขปัญหากันอย่างไร

การพัฒนามนุษย์เพื่อแก้ปัญหากจากเทคโนโลยี

การแก้ไขระยะยาวที่สำคัญที่จะเว้นไม่ได้คือเรื่องของการศึกษาการ
ศึกษาที่เตรียมคนให้มีทุนขั้นพื้นฐาน คือคุณภาพของคน เริ่มจากจิตใจ
หรือนิสัยอย่างที่ยกเมื่อกี้แล้ว ซึ่งขอนำมาทวนว่าจะต้อง

๑. **สร้างความใฝ่รู้** ทำให้คนมีวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ วิทยา-
ศาสตร์เข้ามาเมืองไทยนานมาแล้ว นับแต่ในหลวงรัชกาลที่ ๔ ที่เราบอกว่า
พระองค์ทรงเป็นพระบิดาแห่งวิทยาศาสตร์ไทย ก็ร้อยกว่าปีมาแล้ว แต่
เมืองไทยเรายังไม่มีวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ ไม่มีวิถีชีวิตวิทยาศาสตร์ ฉะนั้น
จะต้องสร้างคุณสมบัตินี้ โดยเฉพาะความใฝ่รู้ให้ได้ และวัฒนธรรมวิทยา

ศาสตร์ที่ว่านี้ จะต้องเป็นวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ ที่ปรับตัวใหม่อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งตั้งอยู่บนฐานความคิดที่ถูกต้อง

๒. *สร้างความรู้สึกลึก* คือความเพียรพยายามในการกระทำการให้สำเร็จ หรือการที่จะต้องทำการให้สำเร็จให้ได้ด้วยความเพียรพยายามของตน ซึ่งสร้างได้ด้วยวัฒนธรรมอุตสาหกรรม แต่เป็นวัฒนธรรมอุตสาหกรรมที่ปรับปรุงใหม่ ต้องเน้นตรงนี้ไว้ด้วย เพราะวัฒนธรรมอุตสาหกรรมของฝรั่งเราก็ไม่ควรยอมรับ จริงอยู่ฝรั่งใช้วัฒนธรรมอุตสาหกรรมของเขาสร้างสังคมของเขามาให้เจริญรุ่งเรืองพร้อมได้ แต่วัฒนธรรมอุตสาหกรรมของฝรั่งก็มีจุดด้อยคือความคับแคบ นำมาสู่ปัญหาปัจจุบันคือ ความขัดแย้งในโลก ในสังคม และการทำลายธรรมชาติแวดล้อม

จากวัฒนธรรมอุตสาหกรรมของฝรั่งนั้น ผลร้ายก็ตามมาด้วยสิ่งที่ดีเราก็ยอมรับ ส่วนชั่วเราก็ต้องรู้ เราต้องแก้ไข ปรับวัฒนธรรมอุตสาหกรรมของฝรั่งเสียใหม่

วัฒนธรรมอุตสาหกรรมของฝรั่ง มีข้อที่ควรสังเกตไว้ในการที่จะคิดแก้ไขปรับปรุง คือ

ก) เกิดขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาความขาดแคลน ต่อมากระแสก็แรงเข้มขึ้นไปในทางที่จะคำนึงถึงความต้องการส่วนตัว เน้นความเห็นแก่ตัว สนองสิ่งที่เรียกว่าตัณหาหรือโลภะ เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบมุ่งหาผลประโยชน์

ข) ผูกพันกับระบบแข่งขัน ซึ่งหมายถึงการที่จะต้องเอาชนะ และ

ทำให้ต้องมุ่งหาอำนาจและความได้เปรียบ ยิ่งในเวทีโลกก็ยิ่งต้องคิดหาวิธีการที่ซับซ้อนในการที่จะเพิ่มพูนรักษาอำนาจ การครอบงำและเอาเปรียบกัน

ค) ตั้งอยู่บนฐานความคิดที่ผิดคือความคิดที่จะพิชิตธรรมชาติ ที่พูดว่ามีมาตั้งสองพันกว่าปีแล้ว และได้เป็นรากฐานของการพัฒนา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งมาเป็นรากฐานของวัฒนธรรมอุตสาหกรรม อีกชั้นหนึ่ง เพราะฉะนั้น วัฒนธรรมอุตสาหกรรมของฝรั่งจึงตั้งอยู่บนฐาน ของความคิดอันนี้ คือการคิดที่จะพิชิตธรรมชาติ ซึ่งปัจจุบันฝรั่งก็ยอมรับ แล้วว่าผิด พร้อมทั้ง

ง) มีแนวความคิดอีกอย่างหนึ่งที่แฝงตัวคอยผลักดันอยู่โดยไม่รู้ตัว ซึ่งเป็นฐานของระบบเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของฝรั่ง คือ ความเชื่อว่ามนุษย์จะมีความสุขมากที่สุดเมื่อเสพมากที่สุด นี่เป็นฐานทางความคิด ข้อที่สองของอุตสาหกรรมที่พัฒนามา ซึ่งตอนนี้จะต้องปรับใหม่

วัฒนธรรมวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมอุตสาหกรรมจะต้องปรับใหม่ด้วยการก้าวไปอีกชั้นหนึ่ง คือจะต้องรื้อฟื้นวัฒนธรรมพุทธขึ้นมา ประสาน หรือมาปรับปรุงวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมอุตสาหกรรม นั้น วัฒนธรรมพุทธนี้จะต้องระวางว่า ไม่ใช่วัฒนธรรมไสยศาสตร์ ต้องแยกกันให้ได้

วัฒนธรรมไสยศาสตร์ไม่ส่งเสริมความใฝ่รู้และไม่หนุนไม่เกื้อ การแสวงปัญญา ไสยศาสตร์เป็นเรื่องลึกลับก็คือไม่ต้องรู้ นอกจากไม่ต้องรู้แล้วยังไม่ต้องทำด้วย มีแต่ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาลผลสำเร็จให้ สิ่งที่เรา ต้องทำคืออะไร คืออ่อนน้อมและนอมนอบ อ่อนน้อมไปนอมนอบไป การกระทำ

ของไสยศาสตร์ก็คือไม่ต้องทำ หรือการไม่ต้องทำคือการกระทำของไสยศาสตร์ โดยขอให้อำนาจลึกลับทำให้

ว่าโดยสาระ วัฒนธรรมไสยศาสตร์คือวัฒนธรรมที่ขัดขวางความใฝ่รู้และการสู้สิ่งยาก เพราะว่าใช้ระบบพึ่งพา ผากความหวังไว้ในศรัทธาที่เชื่ออำนาจดลบันดาลจากสิ่งลึกลับภายนอก ซึ่งมนุษย์เข้าไปสัมพันธ์ด้วยการอ่อนนวยและนอนรอคอยผล ส่วน *วัฒนธรรมพุทธศาสนา* มีลักษณะที่สำคัญ คือ

ก) *เป็นวัฒนธรรมแห่งการที่ต้องรู้* คือ ต้องรู้องค์ประกอบของสิ่งต่างๆ ต้องเข้าถึงเหตุปัจจัยของสิ่งทั้งหลาย เพราะพุทธศาสนาสอนว่า สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัย มนุษย์จะเป็นอยู่ด้วยดีและทำการต่างๆ อย่างได้ผลจะต้องเข้าถึงเหตุปัจจัยของสิ่งเหล่านั้น จึงต้องส่งเสริมปัญญา เป็นวัฒนธรรมแห่งปัญญาความใฝ่รู้ และ

ข) *เป็นวัฒนธรรมแห่งการที่ต้องทำ* เพราะพระพุทธศาสนาสอนว่ามนุษย์จะต้องพึ่งตนและทำตนให้เป็นที่พึ่งได้ การที่มนุษย์จะพึ่งตนได้ต้องทำได้ด้วยตนเอง ต้องมีความเพียร เพราะฉะนั้นพุทธศาสนาจึงมีชื่อว่ากรรมวาท และวิริยวาท พระพุทธเจ้าเรียกพระองค์เองว่าเป็น “กรรมวาที” ผู้ประกาศหลักการแห่งการกระทำ และ “วิริยวาที” ผู้ประกาศหลักการแห่งความเพียรพยายาม นี่คือพุทธศาสนา ฉะนั้นจะต้องเพียรพยายามทำการให้สำเร็จโดยใช้สติปัญญา ต้องพึ่งตนให้ได้ พุทธศาสนาเน้นอิสรภาพเริ่มด้วยการที่ต้องพึ่งตนให้ได้ เราจะต้องทำความสำเร็จที่ชอบธรรมให้ได้ด้วยตนเอง

พัฒนาคนบนฐานของวัฒนธรรมแห่ง ปัญญาและการเพียรทำ

วัฒนธรรมพุทธศาสนาเป็นวัฒนธรรมแห่งความใฝ่รู้และสู้สิ่ง
ยากอย่างมั่นคง แต่เวลานี้คนไทยที่เรียกตัวเองว่าเป็นชาวพุทธมีวัฒนธรรม
แบบไทย อันนี้เป็นเรื่องที่จะต้องตั้งข้อสังเกต ที่จริงเรื่องนี้เป็นหลักที่ไม่
ยาก มองเห็นง่าย ๆ

เราจำเป็นต้องเน้นวัฒนธรรมพุทธ เพราะอะไร เพราะว่ามันเป็น
อีกก้าวหนึ่งจากวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมอุตสาหกรรม

วัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ยังไม่พอ เพราะอะไร เพราะแม้ว่า
วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์จะสร้างความใฝ่รู้ มีนิสัยแห่งความคิดมีเหตุมีผล
และวัฒนธรรมอุตสาหกรรมจะช่วยให้สู้สิ่งยากก็จริง แต่เรื่องหนึ่งที่
วิทยาศาสตร์ไม่เคยพูดถึง คือ *การพัฒนาคน*

*วัฒนธรรมพุทธเน้นถือการพัฒนาคนเป็นหัวใจหรือเป็นแกน
กลางของทุกอย่าง* อันนี้เป็นสิ่งสำคัญ การพัฒนาคนเพื่ออะไร ก็เพื่อให้
มนุษย์มีอิสราภาพ จุดหมายของพุทธศาสนาคือพัฒนาคนเพื่อให้มีอิสราภาพ

วัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ส่งเสริมให้รู้เข้าใจธรรมชาติของวัตถุ
เรียนรู้ความจริงของโลกแห่งวัตถุ เป็นการเรียนรู้ธรรมชาตินอกตัว แม้จะ
เรียนชีววิทยาก็ไม่ได้มุ่งเรียนตัวชีวิตที่เป็นชีวิตจริงๆ แต่เรียนชีวิตทางด้าน
วัตถุหรือรูปธรรมด้านเดียวในฐานะสิ่งที่เราจะมองดูซึ่งเป็นธรรมชาติข้างนอก

นอกจากนั้น วิทยาศาสตร์เท่าที่เป็นมายังมีความคับแคบ เพราะ
มุ่งสนองความคิดมุ่งหมายใฝ่ฝันที่จะพิชิตธรรมชาติ (ภายนอก) และมา

ประธานรับใช้สนองความมุ่งหมายของวัฒนธรรมอุตสาหกรรม ซึ่งตั้งอยู่บนฐานแห่งความเชื่อที่ว่า ความสุขอยู่ที่การมีวัตถุเสพบริโภคอย่างพร้อมพร้อม ยิ่งเสพมากก็ยิ่งสุขมาก ซึ่งทำให้หันเหความสนใจออกไปจากการแก้ปัญหาทางด้านธรรมชาติในตัวของมนุษย์เอง มุ่งสนองความต้องการของตน ส่งเสริมโลภะหรือตัณหา เพิ่มแรงของความเห็นแก่ตัว ทำให้ชีวิตสูญเสียอิสรภาพ ขึ้นต่อวัตถุเสพบริโภคมากยิ่งขึ้น ดังที่ได้กลายเป็นสังคมของมนุษย์ที่มีวิถีชีวิตแบบบริโภคนิยม ฉะนั้นวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์จึงไม่สัมพันธ์กับเรื่องของการพัฒนาคนไปสู่อิสรภาพ

ด้วยเหตุนี้จึงจะต้องให้มีวัฒนธรรมพุทธเติมเข้ามา เพื่อที่จะสร้างความใฝ่รู้สู่สิ่งยาก พร้อมทั้งให้มีการพัฒนาคนไปสู่อิสรภาพ และการพัฒนาคนนั้นก็จะทำให้เทคโนโลยีไม่เป็นพิษเป็นภัยอีกด้วย เช่นว่าในขณะที่เราพัฒนาเทคโนโลยีภายนอก เราก็พัฒนาอินทรีย์ของเราไปด้วยตลอดเวลา พุทธศาสนาเน้นความไม่ประมาท ไม่ใช่ว่าพออาศัยสิ่งภายนอกได้ เราก็สบายปล่อยตัว การปล่อยตัวนั้นเรียกว่าความประมาท

พุทธศาสนาสอนหลักธรรมใหญ่ที่สุด คือ *ความไม่ประมาท* พุทธโอวาทก่อนปรินิพพานมีว่า “เธอทั้งหลาย จงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อม”

ความไม่ประมาทเป็นหลักธรรมที่ครอบคลุม เหมือนรอยเท้าช้าง ถ้าเรามีความไม่ประมาทอย่างเดียวกันเท่านั้นก็ไม่ต้องกลัวความเลื่อม และจะมีแต่เจริญเท่านั้น ในทางตรงข้าม ถ้าประมาทเสียอย่างเดียว ถึงจะเรียนรู้ธรรมมากมายสักก็ข้อก็ไม่ได้รับการปฏิบัติ ธรรมที่เรียนมากก็ไปอยู่ในตู้คัมภีร์นอนหลับหมด แต่ถ้าไม่ประมาท ธรรมเรียนมากก็ข้อก็ได้ปฏิบัติหมด

พุทธศาสนาสอนเน้นความไม่ประมาท ให้มีการพัฒนาตนอยู่ตลอดเวลา ฉะนั้นขณะที่เราอาศัยเทคโนโลยีมาช่วยทำงานทუნหรือแทนอินทรีย์ของเรา เราจะต้องไม่ลืมพัฒนาอินทรีย์ของเราควบคู่กันไปด้วย เพื่อเราจะได้ไม่ต้องมีชีวิตที่ขึ้นต่อเทคโนโลยี เมื่อเทคโนโลยีมีอยู่ เราก็ใช้มันให้เป็นประโยชน์ แต่เราอยู่เหนือเทคโนโลยีนั้นตลอดเวลา และถ้ามีเหตุขัดข้องขึ้นมาเราก็ใช้อินทรีย์ของเราได้ ฉะนั้น เราก็จะรักษาอิสรภาพไว้ได้ ทั้งในแง่อิสรภาพทางอินทรีย์คือการดำเนินชีวิตทำกิจการงาน และอิสรภาพทางความสุข

เนื่องจากเรื่องที่กำลังพูดอยู่นี้เป็นเรื่องใหญ่และมีความสำคัญมาก และในที่นี้ยังไม่มีเวลาที่จะอธิบายขยายความให้ชัดเจนเพียงพอ เมื่อได้พูดไว้โดยย่อแล้ว ก็ขอสรุปไว้อีกครั้งหนึ่ง แม้ว่าจะเป็นการพูดซ้ำๆ ดังนี้

วัฒนธรรมไสยศาสตร์ เป็นวัฒนธรรมแห่งการไม่ต้องรู้และไม่ต้องทำ (ยอมสยบแก่ความเร้นลับ และหวังอำนาจดลบันดาลภายนอกทำให้)

วัฒนธรรมเทคโนโลยีเชิงบริโภคนิยม ที่ขาดลอยจากฐานทางวิทยาศาสตร์ เป็นวัฒนธรรมแห่งการไม่ต้องรู้ และไม่ต้องทำ (มุ่งหาเทคโนโลยีสำเร็จรูปมาบำรุงบำเรอ หรือทำแทนให้ เพื่อจะได้เสพส่วยความสุขโดยไม่ต้องทำอะไร)

วัฒนธรรมวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมเทคโนโลยีอุตสาหกรรม เป็นวัฒนธรรมแห่งการต้องรู้และต้องทำ (แต่คับแคบและเสียดุล เพราะมองด้านเดียวเพียงธรรมชาติภายนอกตัวและเฉพาะด้านวัตถุ ด้วยทัศนะแบบเป็นปฏิปักษ์ โดยถูกอิทธิพลแนวความคิดทางปรัชญาครอบงำ

และผลักดันให้มุ่งตั้งไปในทางที่จะเอาชนะธรรมชาติ และถูกชักจูงด้วยแรงจูงใจแบบอุตสาหกรรมให้สนองความเชื่อที่จะบรรลุความสุขสมบูรณ์ด้วยการมีวัตถุพร้อมนำไปสู่การพัฒนาด้านเดียวทางวัตถุและเศรษฐกิจโดยไม่ช่วยให้มีการพัฒนาคนขึ้นไปนำทางและอยู่เหนือการพัฒนาทางวัตถุและเศรษฐกิจนั้น)

วัฒนธรรมพุทธศาสตร์ เป็นวัฒนธรรมแห่งการต้องรู้และต้องทำ (ถือว่าสิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัยที่จะต้องรู้ และต้องทำให้ตรงตามเหตุปัจจัยนั้น) พร้อมทั้งพัฒนาคนไปสู่อิสรภาพ (วัฒนธรรมแห่งความพอดี หรือมีดุลยภาพ)

เมื่อพัฒนาคนถูกต้อง ชีวิตก็เป็นอิสระ และยังมีความสุข

เมื่อความคิด ความเชื่อ ความเข้าใจพื้นฐานเอียงไปข้างเดียวแล้วทัศนคติและปฏิบัติการทุกอย่างที่ตามมาก็เคลื่อนคลาดพลาดผิด นำไปสู่ปัญหาต่างๆ และการแก้ปัญหาอย่างผิดพลาดที่ยิ่งเพิ่มปัญหาใหม่ เช่น **ทัศนคติที่มองวัตถุเสพบริโภคหรือความเจริญทางเศรษฐกิจเป็นจุดหมาย แทนที่จะมองมันในฐานะเป็นปัจจัย** หรือสิ่งเกื้อหนุนในการที่จะสร้างสรรค์ชีวิตและสังคมให้เข้าถึงความดีงามยิ่งขึ้นไป และมองเห็นความสุขจบอยู่ที่การเสพบริโภควัตถุ แทนที่จะมองเห็นศักยภาพของมนุษย์ในการพัฒนาสู่ความสุขที่ประณีตยิ่งขึ้นไป ทำให้มนุษย์ดำเนินการพัฒนาไปสู่วิถีชีวิตที่พึ่งพาวัตถุเสพบริโภคมากขึ้น แทนที่จะพัฒนาสู่ความเป็นอิสระยิ่งขึ้นไป ซึ่งในที่สุดก็เกิดผลคือการพัฒนาแบบไม่ยั่งยืน ชนิดที่ยิ่ง

แก้ไขก็ยิ่งวากวนอยู่ในวงจรของปัญหา

มนุษย์ที่พัฒนาตนตามหลักการของพุทธศาสนา จะทำให้ตนเองมีความสุขด้วยตนเองได้มากขึ้น และพึงพาขึ้นต่อวัตถุน้อยลง ตรงข้ามกับกระแสการพัฒนาแบบอุตสาหกรรมที่ว่ายิ่งมีวัตถุบริโภคมามาก ก็ยิ่งมีความสุขมาก แล้วก็เอาความสุขของตนไปขึ้นอยู่กับวัตถุมากขึ้นตามลำดับ ความสามารถมีความสุขในตนเองน้อยลง จนกระทั่งกลายเป็นลักษณะของมนุษย์ยุคปัจจุบัน ที่ขอใช้คำว่า เป็นมนุษย์ที่ยิ่งโตขึ้นก็ยิ่งสุขยากขึ้น เมื่อก็บอกว่าทุกข์ง่าย พร้อมกับทุกข์ง่ายนั้นก็สุขยากด้วย

ให้สังเกตว่าคนในยุคนี้เป็นคนสุขยาก เกิดมาแล้วมีชีวิตอยู่ยาวนานไป แทนที่จะเป็นคนสุขง่ายขึ้น เพราะเมื่อพัฒนามากก็ต้องสุขง่ายขึ้น แต่แทนที่จะเป็นอย่างนั้น มนุษย์ปัจจุบันยิ่งโตขึ้นยิ่งสุขยากขึ้นทุกที ตอนเป็นเด็กยังสุขง่ายกว่า แต่พอโตขึ้นยิ่งสุขได้ยาก มีเท่านี้แต่ก่อนก็เป็นสุข ต่อมามีเท่านี้กลับเป็นทุกข์ ต้องมีเท่าโน้นจึงจะเป็นสุข พัฒนาคักยภาพที่จะเป็นทุกข์ให้สูงขึ้นไปเรื่อยๆ

มนุษย์ในยุคปัจจุบันเป็นคนสุขยาก เมื่อสุขยากก็สูญเสียอิสรภาพ เพราะต้องเอาความสุขไปขึ้นต่อวัตถุมาก ส่วนในกระบวนการพัฒนาที่ถูกต้อง จะต้องสอนให้มนุษย์มีการพัฒนาเกี่ยวกับความสุขครบทั้ง ๒ ด้าน คือ

๑. **พัฒนาความสามารถที่จะหาสิ่งเสพบำเรอความสุข** ชื่อนี้มนุษย์ปัจจุบันพัฒนาเต็มที่ การศึกษาปัจจุบันเน้นด้านนี้ อันนี้เก่งนัก แต่อีกด้านหนึ่งคือ

๒. **พัฒนาความสามารถที่จะมีความสุข** ด้านนี้ถูกเฉลยมองข้ามไป ไม่ทำ จนกลายเป็นตรงข้ามคือสูญเสียความสามารถที่จะมีความสุข

เมื่อมนุษย์พัฒนาด้านเดียว เขาก็หาสิ่งเสพบำเรอความสุขได้เก่งหาได้มาก แต่เขาสูญเสียความสามารถที่จะมีความสุขไปเรื่อยๆ เพราะฉะนั้นวัตถุที่ต้องการก็ยิ่งต้องเพิ่มต้องหามาเสพมากขึ้น เพื่อให้เกิดความสุขเท่าเดิม กลายเป็นคนที่สุขยาก กระทั่งในที่สุดก็หมดความสามารถที่จะมีความสุข มีวัตถุมากเท่าไรก็ไม่มีความสุข เพราะหมดความสามารถที่จะมีความสุข ถึงจะมีวัตถุเสพมากเท่าไรก็ไม่มีความสุข

นี่ในการพัฒนามนุษย์ที่มีคุณภาพ จะต้องพัฒนาความสามารถที่จะแสวงหาสิ่งบำรุงความสุข พร้อมไปด้วยกับการพัฒนาความสามารถที่จะมีความสุข เมื่อเราพัฒนาความสามารถที่จะมีความสุข เราก็เป็นคนที่สุขง่ายขึ้น และเรากลับต้องการวัตถุน้อยลง พอต้องการวัตถุน้อยลง วัตถุที่จำเป็นต่อการมีความสุขของเราลดลง เราก็สุขง่าย จนกระทั่งในที่สุดเรามีความสุขเต็มอิมในตัวเราตลอดเวลา วัตถุภายนอกเป็นเพียงส่วนเสริม **เราก็มีความสุขสองชั้นเป็นทวีคูณ พร้อมกับที่ชีวิตก็มีอิสรภาพมากขึ้น**

นอกจากนั้น เมื่อวัตถุนั้นไม่จำเป็นต่อการให้เกิดความสุขแก่ตัวเราแล้ว เราก็เอาวัตถุที่เกินจำเป็นไปเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น สามารถเกื้อกูลต่อเพื่อนมนุษย์ได้ดียิ่งขึ้น ยิ่งกว่านั้น การพัฒนามนุษย์นี้ทำให้มนุษย์แทนที่จะมีความสุขจากการได้หรือการเอาอย่างเดียว กลับสามารถ**มีความสุขจากการให้** อีกด้วย

เมื่อความสามารถในการมีความสุขก็มาก ความสามารถในการหาวัตถุประสงค์ความสุขก็มาก แถมยังมีความสุขจากการให้อีกด้วย มนุษย์ก็ยิ่งเกื้อกูลกันมากขึ้น การพัฒนาแบบนี้จะแก้ไขปัญหาทั้งทางวัตถุ และทางจิตใจ ทั้งปัญหาชีวิตและปัญหาสังคมไปพร้อมกัน กับทั้งแก้ไขปัญหาธรรมชาติแวดล้อมด้วยเพราะไม่ต้องบริโภคเกินความจำเป็น ด้วยเหตุผลอย่างนี้แหละจึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องให้มีทั้ง *อิสรภาพทางอินทรีย์* และ *อิสรภาพทางความสุข*

อีกประการหนึ่ง อย่างที่พูดเมื่อที่แล้วว่า เมื่อมนุษย์ยิ่งมีความสุข มักง่ายยิ่งอ่อนแอ มนุษย์ก็จะยิ่งเจอทุกข์หนักขึ้นเพราะภูมิต้านทานความทุกข์น้อยลง เจออะไรยากหรือต้องทำนิดหน่อยก็เป็นทุกข์ไปหมด ที่นี้เรื่องไม่จบเท่านั้น ในขณะที่เทคโนโลยีทำให้คนอ่อนแอลงนั้น สังคมปัจจุบันนี้ โลกมนุษย์ยิ่งมีความสุขซับซ้อน วิถีชีวิตมีปัญหาที่ต้องเผชิญเพิ่มขึ้น ฉะนั้นคนที่อ่อนแอก็จะเป็นคนที่มีความทุกข์มากมายเหลือเกิน ตรงข้ามกับการพัฒนาที่ถูกต้อง เมื่อพัฒนาให้คนมีความเข้มแข็ง สู้งาน สู้อภัย เขาจะได้รับความสุขจากความยากด้วย อันนี้เป็นสิ่งที่เราอาจไม่คาดคิด ings่ายนั้นไม่ต้องพูดถึงเพราะสบายอยู่แล้ว แต่สิ่งยากทำให้คนเกิดความสุขได้อย่างไร

เมื่อคนมีจิตสำนึกในการศึกษาและพัฒนาตน เจอสิ่งยากก็จะเข้าหาก่อนเลย เพราะอะไร เพราะสิ่งใดยากสิ่งนั้นก็ทำให้เขาได้ฝึกตนมาก ยิ่งยากยิ่งได้ฝึกตนมาก พูดสั้นๆ ว่า *ยิ่งยากยิ่งได้มาก* งานอะไรยาก ปัญหาอะไรที่ยากก็ยิ่งเป็นเครื่องพัฒนาความสามารถของเราได้มากยิ่งขึ้น คนเราที่จะพัฒนาจนเก่งกล้าสามารถได้นั้น เพราะพบอุปสรรคหรือเจอปัญหา และได้พยายามใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหา เพราะฉะนั้นเมื่อ

ได้เจอ สิ่งยาก คนที่พัฒนาตนจะชอบที่สุด สิ่งที้ง่ายๆ เขาไม่เอา เขาจะเข้าหาอันที่ยากเลยเพราะว่ายิงยากยิงได้มาก แล้วก็ดีใจที่ได้ฝึกตนจากสิ่งที่ยากนั้น

ส่วนคนที่ไม่ได้สร้างจิตสำนึกในการพัฒนาตน พอเจอสิ่งยากหนึ่ง ทุกข์ สุขภาพจิตเสีย สอง ผืนใจ ไม่เต็มใจทำ ผลงานก็เลยไม่ได้ไม่ดี แต่คนที่มีจิตสำนึกในการพัฒนาตน พอเจอสิ่งที่ยาก ก็ชอบใจดีใจ สุขภาพจิตก็ดีมีความสุข แล้วก็เต็มใจทำ ก็จึงทำได้ผลดีด้วย

คนที่ขาดจิตสำนึกในการศึกษา อยู่ไปๆ ก็จะมีความสุขจากการเสพอย่างเดียว ความสุขอยู่ที่การได้รับการบำรุงบำเรอและไม่ต้องทำอะไร ถ้าต้องทำอะไรก็เป็นความทุกข์ **ส่วนคนที่มีจิตสำนึกในการศึกษา จะพึงพาสุขจากการเสพน้อยลง และมีความสุขจากการกระทำ หรือ สุขจากการสร้างสรรค์** สำหรับคนพวกแรก การกระทำคือความทุกข์ แต่สำหรับพวกหลังการกระทำคือการสร้างสรรค์และความสุข

ฉะนั้นต้องพัฒนาจิตสำนึกในการฝึกตน พอมีจิตสำนึกนี้แล้ว เขามาอยู่ในโลกแห่งเทคโนโลยีที่ช่วยให้ง่ายด้วย ก็สบายเลยคราวนี้ คนจะมีความสุขสองชั้น นี่เป็นการพัฒนาคนให้เหนือเทคโนโลยี ถ้าเราพัฒนาคนให้มีคุณภาพแบบนี้ เรามั่นใจได้เลยว่าสังคมไทยจะต้องเจริญแน่นอน ไม่มีทางที่จะไม่เจริญ

เทคโนโลยีสารสนเทศที่อาจกลายเป็นโทษ

เวลาจะหมด ยังเหลืออีก ๒ หัวข้อใหญ่ ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ในตำนานโดยตรง เรื่องแรกคือ เทคโนโลยีสารสนเทศหรือไอที นี่คือเพิ่งมาเข้า

เรื่องโดยตรงก็พอดีเวลาหมด เอากันง่ายๆ ว่า เทคโนโลยีด้านข่าวสาร ข้อมูลหรือสารสนเทศนี้ ในเมื่อมันเป็นเทคโนโลยีก็มีทั้งคุณและโทษ ข้อสำคัญอยู่ที่ปฏิบัติต่อมันถูกหรือผิด ขอถามว่าขณะนี้เราปฏิบัติต่อมันถูกหรือผิด เราได้คุณหรือได้โทษจากมันมากกว่ากัน

ขอพูดรวบรัดว่า มนุษย์เราในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะสังคมไทย มีความสัมพันธ์กับเทคโนโลยีด้านข่าวสารข้อมูลหรือตัวข่าวสารข้อมูลนั้น แบ่งได้เป็น ๔ ประเภท

๑. **พวกตื่นเต้น** คิดว่าเรานี้ทันสมัย ได้เสพข่าวสารที่ใหม่ๆ แปลกๆ มีของใหม่ๆ เข้ามาเราได้บริโภค แต่สัมผัสกับข่าวสารและเรื่องราวต่างๆ อย่างผิวเผิน เพียงแค่เอามาลือเอามาเล่าหรือวิพากษ์วิจารณ์ให้สนุกปาก ตื่นเต้นกัน คร้านที่จะสืบค้นหาความจริงด้วยใจเป็นกลาง จึงไม่รู้ความเป็นไปที่แท้จริงและไม่ได้อะไรขึ้นมาเลย นอกจากถูกชักจูงไป เรียกว่าตกอยู่ในกระแส ถูกกระแสพัดพาไหลไปเรื่อยๆ ไม่เป็นตัวของตัวเอง

๒. **พวกตามทัน** พวกนี้ดีกว่าพวกตื่นเต้น คือมีข่าวสารข้อมูลอะไรเกิดขึ้นก็ตามทันหมด เอาใจใส่ติดตาม พวกนี้ก็ภูมิใจว่าเราทันแล้ว ข่าวที่เกิดขึ้นที่ไหนๆ รู้หมด การเมืองที่นั่นเป็นอย่างไร เหตุการณ์แผ่นดินถล่ม แผ่นดินไหว เกิดอีโบลา อะไรที่ไหนตามข่าวทันหมด ตามทันแต่ไม่รู้ทัน พวกนี้เป็นเยอะ รู้ตามข่าว แต่ไม่เข้าถึงความจริงของมัน เช่น รู้ไม่ทันว่ามันมีคุณมีโทษอย่างไร มีเหตุปัจจัยอย่างไร เบื้องหลังมันเป็นอย่างไร

๓. **พวกรู้ทัน** นอกจากตามทันแล้ว ยังรู้เข้าใจเท่าทันมันด้วยว่า มันเป็นอย่างไรมีคุณมีโทษมีข้อดีข้อเสียอย่างไร จะมีทำอย่างไร ให้ได้ประโยชน์โดยไม่ถูกครอบงำ

๔. **พวกอยู่เหนื้อมัน** พวกนี้ยิ่งกว่ารู้ทันอีก คือขึ้นไปอยู่เหนือ กระแส เป็นผู้ที่สามารถจัดการกับกระแสได้ คนไหนอยู่ในกระแสก็จะจัดการกับกระแสได้ยาก คนที่อยู่เหนือกระแสจึงจะสามารถจัดการกับกระแสได้ เป็นผู้สามารถใช้การเปลี่ยนแปลงให้เป็นประโยชน์ และเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีความสัมพันธ์กับข่าวสารข้อมูลแบบเป็นนาย เป็นผู้จัดการ เป็นผู้ใช้มันอย่างแท้จริง

เวลานี้คนในสังคมไทยเราอยู่ในประเภทไหนมาก ขอให้วิเคราะห์ สังคมไทยดูว่า เป็นพวกตื่นตื่นแค่นั้น เป็นพวกที่ตามทันแค่นั้น รู้ทันแค่นั้น อยู่เหนื้อมันแค่นั้น

ในด้านโทษของข้อมูลข่าวสารนั้นขอพูดสั้นๆ กราดไปเลยว่า ยังมีภาวะตื่นตูมเหมือนกับอยู่ในยุคข่าวลือ ทั้งที่อยู่ในยุคข่าวสารข้อมูล คนก็ยังหลงมกมายมาก กลายเป็นว่า **ข้อมูลยิ่งมาก โมหะยิ่งเพิ่ม** คนจำนวนมากตกเป็นเหยื่อ โดยถูกเขาใช้ข้อมูลมาหลอกล่อ เช่นตกเป็นทาสของการโฆษณา มี promotion มีการใช้หน้าม้ากันดาษดื่นในเรื่องต่างๆ และคนก็ตามไม่ทัน อย่างอ่อนๆ ก็เป็นพวกที่ได้ยินได้ฟังข่าวสารข้อมูลมาก แต่ถูก **ข้อมูลท่วมทับเอา หรือได้รับแต่ขยะข้อมูล** กลั่นกรองไม่เป็น เลือกลิ่งที่เป็นสาระไม่ได้ จมอยู่ในใต้กองขยะข้อมูล ยิ่งมากยิ่งพรัยยิ่งมีดมัวสับสน อีกพวกหนึ่งก็เกิด information anxiety

มีฝรั่งคนหนึ่งเขียนหนังสือเล่มหนึ่งมีชื่อว่า *Information Anxiety* แปลว่า ภาวะจิตกระวนกระวายต่อข่าวสารข้อมูล เช่นกังวลกลัวไม่ทันข่าวสารข้อมูล เป็นการล่อคัพท์ที่เรียกสังคมยุคนี้ว่า information society ยกตัวอย่างเช่นนักธุรกิจจะทำอะไรในยุคปัจจุบันต้องแข่งขัน ต้องทำการ

ให้ทันเขา จึงต้องรู้ข่าวสารข้อมูลให้ทันหรือให้มากกว่าเหนือกว่าเขา ก็เลยเกิดความวิตกกังวลว่าเรารู้ทันเขาหรือเปล่าข่าวสารเรื่องนี้ตอนนี้เคลื่อนไหวไปอย่างไร ก็เกิด information anxiety ซึ่งตอนนี้เป็นทุกข้ออย่างใหม่ในปัจจุบัน

อีกเรื่องหนึ่งคือสังคมยิ่งเจริญไวชีวิตและสังคมยิ่งมีปัญหาใหม่ แม้ว่าสังคมที่พัฒนาแล้วจะแก้ปัญหา material scarcity คือ แก้ปัญหาความขาดแคลนทางด้านวัตถุได้ แต่กลับมาเกิดปัญหา time scarcity คือความขาดแคลนเวลา ปัจจุบันนี้สังคมมีปัญหาหนักเกี่ยวกับความยากจนขาดสนเวลา คนปัจจุบันนี้จนเวลามาก

ที่นี้อีกด้านหนึ่ง ข่าวสารข้อมูลเข้ามามาก็เกิดภาวะสมองเมื่อย ซึ่งตอนนี้เป็นกันเยอะขึ้นแล้ว ภาวะสมองเมื่อยสมองล้าเพราะข่าวสารข้อมูลมากมายเหลือเกิน รับไม่ทัน ที่นี้สองปัญหาก็มาบวกกัน คือเวลาที่ขาดแคลน สมองก็ล้า เลยรับข้อมูลข่าวสารโดยไม่พินิจเรื่อยเปื่อยไป ก็ยิ่งถูกชักจูงง่าย ไหลตามกระแสง่าย ไปกันใหญ่

เอาเฉพาะทีวี เวลานี้เป็นปัญหามาก ในเมื่อใช้ไม่เป็น เด็กหรือแม้แต่ผู้ใหญ่ก็ละทิ้งงานการ เด็กๆ ไม่อ่านหนังสือ มาดูแต่ทีวี และเมื่อดูทีวีก็ดูไม่เป็น ไม่รู้จักดู ได้แต่หลงเพลิดเพลिनสิ่งบันเทิงต่างๆ แล้วก็ได้นิยามที่ไม่ดีจากทีวี ได้แบบอย่างที่ไม่ดีจากทีวี

ยิ่งกว่านั้น คนในครอบครัวเดียวกันต่างคนต่างก็หลงดูทีวีเรื่องที่ตัวเองชอบ ต่างคนต่างดู ต่างคนอยู่กับทีวี ไม่เอาใจใส่กันเอง เวลาที่มีจะอยู่บ้างในยุคนี้ก็น้อยอยู่แล้ว เพราะว่าเวลาหมดไปกับการทำมาหาเลี้ยงชีพ และการเล่าเรียนหาความรู้ ซึ่งเอาเวลาในชีวิตเราไปเกือบหมด แล้วเวลาที่

เหลืออยู่นิดหน่อยนั้นทีวีก็มาเอาไปอีก

พ่อบ้านก็ดูรายการหนึ่ง แม่บ้านก็ดูรายการหนึ่ง ลูกบ้านก็ดูรายการหนึ่ง ต่างคนก็ต่างจ้องดูแต่ทีวี บางบ้านมีตั้ง ๒ - ๓ เครื่อง เสรีจแล้วเวลาที่มาสังสรรค์กันในบ้านที่จะให้ได้รับความอบอุ่นในครอบครัวก็ไม่มี ทีวีก็เลยทำให้คนไม่เอาใจใส่กันแม้แต่ในครอบครัว *การเสียความสัมพันธ์อบอุ่นในครอบครัว* พ่อ แม่ ลูก นี่เป็นปัญหาขั้นพื้นฐาน แล้วต่อไปก็ *ไม่มีเวลาเอาใจใส่เพื่อนมนุษย์* คิดจะดูแต่รายการนั้นรายการนี้ ซึ่งเขาคิดขึ้นมาล่อให้ดูอยู่เรื่อย คนก็กลายเป็นคนเห็นแก่ตัว เห็นแก่ความสุขของตนเองมากยิ่งขึ้น

ที่นี้การที่เทคโนโลยีเพื่อการบริโภคพัฒนามากขึ้น ก็มีสิ่งบริโภคเพิ่มขึ้น คนแต่ก่อนนี้มีสิ่งที่จะบำรุงบำเรอหาความสุขน้อย มีเงินมากก็ไม่รู้ว่าจะทำอะไร เอาไปฝังเป็นขุมทรัพย์ ตอนนี่เทคโนโลยีใหม่ๆ มาเรื่อย ก็ต้องหาเงินมาซื้อ หาเงินมาซื้อให้มาก ตามไม่ทัน ที่นี้ก็ต้องแข่งขันหาเงินแย่งชิงหาผลประโยชน์ให้มาก ในการแข่งขันแย่งชิงกันหาเงินเพื่อซื้อเทคโนโลยีที่พัฒนาใหม่ๆ นั้น มนุษย์ก็ยิ่งต้องหมกมุ่นวุ่นวายกับเรื่องของตัวเองและเห็นแก่ตัวมากขึ้น เบียดเบียนแย่งชิงกันยิ่งขึ้น

นอกจากนั้น ดูทีวีไปก็บั่นทอนสุขภาพของตนไปด้วย เพราะว่า มัวหลงเพลินอยู่ ตาจ้องมากสายตาก็เสีย ไม่ได้ออกกำลังกายนั่งงอข้อ ขาดการบริหาร ในที่สุดสุขภาพทั่วไปก็เสียอีก เลยยุ่งกันใหญ่

พัฒนาคน หมายความว่า

ไอที ต้องอยู่ใต้วัฒนธรรมแห่งปัญญา

เป็นอันว่า ถ้าใช้ไม่เป็น เทคโนโลยีก็เป็นพิษ ที่เห็นมากในสังคมฝรั่งเวลานี้ก็คือเรื่อง violence คือปัญหาความรุนแรง ซึ่งเป็นพิษภัยมาก พร้อมทั้งเรื่อง advertising คือการโฆษณาล่อเหยื่อ สังคมไทยที่กำลังได้รับปัญหาเหล่านี้ ในแทบทุกเรื่องที่ว่ามาแล้ว ทั้ง indulgence ความหมกหมุ่น ทั้ง dependence ความพึ่งพา และ violence ความรุนแรง ตลอดจน indolence ความเกียจคร้าน เฉื่อยชา ไม่อยากทำงาน

รวมแล้วถ้าใช้ไม่เป็นที่ปัญหา เกิดความสูญเสีย ทั้งกาย คือ สุขภาพกาย ทั้ง ทางสังคม คือความสัมพันธ์ในโลกมนุษย์ เช่นการแย่งชิงเบียดเบียนซึ่งกันและกัน และการขาดความอบอุ่นในครอบครัว เป็นต้น ส่วน ทางจิตใจ ก็มีความเครียด ความวุ่นวุ่นงำน ความกระวนกระวายใจในการแข่งขัน ความเหงา ความเปื้อ ความแข็ง และมีความทุกข์ง่ายสุขยากอย่างที่เข้ามาแล้ว พร้อมกันนั้นใน ทางปัญญา ข่าวสารข้อมูลเกิดมาก็ไม่เป็นประโยชน์ กลับเป็นสิ่งเพิ่มโมหะทำให้หลงมกมายมากยิ่งขึ้น ตกเป็นทาสของข่าวสารข้อมูล ทุกอย่างเป็นปัญหา ซึ่งจะต้องแก้ไขกันให้ได้

การแก้ไขโดยเฉพาะสำหรับทีวีหรือสื่อมวลชนต่างๆ เหล่านี้ คือ

ในแง่ผู้จัดทำอย่างไรจะใช้ปัญญาเต็มทีในการที่จะสร้างสรรค์ โดยมีเจตนาที่ดีต่อผู้ชมผู้ฟัง จัดรายการด้วยความรับผิดชอบ

ส่วนผู้รับบริการ คือผู้ใช้ผู้ชมหรือผู้ดูผู้ฟัง ก็ต้องรับอย่างมีประสิทธิภาพ และใช้อย่างมีประสิทธิภาพ คือพัฒนาตนทั้งภาครับและ

ภาคใช้ คือ

๑. ในภาครับ เริ่มด้วยมีความชัดเจนในการรับ โดยเข้าถึงความจริงของสิ่งเหล่านั้น รู้จักเลือกรู้จักรับ ว่าข่าวสารข้อมูลรายการใดจะเป็นประโยชน์ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตก็เลือกเอาอันนั้น ไม่ใช่ปล่อยตัวหลงไปตามความเพลิดเพลिनอย่างเดียว และดู ชม ฟัง ด้วยมโนการเป็นให้ได้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องชัดเจน

๒. นอกจากมีความเข้าใจชัดเจนแล้ว ในการรับข่าวสารข้อมูลนั้น ต้อง **จับประเด็นได้** ด้วย การจับประเด็นได้นี้เป็นเรื่องใหญ่ในยุคปัจจุบัน เช่น จะต้องรู้ว่าจุดปัญหาของเรื่องอยู่ตรงไหน ไม่ใช่พร่าไปหมด ทั้งๆ ที่รู้และตามทันก็จับประเด็นไม่ได้

๓. ในภาคการใช้ ก็ต้อง **สื่อสารเป็น** จากข่าวสารก็มาสู่การสื่อสาร บางคนได้แต่รับข่าวสารแต่สื่อสารไม่เป็น พูดไม่เป็น แสดงความต้องการให้คนอื่นเข้าใจไม่ได้ เขียนให้คนอื่นเข้าใจไม่ได้ ปัจจุบันการศึกษามีปัญหาเพราะทดสอบวัดผลกันเพียงด้วยแบบสอบถามที่ตอบด้วยการขีดถูกขีดผิดแบบปรนัย ทำให้คนไม่ได้ฝึกไม่ได้พัฒนาความสามารถในการสื่อสาร

๔. สามารถเอาความรู้ข้อมูลข่าวสารนั้นมาเชื่อมโยง **สร้างความคิดความหยั่งเห็นใหม่** เพื่อใช้แก้ปัญหาและสร้างสรรค์ให้พัฒนาต่อไปได้อย่างถูกต้อง

หลัก ๔ ข้อนี้เป็นปฏิบัติการทางปัญญา มีชื่อเฉพาะว่า **ปฏิสัมพันธ์ ๔ ประการ** ได้แก่

๑. **อัตถปฏิสัมพันธ์** ปัญญาแตกฉานในเนื้อความ ได้แก่ **ชัดเจนในการรับ**

๒. ธรรมปฏิบัติสัมภีทา ปัญญาแตกฉานในหลักได้แก่ **จับประเด็นได้**
๓. นิรุติปฏิบัติสัมภีทา ปัญญาแตกฉานในภาษา ได้แก่ **สื่อสารเป็น**
๔. ปฏิภาณปฏิบัติสัมภีทา ปัญญาแตกฉานในความคิดทันการ ได้แก่ **สร้างความคิดความหยั่งเห็นใหม่ได้**

ถ้าเราพัฒนาคนได้อย่างนี้ ข่าวสารข้อมูลก็จะพลิกจากโทษมาเป็นประโยชน์ได้ทันทีเราก็จะเอาข่าวสารข้อมูลมาใช้พัฒนาชีวิตและสังคมได้

ขอเน้นอีกนิดเดียวว่า ในการปฏิบัติต่อข่าวสารข้อมูลขั้นพื้นฐาน คือการศึกษา ผู้จัดสรรข่าวสารข้อมูลให้แก่เด็กในฐานะที่เรียกว่าเป็น **กัลยาณมิตร** จะต้องทำหน้าที่โดยพยายามจัดสิ่งที่ดีที่สุด เช่นเป็นพ่อแม่ ก็พยายามหาสิ่งแวดล้อมข่าวสารข้อมูลที่ดีที่สุด หาสื่อที่ดีที่สุดให้แก่เด็ก แต่ในเวลาเดียวกันบุคคลนั้นหรือเด็กก็ควรได้รับการศึกษาชนิดที่ว่าจะทำให้เป็นคนที่สามารถเอาประโยชน์ได้จากสิ่งที่ดีที่สุด สองอย่างนี้คู่กัน ย้อนแย้งกัน แต่สำคัญมาก คือ

๑. ในฐานะผู้จัดให้ ต้องจัดสรรสิ่งที่ดีที่สุด
 ๒. แต่ในฐานะผู้รับคือผู้ศึกษา จะต้องสร้างความสามารถในการที่จะเอาประโยชน์ได้จากสิ่งแวดล้อมและข่าวสารข้อมูลที่เร็วที่สุด
- ถ้าทำได้อย่างนี้ก็อยู่ได้อย่างดี มีความรอดปลอดภัย เป็นสุขอย่างอิสระ และเป็นผู้พัฒนาสังคมนี้ได้

ตกลงว่า **จะต้องพัฒนาคนให้เหนือเทคโนโลยี** ไม่ว่าเทคโนโลยีจะเจริญไปเท่าไร ก็ต้องพัฒนาคนให้เหนือเทคโนโลยีนั้น อย่าให้ต่ำกว่า อย่าให้คนเป็นทาสของเทคโนโลยี ถ้าเทคโนโลยีเหนือกว่าคนเมื่อไร

อันตรายก็จะเกิดขึ้น ถ้าคนยังเห็นเทคโนโลยีก็มีทางรอด เพราะคนยังรักษาอิสรภาพ อยู่ได้ ฉะนั้นข้อที่หนึ่งในแง่ของคนก็เป็นอันว่า พัฒนาการให้เหนือเทคโนโลยีเพื่อรักษาอิสรภาพไว้ให้ได้ตลอด

เทคโนโลยียังมีเรื่องต้องพูดอีกมาก อย่างน้อยน่าจะสนใจเป็นพิเศษในเรื่องเทคโนโลยีกับคนไทย เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคน ในเมื่อเวลาไม่มี ก็ขอสรุปเรื่องที่เป็นปัญหาบางอย่างไว้

เวลานี้พูดได้ว่า คนไทยมองเทคโนโลยีในความหมายว่าเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกสบายบำรุงบำเรอความสุข ตลอดจนเสริมความโก้เก๋ มากกว่าจะมองในความหมายว่าเป็นเครื่องช่วยในการสร้างสรรค์ สังคมไทยเป็นสังคมของผู้บริโภคเทคโนโลยี มากกว่าเป็นสังคมของผู้ผลิตเทคโนโลยี คนไทยใช้เทคโนโลยีเพื่อการเสพบริโภค มากกว่าจะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและสร้างสรรค์ และคนไทยหาความสุขจากการเสพบริโภคเทคโนโลยี มากกว่าหาความสุขจากการสร้างสรรค์ด้วยเทคโนโลยี

ถ้าจะให้สังคมไทยเจริญพัฒนาอย่างถูกต้อง เพื่อให้เป็นสังคมที่ดีงาม หรือแม้แต่เพียงเพื่อให้เป็นสังคมที่มีชัยชนะในเวทีการแข่งขันของโลก จะต้องมีการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบที่จะพัฒนาคน โดยเฉพาะอนุชนคือเด็กและเยาวชน หรือลูกไทยหลานไทย ให้มีลักษณะความสัมพันธ์กับเทคโนโลยีดังต่อไปนี้

๑. คนไทยจะต้องมองเทคโนโลยีในความหมายว่าเป็นปัจจัยหรือเครื่องช่วยในการสร้างสรรค์ มากกว่าจะมองในความหมายว่าเป็นเครื่องบำรุงบำเรอเสริมความสะดวกสบาย

๒. สังคมไทยจะต้องเป็นสังคมของผู้ผลิตเทคโนโลยีให้มากขึ้น

และเป็นสังคมของผู้บริโภคเทคโนโลยีให้น้อยลง

๓. คนไทย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนไทย จะต้องใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาศึกษาและสร้างสรรค์ ให้มากกว่าจะใช้เทคโนโลยีเพื่อการเสพบริโภค

๔. คนไทย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนไทย จะต้องหาความสุขจากการใช้เทคโนโลยีทำการสร้างสรรค์ มากกว่าจะหาความสุขจากการเสพเทคโนโลยี

ต่อไปในแง่ของธรรมชาติแวดล้อม งานของเราคือ ทำอย่างไรเราจะใช้เทคโนโลยีเอาประโยชน์จากธรรมชาติได้โดยไม่เบียดเบียนและทำลายธรรมชาติ **ให้การได้ประโยชน์จากธรรมชาติเป็นการเกื้อกูลธรรมชาติด้วย**

เป้าหมายนี้ถ้าทำได้ก็เป็นความสำเร็จของอารยธรรมมนุษย์ที่สำคัญ และการที่จะทำให้สำเร็จได้ก็ต้องมีการแก้ไขปัญหาที่อื่นอีกมาก ในหัวข้อต่อไปคิดว่าจะพูดเรื่องนี้แต่หมดเวลาแล้วอย่างที่ไม่สามารถยึดต่อไปได้ ฉะนั้น หัวข้อต่อไปซึ่งเป็นเรื่องของพัฒนาคนเพื่อให้อยู่ในยุควิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจึงต้องทิ้งค้างไว้ก่อน แต่เท่าที่พูดไปก็คงจะได้แนวทางพอสมควร

อาตมภาพหวังว่าที่ได้พูดมาก็อาจเป็นประโยชน์บ้างในการที่เราจะช่วยกันคิดแก้ไขปัญหาของสังคมแห่งมนุษยชาติ โดยเฉพาะสังคมไทยของเราที่กำลังได้รับอิทธิพลของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างเต็มที่ แต่แล้วเรากลับมีปัญหาจากสิ่งเหล่านี้ ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่สำหรับสังคมไทยโดย

เฉพาะ พร้อมกับที่เป็นปัญหาร่วมกันของชาวโลกทั้งหมดด้วย เราจะต้อง
แก้ปัญหาให้กับสังคมของเรา พร้อมกันนั้นถ้าเป็นไปได้ เราในฐานะที่เป็น
สมาชิกของประชาคมโลก เป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติก็ควรจะพยายาม
แก้ไขปัญหาให้แก่มนุษย์นี้ด้วย

*เราต้องมุ่งจัดการศึกษาให้เด็กของเราเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์
อารยธรรมของมนุษยชาติ* อย่างองคาเบศร์สังคมไทยเท่านั้น เวลานี้
เป็นโลกาภิวัตน์แล้ว อารยธรรมก็ต้องสร้างให้ทันกัน อารยธรรมที่ทันก็คือ
การที่มนุษย์ทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการแก้ปัญหาของโลกและสร้าง
สรรค์อารยธรรมของมนุษยชาติ

ขอจบปาฐกถาเพียงเท่านี้ ขอความสุขสวัสดิ์จงมีแต่ท่านผู้ฟัง
ทุกท่าน

๓

คนไทย กับ เทคโนโลยี

คนไทย กับ เทคโนโลยี*

ไทยยังไม่เป็นสังคมผู้ผลิต

แต่เป็นสังคมผู้บริโภคแต่เทคโนโลยี

ทำอย่างไรจะพัฒนาคนไทยได้สำเร็จ หรือถ้าจะให้ดี น่าจะถามว่า ทำอย่างไรคนไทยเราจะพัฒนาตนเองได้ดียิ่งขึ้น เราต้องจับให้ได้ว่า คนไทย มีจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องในเรื่องอะไร โดยเฉพาะเหตุปัจจัยอะไรทำให้คนไทย อ่อนแอ ทำไมคนไทยจึงไม่ค่อยมีความเข้มแข็งจริงจังที่จะทำการต่างๆ ให้ สำเร็จด้วยความเพียรพยายามอย่างมั่นคงเด็ดเดี่ยว โดยมุ่งมั่นไปในทิศทาง ที่ชัดเจนอย่างแน่วแน่ต่อจุดหมาย

ในที่นี้ ขอแสดงความเห็นว่า นอกจากสภาพทางภูมิศาสตร์อัน อุดมสมบูรณ์ ที่ทำให้จิตใจโน้มไปในทางที่จะติดเพลินในความสะดวกสบาย ชอบพักผ่อน ไม่อยากดิ้นรนขวานขวายแล้ว เหตุปัจจัยสำคัญยิ่งที่ทำให้ คนไทยอ่อนแอมี ๒ อย่าง คือ

๑. ค่านิยมไฟเสพบริโภค

๒. ลัทธิรอผลดลบันดาล

* ตัดตอนจากคำบรรยายแก่คณะนักศึกษปริญาโท คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์” ที่วัดญาณเวศกวัน วันเสาร์ที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๔๐ (และบางส่วนตัดตอนจากคำบรรยายเรื่อง “การพัฒนาแบบยั่งยืนตาม แนวทางและหลักพุทธศาสนา” แก่คณะนักศึกษปริญาโท สาขาพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ที่วัดญาณเวศกวัน วันอังคารที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๐)

เหตุปัจจัยข้อ ๒ ได้พูดไว้มากแล้ว คราวนี้จะพูดถึงเหตุปัจจัยข้อ ๑ คือ ค่านิยมเฟสเพหรือบริโภคนิยม และจะจำกัดในแง่ที่เกี่ยวกับเทคโนโลยี ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญโดดเด่นสำหรับยุคสมัยนี้

เมื่อพูดถึงเทคโนโลยี ก็เป็นการพูดถึงความเจริญของยุคปัจจุบัน และโยงไปหาประเทศที่เรียกว่าพัฒนาแล้ว โดยเฉพาะคือฝรั่ง สำหรับตอนนี้ เราลองมาดูว่า ฝรั่งกับไทยต่างกันอย่างไร

ตอนนี้เราพูดกันถึงสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน ที่โลกอยู่ในระบบแข่งขัน ก็ต้องดูว่า ใครแพ้ ใครชนะ แต่ไม่ใช่หมายความว่าเราพอใจแค่เอาชนะการแข่งขันเท่านั้น เราจะต้องไปไกลกว่านั้น คือต้องถึงขั้นเหนือการแข่งขัน ซึ่งต้องเก่งกว่านี้อีก จึงจะแก้ปัญหาของโลกได้ แต่ตอนนี้เอาแค่ขั้นต้นคือการเอาชนะในระบบแข่งขันที่เป็นอยู่เฉพาะหน้าก็ทำให้ได้ก่อนเถอะ

เพื่อให้เห็นภาพกว้างๆ ก็มาดูสังคมไทยในเวลานี้ ว่าเมื่ออยู่ในประชาคมโลก สังคมไทยของเราเป็นอย่างไร

สังคมไทยของเรานี้ถูกตราชื่อว่าเป็นสังคมด้อยพัฒนา เดี่ยวนี้เปลี่ยนชื่อเป็นกำลังพัฒนา ที่ชื่อที่กำลังพัฒนานี้ก็ไม่ดีอยู่แล้ว นอกจากนั้น ในภาวะที่กำลังพัฒนา ก็เป็นสังคมผู้ตาม และคู่กับความเป็นผู้ตามคือเป็นผู้รับ แล้วก็สังคมที่ถูกกำหนด ไม่เป็นสังคมที่เป็นฝ่ายกำหนด เมื่อเป็นอย่างนี้ ก็เสียเปรียบ เพราะว่าถ้าเราจะมืบทบาทในโลก เราจะต้องเป็นผู้กำหนดอะไรได้บ้าง เมื่อไม่มีความสามารถที่จะกำหนดแล้ว สิทธิต่อรองเป็นต้นก็ไม่มี ต้องถูกสังคมที่มีอิทธิพล คือสังคมที่พัฒนาเขากำหนดให้หมด อย่างนี้ก็แย่

ทำไมจึงเป็นสังคมที่ถูกกำหนด ก็เพราะเป็นสังคมฝ่ายบริโภคนิยม ไม่ใช่ฝ่ายผลิต โดยเฉพาะสิ่งที่เป็นตัวบันดาลอิทธิพลสำคัญในระบบเศรษฐกิจแห่ง

การแข่งขันในปัจจุบัน เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญ เป็นอุปกรณ์ที่อยู่เบื้องหลังอุตสาหกรรมทั้งหมด เรียกได้ว่าเป็นอุปกรณ์ของระบบแข่งขันเลยก็ว่าได้ เพราะฉะนั้น เทคโนโลยีจึงเป็นอุปกรณ์แห่งอำนาจ

ในแง่ของเทคโนโลยีนี้ เมื่อแบ่งฐานะและบทบาทของประเทศต่างๆ ในประชาคมโลก ก็จะมีประเทศที่เป็นผู้ผลิตเทคโนโลยีกับประเทศที่บริโภคเทคโนโลยี ประเทศไทยเป็นฝ่ายไหน ในแง่เทคโนโลยี ตอบว่า ไทยเป็นประเทศผู้บริโภคเทคโนโลยี ไม่เป็นประเทศผู้ผลิตเทคโนโลยี

กระแสโลกาภิวัตน์นั้น ประเทศที่ผลิตเทคโนโลยีจะเป็นผู้กำหนด ฉะนั้นประเทศของเราจึงไม่เป็นตัวของตัวเอง เราจะทำอะไรให้ก้าวต่อไปก็ทำไม่ได้เพราะไม่มีเทคโนโลยี ต้องรอให้ฝรั่งผลิตขึ้นมาก่อนแล้วจึงทำได้

ที่นี้ นอกจากฝรั่งเป็นผู้กำหนดเราแล้ว เขายังหาผลประโยชน์จากรเราได้ด้วย รวมทั้งญี่ปุ่น เขาก็มากระตุ้นเราให้อยากได้ เขาแข่งขันกันไป และจะโดยตั้งใจก็ตาม ไม่ตั้งใจก็ตาม ก็ล่อผู้บริโภควัยเทคโนโลยีรุ่นต่อไปว่าจะดีกว่าในแง่นั้นแง่นี้รถยนต์รุ่นต่อไปมีดีเพิ่มขึ้นอย่างนั้นอย่างนี้คอมพิวเตอร์รุ่นต่อไป Pentium เท่านั้น จาก 100 เป็น 120 เป็น 133 เป็น 150 ขึ้นไป 166 จาก Pentium เป็น Pentium Pro ว่ากันไปจน 200 คอยกระตุ้นอยู่เรื่อยเราก็ต้องซื้อ เมื่อซื้อก็ต้องจ่าย ทั้งๆ ที่เป็นประเทศที่ยากจนอยู่แล้ว ก็ตามซื้อเขาอีก ถ้าไม่มีหลักคิด เอาแต่จะตามให้ทันก็ต้องคอยตามซื้อและทุ่มจ่ายเรื่อยไป เลยทำตัวให้เป็นเหยื่อของเขา เมื่ออยู่ในสภาพปัจจุบันแห่งเศรษฐกิจระบบแข่งขันแบบนี้เราก็จึงกลายเป็นผู้ตาม เป็นผู้รับ เป็นผู้ถูกกำหนด เป็นผู้ถูกกระทำ และกลายเป็นเหยื่อ

ที่พูดอย่างนี้ ไม่ควรคิดว่าเป็นคำรุนแรง เพราะในระบบเศรษฐกิจแบบแข่งขัน ที่มนุษย์พยายามเอาชนะกัน แน่แน่นอนว่าต้องมีฝ่ายหนึ่งเป็นเหยื่อ เราปฏิเสธคำนี้ไม่ได้ เราอาจจะพยายามสุภาพไม่ใช่คำนี้ แต่ที่จริงก็เป็นเหยื่อนั่นเอง

ที่นี่ สังคมไทยทำไมจึงอยู่ในภาวะอย่างนี้ เป็นเพราะเราไม่มีศักยภาพในการแข่งขันใช้หรือเปล่า โดยเฉพาะคนของเราไม่มีคุณภาพพอนอกจากปัจจัยอย่างอื่น เช่นอิทธิพลจากภายนอกมาครอบงำเรา แต่ที่จริงอิทธิพลมี ๒ อย่าง

อิทธิพลอย่างหนึ่งคือ การถูกครอบงำโดยภาวะบีบคั้นบังคับ เนื่องจากเขามีอำนาจเข้มแข็งกว่า เราไม่มีสิทธิเรียกร้อง ไม่มีสิทธิต่อรอง เราจึงถูกครอบงำ แต่อีกอย่างหนึ่งคือ การถูกครอบงำด้วยความพอใจ หมายความว่า สังคมไทยพอใจที่จะเป็นอย่างนั้น เราจึงทำตัวให้เป็นเหยื่อไปเอง แบบที่สองนี้เป็นมาก ถ้าเราไม่พอใจที่จะเป็นเหยื่อ แม้เราจะถูกครอบงำจากภายนอกด้วยปัจจัยทางด้านระบบ แต่ไม่ช้า ด้วยความเข้มแข็งของคุณภาพคน เราจะพลิกตัวขึ้นอยู่เหนือได้ เชื่อไหม

เราจะมัวแต่บอกว่า โอ้ย! ไม่ได้หรอก เขามีอำนาจมีอิทธิพลกว่ามาครอบงำเรา ถ้าคิดอยู่อย่างนี้ก็ตันเท่านั้น ก็ทำไม่พัฒนาตัวให้เข้มแข็งละมันต้องปลดเปลื้องตัวเองได้สิ ถ้าแน่จริงก็ต้องพ้นไปได้ เพราะฉะนั้นคุณภาพคนนี่สำคัญ จึงต้องพัฒนาคนไทยให้เข้มแข็ง

ขณะนี้เราเป็นสังคมที่เป็นฝ่ายบริโภคเทคโนโลยี ไม่ใช่เป็นผู้ผลิตเทคโนโลยี ฉะนั้นเราจึงเสียเปรียบทุกอย่าง เราเป็นผู้รับ เมื่อจะรับก็ต้องคอยรอเขา เมื่อรอจากเขา ก็ต้องตามเขา ตามฟังตามดูว่า เขาจะผลิตอะไร

ใหม่ๆ ขึ้นมา เพื่อจะรับเอา จึงเป็นผู้ถูกกำหนด ทั้งหมดนี้ก็เพราะเป็นผู้บริโภค
ของที่เขาผลิต ผลิตเองไม่ได้

นิสัยในการผลิตนี้สำคัญมาก เป็นความเข้มแข็ง ส่วนความอ่อนแอ
มากับนิสัยชอบเสพบริโภค เป็นลักษณะจิตใจของคน que เห็นแก่การเสพบริโภค

การเสพบริโภค คือ กินนอนสบายใช้ของสำเร็จ ไม่ต้องทำอะไร
คนที่ชอบความสุขจากการเสพบริโภค ก็คือคนที่อยากได้รับการบำรุงบำเรอ
โดยตัวเองไม่ต้องทำอะไร เพราะฉะนั้นคนที่เป็่นนักเสพบริโภคจึงมีทุกข์จาก
การกระทำ ถ้าต้องทำอะไรแล้วทุกข์ เขาไม่ชอบการกระทำ เพราะต้องการให้
คนอื่นทำให้ แล้วเขาก็รอที่จะเสพบริโภค ส่วนคนที่เป็่นนักผลิต ต้องมีจิตใจ
เข้มแข็ง ชอบทำ และเขาจะมีความสุขจากการกระทำ เมื่อฝึกให้ดีก็จะก้าวไป
สู่การมีความสุขจากการสร้างสรรค์

ที่นี้ นิสัยนักผลิตเรามีใหม่ ต้องถามคนไทยว่า เรามีนิสัยรักการ
ผลิตหรือเปล่า คนไทยนี่นะ ขออภัยเถอะ แม้แต่ที่อยากเจริญอย่างฝรั่ง ซึ่ง
ก็ตามเขาอยู่แล้ว เวลามองความหมายของคำว่าจะเจริญอย่างฝรั่ง เรายัง
มองแบบนักบริโภคเลย แทนที่จะมองแบบนักผลิต

ความเจริญอย่างฝรั่งมีความหมาย ๒ แบบ คือ แบบนักผลิต กับ
แบบนักบริโภค

ความเจริญอย่างฝรั่งในความหมายของนักบริโภคเป็นอย่างไร
นักบริโภค เข้าใจว่า *เจริญอย่างฝรั่ง คือมีกินมีใช้อย่างฝรั่ง* ฝรั่งมีรถยนต์
อะไรเราก็มีอย่างนั้น ฝรั่งมีตู้เย็นมีทีวีมีโทรศัพท์มือถืออะไรเราก็มีอย่าง
นั้น แล้วเราก็บอกว่านี่เราเจริญอย่างฝรั่ง

เพราะฉะนั้น เราก็ตามดูตามฟังเรื่อยชื่อว่า ฝรั่งมีอะไร ฝรั่งมี

ผลิตภัณฑ์อะไรใหม่ เราก็ตามซื้อตามหามาใช้ แล้วก็เอามาอวดโก้กันเองว่า ฉันมีก่อนเธอนะ อย่างนี้เรียกว่าเจริญอย่างฝรั่งแบบนักบริโภคนิยม

ที่นี้ *เจริญอย่างฝรั่งแบบนักผลิต* เป็นอย่างไร นักผลิตคิดว่า *เจริญอย่างฝรั่ง คือทำได้อย่างฝรั่ง* หมายความว่า ฝรั่งทำอะไรได้ ฉันก็จะทำให้ได้อย่างนั้น ถ้าเข้มแข็งขึ้นไปอีก ก็บอกว่า ฝรั่งทำอะไรได้ เราจะต้องทำให้ดียิ่งกว่าฝรั่ง คนไทยคิดอย่างนี้บ้างไหม

นี่แค่ความหมายของความเจริญอย่างฝรั่งก็ยังไม่รอดแล้ว เราไม่มีนิสัยจิตใจแบบนักผลิตเลย ชาติที่เขาเจริญอย่างฝรั่งได้ทัน จนกระทั่งนำฝรั่งได้ ต้องมีนิสัยนักผลิต เริ่มตั้งแต่การมองความหมายของความเจริญอย่างฝรั่งว่า ฝรั่งทำอะไรได้อย่างไร ฉันต้องทำได้อย่างนั้นและก้าวไปอีกขั้น หนึ่งว่า ฝรั่งทำอะไรได้ฉันต้องทำได้อย่างนั้น และต้องทำให้ดีกว่าฝรั่ง ถ้าได้ขนาดนี้แล้วไม่ต้องกลัวเลย ชาติไทยชนะแนวการแข่งขัน

นี่แหละ แม้แต่สภาพจิตใจยังไม่เอื้อเลย ความเข้มแข็งในจิตใจไม่มี นิสัยนักผลิตไม่มี

ต่อไป ความเข้มแข็งทางปัญญา คือ ความใฝ่รู้ ถ้าอยากจะรู้อะไร ก็หาความรู้ในเรื่องนั้นอย่างอุทิศชีวิตให้เลย คนไทยยอมไหม ฝรั่งมีแล้ว ฝรั่งต้องการรู้เรื่องอะไร ถึงจะต้องเดินทางไป ๗ คาบสมุทรก็ไปเลย ยอมอุทิศให้ทั้งชีวิต ฝ่าฟันไปข้างหน้า ฝ่าดงดิบ ผจญภัยในท้องทะเล ทนหนาวทนร้อนไปได้หมด เพื่อหาความรู้อย่างเดียวที่ต้องการ บุกไปเลย เท่าไรเท่ากัน ความใฝ่รู้นี้ คือความเข้มแข็งทางปัญญา

ยิ่งกว่านั้น เมื่อมีความรู้ขึ้นมา ก็มีความเข้มแข็ง และมีความมั่นใจในตัวเองยิ่งขึ้นอีก เมื่อรู้ว่าสิ่งที่เจอข้างหน้าเป็นอย่างไร จะแก้ไข

ปัญหาได้อย่างไร จะทำให้สำเร็จได้อย่างไร ก็แก้วักล่า เดินหน้าได้ แต่คนไม่รู้ก็ไม่มีแรง ต้องถอยแน่นอน

ฝรั่งมีสภาพจิตใจอย่างหนึ่งที่เขาภูมิใจนัก เขาเรียกว่า frontier mentality คือสภาพจิตแบบบุกป่าพรหมแดน ซึ่งเขาถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างสรรค์ความเจริญของฝรั่ง ทั้งในยุโรปแล้วโดยเฉพาะก็มาพัฒนามากในคอนอเมริกัน

ถ้าสังเกตในวัฒนธรรมฝรั่ง ฝรั่งชอบพูดคำว่า frontier ซึ่งทำให้มองไปข้างหน้า ทำให้บุกเบิกออกไป เมื่อไปสุดโลกนี้แล้ว ก็ต้องมุ่งหน้าไปในจักรวาล ออกไปสู่โลกอื่น มองออกไป ก้าวต่อไป บุกป่าไปเรื่อย จากยุโรปไปถึงแผ่นดินอเมริกาภาคตะวันออก ขึ้นฝั่งแล้ว ข้างหน้าโน้นตะวันตกกว้างขวาง มีแต่ป่าเขาลำเนาไพร จะเป็นอย่างไรไม่รู้ แต่ที่นั่นคือแหล่งของความสำเร็จข้างหน้า ฉะนั้น ฝรั่งก็มองไปข้างหน้า บุกเบิกป่าไปตะวันตก Go west young man . . . เจ้าหนุ่มจงมุ่งหน้าไปตะวันตก นี่เป็นคติของฝรั่ง

แต่ frontier mentality นั้น ขณะนี้ฝรั่งเอง ที่เป็นนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบอกว่านี่แหละตัวทำลายละ เพราะเป็นต้นเหตุให้ฝรั่งทำลายธรรมชาติแวดล้อม ฉะนั้นฝรั่งจึงเกิดสำนึกว่าแนวคิด frontier mentality นี้ ทำให้เขา (รวมทั้งโลก) เกิดภัยพิบัติจากสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม แต่มันก็เป็นเหตุแห่งความสำเร็จของเขาในอดีต อันนี้เราเรียนรู้เพื่อที่จะได้เป็นบทเรียน เราจะต้องรู้เราว่าเขาและพัฒนาคนของเราให้ถูกต้อง

ไทยมีจุดเริ่มที่ผิด ในการสัมพันธ์กับเทคโนโลยี

ที่นี้หันกลับมาสู่เรื่องที่เราพูดไว้แต่ต้นว่า คนไทยเราไม่มีนิลัษ นักผลิต แล้วยังขาดความเข้มแข็งทางปัญญาอีกด้วย เริ่มแต่ขาดความไม่รู้อันนี้เราก็ดูภูมิหลังว่าเป็นอย่างไรเพราะอะไรการที่พูดถึงเรื่องภูมิหลังต่างๆ ของคนไทย ก็เพื่อรู้จักตัวเราเองให้ถูกต้อง และในหลายเรื่องก็ต้องเอามาเทียบกับฝรั่ง (ที่เราเห็นว่าเขาเจริญ) ด้วย

เมืองไทยเรา มีทุนดีพิเศษติดตัว คือ สภาพภูมิศาสตร์ ที่มีธรรมชาติแวดล้อมอุดมสมบูรณ์ อย่างที่เราชอบพูดอยู่เสมอด้วยความภูมิใจว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว”

อย่างไรก็ตาม เราก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า ถ้าเรามัวเพลินอยู่กับความ สะดวกสบายจากความอุดมสมบูรณ์นี้ ข้อดีก็ทำให้เกิดผลร้ายตามมาได้ คือ ทำให้คนไทยตกอยู่ในความประมาท ชอบผัดเพี้ยน ไม่กระตือรือร้น ขวนขวาย จะเอาแต่ที่สบาย และอ่อนแอ ขาดความมุ่งมั่นที่จะทำการต่างๆ อย่างเด็ด เดี่ยวจริงจัง ต่างจากฝรั่งที่ธรรมชาติแวดล้อมบีบบังคับ ทำให้เขาต้องลุกขึ้น ดิ้นรน ขวนขวาย ตั้งจุดหมายแน่แน่ว ทำจริงจังมั่นคง ผัดเพี้ยนเวลาไม่ได้ แล้วก็ทำให้เข้มแข็ง

ที่นี้ก็มาดูภูมิหลังในด้านความสัมพันธ์กับเทคโนโลยี ตอนนี้ไม่ต้องพูดถึงแง่ของความสัมพันธ์ในเชิงเป็นฝ่ายผลิต หรือฝ่ายบริโภค แต่จะมี อีกแง่หนึ่งที่จะต้องพูด คือแง่ของจุดเริ่มต้นที่คนไทยได้สัมพันธ์เจอกับ เทคโนโลยี อันนี้เป็นเรื่องของภูมิหลังที่ผ่านมาแล้ว แต่มีผลต่อความแตกต่างในด้านจิตใจ

คนไทยก็ใช้เทคโนโลยี ฝรั่งก็ใช้เทคโนโลยีอย่างเดียวกัน แต่

ความรู้สึกนึกคิดและการมองความหมายไม่เหมือนกัน เราเคยคิดวิเคราะห์ความแตกต่างในเรื่องเหล่านี้ไหม ฟังมองเทคโนโลยีในความหมายอย่างไร ไทยมองในความหมายอย่างไร ภูมิหลังเป็นมาอย่างไร การมองความหมายและความสัมพันธ์นั้นสร้างสรรค์ชีวิตและจิตใจอย่างไร คนไทยเจอกับเทคโนโลยี แล้วเราได้รับผลต่อชีวิตจิตใจต่างจากฝรั่งอย่างไร

คนไทยเจอเทคโนโลยีเมื่อ ๑๐๐ กว่าปีที่แล้ว โดยฝรั่งนำเข้ามา ข้อสังเกตก็คือว่า

๑. คนไทยเจอสิ่งของเครื่องใช้ทางเทคโนโลยีที่สำเร็จรูปแล้ว ไม่ต้องผ่านการเพียรพยายามในการผลิตหรือการสร้างสรรค์ เจอปั๊บสำเร็จรูปมาแล้ว

๒. เครื่องใช้เทคโนโลยีสำเร็จรูปที่เจอนั้น มาเด่นมาชัดมามากในประเภทบริโภค ไม่ค่อยมีอุปกรณ์เทคโนโลยีประเภทผลิต เพราะฝรั่งเดินทางมาเพื่อบุกป่าพรหมแดนเที่ยวหาอาณานิคมเขาเอาเครื่องมือสำเร็จรูปมาใช้มาอำนวยความสะดวกสบาย ส่วนเครื่องมือที่ผลิตอยู่ในประเทศของเขาเอง

ทีนี้เมื่อคนไทยเจอเครื่องมือหรืออุปกรณ์เทคโนโลยีประเภทสำเร็จรูป ที่มันมาช่วยในการดำเนินชีวิตให้สะดวกสบายในประเภทบริโภคนี้เข้า ก็เลยมองเทคโนโลยีในความหมายแบบบริโภคเลย คือมองว่า เทคโนโลยี ก็คือเครื่องช่วยอำนวยความสะดวกสบาย

คนไทยสะดวกสบายอยู่แล้ว ในด้านสภาพแวดล้อม *ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว* เมื่อเจอเทคโนโลยีประเภทบริโภคมาเสริมความสะดวกสบายเข้าไปอีก เลยยิ่งสบายใหญ่ สบายซ้ำสอง ฉะนั้น แนวโน้มของจิตใจก็ยิ่งเห็นแก่ความสะดวกสบายมากขึ้น เสริมความเป็นนักเสพบริโภค แล้วก็ยิ่ง

อ่อนแอลงอีก

ที่นี่ เราหันไปดูเทคโนโลยีกับฝรั่งเศส อุปกรณ์เทคโนโลยีขึ้นเดียวกันอันอำนวยความสะดวกสบายที่คนไทยเจอซึ่งมากับฝรั่งเศส มีความหมายสำหรับฝรั่งเศสโดยสัมพันธ์กับภูมิหลังแห่งการสร้างสรรค์ว่า มันเป็นผลผลิตแห่งความเพียรพยายามในการสร้างสรรค์ของเขาเป็นเวลาเกินกว่า ๑๐๐ ปี กว่าเขาจะสร้างและพัฒนาขึ้นมาจนเป็นเครื่องใช้เทคโนโลยีขึ้นนั้นได้ มันนานเหลือเกิน

ที่นี่ เบื้องหลังของการสร้างสรรค์พัฒนาเทคโนโลยีนั้น คืออะไร

๑. เทคโนโลยีอาศัยความรู้วิทยาศาสตร์ เริ่มแรก เทคโนโลยีแบบพื้นฐานอาศัยความรู้ที่ยังไม่เรียกว่าเป็นวิทยาศาสตร์ คือ ความรู้ในการเป็นอยู่ประจำวัน เช่น จะขุดดิน แทนที่จะใช้มือก็เอาไม้มาเหลามาตากเข้าแล้วก็เอาไปขุดดิน ต่อมาก็ทำจอบ ทำเสียม แม้แต่ปัจจุบันนี้เทคโนโลยีหลายอย่างก็ไม่ถึงกับต้องใช้ความรู้วิทยาศาสตร์ (ในความหมายที่เคร่งครัดทางวิชาการ) เช่นการทำเครื่องเฟอร์นิเจอร์หลายอย่าง

แต่สำหรับเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เรารู้จักกันทุกวันนี้ โดยทั่วไปต้องอาศัยความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เช่น ต้องมีความรู้ เรื่องไฮดรอลิกส์ เรื่องกลศาสตร์ เป็นต้น จึงทำรถแบคโฮมาขุดดินได้ หรืออย่างจะทำไมโครโฟน ทำเครื่องบันทึกเสียงนี้ ก็ต้องอาศัยความรู้ทางวิทยาศาสตร์ทั้งนั้น เช่นความรู้ทางแม่เหล็กไฟฟ้า ความรู้เรื่องเสียง จึงเปลี่ยนคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าเป็นคลื่นเสียง และเปลี่ยนคลื่นเสียงเป็นคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าได้ ยิ่งพวกเทคโนโลยีชั้นสูง ก็ยิ่งมาอิงกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาก เช่น จะทำคอมพิวเตอร์ สร้างโรงงานไฟฟ้าพลังนิวเคลียร์ ทำเครื่องมือเลเซอร์ ทำเรื่อง

วิศวกรรม ก็ต้องมีความรู้เรื่องอิเล็กทรอนิกส์ เรื่องนิวเคลียร์ฟิสิกส์ เป็นต้น เพราะฉะนั้น จึงพูดกว้างๆ ว่า เทคโนโลยีอาศัยวิทยาศาสตร์

เป็นอันว่า เรื่องเทคโนโลยีโยงไปหาวิทยาศาสตร์ ฝรั่งเศสต้องพัฒนาความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์มานานเป็นร้อยปีกว่าจะพัฒนาเทคโนโลยีระดับนี้ขึ้นได้ ในระหว่างที่เขาค้นคว้าหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ นานเป็น ๑๐๐ ปี นั้น เขาได้อะไร วัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ก็เกิดขึ้น จิตใจวิทยาศาสตร์ ก็เกิดขึ้น นั่นก็คือ ความมีจิตใจใฝ่รู้ นิยมเหตุผล ชอบค้นคว้าทดลอง นี่คือสิ่งที่พ่วงมากับการพัฒนาเทคโนโลยีที่คนไทยไม่เคยมีภูมิหลัง เราไม่เกี่ยวด้วยเลย

ฉะนั้น ฝรั่งเศสได้อย่างหนึ่งแล้วนะ จากภูมิหลังของความสัมพันธ์กับเทคโนโลยีอันเดียวกันนี้ คือ ฝรั่งเศสได้วัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ ได้จิตใจใฝ่รู้ นิยมเหตุผล ชอบค้นคว้าทดลอง เป็นต้น ซึ่งได้มาเป็นรากฐานของความเข้มแข็งทางปัญญา

๒. เทคโนโลยีนั้น นอกจากอาศัยวิทยาศาสตร์แล้ว ยังต้องอาศัยกระบวนการผลิตที่เรียกว่า อุตสาหกรรม เทคโนโลยีนั้นคู่มากับอุตสาหกรรม

ฝรั่งเศสเจริญขึ้นมาได้ก็ด้วยอุตสาหกรรม และผลิตอุปกรณ์เทคโนโลยีได้ก็ด้วยอุตสาหกรรม แต่พร้อมกันนั้นเขาก็พัฒนาอุตสาหกรรมด้วยเทคโนโลยี เทคโนโลยีนี้แหละอยู่เบื้องหลังความเจริญของอุตสาหกรรมในการสร้างโรงงานอุตสาหกรรมเครื่องมือเครื่องอุปกรณ์เครื่องจักรเครื่องยนต์ เป็นเรื่องเทคโนโลยีทั้งนั้น แต่เทคโนโลยีจะพัฒนาก็ต้องอาศัยอุตสาหกรรม เขาจะผลิตเครื่องบันทึกเสียง ไมโครโฟน ตลอดจนคอมพิวเตอร์ ก็ต้องอาศัยกระบวนการอุตสาหกรรม ฉะนั้นเทคโนโลยีกับอุตสาหกรรมจึงคู่กันมา

ฝรั่งเศสสร้างอุตสาหกรรมขึ้นมาด้วยอะไร เขาบอกเองว่า ด้วยแรง

จงใจที่จะเอาชนะ scarcity คือ ความแร้นแค้นขาดแคลน เพราะเขาอยู่ท่ามกลางธรรมชาติแวดล้อมที่ไม่อำนวย เช่น ความหนาวเย็นที่รุนแรง ในฤดูหนาวไม่มีอาหารจะกิน จะอยู่รอดได้อย่างไร ทำอย่างไรจะมีอาหารกินในฤดูหนาว เป็นต้น เขาคิดว่าด้วยความขยันหมั่นเพียรในกระบวนการผลิตที่เรียกว่า อุตสาหกรรมนี้ เขาจะเอาชนะความแร้นแค้นขาดแคลนได้แล้ว อุตสาหกรรมก็พัฒนาขึ้นมา

ด้วยเหตุนี้ ฝรั่งเศสเรียกอุตสาหกรรมโดยใช้ศัพท์ภาษาอังกฤษว่า *industry* ซึ่งแปลว่า ความขยันหมั่นเพียร นี่คือตัวแท้ของอุตสาหกรรม คือ industry ที่แปลว่า ความขยันหมั่นเพียร แล้วไทยก็แปลมาเป็นอุตสาหกรรม คนประดิษฐ์คิดศัพท์ในภาษาไทยก็พยายามแปลและบัญญัติให้ตรงกับภาษาอังกฤษคือ industry นั้น และได้คำว่า “อุตสาหกรรม” ซึ่งแปลว่าการกระทำด้วยความอุตสาหะ อุตสาหะ ก็คือ ความขยันหมั่นเพียร ฮีตลู่

แต่คนไทยมองอุตสาหกรรมอย่างไร เราไม่ได้มองในความหมายของความขยันเลยใช่ไหม คนไทยมองอุตสาหกรรมว่าเป็นกระบวนการผลิตสิ่งเสพบริโภคเพื่อให้เราเป็นอยู่สบาย ส่วนฝรั่งมองอุตสาหกรรมว่าเป็นกระบวนการแห่งความขยันหมั่นเพียร สู้ยากบากบั่น ที่จะทำการผลิตขึ้นมาเพื่อเอาชนะความขาดแคลนแร้นแค้น ให้มีสิ่งบริโภค แล้วจะได้มีความสุขต่อไป จากภูมิหลังที่ต่างกัน ไทยกับฝรั่งจึงมองความหมายของอุตสาหกรรมไม่เหมือนกัน

อุตสาหกรรมอยู่เบื้องหลังความเจริญของเทคโนโลยี ฝรั่งบอกว่า เขามุ่งหมายความสำเร็จ ต้องการจะมีวัตถุบริโภคร้างพร้อม แต่เขาจะต้องอดทน ขยันหมั่นเพียร ไม่เห็นแก่ความสะดวกรสบาย ไม่เห็นแก่ความสุข

สนุกสนานบ้างเบาเรอ มุ่งหน้าทำงานอย่างเข้มแข็ง ไม่ยอมแก่ความเหนื่อยยาก แต่ยอมอดยอมอมยอมอยู่ง่ายๆ ซึ่งเขาเรียกว่า work ethic (แปลว่า จริยธรรมในการทำงาน) และเขาก็มีความภูมิใจกว่าด้วย work ethic นี้แหละ จึงทำให้เขาพัฒนาอุตสาหกรรมได้สำเร็จ

ฝรั่งภูมิใจเรื่องนี้นัก จนกระทั่งมาถึงยุคนี้เขาจึงเปลี่ยนมาคร่ำครวญกันหนักหนาว่า คนอเมริกันยุคใหม่ของเขาขาด work ethic เพราะเมื่อถึงยุคบริโภคนิยมแล้ว คนรุ่นใหม่ไม่รู้จักรสความยากลำบาก มีความสะดวกสบายทางวัตถุมาก ก็กลายเป็นคนหยิ่งโง่ง ส่ำรวย ใจเสาะเปราะบาง ฉะนั้นคนอเมริกันรุ่นใหม่จึงกำลังถูกตีเตียนจากคนอเมริกันรุ่นเก่า ว่ากำลังทำให้ประเทศของเขาเสื่อมลงและจะเสื่อมต่อไป

คนอเมริกันรุ่นเก่าเขาสร้างสรรค์ความเจริญมาด้วยฝีมือของตัวเอง เขาอยู่ในยุคอุตสาหกรรม แต่อเมริกายุคปัจจุบันนี้เป็น post-industrial คือผ่านพ้นยุคอุตสาหกรรม มาเป็น consumer society กลายเป็นสังคมของนักบริโภคนิยมแล้ว ฉะนั้น ฝรั่งยุคปัจจุบันก็เลยพ้นยุคอุตสาหกรรม คือ พ้นยุคขยัน (มาเป็นยุคชู้เกี้ยว) และทำท่าจะพ้นยุคสร้างยุคผลิต (มาเป็นยุคเสพยุคบริโภคนิยม)

ยุคอุตสาหกรรม คือยุคคนขยัน สังคมอุตสาหกรรม คือ สังคมแห่งความขยันหมั่นเพียร ที่มีจริยธรรมในการทำงาน (work ethic) จริยธรรมในการทำงานนี้คือหัวใจแห่งความสำเร็จของอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมมากับความขยันหมั่นเพียร เทคโนโลยีพัฒนามาด้วยอาศัยอุตสาหกรรมกว่าเทคโนโลยีจะเจริญก้าวหน้ามาได้อย่างที่เป็นอยู่ที่นี่ ก็ต้องผ่านยุคอุตสาหกรรมมาเป็นร้อยๆ ปี เพราะฉะนั้น มันจึงทำให้ฝรั่งได้วัฒนธรรมอุตสาหกรรม

วัฒนธรรมอุตสาหกรรม ก็คือวัฒนธรรมแห่งการผลิตด้วยความขยันหมั่นเพียร ความอดทนต่อความยากลำบาก ไม่ยอมย่อท้อต่อความเหน็ดเหนื่อย พูดสั้นๆ ว่า ความสู้ยากบากบั่น เป็นอันว่า ฝรั่งเศสได้นิสัยสู้สิ่งยาก และ นิสัยนักผลิต จากวัฒนธรรมอุตสาหกรรม

นี่คือภูมิหลังในการพัฒนาเทคโนโลยีซึ่งเราไม่มีเลย ไทยเราเจอเทคโนโลยีปั๊บ สำเร็จรูปมาแล้ว เสพสบายเลย เทคโนโลยีจึงมาหนุนมาเสริมความสะดวกสบาย ทำให้ نرمเอียงที่จะชอบเสพบริโภค เห็นแก่ความสะดวกสบายยิ่งขึ้น ต่างจากฝรั่งซึ่งเทคโนโลยีนี้หมายถึงภูมิหลังของการได้พัฒนา วัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมอุตสาหกรรม ที่ทำให้เกิดมีนิสัยใจคอที่ฝังลึกคือ ความใฝ่รู้-สู้สิ่งยาก เพราะฉะนั้น ไทยเราจะต้องรู้ตัวและแก้ปัญหาเรื่องนี้ให้ได้

คนไทยยังมองไม่ถึงความหมายของเทคโนโลยี

เรื่องคนไทยกับเทคโนโลยียังไม่จบเท่านี้ ในใจคนไทยเรามองความหมายของเทคโนโลยีโดยไม่รู้ตัวว่าอย่างไร เราไม่เคยเอามาพูดกัน เทคโนโลยีมีความหมายอย่างไร ในความหมายอย่างหยาบที่สุด คนโดยมากจะมองเทคโนโลยีในความหมายว่าเป็นวัตถุอุปกรณ์สำเร็จรูป เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ อย่างไมโครโฟน เครื่องเทป เครื่องซักผ้า หม้อหุงข้าวไฟฟ้า คอมพิวเตอร์ พูดง่ายๆ ว่า เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเครื่องใช้

ที่นี้ ในความหมายแบบหยาบๆ ในขั้นสำเร็จรูป ที่เป็นเครื่องมือเครื่องใช้นี้ ก็ยังแยกการมองความหมายออกไปได้เป็น ๒ แบบ คือ

แบบที่ ๑. เทคโนโลยี คือ เครื่องมือเครื่องใช้ที่อำนวยความสะดวก

สะดวกสบาย (ช่วยให้เราไม่ต้องทำอะไร) เราจะต้องทำอะไร มันก็มาทำแทนให้ เราเลยไม่ต้องทำ เราอยากสนุกสนานเพลินเพลิน มันก็เป็นเครื่องบำรุงบำเรอเราตามใจปรารถนา

แบบที่ ๒. สำหรับคนอีกพวกหนึ่ง ความหมายต่างออกไปว่า เทคโนโลยี คือเครื่องมือเครื่องใช้ที่จะมาช่วยให้เราทำอะไรๆ ได้ดียิ่งขึ้น และสามารถทำดียิ่งๆ ขึ้นไป เช่นว่า เราคิดจะทำงานส่วนนี้ เทคโนโลยีมาทำแทนให้ เราจะได้ก้าวไปทำงานโน้นต่อ หรือเราทำงานนี้ยังไม่มีประสิทธิภาพ เทคโนโลยีก็มาช่วยให้ทำได้ดียิ่งขึ้น

สำหรับคนพวกหนึ่ง เทคโนโลยีมาช่วยให้ไม่ต้องทำ แต่สำหรับ คนอีกพวกหนึ่ง เทคโนโลยีมาช่วยในการทำ หรือมาช่วยให้ทำได้ดียิ่งขึ้นและสามารถทำดียิ่งๆ ขึ้นไป พูดสั้นๆ ว่ามองในแง่ของนักบริโภคนักผลิต หรือนักเสพกับนักสร้างสรรค์ จะเห็นว่าคนไทยเรามองเทคโนโลยีแบบนักเสพนักบริโภคแทบทั้งนั้น คือมองว่าเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่มาช่วยบำรุงบำเรออำนวยความสะดวกสบาย (เราจะได้ไม่ต้องทำ) จึงคิดจะมีเทคโนโลยีเพื่อช่วยให้ตัวเองสบาย จะได้ไม่ต้องทำ แต่ขอให้ลองไปดูใน dictionary จะเห็นความหมายของเทคโนโลยีในเชิงช่วยอุดหนุนการกระทำ ให้ทำได้ดียิ่งขึ้น และทำดียิ่งๆ ขึ้นไป ไม่ใช่มาช่วยให้หยุดทำ

ฉะนั้นจะต้องมองเทคโนโลยีในความหมายว่าเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่จะมาช่วยให้เราทำการสร้างสรรค์ได้ดียิ่งขึ้น นี่ต่างหากคือความหมายที่พึงต้องการ แค่ความหมายของเทคโนโลยีก็ตกแล้ว แต่ยังไม่จบแค่นี้ นี่เป็นเพียงความหมายชั้นหยาบเท่านั้น

ถ้ามองไปถึงความหมายที่แท้ ซึ่งถูกต้องและละเอียดอ่อนกว่านั้น

เทคโนโลยีไม่ใช่แค่สิ่งสำเร็จรูปอย่างนี้ ลองมาดูกันให้ถึงตัวศัพท์ เราพูดว่า เทคโนโลยี ก็คือคำฝรั่งว่า technology ซึ่งได้แก่ techno + logy คำว่า logy แปลว่าความรู้ หรือวิทยา จะเห็นว่า วิชาต่างๆ ที่ลงท้ายด้วย logy เราพยายามแปลเป็นไทยให้ลงท้ายด้วย “วิทยา” ทั้งนั้น เช่น psychology แปลว่า จิตวิทยา sociology แปลว่า สังคมวิทยา criminology แปลว่า อาชญวิทยา anthropology เราแปลว่า มานุษยวิทยา ถ้าไม่ลง logy เราก็จะแปลเป็น “ศาสตร์” อย่าง the humanities เราก็แปลว่ามนุษยศาสตร์ science เราแปลว่า วิทยาศาสตร์ linguistics เราแปลว่า ภาษาศาสตร์ ที่พูดมานี้ เพื่อให้เห็นว่า เทคโนโลยีที่จริงเป็นเรื่องของความรู้มันไม่ใช่เป็นแค่เครื่องมือ และก็ไม่ใช่แค่ความรู้เฉยๆ แต่เป็นความรู้ที่จะทำ

การมองเทคโนโลยีในความหมายว่าเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ นั้น นอกจากเป็นความหมายหยาบๆ ซึ่งไม่ถูกต้องแล้ว ยังเป็นการมองความหมายแบบนักเอาผลหรือนักเสวยผล ไม่มองลึกลงไปแบบนักสร้างเหตุ ที่จริงความหมายที่แท้ของเทคโนโลยี เป็นความหมายชั้นการสร้างเหตุ

ตามความหมายที่แท้ เทคโนโลยี คือการนำเอาความรู้ โดยเฉพาะความรู้วิทยาศาสตร์มาจัดทำดำเนินการ เพื่อให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นอยู่อย่างได้ผลดียิ่งขึ้น และทำการต่างๆ ได้สัมฤทธิ์ผลดียิ่งขึ้น นี้คือเทคโนโลยี เพราะฉะนั้น เทคโนโลยีจึงไม่ได้อยู่แค่ความหมายหยาบ คือสิ่งสำเร็จรูปที่เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ แต่โยงไปหาเหตุปัจจัยของสิ่งเหล่านั้น คือการนำความรู้มาใช้ นั่นคือ ตัวเหตุ

ความหมายที่แท้จริงต้องลงไปถึงความรู้ ถ้าไม่มีความรู้เทคโนโลยีที่เข้าใจว่าเป็นวัตถุเครื่องใช้นั้นก็เกิดไม่ได้ เพราะฉะนั้น การมองเทคโนโลยี

จะต้องมองลงไปถึงความหมายพื้นฐาน คือตัวภูมิปัญญา หรือตัวความรู้ และการมองอย่างนี้จะโยงไปหาวิทยาศาสตร์ พอมองอย่างนี้ก็จะเห็นว่า science คู่กับ technology คือวิทยาศาสตร์คู่กับเทคโนโลยี ถ้าเทคโนโลยีไม่มีวิทยาศาสตร์เป็นฐาน เทคโนโลยีพัฒนาไม่ได้ จึงต้องพัฒนาวิทยาศาสตร์มาเป็นฐานของการพัฒนาเทคโนโลยี

คนไทยเรามักติดอยู่แค่เทคโนโลยี ไม่เข้าถึงวิทยาศาสตร์ ถ้าเราจะก้าวขึ้นไปในการกระทำคือการผลิตและการสร้างสรรค์ เราจะต้องมองเทคโนโลยีในความหมายที่ถูกต้อง คือมองลึกลงไปถึงตัวความหมายที่แท้ ที่ลงไปถึงเหตุ คือการนำความรู้โดยเฉพาะวิทยาศาสตร์มาใช้สร้างสรรค์ เช่น ประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่จะช่วยในการดำเนินชีวิตและทำกิจการงาน เมื่อมองอย่างนี้ ก็จะทำให้เราต้องหันไปเน้นในเรื่องความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เป็นฐานของมัน เวลานี้เราใส่ใจกันนักในเรื่องเทคโนโลยี แต่ละเลยเรื่องวิทยาศาสตร์ ถ้าจะพัฒนาประเทศชาติกันจริงๆ จะต้องลงไปถึงขั้นพัฒนาวิทยาศาสตร์ให้ได้

เมื่อคนไทยชอบใช้ชอบเสพเป็นนักบริโภคนิยม ก็นี้ก็ติดกันอยู่แค่เทคโนโลยี เลยเข้าไม่ถึงวิทยาศาสตร์ แม้แต่เป็นผู้บริหารประเทศชาติ พอพูดถึงวิทยาศาสตร์หลายท่านก็มองแค่เทคโนโลยีคนไทยจำนวนมากไม่เข้าใจคำว่าวิทยาศาสตร์ ว่าแตกต่างจากเทคโนโลยีอย่างไร เมื่อพูดถึงวิทยาศาสตร์ก็เข้าใจแค่เทคโนโลยีเท่านั้น และเทคโนโลยีที่เข้าใจนั้นก็ไม่ต้องใช้อีก เพราะมองอยู่แค่ตัววัตถุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ คือโมดัลลิตี้ที่จะเอามาเสพมาใช้ ไม่มองถึงความรู้จักจัดทำ นับว่าเป็นความผิดพลาดที่สำคัญมาก เพราะเป็นเรื่องส่วนประกอบของความเข้มแข็งทางปัญญาเลยที่เดียว ถ้าเราแก้

ปัญหานี้ไม่ได้ จะไปพัฒนาคนกันได้อย่างไร เพราะว่าขนาดแค่ความเข้าใจ พื้นฐานเกี่ยวกับสิ่งที่อยู่ในชีวิตประจำวัน ก็ยังจับไม่ถูก

เทคโนโลยีนั้นเป็นเรื่องของความรู้ที่จะทำ หรือการรู้จักดำเนินการ ประยุกต์ความรู้มาใช้ประโยชน์ทำการสร้างสรรค์ คู่กับวิทยาศาสตร์ ทำไม เทคโนโลยีคู่กับวิทยาศาสตร์ เพราะว่าวิทยาศาสตร์เป็นตัวองค์ความรู้ วิทยาศาสตร์ ค้นหาความจริงของธรรมชาติว่าคืออะไร เป็นอะไร เป็นอย่างไร เป็นเพราะอะไร วิทยาศาสตร์บอกอย่างนี้ แล้วเทคโนโลยี ซึ่งเป็นความรู้ว่าจะทำอย่างไร ก็ไปเอาความรู้วิทยาศาสตร์ที่ว่าเป็นอะไร เป็นอย่างไร เพราะอะไรนั้น มาใช้จัดสรรดำเนินการให้การดำเนินชีวิตและทำกิจการงาน ของมนุษย์เป็นไปอย่างได้ผลดียิ่งขึ้น เทคโนโลยีจึงเป็นการนำความรู้ วิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ เป็นความรู้ขั้นปฏิบัติการ นำมาใช้ประโยชน์

วิทยาศาสตร์เป็นตัวความรู้เฉยๆ เทคโนโลยีก็ไปเอาความรู้วิทยาศาสตร์นั้นมาดำเนินการสร้างสรรค์ทำอะไรต่างๆ ให้เราได้ประโยชน์จาก ความรู้นั้น วิทยาศาสตร์เป็นเรื่องของความรู้ “รู้” เทคโนโลยีเป็นเรื่องของการ “ทำ” แต่จะทำได้ก็ต้องรู้ หรือต้องรู้จึงทำได้ **เทคโนโลยีเชื่อมโยงความรู้ ออกมาสู่การกระทำ**

การมองความหมายของเทคโนโลยีขั้นนี้เป็นขั้นมองลงไปถึงเหตุ ไม่ใช่มองแค่ผลผลิตที่สร้างสรรค์แล้ว แต่มองลึกลงไปถึงการที่จะพัฒนา ความรู้ความสามารถ โดยโยงต่อไปถึงการที่จะต้อง

๑. ทำให้เกิดความรู้วิทยาศาสตร์ขึ้นมา

๒. เอาความรู้วิทยาศาสตร์นั้นมาดำเนินการสร้างสรรค์จัดทำให้ เกิดเป็นงานเป็นการ เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ เป็นต้น

ขั้นนี้ต่างหากที่เราควรมองเทคโนโลยี แต่คนไทยโดยทั่วไปไม่มองความหมายถึงขั้นนี้ ยิ่งกว่านั้น คนไทยจะมองแม้แต่วิทยาศาสตร์ในความหมายที่เป็นเทคโนโลยี หลายคนเมื่อถูกถามว่าวิทยาศาสตร์คืออะไร เขามองได้แค่เทคโนโลยีเท่านั้น เมืองไทยเราติดอยู่แค่เทคโนโลยี (ในความหมายอย่างหยาบที่ไม่ถูกต้อง) เข้าไม่ถึงวิทยาศาสตร์ วัฒนธรรมวิทยาศาสตร์แทบไม่เกิดขึ้นในเมืองไทยเลย ถ้าวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์เกิด จิตใจวิทยาศาสตร์เกิด จะมีความใฝ่รู้ จะนิยมเหตุผล จะชอบทดลอง จะนิยมปัญญา และจะชอบแสวงหาปัญญา คนไทยจะต้องสนใจให้ถึงตัววิทยาศาสตร์เอง ซึ่งเป็นฐานของเทคโนโลยี

ถ้าคนไทยมองเทคโนโลยีโยงไปถึงวิทยาศาสตร์อย่างนี้ ก็จะสร้างจิตใจของนักผลิตและนักสร้างสรรค์ขึ้นมาได้ ทำให้เกิดคุณสมบัติคู่กันที่ครบวงจร คือ วิทยาศาสตร์สร้างวัฒนธรรมแห่ง*ความใฝ่รู้* และเทคโนโลยีสร้างวัฒนธรรมแห่ง*ความใฝ่สร้างสรรค์* ซึ่งเมื่อประสานเข้ากับวัฒนธรรมแห่ง*ความบากบั่นสู้สิ่งยาก*ของอุตสาหกรรม ก็นำไปสู่ความเจริญขยายตัวของวิทยาการและการผลิตการสร้างสรรค์ พร้อมทั้งความก้าวหน้าทางวัตถุและความพร้อมทางเศรษฐกิจอย่างน่าอัศจรรย์

มองลึกลงไปอีกให้เห็นแง่มุมเพิ่มขึ้นอีก เพื่อจะได้พัฒนาคนและพัฒนาทุกอย่างให้ถูกต้อง ที่ว่าเทคโนโลยีเชื่อมโยงความรู้ออกมาสู่การกระทำนั้น ยังมีความหมายซ้อนและซ้อนอยู่อีก กล่าวคือ ในการที่ความรู้จะโยงออกมาสู่การกระทำได้นั้น จะต้องมีความรู้คิดหยั่งเห็นในหนทางและวิธีการที่จะจัดทำนำความรู้มาใช้ และมีฝีมือที่จะทำให้สัมฤทธิ์วัตถุประสงค์ พูดอีกอย่างหนึ่งว่าความสามารถที่จะแสดงออกซึ่งปรัชญาที่จะทำให้สำเร็จประโยชน์

ความสามารถ ๒ ชั้นนี้มีชื่อเรียกว่า *ศิลปะ* เพราะฉะนั้น ในเทคโนโลยีจึงมีศิลปะรวมอยู่ด้วย พูดให้เป็นสำนวนว่า เทคโนโลยีโยงวิทยาศาสตร์กับศิลปะเข้าด้วยกัน หรือพูดให้สั้นลงไปอีกว่า *เทคโนโลยีโยงศาสตร์กับศิลป์เข้าด้วยกัน* และเมื่อทำได้แบบนี้ เทคโนโลยีจึงทำให้วิทยาศาสตร์เกิดผลเป็นประโยชน์แก่ชีวิตและสังคม หรือแก่มวลมนุษย์ และแก่โลกทั้งหมด

อย่างไรก็ตาม ยังไม่ใช่เท่านั้น การที่เทคโนโลยีโยงศาสตร์กับศิลป์มาต่อกันได้แบบนี้ ยังไม่เป็นหลักประกันว่าจะเกิดผลดีเป็นประโยชน์สุขอย่างแท้จริง การพัฒนาคนเพียงขั้นนี้ ยังไม่เพียงพอ ยังจะต้องมีการพัฒนาคนอีกขั้นหนึ่ง ซึ่งเป็นขั้นตัดสินเด็ดขาด คือ *พัฒนาคนให้สามารถโยงศาสตร์กับศิลป์ ให้ถึงกุศลด้วย* คือให้มาเชื่อมต่อหรือรับใช้เจตจำนง ที่จะใช้ศิลป์นำศาสตร์ไปทำการสร้างสรรค์ให้เกิดผลดีเป็นประโยชน์แก่ชีวิตและสังคมอย่างแท้จริง เช่นนำมาช่วยให้มนุษย์มีปัจจัยสี่กินใช้ทั่วถึง มีสุขภาพดี บำบัดทุกข์ภัย ให้เป็นอยู่อย่างสวัสดิ มีสันติสุข

เมื่อเทคโนโลยีขึ้นมามีบทบาทสนองเจตจำนงที่เป็นกุศล ก็จะส่งผลสืบทอดไปถึงอุตสาหกรรม ทำให้การผลิตเป็นไปในทางสร้างสรรค์เพื่อประโยชน์สุขของมวลมนุษย์และสรรพชีพอ่างแท้จริง

หากปราศจากการพัฒนากุศลแล้ว การพัฒนาศาสตร์และศิลป์อาจเบี่ยงเบนออกจากทางที่แท้อันถูกต้อง กลายเป็นเครื่องก่อความหายนะและความพินาศแก่มนุษย์และโลกทั้งหมดก็ได้ แต่ถ้าเราพัฒนาคนให้ถึงขั้นได้ทั้งศาสตร์ ทั้งศิลป์ และทั้งกุศล และ*สามารถโยงศาสตร์และศิลป์ ให้ถึงกุศล* ก็จะเป็นมงคลคือก่อให้เกิดความดีงามและความมั่งคั่งของมนุษยชาติ เป็นอารยธรรมที่พึงประสงค์อย่างแท้จริง

คนไทยยังศึกษาไม่ถึงสาระของวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี

ในสังคมไทยของเรา การพัฒนาประเทศขณะนี้มีปัญหา เพราะว่าคนไทยเพลินอยู่แค่วิชาการที่เป็นระดับเทคโนโลยีในระบบความคิดแบบแยกส่วน วิชาการจำพวกวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ คนไทยไม่สนใจ จึงเกิดเป็นปัญหาของประเทศชาติในปัจจุบันว่าวิชาวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ หากคนศึกษาภาครัฐบาลวางแผนพัฒนาประเทศขณะนี้ต้องไปเน้นย้ำว่า ทำอย่างไรจะส่งเสริมให้มีคนศึกษาวิทยาศาสตร์เพิ่มมากขึ้น เพราะที่แท้ วิทยาศาสตร์ต่างหากที่จะเป็นฐานของการพัฒนาเทคโนโลยี ถ้าอยู่แค่เทคโนโลยีก็ไปไม่ไกล

ขอให้ไปดูในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จะรู้ว่าสังคมไทยขาดแคลนนักศึกษาผู้เรียนในวิชาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ปัญหาของสังคมไทยเราจึงมีมากมายหลายอย่างและหลายชั้น ทั้งปัญหาเฉพาะของเราเอง และปัญหาร่วมกันกับโลกปัจจุบันทั้งหมด เมื่อขาดการพัฒนาวิทยาศาสตร์ ก็ขาดศักยภาพในการพัฒนาเทคโนโลยี แม้แต่การพัฒนาความรู้ศาสตร์ที่จะมาโยงกับศิลปะ ก็ยังโหว่เชื่อมกันไม่ไหว จึงไม่ต้องพูดว่าจะพัฒนาให้ถึงบุคคลได้อย่างไร

อย่างไรก็ดี ในด้านการศึกษาวิทยาศาสตร์นี้ ถ้ามองให้ดี ปัญหา **ความขาดแคลนผู้เรียนวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ยังไม่ใช่ปัญหาใหญ่แท้จริง** ความขาดแคลนผู้เรียนวิทยาศาสตร์ที่ว่านี้ เป็นปัญหาการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งโยงไปถึงเรื่องกำลังคนในการพัฒนาประเทศ ซึ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นสำคัญ เป็นปัญหาขั้นพื้นผิวที่โผล่ให้เห็นเป็นปลายเรื่องเท่านั้น

ปัญหาที่แท้ก็คือ การศึกษาวิทยาศาสตร์โดยรวมในสังคมไทยที่ผ่านมามีทั้งหมด ตั้งแต่ชั้นเริ่มต้นไปจนตลอด ไม่ว่าจะเป็นระดับ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรืออุดมศึกษาก็ตาม ถ้าไม่ถือว่าล้มเหลว ทั้งหมด ก็ไม่ประสบความสำเร็จในการสร้างผลที่เป็นสาระของการศึกษาวิทยาศาสตร์

การศึกษาวิทยาศาสตร์ มิใช่เป็นเพียงการเรียนรู้ข้อมูลวิชาวิทยาศาสตร์ และไม่ใช่ว่าเพียงความสามารถใช้วิธีการวิทยาศาสตร์เท่านั้น แต่หมายถึงการพัฒนาจิตปัญญาวิทยาศาสตร์ขึ้นมาในตัวคนผู้เรียน คือ *การที่คนมีจิตใจวิทยาศาสตร์* ตลอดจนถึง*การที่สังคมมีวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์* อันได้แก่*ความใฝ่รู้* *ความเป็นผู้มีเหตุผล* *ความนิยมปัญญา* *ความไม่เชื่อง่ายเหลวไหล* *หลงมาย* *ความชอบพิสูจน์ทดลอง* *ชอบค้นคว้าสืบค้นหาความจริง* แต่ภาพที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบันนี้ ดูเหมือนจะตรงข้ามกับความมีจิตใจวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ จึงทำให้มองได้ว่า การศึกษาวิทยาศาสตร์ในสังคมไทยที่ผ่านมาเป็นเวลายาวนาน ไม่ได้ผลที่พึงต้องการ คือผลที่เป็นสาระของการศึกษาวิทยาศาสตร์ที่ว่ามานั้น (เรื่องนี้สถาบันพุทธศาสนาก็ไม่พ้นที่จะถูกติเตียนแบบเดียวกัน)

การศึกษาวิทยาศาสตร์ฉันใด การศึกษาด้านเทคโนโลยีก็ฉันนั้น สาระของการศึกษาเทคโนโลยี มิใช่แค่การรู้จักทำและรู้จักใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีต่างๆ แต่อยู่ที่*การพัฒนาความใฝ่สร้างสรรค์* *พร้อมทั้งความคิดสร้างสรรค์และฝีมือสร้างสรรค์* กล่าวคือ*ความใฝ่ปรารถนาที่จะแก้ปัญหาและทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่ชีวิตและสังคมอย่างแรงกล้า* ที่ทำให้หาทางและเพียรพยายามนำเอาความรู้ที่ดีที่สุดมาจัดสรรประดิษฐ์นวัตกรรมที่จะบังเกิดผลให้สำเร็จประโยชน์สุขนั้น ซึ่งการศึกษา

ด้านกุศลจะมาช่วยปิดกั้นความผิดพลาด โดยทำให้มองเห็นถูกต้องชัดเจนว่า ประโยชน์สุขที่ปรารถนานั้นเป็นประโยชน์สุขแท้จริง ที่เกื้อกูลแก่ชีวิต สังคม และระบบสัมพันธ์ของธรรมชาติทั้งหมด มิใช่เป็นเพียงสิ่งบำรุงบำเรอชอบใจ ที่หลงตื่นชื่นชมวูบวาบไปด้วยกำลังโมหะ

การลงทุนสนับสนุนเพียงด้วยงบประมาณและการให้ทุน ตลอด จนเพิ่มค่าตอบแทน อาจช่วยให้มีจำนวนผู้ศึกษาเล่าเรียนวิทยาศาสตร์เพิ่มขึ้น และสังคมไทยได้กำลังคนด้านวิทยาศาสตร์มาบรรจุในวงงานต่างๆ เช่น ประจำโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น หนุ่่นเป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจ สมองความต้องการของธุรกิจอุตสาหกรรมได้ผลมาก จนกระทั่งถ้าเสียหลัก ก็อาจจะมีสภาพอย่างที่เรียกว่าเป็นเพียงวิทยาศาสตร์ที่รับใช้อุตสาหกรรม (เวลานี้ดูเหมือนจะมีความโน้มเอียงที่จะเกิดมีวิทยาศาสตร์เชิงพาณิชย์ หรือ วิทยาศาสตร์แบบธุรกิจ เหมือนอย่างกิจการด้านอื่นๆ ของยุคสมัย) แต่คง ไม่ช่วยให้ประเทศไทยมีนักวิทยาศาสตร์ยอดเยี่ยม ที่เป็นนักค้นพบผู้สร้าง ยุคสมัย หรือนำโลกสู่ก้าวใหม่แห่งการบุกฝ่าพรมแดนความรู้วิทยาศาสตร์

ความสำเร็จที่ว่านั้นอยู่ที่การศึกษาวิทยาศาสตร์ที่เข้าถึงสาระ ซึ่ง สามารถสร้าง *จิตใจวิทยาศาสตร์* และวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ ดังที่กล่าวข้าง ต้น คือความใฝ่รู้ รักความจริง ชอบเหตุผล นิยมปัญญา ชอบค้นคว้า แสวงหาสืบสาว ตรวจสอบ ทดลอง ชนิดที่ว่าถ้ายังไม่ถึงความจริงถ่องแท้จะ ไม่ยอมหยุด เช่นเดียวกับ *จิตใจของนักเทคโนโลยี* ที่ใฝ่สร้างสรรค์ ซึ่งจะ ต้องหาทางจัดดำเนินการให้ประโยชน์สุขนั้นเป็นผลสำเร็จให้ได้

ถ้าการศึกษาวิทยาศาสตร์สร้างจิตใจวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ (และการศึกษาเทคโนโลยีสร้างจิตใจของนักสร้างสรรค์) อย่าง

ที่ว่ามานี้ได้จึงจะเป็นการศึกษาวិทยาศาสตร์ (และการศึกษาเทคโนโลยี) ที่แท้จริง ซึ่งเข้าถึงสาระ และมั่นใจได้ว่า การศึกษาวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์จะคึกคักขึ้นมาเองโดยธรรมชาติ อย่างไม่ขึ้นต่อกระแสเศรษฐกิจมากนัก และสังคมไทยจะมีนักค้นพบทางวิทยาศาสตร์ และนักประดิษฐ์เกิดขึ้นบ่อยครั้ง โดยไม่ต้องรอตื่นตื่นดีใจกับคนดีคนเด่นที่โผล่ดังขึ้นมาเป็นปรากฏการณ์บังเอิญของสังคม ชนิดนานแสนนานจะมีสักคน

เพียงแค่ว่าสังคมไทยขาดแคลนผู้ศึกษาวิชาวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ ก็มีคำถามที่หนักหนาว่ารัฐบาลจะหาทางแก้ปัญหานี้อย่างไร แต่เราไม่จำเป็นต้องรอรัฐบาล เพราะปัญหาที่แท้จริงใหญ่กว่านั้น ซึ่งจะต้องถามคนไทยทั้งชาติเลยทีเดียวว่า คนไทยจะพัฒนาตัวเองและช่วยกันพัฒนา อย่างไร?

นี่เป็นข้อใหญ่ของปัญหาการพัฒนาประเทศไทย

คนไทยยังใช้เทคโนโลยีแทบไม่ได้คุณค่าในการพัฒนา

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างประเทศหรือสังคมต่างๆ ในโลก เราเป็นประเทศผู้บริโภครเทคโนโลยี ในขณะที่บางประเทศเขาเป็นผู้ผลิตเทคโนโลยี นี่เราก็เสียเปรียบขั้นหนึ่งแล้ว ทีนี้พอเราบริโภครเทคโนโลยี คือนำเทคโนโลยีมาใช้ ก็มีปัญหาในการใช้อีกกว่าใช้เพื่ออะไร การใช้แบบไหนมากในสังคมไทย

การใช้มี ๒ แบบ คือการใช้เพื่อเสพ กับการใช้เพื่อศึกษาและสร้างสรรค์ เราดูตั้งแต่ประชาชนทั่วไป ดูผู้ใหญ่ ดูเด็กนักเรียนในโรงเรียน จนกระทั่งถึงในบ้าน ในครอบครัว ว่าใช้เทคโนโลยีกันแบบไหน แต่ต้องรู้จักแยกก่อนว่า การใช้เพื่อเสพ กับการใช้เพื่อศึกษาและสร้างสรรค์ต่างกันอย่างไร พอแยกได้ปั๊บ เราจะเห็นคนไทยทันทีเลยว่า *คนไทยส่วนมากใช้เทคโนโลยี*

เพื่อเสพ หรือเพื่อศึกษาและสร้างสรรค์

ในการใช้เพื่อเสพ กับใช้เพื่อศึกษาและสร้างสรรค์นั้น เปอร์เซ็นต์ในการใช้ ๒ แบบนี้ จะต้องสมดุล ขณะนี้เราเสียดุลอย่างหนัก เราใช้เพื่อเสพแทบจะ ๙๐% คือหมดดุลเลย การใช้เพื่อศึกษาและสร้างสรรค์แทบไม่มี แม้แต่เด็กๆ เล็กๆ มาที่วัด เมื่อคุยกับเด็ก ลองถามดูว่าหนูดูทีวีวันละกี่ชั่วโมง ก็ได้คำตอบว่า ดูวันธรรมดาเท่านี้ชั่วโมง เสาร์-อาทิตย์เท่านี้ชั่วโมง ทีวีเป็นเทคโนโลยี หนูใช้มันหนูดูมันเพื่อเสพก็เปอร์เซ็นต์ เพื่อศึกษาก็เปอร์เซ็นต์

เด็กคนหนึ่งอยู่ ป. ๕ อาตมาถามแกว่า หนูดูทีวีนี้ดูเพื่อเสพก็เปอร์เซ็นต์ เพื่อศึกษาก็เปอร์เซ็นต์ แกบอกอาตมาว่า หนูดูเพื่อเสพ ๙๙% อาตมาก็ถามแกต่อไปว่า แล้วการดูทีวี เพื่อเสพกับเพื่อศึกษา อย่างไหนถูกต้องกว่ากัน แกก็บอกว่าดูเพื่อศึกษาถูกต้อง แล้วทำไมหนูดูเพื่อเสพตั้ง ๙๙% จะถูกหรือเด็กบอกว่าไม่ถูก ก็ถามว่าแล้วจะอย่างไร ถ้าไม่ถูก เรามาแก้ไขปรับปรุงกันเอาใหม่ เด็กบอกว่า เอา ถ้าอย่างนั้นเราลองมาช่วยกันคิดซิว่า เราจะค่อยๆ พัฒนาขึ้นไป ลองเริ่มว่า ตอนนี้จะเอาเสพก็เปอร์เซ็นต์ ศึกษาที่เปอร์เซ็นต์ เด็กตอบว่า เอา ๕๐/๕๐ เราก็รู้ว่าเด็กตอบเอาใจพระ ก็บอกว่า หนูพระไม่เรียกร้องจากเด็กมากอย่างนั้นหรอก เห็นใจ สังคมของเรามันก็เป็นอย่างนี้ ผู้ใหญ่ทำมาเป็นตัวอย่าง เรามาตกลงกัน ลองวางดูซิ เอาแค่นี้ข้างศึกษามันเพิ่มขึ้นหน่อย

ในที่สุดก็ตกลงกันได้ว่า ให้ดูเพื่อเสพ ๗๐% ดูเพื่อศึกษา ๓๐% จากขั้นนี้เราค่อยๆ ก้าวต่อ แต่มันจะเป็นไปเอง ถ้าเด็กเริ่มใช้เทคโนโลยี เช่น ดูทีวีเพื่อศึกษามากขึ้น เขาจะพัฒนาความใฝ่รู้ แล้วเขาจะมีความสุขจากการเรียนรู้ แล้วเขาจะเพิ่มเปอร์เซ็นต์ในการใช้เพื่อศึกษา แล้วจากการใช้เพื่อศึกษา

ก็จะก้าวอีกขั้นหนึ่ง ไปสู่การใช้เพื่อสร้างสรรค์ เชื่อไหม มันจะต่อกัน แต่ถ้าใช้เพื่อเสพก็จะตันอยู่ที่นั่นเอง วันเวียนอยู่ในสังสารวัฏแห่งความยินดียินร้ายชอบชัง แต่ถ้าใช้เพื่อศึกษาเขาจะก้าวต่อไปสู่การสร้างสรรค์

เด็กอีกคนหนึ่งอยู่ ป.๔ คุณพ่อเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย มีคอมพิวเตอร์ให้ใช้ ก็ถามแถวๆ ที่หนูใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีคือคอมพิวเตอร์นี้ หนูใช้เพื่อเสพหรือเพื่อศึกษา เด็กบอกว่าหนูก็ใช้เพื่อเสพชิ ใช้เพื่อเสพอย่างไรล่ะ ก็เล่นเกมส์ซิ ก็ถามว่าทำไมไม่ใช้เพื่อศึกษาล่ะ เช่น หัดพิมพ์ดีด เด็กก็ว่ามันไม่สนุกอะไรอย่างนี้เป็นต้น

แน่นอนว่า การเล่นเกมส์เป็นประโยชน์แก่เด็กไม่น้อย (เป็นธรรมดาอยู่แล้วว่า การเล่นโดยทั่วไป เป็นกิจกรรมที่ช่วยการพัฒนาของเด็ก) โดยเฉพาะเกมส์บางอย่างช่วยฝึกสมองได้มาก แต่พร้อมกับประโยชน์มันก็มีโทษด้วย และการที่จะมีประโยชน์มากหรือน้อย มีโทษมากหรือน้อย และมีประโยชน์หรือโทษมากกว่ากันนั้น ย่อมขึ้นต่อเงื่อนไขหลายอย่าง เช่น เกมส์ที่เล่นเป็นเกมส์อะไร ผู้ออกแบบทำขึ้นมาจากสภาพจิตและเจตจำนงที่มุ่งอะไร เด็กเล่นอย่างไร เด็กมีความรู้คิดแค่ไหน อยู่ในความดูแลชี้แนะนำทางหรือไม่อย่างไร เล่นภายในขอบเขตหรือโดยสมดุลงับกิจกรรมการศึกษาและสร้างสรรค์อย่างอื่นหรือไม่ อิทธิพลและผลสะท้อนในทางชักจูงหรือก่อพฤติกรรม ความคิด จิตนิสัยหรือสภาพจิต แต่ละด้านๆ เป็นอย่างไร คุ่มหรือไม่ เด็กไฟหรือยอมรับกิจกรรมทางเลือกอื่นที่ดีกว่าได้แค่ไหน มีการคุมให้ได้ผลที่พึงประสงค์เช่นใช้เป็นสื่อ นำสู่สิ่งที่เป็นสาระแท้ได้เพียงใด และที่สำคัญยิ่ง ซึ่งมักมองข้ามกันไป ก็คือความหมกมุ่นกับเทคโนโลยีเกินพอดีที่ทำให้เด็กห่างเหินหรือถึงกับแปลกแยกจากธรรมชาติ และแม้แต่จากเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

เวลานี้ คนชอบอ้างรายงานผลการวิจัยในเรื่องต่างๆ เช่นในด้านเทคโนโลยี ซึ่งก็มีประโยชน์ แต่ก็ต้องระวัง ไม่เฉพาะผลการวิจัยที่รับใช้ธุรกิจอุตสาหกรรมเท่านั้น แม้แต่การวิจัยที่บริสุทธิ์ก็มักเจาะหาความจริงเฉพาะแง่เฉพาะด้าน หรือแม้แต่เฉพาะจุด ซึ่งจะต้องมองให้พอดีกับสถานะของมัน

หันกลับมาเรื่องเก่า เด็กชุดนี้ตกลงไปแล้ว ต่อมาอีกชุดหนึ่งๆ ก็ใกล้เคียงกัน เฉลี่ยใช้เทคโนโลยีเพื่อเสพอย่างน้อย ๘๐% เราลองดูผู้ใหญ่ซึ่งเป็นอย่างไร ผู้ใหญ่ไทย ใช้เพื่อเสพมาก หรือใช้เพื่อศึกษามากกว่า จะต้องเริ่มที่นี้ก่อน เช่นอย่างดูทีวี ปรากฏว่าใช้เพื่อดูการบันเทิง ใช้ดูมวยต่อสู้เสียมาก แม้แต่การใช้เราก็พลาดแล้ว ฉะนั้น จะต้องมีเปอร์เซ็นต์ของการใช้เพื่อศึกษาและสร้างสรรค์ให้เพิ่มขึ้น แล้วต่อไปการมีความสุขก็จะสัมพันธ์กับการใช้นี้ด้วย เพราะเมื่อเราพัฒนาการใช้ ก็จะนำไปสู่การมีความสุขที่ต่างกันตามวิธีใช้นั้นด้วย คือ ความสุขจากการเสพเทคโนโลยี กับความสุขจากการศึกษาและสร้างสรรค์ด้วยเทคโนโลยี

ความสุขจากการศึกษาและสร้างสรรค์ คือความสุขจากการสนองความต้องการในการใฝ่รู้ และความสุขจากการสนองความต้องการในการทำสิ่งทั้งหลายให้มันดี ถ้ามีความสุขแบบนี้ การพัฒนาจะเกิดขึ้นเอง เพราะเราพัฒนาคนอย่างถูกต้อง

เอาละ ตอนนีเห็นได้แล้วว่าสังคมไทยจะต้องแก้ไขเกี่ยวกับเรื่องเทคโนโลยี เริ่มต้นตั้งแต่การใช้เพื่อเสพกับการใช้เพื่อศึกษาและสร้างสรรค์

เวลานี้เด็กหาความสุขจากการเสพเทคโนโลยีมาก ต่อไปการศึกษาตั้งแต่ในบ้าน จะต้องมุ่งเน้นที่จะช่วยให้เขามีความสุขจากการใช้เทคโนโลยี

ทำการสร้างสรรค์ เด็กที่พัฒนาจะมีความสุขแบบนี้ คือความสุขจากการใช้เทคโนโลยีทำการสร้างสรรค์ หรือความสุขจากการสร้างสรรค์ด้วยเทคโนโลยี เขาจะมีความสุขจากการใช้คอมพิวเตอร์สร้างงาน ไม่ติดอยู่กับการหาความสุขจากการใช้คอมพิวเตอร์เล่นเกมส์ เขาจะใช้เทคโนโลยีทำการสร้างสรรค์ต่างๆ ขึ้นมา ถ้าเด็กมาถึงขั้นนี้ พ่อแม่อุ่นใจสบายใจได้ และสังคมของเราก็มีหวังที่จะพัฒนา แต่ถ้าเด็กยังหาความสุขจากการเสพเทคโนโลยีแล้วให้ระวังเถิด มันจะไปจบที่ยาบ้า เพราะเป็นพวกเดียวกัน

การหาความสุขจากการเสพเทคโนโลยี ก็คือการหาความสุขจากการเสพชนิดหนึ่ง ซึ่งอยู่ในเครือเดียวกันกับการเสพยาเสพติด เพราะจะต้องเพิ่มแรงกระตุ้น โดยปริมาณและดีกรีของสิ่งเร้าให้มากขึ้น เพื่อให้ได้ความสุขเท่าเดิม ซึ่งจะนำไปสู่การพึ่งพาหรือขึ้นต่อเทคโนโลยี ถ้าเพิ่มแรงกระตุ้นเร้าไม่ทันหรือไม่พอ เกิดเบื่อหน่ายขึ้นมา เมื่อชีวิตและความสุขขึ้นอยู่กับการเสพเทคโนโลยีและวัตถุบำรุงบำเรอแล้ว พอเบื่อเทคโนโลยีและวัตถุเสพ ก็พลอยเบื่อหน่ายอยากหนีชีวิตด้วย แล้วก็เลยเปิดช่องที่จะพาต่อไปหายาเสพติด และชีวิตก็อาจจะจบที่นั่น หรืออาจจะไปจบที่สิ่งเสพติดทางจิต ที่มาในรูปแบบของลัทธิความเชื่อและวิธีปฏิบัติลึกลับลอบชีวิตแบบต่างๆ ย้ายจากปลายสุดข้างหลังโลก กลายเป็นหล่นจากโลกไปเลย

ในทางตรงข้าม ถ้าคนมีความสุขจากการศึกษาและสร้างสรรค์แล้ว เขาจะพ้นจากวิถีทางที่ผิดนั้นนี่คือเนื้อแท้สำคัญส่วนหนึ่งของการศึกษาเป็นการแก้ปัญหาที่ได้ทั้งการพัฒนาคน และพัฒนาประเทศชาติ ทั้งพัฒนาจิตใจและพัฒนาเศรษฐกิจ ครอบคลุม ความเป็นนักศึกษาและสร้างสรรค์ ทำให้ก้าวพ้นไปได้จากความสุขที่ขึ้นต่อสิ่งเสพสู่อิสระภาพ และความสุขที่สูงขึ้นไป

อย่างน้อยควรระลึกไว้ว่า คุณค่าของเทคโนโลยีมิใช่อยู่แค่การได้มีสิ่งเสพบริโภคอำนวยความสะดวกสบาย แต่เทคโนโลยีมีคุณค่าอยู่ที่การพัฒนาคน คือเป็นเครื่องช่วยเกื้อหนุนอำนวยความสะดวกให้คนสามารถพัฒนาศักยภาพที่จะสร้างสรรค์สิ่งดีงาม นำชีวิตและสังคมเข้าถึงความสุขและอิสรภาพที่ลึกและกว้างยิ่งขึ้นไป การมีเทคโนโลยีต้องหมายถึงการมีเครื่องช่วยพัฒนาปัญญา อย่างน้อยการพัฒนาเทคโนโลยี จะต้องคู่เคียงกันไปกับการพัฒนาอินทรีย์ มิใช่กลายเป็นว่า เทคโนโลยียิ่งก้าวหน้า อินทรีย์ คือ ตา หู มือ สมองของคน ยิ่งหมดความละเอียดไวเฉียบคม ความซัดเสลา และความอ่อนโยนนุ่มนวล กลายเป็นอินทรีย์ที่ทื่อหยาบด้าน กระจ่าง หื่น กระจายก้าวร้าวรุนแรง ที่จะถูกชักพาไปด้วยแรงความอยากความปรารถนาของความใฝ่เสพบริโภคและการทำลายล้างเพื่อแย่งชิงผลประโยชน์กัน

เมื่อการพัฒนาคนถูกต้อง ก็แก้ปัญหาที่เดียวครบตลอดกระบวนการ แต่ถ้าพัฒนาผิดแล้วก็วนอยู่ในวังวนนั่นเอง *เวลานี้น่ากลัวว่า การศึกษาและการพัฒนาคนจะกลายเป็นการพัฒนาความใฝ่เสพไปเสีย* โดยนี้กว่า ถ้าคนมีความใฝ่เสพแล้ว เขาจะแข่งขันเก่ง จะตั้งใจทำงานทำการ แต่เปล่า ผิดเต็มประตูเลย เพราะจับปัจจัยที่แท้ไม่ได้

เมื่อคนมีความใฝ่เสพสูง สังคมก็มีแต่คนที่ส่วนใหญ่เป็นนักบริโภค กลายเป็นสังคมบริโภค โดยเฉพาะเมื่อเป็นเรื่องของสิ่งของเครื่องใช้ทางเทคโนโลยี ซึ่งเป็นของที่ต้องผลิต สังคมผู้บริโภคเทคโนโลยีก็กลายเป็นสังคมผู้ซื้อโภคภัณฑ์เทคโนโลยี และเมื่อเป็นประเทศกำลังพัฒนา ก็มักกลายเป็นผู้ซื้อและผู้บริโภคทางแหวที่นอกจากตามเขาล้าหลังท้ายสุด แล้วก็ใช้ของที่แพงที่สุดด้วย เพราะผ่านเบียดเบียนร้ายทางมากที่สุด

เมื่อความเป็นผู้บริโภคร่างกาย มาบวกเข้ากับความเป็นประเทศ หรือสังคมที่กำลังพัฒนา ความด้อยหรือความเสียเปรียบก็ยิ่งหนักหนา จนกระทั่งว่า ถ้าไม่มีหลักและวิธีปฏิบัติที่ถูกต้อง ก็จะกลายเป็นเครื่องผูกมัดมัดตัวให้จมอยู่ภายใต้ความล่าช้าและความด้อยพัฒนานั้นอย่างยั่งยืนหรือยิ่งต่ำลงไป

ความด้อยหรือความเสียเปรียบมีหลายด้าน แต่ที่เห็นชัดเห็นง่าย ก็คือด้านเศรษฐกิจ เช่นอย่างคนไทยที่ซื้อผลิตภัณฑ์เทคโนโลยีมาใช้ เมื่อเทียบกับคนในประเทศพัฒนาแล้วเช่นอย่างอเมริกา จะมีฐานะเป็นผู้มีรายได้น้อย แต่ซื้อของแพง หรือได้น้อยแต่จ่ายมาก

ยกตัวอย่าง คนไทย เมื่อเติบโตขึ้นและจะเริ่มต้นชีวิตของตนเอง เช่น จบการศึกษาแล้วจะเริ่มทำการงาน โดยเฉพาะผู้ที่เริ่มทำธุรกิจ ก็มักจะคิดถึงการมีรถยนต์ส่วนตัว ทั้งนี้ด้วยเหตุผลทางค่านิยม (ไม่ว่าจะโดยถูกบีบ หรือถูกกลืน หรือโดยหลงใหลเองก็ตาม) ผสมกับปัญหาการจราจร ถ้าเป็นคนที่มีรสนิยมพอจะสูงสักหน่อย (ไม่ถึงกับสูงทีเดียว) ก็จะซื้อรถยนต์ยี่ห้อที่นิยมกันว่าเป็นชั้นดี เอาแค่ราคาไม่ถึงล้าน สัก ๙ แสน ๖ หมื่นบาท ซึ่งถ้าซื้อในอเมริกา รถคันเดียวกันนี้ มีราคาประมาณ ๒๕,๐๐๐ ดอลลาร์ คือ ๖ แสนบาทเศษ ถ้าคนไทยวัยหนุ่มสาวผู้นั้นจบการศึกษาปริญญาโท ทำงานเอกชน มีรายได้ดีพอควร ได้เงินเดือนสูงถึงหมื่นห้าพันบาท เก็บเงินเดือนไว้ทั้งหมด ไม่ใช้กินอยู่อย่างอื่นเลย (คงจะเป็นไปไม่ได้) และไม่นับเงินเดือนที่เพิ่มขึ้นตามเวลา จะต้องรอถึงเกือบ ๕ ปีครึ่ง จึงจะซื้อรถคันนั้นด้วยเงินสดได้ ยิ่งถ้าเข้ารับราชการ ได้เงินเดือน ๘ พันบาท จะต้องเก็บเงินไม่ใช้เลย นานถึง ๑๐ ปี จึงจะซื้อได้ แต่คนในประเทศอเมริกา จบปริญญาโท ทำงานได้เงิน

เดือนระดับทั่วไปเดือนละ ๒,๕๐๐ ดอลลาร์ เขาเก็บเงินเพียง ๑๐ เดือน ก็ซื้อรถยนต์ค่อนข้างดีคันเดียวกันนั้นได้แล้ว

แต่ที่สำคัญยิ่งกว่าเรื่องของถูกรายได้สูงของแพงรายได้ต่ำ ก็คือเรื่องค่านิยมที่อยู่ในจิตใจภายใต้กระแสหล่อหลอมหรือผลักดันของสังคม กล่าวคือในสังคมไทยเรานี้ คนซื้อหารถยนต์มิใช่เพียงในความหมายว่าเป็นยานพาหนะ เครื่องใช้ในการเดินทาง แต่หมายถึงความมีหน้ามีตา ความเด่น ความโก้ และความนิยมเชื่อถือเป็นสำคัญ (คนไทยจึงถูกพวกนักต้มตุ๋น หนึ่งรถโก๋มาหลอกเอาได้บ่อยๆ) ซึ่งทำให้รู้สึกจำเป็นที่จะต้องมียนต์ดีๆ ใช้เกินความจำเป็นในการใช้งานจริง ต่างจากคนในสังคมอเมริกันที่โดยทั่วไปมองรถยนต์เป็นเพียงยานพาหนะเครื่องใช้ในการเป็นอยู่ เมื่อมีใช้อยู่แล้ว ก็ใช้ต่อไป ไม่ต้องทูลุทลุมเที่ยวซื้อหามาแสดงหน้าแก่ใคร ก็เลยมีเวลาและความคิดที่จะไปใส่ใจกับเรื่องอื่นที่เป็นสาระมากกว่า

เมื่อมองในแง่ของการแข่งขันตามสภาพของยุคสมัยปัจจุบัน แล้วลองเปรียบเทียบกัน ก็จะเห็นว่า สังคมอเมริกัน ถึงแม้เวลานี้เขาจะตกอยู่ในภาวะที่โหดหนัก แต่เขาก็ยังมีการแข่งขันในเชิงปัญญาสูงกว่า ในขณะที่สังคมไทยของเราจะเด่นไปข้างการแข่งขันในทางโหด ซึ่งไม่เป็นเรื่องดีที่น่าสบายใจเลย

ที่ว่ามานี้ ไม่เฉพาะในด้านสินค้าที่เรียกกันว่าฟุ่มเฟือย แม้แต่สิ่งของเครื่องใช้หรืออุปกรณ์ที่เกี่ยวกับการพัฒนาคนพัฒนาสังคม โดยเฉพาะทางด้านการศึกษา คนไทยก็ตกอยู่ในภาวะเสียเปรียบ ที่ต้องซื้อของราคาสูงด้วยทุนของผู้มีรายได้ต่ำ เช่นเดียวกัน

ขอยกเรื่องเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นตัวอย่าง ปัจจุบันราคาเครื่อง

คอมพิวเตอร์ในประเทศไทยได้ลดต่ำลงมาก นอกจากเป็นภาวการณ์ทั่วไปในโลกแล้ว ยังเป็นเพราะการลดภาษีด้วย เมื่อ ๑๐ ปีก่อน เครื่องคอมพิวเตอร์ถูกเก็บภาษี ๓๐ กว่าเปอร์เซ็นต์ ต่อมาทางการได้ลดภาษีคอมพิวเตอร์ลงเหลือประมาณ ๕ เปอร์เซ็นต์ เวลานี้ คนไทยทั่วไปพอจะซื้อหาคอมพิวเตอร์มาใช้ได้ในราคาไม่สูงนัก

อย่างไรก็ตาม ถ้าจะซื้อเครื่องที่ติดตัวไปไหนๆ ได้สะดวก และมีประสิทธิภาพสูง ก็ยังต้องซื้อหาในราคาที่นับว่าแพง เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กยี่ห้อดี ชั้นค่อนข้างดี มีเครื่องอ่าน CD-ROM ในตัวเครื่องหนึ่ง ราคายังไม่คิดภาษีมูลค่าเพิ่ม เมื่อกลางปี ๒๕๓๙ ในเมืองไทยขาย ๑๐๙,๐๐๐ บาท ในอเมริกาขาย \$3,299 คิดเป็นเงินไทยประมาณ ๘๒,๕๐๐ บาท คนอเมริกันทำงานค่าแรงอย่างต่ำวันละ ๙๕๐ บาท (คิดจากอัตราค่าแรงอย่างต่ำ ชม.ละ \$4.75 x 8 ชม.ต่อวัน; วันที่ ๑ ก.ย. ๒๕๔๐ นี้ อัตราค่าแรงอย่างต่ำในอเมริกา จะขึ้นเป็น ชม.ละ \$5.15 คือวันละประมาณ ๑,๐๓๐ บาท) เก็บรายได้ไว้ ๒๐ เปอร์เซ็นต์ ใช้เวลา ๑ ปีครึ่ง (คิดวันทำงานเดือนละ ๒๔ วัน) ก็ซื้อคอมพิวเตอร์เครื่องนั้นได้ แต่คนไทยที่ทำงานอยู่ในต่างจังหวัดได้ค่าแรงอย่างต่ำวันละ ๑๕๐ บาท เก็บรายได้ไว้ ๒๐ เปอร์เซ็นต์ จะต้องรอไปถึง ๑๒ ปีครึ่ง จึงจะซื้อคอมพิวเตอร์เครื่องเดียวกันนั้นได้ กว่าจะได้ใช้ก็จะแก่เสียแล้ว

แต่คอมพิวเตอร์ถ้าเพื่อปัญญาคงไม่เป็นปัญหาหลักเท่าไร ปมปัญหาสำหรับคนไทยอยู่ที่สินค้าของใช้ฟุ่มเฟือย ที่จะบำรุงความสุข อำนวยความสะดวกสบาย และมีความหมายในเชิงอวดโก้แข่งกัน ทั้งรถยนต์ มอเตอร์ไซด์ เครื่องเสียงดีๆ ตู้เย็น เครื่องปรับอากาศ เครื่องซักผ้า ฯลฯ ทั้ง

จำเป็นและไม่จำเป็น ทั้งจำเป็นแท้และจำเป็นเทียม ซึ่งมีราคาแพง และประดังเข้ามาหลายๆ อย่าง คนไทยไม่มีทางเลือกอื่น จึงต้องหันไปพึ่งระบบเงินผ่อน ซึ่งหมายถึงการเป็นหนี้อย่างหนึ่ง แต่เป็นหนี้ที่พอจะมีหน้า สำหรับหลายกรณี เป็นเรื่องที่น่าเห็นใจ และเป็นทางออกที่ดีอย่างหนึ่งในการผ่อนเบาปัญหาการเงิน แต่จะมีโทษมากเมื่อเพลิดเพลินชะล่าใจทำให้ตกอยู่ในความประมาทอะไรๆ ก็ผ่อนส่ง เมื่อส่งไม่ทันก็ต้องไปกู้หนี้ยืมสินมาส่งผ่อน ทำให้ชีวิตตกอยู่ใต้ความผูกมัด ห่วงกังวล สูญสิ้นอิสรภาพความสงบใจและความรู้สึกมั่นคงขาดสมาธิ ไม่มีความแน่วแน่มั่นใจในการดำเนินชีวิตและทำการงาน

คนอเมริกันอยากซื้อเครื่องใช้หรืออุปกรณ์เทคโนโลยีทันสมัยคำนวณเวลาแล้ว ก็เห็นความหวังชัดเจนว่าตนทำงานในเวลาเท่านั้นเท่านั้นก็จะซื้อได้ แล้วก็ตั้งใจทำงานด้วยความมั่นใจ มุ่งมั่นทำงานไป โดยไม่ต้องคิดถึงเรื่องอะไรอื่น แต่คนไทย ถ้าเป็นคนมีรายได้น้อย ก็แทบมองไม่เห็นความหวังที่จะซื้อเครื่องใช้หรืออุปกรณ์นั้นได้ด้วยเงินที่ได้จากการทำงาน ทำให้ไม่มีความมั่นใจในการทำงาน ถ้าไม่เข้มแข็งจริง จิตใจก็จะฟุ้งซ่าน ไม่มีสมาธิในการปฏิบัติหน้าที่ แล้วก็มองหาทางที่จะได้เงินด้วยวิธีอื่น เช่น กู้หนี้ยืมสิน ถ้าปลอดตัวก็อาจจะเลยออกไปทางทุจริต แม้แต่เมื่อพอจะมีเงินมีทองขึ้นมา และแม้จะระมัดระวังในเรื่องการเงินว่าต้องให้ได้มากกว่า เสียก็มักระวังแต่การใช้จ่ายด้านอื่น พอถึงเรื่องผลิตภัณฑ์ทางเทคโนโลยีที่ฟุ่มเฟือย ใจที่มัวแต่คิดตามให้ทันยุคสมัย หรือความเด่นนำทางหน้าตา ทำให้ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย เสียมากกว่าได้

ความด้อยความเสียเปรียบและความสูญเสียดังกล่าวของคนไทยแต่ละคนนี้ก็หมายถึงความด้อยความเสียเปรียบ และความสูญเสียดังกล่าวของคนไทยและ

ประเทศไทยด้วย นอกจากใจครุ่นคิดหารายได้พิเศษเพื่อซื้อสิ่งฟุ่มเฟือย ทำให้งานขาดประสิทธิภาพด้วยคุณภาพถ่วงความเจริญของประเทศชาติ พร้อมทั้งปัญหาสังคมที่เกิดจากการทุจริต และอาชญากรรมต่างๆ แล้ว คนพอจะมีพอจะได้เงินมาก็นึกถึงแต่ผลิตภัณฑ์ทางเทคโนโลยีรุ่นใหม่แปลกหูแปลกตาที่จะเอามาเสพบริโภค ไม่มีช่องให้อาใจใส่หรือคิดถึงสุขทุกข์ของเพื่อนร่วมชาติร่วมสังคม เงินที่ใช้จ่ายมากมาย แทนที่จะเป็นเครื่องช่วยเกื้อหนุนหรือแก้ปัญหของคนไทยด้วยกัน ก็ถูกทุ่มเทไปกับสินค้าเครื่องใช้ทางเทคโนโลยีที่มีราคาสูง เป็นรายได้ส่งออกไปให้แก่ต่างประเทศที่รวยกว่า

ในขณะที่ประเทศของตนด้วยโอกาสและเสียเปรียบประเทศเหล่านั้นในทางเศรษฐกิจอยู่แล้ว ยังจะต้องกู่หนี้ยืมสินจากประเทศเหล่านั้นเพื่อเอาไปซื้อสินค้าจากเขา เป็นลูกหนี้ที่เป็นลูกค้าคอยหากำไรมาเพิ่มรายได้ให้แก่เจ้าหนี้ของตนเอง ในขณะที่คนไทยจำนวนมากมีชีวิตที่หมกจ่อมอยู่ใต้กองหนี้สิน ประเทศไทยก็ถูกพันธนาการด้วยหนี้สินระหว่างชาติจำนวนมากาลที่ประชาชนไทยจะต้องแบกภาระต่อไปยืดยาวนาน ถ้าไม่รีบกลับตัว ก็ต้องเกินกว่าชั่วอายุลูกหลาน

แต่ผลเสียที่ร้ายแรงยิ่งกว่านั้นก็คือ การที่คนไทยมัวเพลิดเพลินหลงใหลกับความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย จะยิ่งเสริมแรงความโง่เขลาและความเป็นนักบริโภค ทำให้เห็นแก่ความสะดวกสบายเฉื่อยชาและยังอ่อนแอเลื่อนไหลลงไปใต้กระแสของระบบผลประโยชน์ สวนทางกับการที่จะมีพลังพัฒนาตนให้เป็นคนที่เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพมากขึ้น **แม้แต่ไอที คือเทคโนโลยีด้านข่าวสารข้อมูล ที่น่าจะเป็นเจ้าบทบาทที่โดดเด่นในการพัฒนาเสริมสร้างปัญญา ก็เสียจุดให้แก่การใช้เชิงเสพบริโภค และธุรกิจ**

โฆษณา มีบทบาทที่เบี่ยงเบนไปในทางเสริมโมหะ มากกว่าพัฒนาปัญญา ถ้าเป็นอย่างนี้นานไป คนไทยจะหาอะไรซึ่งจะเป็นที่ภูมิใจและมั่นใจในตนเองและในสังคมของตนได้ยาก จะมีก็แต่ความตื่นตื่นฟูฟ่ายฮือฮากันไปตามกระแสชักพาของค่านิยมที่ฉาบฉวยเลื่อนลอย แล้วก็พาตัวเองไปเป็นเหยื่อของผู้ผลิตภายใต้วัฒนธรรมบริโภค

เพราะฉะนั้น คนไทยจะต้องรู้ตัวตื่นขึ้นมา อย่าปล่อยตัวปล่อยใจหลงระเหิมว่ากระหึ่มในความรู้สึกโก้เก๋ทันสมัย และมองไปแต่ในทางที่จะหาเสพหาบริโภค แต่จะต้องซื้อต้องใช้ต้องปฏิบัติต่อผลิตภัณฑ์ทางเทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน ตั้งความรู้สึกรับผิดชอบต่อประเทศไทย ต่อสังคม และต่อเพื่อนร่วมชาติ เห็นตระหนักในผลดีผลเสีย ต่อชีวิต ต่อสังคม ต่อโลก และความเสียหายเปรียบของประเทศชาติ ที่จะเกิดขึ้นจากการใช้จ่ายเสพบริโภคแต่ละครั้งของตน มองถึงการสูญเสียผลประโยชน์ของประเทศชาติ และภาระที่สังคมจะต้องแบกรับสืบเนื่องต่อไปข้างหน้า

แม้จะต้องซื้อต้องใช้ของแพง ก็ทำด้วยปัญญาที่มีหลักคิด มองเห็นเหตุผลอย่างชัดเจน และมีจุดมุ่งหมาย พร้อมทั้งมีจิตสำนึกที่จะใช้สิ่งนั้นให้ได้ประโยชน์จากมันอย่างคุ้มค่าเกินราคาของมันให้ได้มากกว่าจ่าย หรือให้ได้มากกว่าที่เสียไป ทั้งแก่ชีวิตของเรา และแก่สังคม ไม่ซื้อมาเพียงเพื่อเสพบริโภคให้หมดเปลืองไป แต่ให้มันเกิดผลในทางสร้างสรรค์ที่จะทำให้ชีวิตและสังคมของเราเขยิบก้าวดีขึ้นไปได้จริงได้ เช่น ถ้าซื้อเครื่อง คอมพิวเตอร์มาใช้ ก็ตั้งใจมันว่า “เราจะใช้คอมพิวเตอร์เครื่องนี้ให้ได้ประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ มากกว่าที่คนในอเมริกาใช้มัน อย่างน้อยอีกหนึ่งเท่าตัว”

ถ้าทำได้แบบนี้ ทุกอย่างจะคุมตัวของมันเอง แล้วชีวิต สังคม และ

ประเทศชาติ ก็จะมีพื้นฐานขึ้นมาได้ในเวลาไม่นานเลย อีกทั้งคนไทยก็จะก้าวขึ้นไปมีส่วนร่วมแก้ปัญหาของโลกได้ด้วย

ทั้งหมดนี้จะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อคนไทยตื่นตัวขึ้นมา ด้วยความตื่นทางปัญญา มีจิตใจที่เข้มแข็ง และมีความปรารถนาดีใฝ่สร้างสรรค์ชีวิตและสังคมของตนอย่างแท้จริง ซึ่งจะสำเร็จได้ด้วยการพัฒนาคน ที่ชาวไทยทุกคนตั้งใจพัฒนาตนเองขึ้นไปโดยไม่ประมาท ถ้าคนไทยรุ่นผู้ใหญ่ไปไม่ไหวหมดหวังแล้ว ก็ต้องเริ่มกันจริงๆ ที่อนุชนคนรุ่นต่อไป โดยมุ่งมั่นเน้นหนักในการศึกษาที่ถูกต้อง

การศึกษาแท้เริ่มที่บ้าน โดยพ่อแม่เป็นครูอาจารย์คนแรก ดังที่พระสอนว่า มารดาบิดาเป็นบูรพาจารย์ คือครูต้น หรืออาจารย์คนแรก ถ้าจะนำเด็กเข้าสู่การพัฒนาที่ถูกต้อง เพื่อให้ได้ผลในการเสริมสร้างความใฝ่รู้-ใฝ่สิ่งยาก ความใฝ่ศึกษา-ใฝ่สร้างสรรค์ ความเป็นนักผลิต-นักสร้างสรรค์ และพร้อมกันนั้น ก็จะได้ผ่อนคลายอิทธิพลของค่านิยมใฝ่เสพ วัฒนธรรมบริโภค ความอ่อนแอเห็นแก่สะดวกสบาย และวิถีชีวิตที่เปิดกว้างสู่ทางแห่งการเสพยาบ้า พ่อแม่ทุกบ้านนั่นเองจะต้องเริ่มต้น และสำหรับคนไทย จุดเริ่มอยู่ที่นี้

จงถามเด็กไทยให้น้อยลงว่า “อยากได้อะไร?”

แต่จงถามเด็กไทยให้มากขึ้นว่า “อยากทำอะไร?”

จาก “อยากทำอะไร?” ก็ก้าวต่อไปว่า “อยากรู้ว่าจะทำอย่างไร” และ “จะต้องรู้อะไร?” แล้วพ่อแม่ก็คอยหนุนและให้เพื่อสนองความใฝ่รู้และใฝ่สร้างสรรค์นี้ โดยช่วยโยนการรู้และการสร้างสรรค์นั้นไปเชื่อมต่อกับบุคคลให้ได้ต่อไป

เออละ ขอบุคถึงเรื่องคนไทยกับเทคโนโลยีไว้เท่านี้ก่อน ถ้าเรา

พัฒนาคนไทยในการสัมพันธ์และปฏิบัติต่อเทคโนโลยีได้ถูกต้อง เราจะได้ *ความรู้-สู่สิ่งยาก* หรือ *ใฝ่ศึกษา-ใฝ่สร้างสรรค์* เป็นอย่างน้อย ซึ่ง แม้แต่ยังไม่ได้คุณสมบัติอย่างอื่นมาอีก เพียงแค่นี้ก็พอที่จะพัฒนาสังคม ไทยไปสู่ความมีชัยในระบบแข่งขันของโลก และพร้อมที่จะเดินหน้าพ้นเหนือ การแข่งขันไปสู่การช่วยแก้ปัญหาของโลก และเป็นส่วนร่วมอย่างสำคัญในการนำโลกไปสู่สันติสุข